

T

T, t, s.m. 1. A douăzeci și patra literă a alfabetului limbii române. 2. Sunet notat cu această literă (consoană ocluzivă dentală surdă). [Pr.: *te, tî*. — Pl. și (1, n.) *t-uri*].

TA interj. (Repetat) Exclamație care imită vorbăria multă și inutilă a cuiva, exprimând în același timp nerăbdarea interlocutorului. — Onomatopee.

TABĂC¹, (2) *tabacuri*, s.n. 1. Tutun măcinat, care se aspiră pe nas. ♦ (Reg.) Tutun de fumat. ♦ (Bot.) Tutun (1). 2. (La pl.) Sorturi de tabac (1). — Din germ. **Tabak**, rus., ucr. **tabak**.

TABĂC², *tabaci*, s.m. (Înv.) Tăbăcar. — Din tc. **tabāk**.

TABACHÉRĂ, *tabachere*, s.f. 1. Cutiuță în care se păstrează tutunul sau țigările. 2. Fereastră mică, înclinată, executată în panta acoperișului unei construcții. [Var.: **tabachère** s.f.] — Din ngr. **tabakéra**, it. **tabacchiera**.

TABACHÉRE s.f. v. **tabacheră**.

TABACIÓC s.n. (Reg.) Tutun. — Din ucr., rus. **tabaciok**.

TABĂGIC, **-Ă**, *tabagici, -ce*, adj. Care aparține tabagismului, privitor la tabagism; caracteristic fumătorului inveterat. ♦ (Și substantivat) Intoxicat cu nicotina din tutun. — Din fr. **tabagique**.

TABĂGISM s.n. Intoxicație cronică cu nicotina din tutun, specifică fumătorilor; nicotinizm. — Din fr. **tabagisme**.

TABĂN¹ s.n. (Înv.) Oțel de calitate superioară, folosit la fabricarea săbiilor. — Din tc. **taban**.

TABĂN², *tabanuri*, s.n. 1. Căptușeală a tălpii la încălțăminte; brant. 2. (Reg.) Scândură subțire și lungă, folosită la scheletul acoperișului. 3. Talpă a plugului; plaz. — Din tc. **taban**.

TABĂR, *tabare*, s.n. Haină largă care se purta în Evul Mediu, peste armură. — Din fr. **tabar**.

TABĂRĂ, *tabere*, s.f. 1. Loc de dispunere temporară a trupelor, amenajat în afara localităților în scopul instruirii soldaților în condiții de campanie; tabie (2). ♦ Popas; etapă. 2. Așezare vremelnică în corturi, în barăci etc. ♦ Așezare (în aer liber) pentru copii, elevi etc. aflați la odihnă sau pentru sportivi în timpul antrenamentelor. ♦ (Sport) Cantonament. 3. Grup de care în mers sau în popas; convoi. 4. (Înv.) Oaste; *p. ext.* mulțime, gloată. 5. Grup opus altui grup; grupare, asociație politică care luptă pentru o anumită cauză. — Din sl. **tabortŭ**.

TABEL, *tabele*, s.n. 1. Foaie cuprinzând nume, cifre și date, introduse în rubrici cu specificații amănunțite, pentru a servi unui anumit scop; tablă¹ (4), tablou (I 5). ♦ (Mat.; Tehn.) Serie de valori numerice obținute prin calcul, prin observații sau experiențe, aranjate într-o anumită ordine, în șiruri și coloane, pentru ușurarea unor calcule ori pentru obținerea unei clasificări. 2. (Înv.) Tablou (I 1); planșă; *fig.* priveștiște. — Din lat. **tabella**, germ. **Tabelle**.

TABELĂ, *tabelez*, vb. I. Tranz. A realiza o tabelă. — Din **tabelă**.

TABELĂR, **-Ă**, *tabelari, -e*, adj. În formă de tabel (1). ♦ *Tipărire tabelară* = sistem de tipărire (folosit înainte de descoperirea literelor mobile) cu ajutorul unor tăblițe de lemn pe care era gravat textul. — Din fr. **tabellaire**.

TABELĂ, *tabele*, s.f. 1. Ansamblu de termeni, numere și simboluri așezate în linii și coloane, executat în cadrul unei tipărituri; *p. ext.* tabel (1). ♦ *Tabelă de logaritmi* = tabelă matematică în care sunt cuprinse valorile funcțiilor exponențiale elementare. 2. (Reg.) Tablă¹ (3). — Din lat. **tabella**, germ. **Tabelle**.

TABERNACUL, *tabernacule*, s.n. 1. Cort portabil, susținut de coloane din lemn aurit, care servea ca sanctuar la vechii evrei. 2. Dulăpior sau cutie de argint (în formă de biserică), în care se păstrează cuminăcătura, mirul ori alte obiecte de cult. — Din lat. **tabernaculum**, it. **tabernacolo**, fr. **tabernacle**.

TĂBES s.n. Boală cronică a sistemului nervos, de origine sifilitică, care se manifestă prin lipsa de coordonare a mișcărilor (în timpul mersului), dureri viscerale vii, tulburări de sensibilitate etc. — Din fr. **tabès**, lat. **tabes**.

TABÉTIC, **-Ă**, *tabetici, -ce*, adj. Care se referă la tabes, care aparține tabesului. ♦ (Adesea substantivat) Care suferă de tabes. — Din fr. **tabétique**.

TĂBIE, *tăbii*, s.f. (Înv.) 1. Ridicătura de pământ construită în jurul unui loc întărit, pentru a-l apăra. 2. Tabără (1); redută. [Pl. și: *tabii*] — Din tc. **tabya**.

TABIÉT, (2) *tabieturi*, s.n. Plăcere, gust pe care cineva și-l satisface cu regularitate, cu meticulozitate; obișnuință; *p. ext.* manie. ♦ Loc. adj. *Cu tabieturi* = cu deprinderi precise și fixe. ♦ Expr. *A-și face tabietul* = a-și satisface un gust care a devenit obicei zilnic. *A strica* (cuiva) *tabietul* = a strica cuiva cheful, dispoziția, pofta. ♦ Viață confortabilă, comoditate. ♦ Loc. adv. *Cu tabiet* = comod, confortabil. [Pr.: *-bi-ef*] — Din tc. **tabiat**.

TABIETLĂ, **-IE**, *tabietlii*, adj. (Rare) Care are tabieturi; *p. ext.* maniac, pedant. [Pr.: *-bi-e-*] — Din tc. **tabiatli**.

TABINÉT, (2) *tabinete*, s.n. 1. Numele unui joc de cărți. 2. Partidă dintr-un astfel de joc. — După fr. **table nette**.

TABLĂ, *tablale*, s.f. (Înv.) Tavă sau măsuță pe care își poartă marfa plăcintării, rahagii etc. ♦ (Reg.) Tavă de servit. — Din tc. **tabla**.

TABLĂ-BAȘĂ s.m. invar. (Înv.) Cal de paradă pe care sultanul îl dădea în dar unui domn român, la numirea acestuia. ♦ Fig. (Adverbial) Comod, confortabil. — Din tc. **tabla başi**.

TABLĂGIU, *tablăgii*, s.m. Jucător pasionat de table². — **Tablă²** + suf. *-giu*. **TABLĂTURĂ** s.f. Vechi sistem de notație muzicală, cu ajutorul literelor alfabetului, al cifrelor și al altor semne așezate pe linii paralele. — Din fr. **tablature**.

TĂBLĂ¹, *table*, s.f. 1. Placă metalică, de grosimi diferite, folosită la învelitul caselor, la fabricarea unor ambalaje, rezervoare etc. 2. Placă de lemn, de piatră sau de metal pe care se scriu, se gravează sau se zugrăvesc anumite indicații, firme, date; tăblie (1). ♦ *Tablă cerată* = placă de lemn acoperită cu un strat de ceară, pe care se scria în Antichitate cu stilul (prin zgăriere). ♦ (Bis.) *Tablele legii* sau *tablele lui Moise* = cele două lespezi de piatră pe care erau săpate cele zece porunci ale lui Dumnezeu, revelate, conform Bibliei, lui Moise pe muntele Sinai. 3. Placă de lemn dreptunghiulară, vopsită în negru, pe care se scrie cu cretă, mai ales la școală și la universitate; tabelă (2). ♦ Expr. *A scoate* (sau *a chema* etc.) *la tablă* = a chema un elev la lecție (în fața tablei). 4. Tabel (1). ♦ *Tabla lui Pitagora* = tablă înmulțirii. *Table trigonometrice* = tablele care cuprind funcții trigonometrice. 5. (Reg.) Bucată de pământ semănată. ♦ Strat de legume. — Din sl. **tabla** (cu sensuri după fr. *table*).

TĂBLĂ², *table*, s.f. (Mai ales la pl.) Joc de noroc între două persoane, cu două zaruri și cu treizeci de puluri, care se mută în spațiile marcate pe fețele interioare ale unei cutii speciale; partidă dintr-un astfel de joc. ♦ Expr. (Fam.) *A face pe cineva o tablă* = a juca cu cineva o partidă de foc². — Din ngr. **távlī**.

TABLETĂ, *tabletez*, vb. I. Tranz. A face tablete, drajeuri dintr-o substanță. — Din **tableță**.

TABLETĂRE, *tabletări*, s.f. Acțiunea de a *tableta*. — V. **tableta**.

TABLÉTĂ, *tablete*, s.f. 1. Preparat farmaceutic de formă plată, rotundă sau pătrată; pastilă, pilulă, bulin. ♦ Preparat alimentar dulce, solid, prezentat în mici plăcuțe de formă dreptunghiulară. 2. (Rare) Caiet de note, de însemnări. 3. Specie publicistică de mici dimensiuni, de obicei pe o temă de actualitate și cu accente pamfletare. 4. (Inform.) Calculator mobil sub forma

unui dispozitiv plat, de dimensiuni reduse, cu ecran tactil, senzori, microfon și cameră video. — Din fr. **tablette**, engl. **tablet**.

TABLIER, *tabliere*, s.n. Totalitatea grinzilor care formează sistemul de rezistență al unui pod metalic și care susține calea de circulație a acestuia. [Pr.: -bli-er] — Din fr. **tablier**.

TABLOID, **-Ă**, *tabloizi, -de*, adj., s.n. 1. Adj. (Despre publicații) Cu formatul de dimensiuni reduse față de cel obișnuit. 2. S.n. Publicație cotidiană, de format redus, de mare tiraj, punând accent pe știri de senzație. — Din engl. **tabloid**, fr. **tabloïde**.

TABLŌU, *tablouri*, s.n. I. 1. Pictură, desen, gravură etc. executate pe suport de lemn, pânză, carton; *p. ext.* pictură, desen, gravură, fotografie etc. înrămate și așezate (în scop decorativ) pe pereții unei încăperi. ⇨ *Tablou viu (sau vivant)* = grup de persoane care stau nemișcate într-o anumită poziție, pentru a înfățișa sau a evoca o scenă simbolică. ⇨ Expr. (Fam.; adverbial) *A rămâne tablou* = a rămâne surprins, înlemnit. 2. Privilégiu din natură, care impresionează prin frumusețe și pitoresc. 3. Fig. Descriere sau evocare făcută prin cuvinte. 4. Diviziune a unei piese de teatru sau subdiviziune a unui act, care marchează schimbarea decorului, trecerea timpului etc. 5. Tabel (1). 6. Grafic compus dintr-o grupare de termeni, de simboluri, de numere (dispuse în șiruri și coloane) II. 1. Placă de marmură, de metal, de lemn pe care sunt montate diferite aparate folosite la acționarea unui sistem tehnic sau la controlul funcționării lui; placa împreună cu aparatul respectiv. ⇨ *Tablou de bord* = tablou pe care sunt fixate aparatele și instrumentele necesare controlului și manevrării unui vehicul. 2. Placă prevăzută cu cârlige de care se agată fișele muncitorilor dintr-o întreprindere, cheile camerelor dintr-un hotel sau dintr-un sanatoriu etc. — Din fr. **tableau**.

TABORIT, *-riți*, s.m. Membru al aripii separatiste din mișcarea husită, de orientare radicală. — Din fr. **taborites**.

TABS, *tabșuri*, s.n. Imagine sau inscripție care însoțește unele mărci poștale. — Din engl. **tabs** (pl. lui *tab* „contramarcă”).

TABŪ, *tabuuri*, s.n. (În societățile totemice) Interdicție cu caracter sacru, a cărei încălcare atrage automat sancțiuni severe; interdicție rituală; *fig.* persoană, lucru despre care nu se discută. ⇨ (Lingv.) Interdicție de limbaj care determină înlocuirea unui cuvânt sau cu o perifrază de obicei metaforice. — Din fr. **tabou**.

TABUISM s.n. Sistem de interdicții bazat pe tabuuri. — *Tabu* + suf. *-ism*.

TABUISTIC, **-Ă**, *tabuistici, -ce*, adj. (Livr.) Care ține de tabu; care provine din tabu. — *Tabu* + suf. *istic*.

TABUIZĂRE s.f. (Rar) Acțiunea de a transforma în tabu. [Pr.: -bu-i] — După fr. **tabouisation**.

TABULĂR, **-Ă**, *tabulari, -e*, adj. 1. Care este înscris pe o listă, pe o tablă¹ sau în coloanele unui registru. ⇨ (Mat.) *Diferență tabulară* = adaosul pe care îl primește logaritmul unui număr de patru cifre, când acest număr crește cu o unitate. 2. (Tehn.; despre un material) Care se prezintă sub formă de plăci. — Din fr. **tabulaire**.

TABULĂRIU, *tabularii*, s.n. Arhivă publică sau particulară în Roma antică. — Din lat. **tabularium**.

TABULATŌR, *tabulatoare*, s.n. Dispozitiv al unei mașini de scris care permite menținerea automată a lungimii rândurilor. — Din fr. **tabulateur**.

TABULATŪRĂ, *tabulaturi*, s.f. Sistem de notație muzicală cu ajutorul cifrelor sau literelor, folosit în sec. XV–XVII pentru instrumentele polifonice (orgă, clavecin etc.). — Din germ. **Tabulatur**.

TABULHANĂ, *tabulhanale*, s.f. (Înv.) Fanfară militară turcească în care predominau tobele. — Din tc. **tabilhanə**.

TABŪN, *tabunuri*, s.n. Sistem de creștere a cailor în libertate (pe pășune, în stepă); herghelie de cai crescută în libertate, pe pășunile din stepă. ⇨ Cireadă de vite; turmă de oi. ⇨ (Reg.) Pășune, izlaz. — Din ucr. **tabun**.

TABURĒT, *taburete*, s.n. Scaunul rotund sau pătrat, fără spătar. ⇨ Spec. Scaunul fără spătar, prevăzută cu un dispozitiv de înălțare și de coborâre, pe care stă cineva când cântă la pian. ⇨ Spec. Scaunul foarte scund, pe care își poate ține picioarele o persoană care stă pe scaun. — Din fr. **tabouret**.

TAC¹ interj. (Adesea repetat) Cuvânt care imită zgomotul produs prin lovirea unui obiect (de lemn). — Onomatopee.

TAC², *tacuri*, s.n. Baston special de lemn, cu care jucătorii izbesc bilele la biliard; achiu². — Din ngr. **tákos**.

TACĂM, *tacămuri*, s.n. I. 1. Serviciu de masă complet, care se așază în dreptul fiecărui mesean; *p. restr.* totalitatea obiectelor de metal de care se servește o persoană când mănâncă. 2. Ansamblu de obiecte sau de unelte necesare unei anumite operații sau specifice unei anumite îndeletniciri. ⇨ Harnașament. 3. Acaret. 4. (La pl.) Aripă, gheare, gâturi de pasăre (2). II. 1. (Înv.) Cortegiu, alai. 2. Taraf (1). 3. Fig. Fel de om, soi; poamă. — Din tc. **takim**.

TACHELĂJ, *tachelaje*, s.n. Ansamblul parâmelor folosite la fixarea arborilor sau la manevrarea pânzelor și a vergilor pe o navă. — Din germ. **Takelage**, rus. **takelaj**.

TACHĒT, *tacheți*, s.m. Piesă metalică scurtă care se montează într-un motor cu ardere internă, pentru a împiedica uzura supapei de distribuție. ⇨ Piesă de formă prismatică, folosită la îmbinările a două piese, pentru a mări suprafața de transmitere a forțelor de la o piesă la alta. — Din fr. **taquet**.

TACHINĂ, *tachinez*, vb. I. Tranz. A necăji în glumă și fără răutate, a contraria în lucruri mărunte. ⇨ Fig. (Rar) A obseda, a neliniști. — Din fr. **taquiner**.

TACHINĂRE, *tachinări*, s.f. Acțiunea de a *tachina* și rezultatul ei. — V. **tachina**.

TACHINĂRIE, *tachinării*, s.f. Faptul de a *tachina*; vorbă cu care cineva *tachinează*. — Din fr. **taquinerie**.

TACĪT, **-Ă**, *taciți, -te*, adj. (Despre un acord, o convenție, o înțelegere etc.) Care nu este exprimat formal, dar care este subînțeles și admis ca atare. — Din fr. **tacite**, lat. **tacitus**.

TACITURN, **-Ă**, *taciturni, -e*, adj. Care vorbește puțin, tăcut din fire, închis în sine; posac. — Din fr. **taciturne**, lat. **taciturnus**.

TACITURNITĂTE s.f. (Rar) Însușirea de a fi *taciturn*. — Din fr. **taciturnité**.

TACLĂ, *taclale*, s.f. (Fam.; mai ales la pl.) Conversație (despre lucruri mărunte), taifas; palavră. — Cf. tc. **takla** „tumbă”.

TACLIT, *taclituri*, s.n. (Înv.) Bucată de stofă sau de mătase vărgată, cu care se lega boierii la cap sau peste mijloc, după moda turcească. — Din tc. **taklit**.

TACRĪR, *tacriri*, s.n. (Înv.) 1. Interogatoriu. 2. Proces-verbal. — Din tc. **takir**.

TACT¹, (2) *tacturi*, s.n. 1. Simț care se referă la senzațiile provocate de agenții exteriori asupra receptorilor pielii sau mucoaselor; pipăit. 2. Măsură, cadență, ritm în muzică. ⇨ Ritm de mișcare în mers, în dans etc. 3. Simț al măsurii și al fineței în comportare, determinând adoptarea unei atitudini corecte și convenabile în orice situație. — Din germ. **Takt**, fr. **tact**.

TACT² s.n. v. **taht**.

TACTĂ, *tactez*, vb. I. Tranz. (Muz.) A indica diverșii timpi ai măsurii, în procesul de executare, prin gesturi ale mâinii, conform unei scheme speciale. — Din **tact**¹. Cf. germ. **taktieren**.

TACTĂRE, *tactări*, s.f. (Muz.) Acțiunea de a *tacta*. — V. **tacta**.

TĂCTIC, **-Ă**, *tactici, -ce*, s.f., adj. I. S.f. 1. Parte componentă a artei militare care se ocupă cu studiul, organizarea, pregătirea și ducerea luptei pentru a îndeplini cu maximum de eficacitate scopurile fixate. 2. Știința de a determina, pentru o perioadă relativ scurtă, linia de conduită a unei mișcări sociale sau a unui partid politic, în funcție de împrejurările social-politice din acea perioadă și pentru realizarea unui obiectiv fundamental. ⇨ P. gener. Totalitatea mijloacelor întrebuintate pentru a izbuti într-o acțiune. II. Adj. Care ține de tactică (I), privitor la tactică; conform cu o anumită tactică. — Din fr. **tactique**.

TACTICIAN, **-Ă**, *tacticieni, -e*, s.m. și f. Specialist în probleme de tactică (I). [Pr.: -ci-an] — Din fr. **tacticien**.

TACTICŌS, **-ŌASĂ**, *tacticoși, -oase*, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Cu măsură și socoteală, cumpănit, echilibrat; cu mișcări domoale. — Din ngr. **taktikós**.

TACTĪL, **-Ă**, *tactilii, -e*, adj. Care ține de simțul pipăitului, privitor la simțul pipăitului; care se poate percepe prin pipăit. — Din fr. **tactile**, lat. **tactilis**.

TACTISM s.n. Deplasare a unui organism liber înspre o sursă de excitație sau în sens contrar acestei surse. — Din fr. **tactisme**.

TADJĪC, **-Ă**, *tadjici, -ce*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Tadjikistanului sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Tadjikistanului sau tadjicilor (1), referitor la Tadjikistan sau la tadjici. [Scris și: *tadjik*] — Din rus. **tadjik**.

TAEFĒT s.n. v. **taifet**.

TAFT s.n. v. **taht**.

TAFTĂ, (2) *taftale*, s.f. 1. Țesătură de mătase lucioasă și netedă, care produce, în mișcare un foșnet caracteristic. 2. Sortiment dintr-o astfel de țesătură. [Var.: (înv.) **tăftă** s.f.] — Din tc. **tafta**. Cf. fr. **taffetas**.

TĂFTĂ s.f. v. **tafta**.

TAFTŪR, *tafturi*, s.m. Chingă cu care se strânge șaua sau pătura pe cal, cu care se leagă scările la șa etc. — Din tc. **tapkur** [kolam].

TĂGĂ s.f. (Înv.) Țăgăduială, tăgadă, negare; contestare. ⇨ Loc. adv. *Fără (de) tăgă* = fără îndoială, incontestabil. — Cf. **tăgădă**.

TĂGMĂ, *tagme*, s.f. Totalitatea persoanelor care aparțin aceleiași categorii profesionale sau sociale; breaslă; ceată. ⇨ (Peior.) Clică, gașcă. — Din ngr. **tăghma**.

TAHĂN, (2) *tahănuri*, s.n. 1. Făină din semințe de susan, de floarea-soarelui, nuci, arahide, migdale dulci prăjite, din care se prepară halva.

◆ Făină din semințe de susan din care se prepară mâncăruri de post.
2. (La pl.) Sorturi sau mâncăruri preparate din făină (1). — Din tc. **tahîn.**
TAHEOMETRIE s.f. Tahimetrie. [Pr.: -he-o-] — Din fr. **tachéométrie.**
TAHEOMETRU, *tahéometre*, s.n. Tahometru. [Pr.: -he-o-. — Var.: (înv.) **tahométru** s.n.] — Din fr. **tachéomètre.**
TAHIARITMIE, *tahiaritmii*, s.f. (Med.) Aritmie cu frecvență cardiacă mare. [Pr.: -hi-a-] — Din fr. **tachyarrhythmie.**
TAHICARDIE, *tahicardii*, s.f. Accelerare fiziologică (în timpul unui efort fizic, emoții etc.) sau patologică (în unele afecțiuni cardiace) a băților inimii. — Din fr. **tachycardie.**
TAHIFAGIE s.f. Faptul de a mânca repede. — Din fr. **tachyphagie.**
TAHIFEMIE, *tahifemii*, s.f. (Med.) Manifestare patologică constând în accelerarea exagerată a ritmului vorbirii. — Din fr. **tachyphémie.**
TAHIGRAF¹, *tahigrafe*, s.n. Aparat folosit în topografie, cu care se întocmesc planuri cu ajutorul unui creion-trasor acționat de aparat în timpul observațiilor. — Din germ. **Tachygraphie.**
TAHIGRAF², *tahigrafi*, s.m. (Înv.) Stenograf. — Din fr. **tachygraphie.**
TAHIGRAFIE, *tahigrafii*, s.f. (Înv.) Stenografie. — Din fr. **tachygraphie.**
TAHILĂLIC, *-Ă, tahilalici*, -ce, adj., s.m. și f. (Med.) (Persoană) care manifestă tahilalie. — Din fr. **tachylalique.**
TAHILALIE, *tahilalii*, s.f. (Med.) Vorbire precipitată, cu debit mare de cuvinte, care conduce la articulare defectuoasă și incompletă. — Din fr. **tachylalie.**
TAHIMÉTRIC, *-Ă, tahimetrici*, -ce, adj. Privitor la tahimetrie, care aparține tahimetriei. — Din fr. **tachymétric.**
TAHIMÉTRIE, *tahimetricii*, s.f. Metodă de măsurare a distanțelor și a diferențelor de nivel dintre anumite puncte de pe teren, cu ajutorul tahimetrului; taheometrie. — Din fr. **tachymétrie.**
TAHIMÉTRU, *tahimetre*, s.n. 1. Instrument topografic alcătuit dintr-un dispozitiv special, care permite determinarea pe cale optică a distanței până la un punct vizat, prin citire cu ajutorul unei mire așezate în acest punct. 2. Aparat folosit pentru măsurarea vitezei curentului cursurilor de apă. — Din fr. **tachymètre.**
TAHIMÉTRU s.n. v. **taheometru.**
TAHIÓN, *tahioni*, s.m. (Fiz.) Particulă elementară ipotetică, a cărei viteză ar fi superioară celei a luminii. [Pr.: -hi-on] — Din engl., fr. **tachyon.**
TAHIPNEE, *tahipnee*, s.f. Accelerare a ritmului de respirație datorată unor boli ale aparatului respirator, cardiac, în nevroze etc. — Din fr. **tachypnée.**
TAHISCÓP, *tahiscoape*, s.n. Aparat folosit pentru studierea pieselor în mișcare ale unui dispozitiv mecanic, cu ajutorul unor fotografii parțiale. — Din fr. **tachyscope.**
TAHISTOSCÓP, *tahistoscoape*, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se prezintă unei persoane, pentru un timp foarte scurt, diferite desene, cuvinte, litere etc., în vederea studierii atenției, percepției, a unor procese senzoriale etc. — Din fr. **tachistoscope.**
TAHISTOSCÓPIC, *-Ă, tahistoscopici*, -ce, adj. Referitor la tahistoscop sau la folosirea lui, de tahistoscop. — Din fr. **tachistoscopique.**
TAHMÍN, *tahminuri*, s.n. (Înv.) Socoteală, deviz aproximativ; p. ext. aproximație. — Din tc. **tahmin.**
TAHOGENERATOR, *tahogeneratoare*, s.n. Tahometru electric. — Din fr. **tachogénérateur.**
TAHOGRÁF, *tahografe*, s.n. 1. Tahometru înregistrator. 2. (Med.) Aparat pentru înregistrarea frecvenței pulsului, respirației etc. — După fr. **tachéographe.**
TAHOMÉTRU, *tahometre*, s.n. Instrument de măsurat viteza unghiulară și turația unui corp solid în mișcare de rotație. ◆ *Tahometru electric* = tahometru alcătuit dintr-un mic generator electric și dintr-un voltmetru electric, a cărui scală e gradată în unități de viteză unghiulară sau de turație; tahogenerator. — Din germ. **Tachometer.**
TAHT, *tahuri*, s.n. (Înv.) 1. Reședință a unei subprefecturi sau a altei administrații locale. 2. Stație de poștă; poștă. 3. Tron împărătesc; scaun domnesc. [Var.: **tact, taft** s.n.] — Din tc. **taht.**
TÁICĂ s.m. (Pop.) 1. Tată. ◆ (La vocativ) Termen afectiv cu care se adresează cineva unui om mai în vârstă; termen afectiv cu care se adresează un părinte copilului său, un om mai în vârstă unuia mai tânăr etc. 2. (Determinat prin „părinte” sau „popă”) Nume (de adresare) dat preotului. — Din **tată** (după *maică*). Cf. sb. **ta|ko.**
TÁIER, *taiere*, s.n. (Reg.) Taler, farfurie, întinsă, blid. [Var.: **tăier** s.n.] — Din magh. **tányér.**
TAIFÁS, *taifasuri*, s.n. Conversație familială, intimă, pe teme minore; flectăreală, pălăvrăgeală plăcută; taifet. — Din ngr. **taifás.**
TAIFÉT, *taifeturi*, s.n. (Înv.) Taifas. [Var.: **taefét** s.n.] — Et. nec.

TAIFÚN, *taifunuri*, s.n. Vânt foarte puternic, cu furtună și cu vârtejuri, care ia naștere în partea de apus a Oceanului Pacific și se manifestă mai ales în estul Asiei și în estul Americii de Nord; ciclon tropical. — Din germ. **Taufun.** Cf. rus. **taifun.**

TAIGĂ, *taigale*, s.f. Pădure formată în special din conifere, care acoperă o regiune mlăștinoasă întinsă din Siberia și din partea europeană a Rusiei; p. ext. nume dat subzonei pădurilor de conifere din nordul zonei temperate a emisferei boreale. — Din rus. **taiga.** Cf. fr. **taïga.**

TAIM-ĂUT s.n. v. **time-out.**

TAIN, *tainuri*, s.n. 1. Porție de alimente sau de băutură care se dădea zilnic ienicerilor, ostașilor pământeni, subalternilor, de către domn sau boieri; p. gener. rație de alimente. ◆ Sumă de bani care se dădea zilnic servitorilor, echivalentă cu rația lor alimentară. ◆ Provizie. 2. Porție de nutreț care se dă animalelor într-o anumită perioadă de timp. 3. Parte care îi revine cuiva în urma unei repartizări, a unei împărțeli etc. — Din tc. **tayin.**

TAINĂ, *taine*, s.f. 1. Ceea ce este necunoscut, neînțeles, nedescoperit, nepătruns de mintea omenească; mister. ◆ Minune, miracol; poveste minunată. 2. Secret. ◆ Loc. adj. și adv. (Înv.) *De taină* = intim, particular. (În religia creștină) *Cina cea de taină* = v. *cină*. (Expr.) *A sta de taină* = a întreține o conversație cu caracter intim. ◆ Loc. adv. *În taină* = pe ascuns, secret; discret. 3. Fig. Loc ascuns, tănuț; ascunzătoare, tainiță. 4. (Bis.; în sintagma) *Sfintele taine* sau *cele șapte taine* = cele șapte acte ritualice de comunicare cu realitatea divină care pecetluiesc legătura dintre divinitate și om din religia creștină (botezul, nunta, spovedania, mirul, împărțitașania, hirotonia și maslul). — Din sl. **tajna.**

TÁINIC, *-Ă, táinici*, -ce, adj. 1. Plin de mister; misterios. 2. Neștiut, necunoscut, neînțeles de alții, secret. ◆ (Adverbial) Pe ascuns, pe furiș. ◆ Intim. 3. (Despre locuri) Ascuns, ferit. ◆ (Despre oameni) Retras, singuratic, izolat. 4. Discret, tăcut, închis. — Din sl. **tajniku.**

TÁINIȚĂ, *taișițe*, s.f. Groapă săpată în pământ; încăpere subterană; hrubă; p. ext. loc ascuns; ascunzătoare. — **Taină** + suf. *-iță*.

TAIÓR, *taioare*, s.n. Costum femeiesc compus dintr-o fustă și o jachetă (confectionate din același material). ◆ Jachetă de stofă. — Din fr. **tailleur.**

TAL, *taluri*, s.n. Organ vegetativ lipsit de vase conducătoare, monocelular la bacterii și la unele alge, pluricelular la ciuperci etc. — Din fr. **thalle.**

TALĂBĂ, *talabe*, s.f. Grapă cu dinții dispuși înaintea; tăvălug cu colți de oțel, cu care se sfărâmă bulgării după grăpat. — Et. nec.

TALÁJ s.n. v. **talăș.**

TALÁMIC, *-Ă, talamici*, -ce, adj. (Anat.) Care ține de talamus, al talamusului. — Din fr. **thalamique.**

TALÁMUS s.n. Formațiune anatomică nervoasă cenușie aparținând diencefalului și care are rol principal în integrarea excitațiilor senzitive și senzoriale și proiectarea lor pe scoarța cerebrală. — Din fr. **thalamus.**

TALÁN, (1) s.n., (2) *talani*, s.m. (Pop.) 1. S.n. (Med.) Dalac. 2. S.m. Termen depreciativ pentru un cal bătrân și slab; gloabă. — Din tc. **talán.**

TALÁNCĂ s.f. v. **talangă.**

TALÁNGĂ, *tălăngi*, s.f. Clopot care se atarnă la gâtul vitelor și al oilor; balangă; sunetul produs de un astfel de clopot. [Var.: **talăncă** s.f.] — Cf. *balangă*.

TALÁNT, *talantși*, s.m. 1. Unitate de măsură pentru greutate, de mărime variabilă, folosită în Grecia antică. 2. Monedă de aur sau de argint, cu valoare variabilă, folosită în Grecia antică. — Din sl. **talánütü.**

TALÁR, *talare*, s.n. (Înv.) Haină lungă, purtată în trecut ca uniformă de unele unități militare și de membrii unor asociații sau corpori profesionale. — Din germ. **Talar**, lat. **talaria.**

TALASEMIE, *talasemii*, s.f. (Med.) Anemie ereditară (gravă) datorită persistenței hemoglobinei fetale în sânge. — Din fr. **thalassémie.**

TALASOCRAȚIE s.f. (Rar) Putere întemeiată pe supremație maritimă; stăpânire asupra mărilor. — Din fr. **thalassocratie.**

TALASOFOBIE s.f. Stare patologică manifestată prin teamă de mare; fobie a mării. — Din fr. **thalassophobie.**

TALASOGENÉZĂ s.f. Proces de formare a mărilor și oceanelor. — Din fr. **thalassogenèse.**

TALASOGRAFIE s.f. Studiu care se ocupă cu cercetarea mărilor. — Din fr. **thalassographie.**

TALASOTERAPIE s.f. Tratament terapeutic care constă în băi de mare asociate cu aer marin, folosit în boli ca reumatismul cronic, sinuzita etc. [Var.: **talazoterapie** s.f.] — Din fr. **thalassotherapie.**

TALĂȘ s.n. (Cu sens colectiv) 1. Așchii lungi, subțiri și răsucite care se desprind în prelucrarea cu rindeaua sau cu unelte cu tăiș lat. 2. Totalitatea sculelor de care au nevoie unii meseriași (cizmari, dulgheri). [Var.: **taláj** s.n.] — Din tc. **talăș.**

TALĂȘCĂ, *tălăști*, s.f. (Reg.) Cureauă de încins mijlocul; cingătoare. — Et. nec.

TALĂZ, *talazuri*, s.n. Val mare stârmit de furtuni pe mări sau pe oceane; *p. gener. val.* — Din tc. **talaz**.

TALAZOTERAPIE s.f. v. **talasoterapie**.

TĂLĂ, *talē*, s.f. (Reg.) Adunătură gălăgioasă de oameni; ceată, mulțime. ♦ Gălăgie, larmă. ⇨ Expr. *A sta de tălă* = a sta la taifas. ♦ (Adverbial; adesea repetat, în forma *tala*) Încet-încet, haide-hai. — Et. nec.

TALĂM s.n. v. **talim**.

TALC s.n. Silicat natural hidratat de magneziu, de culoare albă-verzuie, unsoros și moale la pipăit, folosit în industria farmaceutică, textilă etc. — Din fr. **talc**. Cf. it. *talco*, germ. *Talk*.

TALCIÓC, *talciocuri*, s.n. Piață de vechituri. — Din rus. **tolciok**.

TALCÓZĂ, *talcoze*, s.f. (Med.) Silicoză datorită inhalării prelungite a pulberii de talc. — Din fr. **talcoze**.

TALCȘIST, *talcsisturi*, s.n. Talc în stare naturală, dispus sub formă de straturi lamelare. — Din fr. **talcschiste**.

TALÉNT, *talente*, s.n. Aptitudine, înclinare înnăscută într-un anumit domeniu; capacitate deosebită, înnăscută sau dobândită, într-o ramură de activitate, care favorizează o activitate creatoare. ⇨ Loc. adj. *De talent* = talentat. ♦ Persoană înzestrată cu aptitudini remarcabile. — Din fr. **talent**, lat. **talentum**.

TALENTĂT, **-Ă**, *talentați*, *-te*, adj. Care are talent; înzestrat. — **Talent** + suf. *-at*.

TĂLE QUĂLE loc. adv. Așa cum este. [Pr.: *cvale*] — Loc. lat.

TĂLER¹, *talere*, s.n. 1. Vas plat de lemn, de pământ ars, de metal, din care se mănâncă; talger, farfurie. ♦ Tavă, tablă. 2. Fiecare dintre cele două discuri sau vase ale unei balante, în care se pun fie obiectele de cântărit, fie greutățile; tas. 3. Fiecare dintre cele două discuri de alamă ușor concave, folosite în fanfară sau în orchestre, care, prin lovirea unuia de celălalt, produc un sunet puternic și metalic marcând ritmul sau cadența; talger. 4. Piesă subțire de metal, de lemn etc., de formă plată și aproximativ rotundă, cu gura foarte largă și cu marginile drepte sau răsfrânte. 5. Disc de pământ ars sau de asfalt, care servește ca țintă mobilă în tirul sportiv. ♦ (La pl.) Probă sportivă din cadrul tirului care constă în trageri cu arme de vânătoare cu alică în talere¹ (5). — Cf. bg. *talera*.

TĂLER², *taleri*, s.m. Monedă de argint (austriacă) care a circulat în trecut și în Țările Române. ⇨ Expr. *Taler cu două fețe* = om prefăcut, ipocrit, fals. [Pl. și: (n.) *talere*] — Din germ. **Taller**.

TALERIST, **-Ă**, *taleriști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care practică sportul cu talere¹. — **Taler¹** + suf. *-ist*.

TĂLGER, *talgere*, s.n. Taler¹. — Et. nec.

TĂLGERĂȘ, *talgerașe*, s.n. Diminutiv al lui *talger*. — **Talger** + suf. *-aș*.

TALHĂȘ, *talhășuri*, s.n. (Înv.) Raport prezentat de marele vizir sultanului, pentru numirea sau destituirea unui domn din țările vasale. ♦ Firman. — Din tc. **telhis**.

TALHĂȘCIU, *talhășcii*, s.m. (Înv.) Demnitar la Curtea otomană, care prezenta sultanului raportul marelui vizir și transmitea firmanul împărătesc de numire a domnilor din țările vasale. — Din tc. **telhisçi**.

TALIÁN, *taliane*, s.n. (Reg.) Năvod mare fixat cu ancore și cu piloți, folosit la prinderea în cantități mari a peștilor migratori. [Pr.: *-li-an*] — Din rus. dial. **talijan**, ngr. **taliani**.

TALIBÁN, *talibani*, s.m. (Și adjectival) Membru al unei grupări fundamentaliste din Afganistan, care promovează principiile fundamentalismului islamic în viața politică, socială etc. — Din fr., engl. **Taliban**.

TĂLIE, *talii*, s.f. 1. Partea de la mijloc, mai subțire, a corpului omnesc, situată deasupra soldurilor; mijloc, brâu. ♦ Parte a unei rochii sau a unei haine care îmbracă mijlocul; *p. ext.* corsaj. ⇨ Loc. adj. și adv. *În talie* = îmbrăcat numai în haină sau în rochie (fără palton sau fără pardesiu). ♦ Parte a corpului omnesc cuprinsă între umeri și solduri; trunchi. 2. Statură, înălțime, mărime. ♦ Mărime după care se confecționează obiectele de îmbrăcăminte. 3. Fig. Nivel, grad (de pricepere, de cunoștințe etc.) ⇨ Loc. adj. *De talie* = de talent, de valoare. ⇨ Expr. *A fi de talia cuiva* = a avea aceeași valoare, pricepere, iscusință, talent etc. ca și altcineva sau ca cineva anume. 4. Timpul cât durează împărțirea cărților de joc la o partidă de bacara. — Din rus. **talija**. Cf. fr. *taille*.

TĂLIM, *talimuri*, s.n. (Înv.) 1. Plecăciune, reverență. 2. Apucătură, deprindere; gest. [Var.: **talâm** s.n.] — Din tc. **talim**.

TALION¹, *talioni*, s.m. (Reg.) Ban vechi. — Et. nec.

TALION² s.n. Formă primitivă de pedeapsă prin care se aplică celui vinovat un rău identic sau similar cu acela pe care acesta l-a provocat victimei. ⇨ *Legea talionului* = lege penală la unele popoare din vechime, prin care se aplica vinovatului o pedeapsă identică cu fapta de care se făcea culpabil. [Pr.: *-li-on*] — Din fr. **talion**.

TALIÓNIC, **-Ă**, *talionici*, *-ce*, adj. (Rar) Potrivit legii talionului. [Pr.: *-li-o*] — **Talion** + suf. *-ic*.

TALISMÁN, *talismane*, s.n. Amuletă. — Din fr. **talisman**.

TĂLIU s.n. Element chimic, metal rar, alb-albăstrui, asemănător cu plumbul. — Din fr. **thallium**.

TALKIE-WALKIE s.n. (Tehn.) Walkie-talkie. [Pr.: *tóki-uóki*] — Din fr. **talkie-walkie**, după engl. **walkie-talkie**.

TALK-SHOW, *talk-show-uri*, s.n. Emisiune de televiziune constând într-o conversație dintre un animator sau moderator și mai mulți invitați pe o anumită temă. [Pr.: *tókșou*] — Cuv. engl.

TĂLMEȘ-BĂLMEȘ s.n. (Fam.) Amestec confuz, îngrămădire dezordonată din care nu se mai poate înțelege sau alege nimic. — Et. nec.

TALMÚD s.n. Carte religioasă iudaică, consemnând întreaga tradiție cultă, scrisă între sec. III î.H și V d.H. — Din fr. **Talmud**.

TALMÚDIC, **-Ă**, *talmudici*, *-ce*, adj. Care ține de Talmud, privitor la Talmud, conform prescripțiilor acestuia. — Din fr. **talmudique**.

TALMUDISM s.n. 1. Studiul Talmudului. 2. Fig. Tendință de a privi lucrurile și fenomenele rigid, scolastic, dogmatic; exces de subtilități și distincții formale în interpretarea unei probleme, a unui text etc. — Din fr. **talmudisme**.

TALMUDIȘT, **-Ă**, *talmudiști*, *-ste*, s.m. și f. 1. Persoană care cunoaște, studiază și interpretează învățăturile Talmudului; adept al acestor învățături. 2. Fig. Persoană care privește lucrurile dogmatic, scolastic sau care face exces de subtilități și de distincții formale. — Din fr. **talmudiste**.

TALOFITĂ, *talofite*, s.f. (La pl.) Încrângătură a regnului vegetal care cuprinde plante inferioare cu corpul vegetativ format dintr-un tal și care se înmulțesc prin spori, prin diviziune sau prin gameți (*Thallophyta*); (și la sg.) plantă care face parte din această încrângătură. — Din fr. **thallophyte**.

TALÓN, *talona*, s.n. 1. Parte a unei foi dintr-un registru, dintr-un chitanțier, dintr-un bonier etc. care rămâne la cotur după ce s-a rupt partea detașabilă. 2. Parte a ciorapului care acoperă călcâiul, marcată printr-o țesătură mai deasă. 3. Partidă la unele jocuri de cărți. 4. Fiecare dintre cele două margini îngroșate și întărite ale anvelopei unei roți. — Din fr. **talón**.

TALONĂ, *talonez*, vb. I. Tranz. 1. (La jocul de rugbi) A trage mingea cu piciorul din grămadă; (în diverse sporturi) a urmări pe adversar îndeaproape pentru a-l împiedica să-și continue acțiunea. 2. Fig. A hărțui, a săcăi, a enerva. — Din fr. **talonneur**.

TALONAJ s.n. (La jocul de rugbi) Talonare. — Din fr. **talonnage**.

TALONĂRE, *talonări*, s.f. (Mai ales la jocul de rugbi) Acțiunea de a *talona*; talonaj. — V. **talona**.

TALONÉR, *taloneri*, s.m. Jucător de rugbi care se găsește în grămadă între cei doi pilieri, având sarcina de a talona mingea. — Din fr. **talonneur**.

TALONÉT s.n. v. **talonetă**.

TALONÉTĂ, *talonete*, s.f. Bucată de carton fixată în dreptul călcâiului la un obiect de încălțăminte, pentru a asigura rezistența îmbinării. ♦ Branț. ♦ Bucată de stofă, cusută la manșetă sau la marginea de jos a pantalonilor pentru a evita uzura în acel loc. [Var.: **talonét** s.n.] — Din fr. **talonneur**.

TĂLPĂ, *tâlpi*, s.f. I. 1. Partea inferioară a labei piciorului, la om și la unele animale, de la degete până la călcâi, care vine în atingere cu pământul și pe care se sprijină corpul. ⇨ Expr. *A o apuca la talpă* sau *a-și lua tâlpile la spinare* = a pleca, a o șterge. *Arde focul la tâlpile picioarelor*, se spune când cineva este amenințat de o primejdie. (Reg.) *A fi sau a (se) scula*, a (se) pune în tâlpi = a (se) scula din pat; *p. ext.* a (se) pune în mișcare, în acțiune. ⇨ *Compuse; talpa-gâștei* = a) încrețiturile de la coada ochiului (la persoanele în vârstă); b) scris neingrijit; c) plantă erbacee meliferă și medicinală, cu tulpina puternică, cu frunze lungi, cu flori mici, roz (*Leonurus cardiaca*); *talpa-ursului* = plantă erbacee cu frunze mari, spinoase și cu flori albe sau trandafirii, grupate în formă de spic (*Acanthus longifolius*); *talpa-stâncii* = mică plantă erbacee cu tulpina târâtoare, ramificată, cu flori mici, albe (*Coronopus procumbens*); *talpa-lupului* = plantă erbacee cu flori mici roșietice, cu frunzele acoperite în partea inferioară de numeroase glandule, albe, având proprietăți antiscurbutice și diuretice (*Chaiturus marrubiastrum*). 2. Partea de dedesubt a încălțăminteii sau a ciorapului, care protejază talpa (I 1). 3. Piele groasă tăbăcită special, din care se confecționează pingelele încălțăminteii, flecurile etc. ⇨ *Talpă artificială* = material fabricat, prin aglomerare cu lianți, din fibre de piele (provenite din deșeuri), fibre de celuloză și fibre textile, folosit ca înlocuitor pentru talpă (I 3), la branțuri, ștaifuri, bombeuri. II. 1. Lemn gros, grindă care se așază la temelia unei construcții pentru a o sprijini; *p. ext.* temelie. ⇨ *Talpa casei* = capul familiei, bărbatul. *Talpa țării* (sau a casei) = țărâna mea (considerată în trecut ca temelie a țării, obligată să suporte tot greul îndatoririlor). *Talpa iadului* = a) (în basme) temelia iadului; mama căpeteniei dracilor; b) om foarte rău, păcătos; babă rea, vrăjitoare. ♦ Fig. Sprijin, bază, susținere. 2. Fiecare dintre cele două lemne groase, orizontale, care alcătuiesc scheletul războiului de țesut manual. 3. Fiecare dintre cele două suporturi laterale, de lemn sau de oțel, curbate în sus la capătul din față, pe care alunecă sania. ♦ Lemnul din spatele cormanei, pe care se sprijină plugul și

care îl face să alunece mai ușor pe brazdă. ♦ Partea de dedesubt a corabiei. ♦ Parte care formează fundul unui scoc de moară, de joagăr etc. **4.** Partea inferioară, lătită, a unei piese, a unui organ de mașină sau a unui element de construcție, prin care acesta se reazămă pe altă piesă, pe teren sau pe un suport. ♦ Spec. Partea de jos, lătită, a unei șine, prin care aceasta se reazămă pe traverse. ♦ Spec. Parte a rindelei care alunecă pe lemnul supus prelucrării. ♦ Spec. Extremitate a unui pat de pușcă pe care se sprijină arma când stă vertical. ♦ Spec. Partea de dedesubt, pe care se clădește o clăie sau un stog. ♦ Spec. Bază a unei excavații miniere sau a unei găuri de sondă. ♦ Spec. Parte mai lătită (inferioară) a unei litere tipografice. — Cf. magh. talp.

TALPÎNĂ, *talpine*, s.f. Material obținut pe cale sintetică, folosit ca înlocuitor de talpă pentru încălțăminte. — Talpă + suf. *-ină*.

TĂLUS, *talusuri*, s.n. (Anat.) Călcâi, astragal. — Din lat. *talus*.

TĂLŪZ, *taluzuri*, s.n. Suprafață înclinată care mărginește lateral un rambleu sau un debleu; teren în pantă. — Din fr. *talus*.

TALUZĂ, *taluzez*, vb. I. Tranz. A da formă de taluz, de pantă, a ridica în taluz. — Din fr. *taluser*.

TALUZĂRE, *taluzări*, s.f. Acțiunea de a *taluză*. — V. *taluză*.

TALUZĂT, *-Ă, taluzați, -te*, adj. (Despre rambleuri și debleuri) Care are taluzuri, cu taluzuri. — V. *taluză*.

TALVĖG, *talveguri*, s.n. Linia care unește între ele punctele cele mai adânci ale albiei unei ape curgătoare sau ale unei văi uscate. — Din germ. *Talweg*, fr. *thalweg*.

TAMĂN adv. (Pop.) **1.** Tocmai, întocmai, chiar, exact. **2.** În special, mai ales. **3.** De-abia, într-un târziu, numai. — Din tc. *tamam*.

TAMĂR, *tamare*, s.n. Unealtă de care se servesc zidarii la cărutul cărămizilor, formată dintr-o scândură cu un suport în partea de jos și care se poartă în spate, legată cu niște frânghii; targă (1). — Et. nec.

TAMARÎN, *tamarini*, s.m. Arbore exotic din familia leguminoaselor, cu frunze compuse, alungite, cu flori galbene-roșietice, din ale cărui fructe se prepară o băutură răcoritoare, iar scoarța este utilizată în medicină (*Tamarindus indica*). — Din fr. *tamarin*.

TAMARÎSCĂ s.f. Nume dat mai multor specii de arbuști ornamentali cu frunze mărunte și dese și cu flori albe sau roz (*Tamariscus*). ♦ Cătină. [Var.: *tamarix* s.m.] — Din fr. *tamaris*, lat. *tamarix*, *-icis*.

TAMARÎX s.m. v. *tamariscă*.

TAMAZLĂC, *tamazlăcuri*, s.n. (Înv.) Totalitatea vitelor care aparținseau unui proprietar, unei gospodării; cireadă de vite. — Din tc. *damizlik*, bg. *tamazlak*.

TAMĂȘ, *tamășuri*, s.n. Proptea care se așază sub un butoi pentru a-l fixa și a-l împiedica să se rostogolească. — Din magh. *támazs*.

TAMBŪCHI, *tambuchiuri*, s.n. Deschizătură în puntea unei nave, prevăzută cu un capac sau cu o construcție asemănătoare cu o gheretă, care o protejează de intemperii și care permite accesul în încăperile de sub punte. — Din sp. *tambucho*.

TAMBŪR, (2) *tambure*, s.n., (1, 3) *tamburi*, s.m. **1.** S.n. Piesă în formă de cilindru gol, fixă sau mobilă în jurul unui ax, făcută din metal, din lemn etc., cu diverse utilizări în tehnică; tobă. **2.** S.n. Porțiune de prismă poligonală goală sau de cilindru gol, interpusă între o cupolă și arcurile sau zidurile care limitează un spațiu boltit. ♦ Spațiu amenajat la intrarea într-o clădire, cu o ușă pivotantă, pentru a proteja interiorul de aerul din exterior și a împiedica formarea curenților de aer în timpul deschiderii ușilor. **3.** S.m. (leșit din uz) Tobașor. ♦ Compus: *tambur-major* = subofițer care conducea o fanfară militară; *p. ext.* plutonier (într-o fanfară militară). [Pl. și: (1, n.) *tambure*] — Din fr. *tambour*.

TAMBŪRĂ, *tambure*, s.f. Vechi instrument muzical cu coarde de metal, asemănător cu mandolina, dar cu gâtul mai lung decât al acesteia. — Din tc. *tambur*.

TAMBURÎN s.n. v. *tamburină*.

TAMBURINĂ, *tamburinez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A bate (cu degetele) ușor și ritmic ceva. — Din fr. *tambouriner*.

TAMBURINĂRE, *tamburinări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *tamburina*. — V. *tamburina*.

TAMBURINĂ, *tamburine*, s.f. Instrument muzical popular, folosit pentru acompanierea ritmică a dansului în Spania, Italia și în Orient, de forma unei tobe mici, portative, cu pielea întinsă pe o singură parte și cu plăci de metal sau cu zurgălăi de jur-împrejur. [Var.: *tamburin* s.n.] — Din fr. *tambourin*, it. *tamburino*.

TAMIZĂTĂ, *tamizate*, adj. (Rar; despre lumină) Care este filtrată în mod difuz. — Din fr. *tamisé*.

TAM-NESĂM adv. v. *tam-nisam*.

TAM-NISĂM adv. Nitam-nisam. [Var.: *tam-nesăm* adv.] — Cf. *nitam-nisam*.

TAMPŌN, *tampoane*, s.n. **1.** Piesă la vehiculele de cale ferată, constând dintr-un disc masiv de oțel și un resort puternic, care primește șocurile dintre vehicule în timpul mersului și care menține o anumită distanță între vagoanele cuplate. **2.** Bucată de vată sau de tifon sterilizat, care se aplică pe o rană pentru a opri o hemoragie sau care se introduce într-o cavitate naturală a organismului în scopuri terapeutice. **3.** Substanță utilizată pentru a împiedica un anumit proces chimic. **4.** Accesoriu de birou, alcătuit dintr-o placă curbată acoperită cu hârtie sugativă, care servește la uscarea cernelii după scriere. — Din fr. *tampon*.

TAMPONĂ, *tamponez*, vb. I. **1.** Refl. recipr. (Despre vehicule) A se ciocni, a se lovi. **2.** Tranz. A atinge ușor și în repetate rânduri o parte a suprafeței corpului cu un tampon (2) sau cu alt obiect pentru a absorbi transpirația sau secrețiile unei răni. — Din fr. *tamponner*.

TAMPONAMENT, *tampamente*, s.n. (Rar) Oprire a unei sângerări cu ajutorul unor tampoane de vată, de tifon etc. — Din fr. *tamponnement*.

TAMPONĂRE, *tamponări*, s.f. Acțiunea de a (se) *tampona* și rezultatul ei. — V. *tampona*.

TAMPONĂT, *-Ă, tamponați, -te*, adj. **1.** (Despre vehicule) Ciocnit, lovit (prin izbire). **2.** (Despre piele, răni) Atins repetat cu un tampon (2). — V. *tampona*.

TAM-TĂM, *tam-tamuri*, s.n. **1.** Instrument muzical de percuție alcătuit dintr-un disc concav de metal forjat, care, lovit cu un ciocănel de lemn căptușit cu postav, vibrează, producând sunete puternice; gong. **2.** Instrument muzical african asemănător cu toba; muzică executată cu un astfel de instrument. ♦ Fig. Zgomot, mare, zarvă. — Din fr. *tam-tam*.

TANĂGRA, *tanagre*, s.f. Nume dat statuetei de pământ ars care s-au găsit în necropolele de la Tanagra, în Grecia (iar mai târziu în toată lumea greco-romană). — Din fr. *tanagra*.

TANĂJ, *tanaje*, s.n. (Rar) Tăbăcire. — Din fr. *tannage*.

TANANĂ s.f. (Reg.) Numele unui dans țigănesc; melodie după care se execută acest dans; tananica. — Din țig. *tanana*.

TANANICA s.f. art. Tanana. — *Tanana* + suf. *-ică*.

TANANȚI, *tananți*, s.m. Substanță chimică, anorganică sau organică, naturală sau sintetică, care are proprietatea de a tăbăci pieile crude; *p. ext.* materie primă naturală care conține o astfel de substanță. ♦ (Adjectival) *Material tanant*. — Din fr. *tannant*.

TANĂT, *tanafi*, s.m. Sare sau ester al acidului tanic. — Din fr. *tanate*.

TANĂTIC, *-Ă, tanatici, -ce*, adj. (Livr.) Referitor la moarte, de moarte. — Din fr. *thanatique*.

TANATOFOBIE, *tanatofobii*, s.f. Teamă morbidă de moarte. — Din fr. *thanatophobie*.

TANATOGENEZĂ s.f. (Biol.) Studiu al cauzelor și mecanismelor care provoacă moartea. — Din fr. *thanatogenese*.

TANATOLÓGIC, *-Ă, tanatologici, -ce*, adj. (Biol.) Referitor la tanatologie, de tanatologie. — Din fr. *thanatologique*.

TANATOLOGIE s.f. Știință care se ocupă cu cercetarea semnelor, condițiilor, cauzelor și naturii morții. — Din fr. *thanatologie*.

TĂNĂT s.m. (Reg.) Grizu. — Et. nec.

TANC, *tancuri*, s.n. **1.** Mașină de luptă blindată, înzestrată cu tunuri, mitraliere etc. instalate în turelă și în partea din față a vehiculului, cu roțile montate pe șenile, care poate străbate terenuri accidentate. ♦ *Tanc amfibiu* = tanc care se poate deplasa și pe apă. **2.** Rezervor din tablă sau din oțel folosit pentru depozitarea sau transportarea lichidelor; vehicul înzestrat cu un astfel de rezervor. ♦ *Tanc petrolier* = navă folosită la transportul petrolului sau al derivatelor lui. ♦ Vagonet metalic folosit în mine, cu capacitatea de o tonă. **3.** (Fot.) Cutie de construcție specială, în care se dezvoltă filme fotografice. — Din fr. *tank*, germ. *Tank*.

TANCHÉTĂ, *tanchete*, s.f. Tanc mic, ușor, cu blindaj subțire. — Din *tanc*.

TANCHIST, *-Ă, tanchiști, -ste*, s.m. și f. Militar care face parte dintr-o unitate de tancuri. — Din fr. *tankiste*, germ. *Tankist*.

TANCODRŌM, *tancodromuri*, s.n. Teren special amenajat pentru pregătirea și perfecționarea militarilor în conducerea tancurilor. — Din *tanc* (după *aerodrom, cosmodrom*).

TANDALIC, *-Ă, tandalici, -ce*, adj. (Reg.; adesea substantivat) Care umblă fără rost; zăpăcit. — Et. nec.

TANDALŪȚĂ, *tandaluțe*, s.f. (Reg.) Scândurică prevăzută la ambele capete cu câte un vârf de cui, cu care se fixează pânza la războiul de țesut ca să nu se strângă. — Et. nec.

TANDÉM, *tandemuri*, s.n. **1.** Bicicletă pentru două persoane, cu două șei așezate una în spatele celeilalte, acționată de două perechi de pedale. **2.** Cilindru compresor mecanic cu doi tăvălugi, egali ca mărime, ca formă și ca greutate. **3.** Sistem tehnic acționat din două sau mai multe puncte situate pe direcția mișcării întregului sistem pe direcția mișcării elementului

conducător al mecanismului motor. ♦ Mașină-unealtă cu mai multe posturi de lucru pentru operații succesive de prelucrare a aceleiași piese. **4.** Fig. Grup de două persoane (nedespărțite). — Din fr. **tandem**.

TANDRĂȚĂ s.f. v. **tandrete**.

TANDRĂȚE s.f. Afecțiune plină de duioșie, de delicatețe, de gingășie. [Var.: **tandrăță** s.f.] — Din fr. **tandresse**.

TĂNDRU, **-Ă**, *tandri*, *-e*, adj. Care manifestă sau denotă tandrete, plin de duioșie, de gingășie, de delicatețe, de sensibilitate; drăgăstos. — Din fr. **tendre**.

TANDŪR, (1) *tandure*, s.n. (Înv.) **1.** Scaun sau masă pătrată, acoperite cu covoare, sub care se punea un vas cu mangel pentru a încălzi picioarele celor care ședeau. **2.** Fig. Lene. — Din tc. **tandur** (lit. *tandir*).

TANDURIU, **-IE**, *tandurii*, adj. (Înv.) Leneș. — **Tandur** + suf. *-iu*.

TANEĂ, *tanele*, s.f. (Înv.) Bucată de blană sau de piele de animal. — Din tc. **tane**.

TANGĂ, pers. 3 *tanghează*, vb. I. Intrans. (Despre nave, aeronave) A fi în tangaj. — Din fr. **tanguer**.

TANGĂJ, *tangaje*, s.n. Mișcare oscilatorie de înclinare a unei nave, a unei aeronave sau a unui vehicul feroviar, efectuată în jurul unei axe transversale. — Din fr. **tangage**.

TANGARĂ, *tangarale*, s.f. (Înv.) Instrument muzical turcesc cu coarde, asemănător cu tambalul. — Et. nec.

TANGĂNT, **-Ă**, *tangănti*, *-te*, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre drepte) Care atinge o curbă într-un singur punct. ♦ (Despre planuri) Care conține tangente (**2**) la toate curbulele care trec printr-un punct al unei suprafețe, care atinge suprafața într-un singur punct. **2.** S.f. Linie dreaptă care atinge o curbă într-un singur punct. ♦ Loc. adv. *În* (sau *prin*) *tangăntă* = tangențial. ♦ Expr. *A scăpa prin tangăntă* = a se eschiva de la un lucru prinzând momentul potrivit; a scăpa cu greu dintr-o situație dificilă. **3.** S.f. Funcție trigonometrică egală cu câtul dintre funcția sinus și funcția cosinus. — Din fr. **tangent**.

TANGĂNTĂ, *tangente*, s.f. Poziție, stare a două figuri geometrice tangente. ♦ Atingere, legătură, contact. ♦ Fig. Relație, legătură trecătoare, indirectă. — Din fr. **tangence**.

TANGĂNTIAL, **-Ă**, *tangăntiali*, *-e*, adj. Privitor la tangență; care este asemănător cu o tangență. ♦ Fig. (Adesea adverbial) Atins în treacăt; *p. ext.* indirect, printre altele. [Pr.: *-ți-al*] — Din fr. **tangentiel**.

TANGĂHIR, *tanghire*, s.n. Placă transparentă de gelatină sau de masă plastică, având pe o față, în relief, puncte sau linii de diferite forme, folosită la obținerea umbrelor sau semitonurilor la tipărirea manuală. — Din germ. **Tangier**[manier].

TANGĂBIL, **-Ă**, *tangibili*, *-e*, adj. Care se poate percepe prin atingere, care are un aspect concret; *fig. real*, evident. — Din fr. **tangible**.

TANGĂN, *tangoane*, s.n. (Mar.) **1.** Catarg orizontal mobil, cu funii și scară, folosit pe timp de furtună pentru coborârea și urcarea oamenilor în și din barcă. **2.** Drug de lemn fixat la un capăt pe bordaj, folosit la legarea bărcilor lansate pe apă. — Din fr. **tangon**.

TANGĂOU, *tangouri*, s.n. Dans de salon, la origine vechi dans popular argentinian, cu ritmul lent în doi timpi, care se dansează în perechi; melodie după care se execută acest dans. — Din fr. **tango**.

TĂNIC, **-Ă**, *tanici*, *-ce*, adj. (În sintagma) *Acid tanic* = tanin. — Din fr. **tannique**.

TĂNIN, (2) *taninuri*, s.n. **1.** Produs vegetal cu gust astringent, solubil în apă, care are proprietatea de a tăbăci piele, cu utilizări în industrie; acid tanic. **2.** Sortiment de tanin (1). — Din fr. **tanin**.

TĂNINÓS, **-OĂSĂ**, *taninoși*, *-oase*, adj. Care conține tanin, caracteristic taninului; de tanin. — **Tanin** + suf. *-os*.

TĂNIZĂ, *tanizez*, vb. I. Tranz. A adăuga tanin din sâmburii de struguri în vin, în scopul limpezirii sau ameliorării. — Din fr. **taniser**.

TĂNIZĂRE, *tanizări*, s.f. Acțiunea de a *taniza* și rezultatul ei. — V. **taniza**.

TĂNTĂL s.n. Element chimic metalic rar, cenușiu, lucios, ductil și maleabil (folosit la confecționarea pieselor de laborator). — Din fr. **tantale**.

TĂNTĂLIT, *tantalituri*, s.n. Mineral compus din fier și mangan, care cristalizează în sistemul rombic de culoare neagră sau roșu-închis, cu luciu semimetalic. — Din fr. **tantalite**.

TĂNTI s.f. Mătușă. ♦ (Fam.) Termen de adresare, în mediul urban, față de o femeie mai în vârstă. — Din fr. **tante**.

TĂNTIĂMĂ, *tantieme*, s.f. **1.** Sumă de bani încasată de membrii unui consiliu de administrație al unei societăți, din beneficiul acesteia, pentru participarea la conducerea ei. ♦ Comision procentual acordat mijlocitorilor de afaceri. **2.** Onorariu procentual convenit unui autor dramatic, calculat în raport cu încasările realizate la reprezentațiile piesei sale. [Pr.: *-ți-e*] — Din fr. **tantième**.

TĂNTRISM s.n. Denumire dată mai multor curente religioase din India din sec. IX până în sec. XIII, opuse brahmanismului. — Din fr. **tantrisme**.

TĂNZANIĂN, **-Ă**, *tanzanieni*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Tanzaniei sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Tanzaniei sau tanzaniienilor (1), privitor la Tanzania ori la tanzanieni. [Pr.: *-ni-an*] — Din fr. **Tanzanien**.

TĂO s.n. Principiu fundamental al filosofiei chineze, indicând procesul de devenire a tuturor lucrurilor și ființelor într-o alternanță opozițională, de forțe complementare și inseparabile. — Din fr., engl. **tao**.

TĂOISM s.n. Sistem filosofic și religios fondat în sec. VI î.H., reprezentând unul dintre cele două mari curente ale gândirii chineze, alături de confucianism, de care se deosebește prin idealul de viață autonom, în armonie cu natura. [Var.: **daoism** s.n.] — Din fr. **taoisme**.

TĂOLĂ, *taole*, s.f. (Reg.) Cot al unui rău. — Et. nec.

TĂPĂ, *tapez*, vb. I. **1.** Tranz. (Fam.) A obține de la cineva bani cu titlu de împrumut, dar fără intenția de a-i restitui. **2.** Tranz. și refl. A (se) pieptăna în așa fel, încât să poată da părului o formă înaltă, înfoiată. — Din fr. **tapier**.

TĂPAJ s.n. Zgomot violent și confuz produs de lovituri sau de glasuri care răsună în același timp; protest zgomotos; larmă, gălgăie, scandal. — Din fr. **tapage**.

TĂPANGĂĂ, *tapangele*, s.f. (Înv.) Lovitură dată cu palma; palmă, calcavură. — Din tc. **tabanca** „pistol”.

TĂPĂRE, *tapări*, s.f. Acțiunea de a (se) *tapă* și rezultatul ei. — V. **tapă**.

TĂPĂT, **-Ă**, *tapate*, adj. (Despre păr) Înfoiat prin pieptănare; (despre femei) cu părul înfoiat prin pieptănare. — V. **tapă**.

TĂPĂ, *tape*, s.f. Scobitură, tăietură care se face la capătul lemnului de construcție pentru a le putea îmbina unele cu altele. ♦ Tăietură care rămâne în trunchiul unui copac când tăietorul lovește cu toporul o dată pieziș și altă dată orizontal. — Et. nec.

TĂPĂT, *tapete*, s.n. **1.** Hârtie, pânză, mătase etc. cu desene colorate, care se aplică pe pereții unor camere în loc de zugrăveală; *p. ext.* zugrăveală. **2.** (Înv.) Covor mic. **3.** (În expr.) *A pune* (sau *a aduce*, *rar a veni*) *pe tapet* = a aduce în discuție, a fi la ordinea zilei. [Pl. și: *tapetur*] — Din it. **tapeto**, germ. **Tapete**.

TĂPĂTĂ, *tapetez*, vb. I. Tranz. **1.** A acoperi cu tapete (1) pereții unei încăperi; a tapisa (2). **2.** A pudra cu făină, pesmet etc. o tavă unsă cu grăsime, în care urmează să fie copt aluatul, budinca etc. — Din **tapet**.

TĂPĂTĂR, *tapetari*, s.m. Muncitor specializat în tapetare. — **Tapeta** + suf. *-ar*.

TĂPĂTĂRE, *tapetări*, s.f. Acțiunea de a *tapeta* și rezultatul ei. — V. **tapeta**.

TĂPEUR, *tapeuri*, s.m. Persoană care cere adesea bani cu împrumut (fără intenția de a-i restitui). [Pr.: *tapor*] — Din fr. **tapieur**.

TĂPINÓS adv. (Înv.) Cu umilință. — Din ngr. **tapinós**.

TĂPIOCĂ s.f. Substanță alimentară făinoasă, extrasă din tuberculele maniocului, folosită în alimentația copiilor. [Pr.: *-pi-o-*] — Din fr. **tapioca**.

TĂPIR, *tapiri*, s.m. Animal mamifer imparicopit din zona tropicală, cu corpul masiv, pielea netedă, buzele și nasul prelungite într-un fel de trompetă scurtă (*Tapirus americanus* și *indicus*). — Din fr. **tapir**.

TĂPISĂ¹, *tapisez*, vb. I. Tranz. A tapeta. — Din fr. **tapisser**.

TĂPISĂ² vb. I v. **tapia**.

TĂPISĂRE¹, *tapisări*, s.f. Acțiunea de a *tapisa* și rezultatul ei. — V. **tapisa**.

TĂPISĂRE² s.f. v. **tapia**.

TĂPISĂT¹, **-Ă**, *tapisați*, *-te*, adj. (Despre pereți) Acoperit cu tapete (1). — V. **tapisa**.

TĂPISĂT², **-Ă** adj. v. **tapia**.

TĂPISĂR¹, *tapiseri*, s.m. Specialist în tapiserie. — Din fr. **tapissier**.

TĂPISĂR² s.m. v. **tapier**.

TĂPISĂRIE¹, (1, 2) *tapiserii*, s.f. **1.** Țesătură decorativă din lână sau din mătase înfățișând subiecte diverse sau teme alegorice, lucrată manual sau la război și folosită mai ales la împodobirea pereților sau a unor mobile. **2.** Lucru de mână cusut pe o canava cu lână, cu mătase, cu fir. ♦ Tehnica și arta executării unor asemenea țesături. **3.** Meseria tapisierului. — Din fr. **tapiserie**.

TĂPISĂRIE² s.f. v. **tapierie**.

TĂPISIER s.m. v. **tapier**.

TĂPIȚĂ vb. I. Tranz. A îmbrăca o mobilă cu stofă, cu pânză, mătase, vinilin, piele etc. peste materialul de umplură, elementele elastice, pânza de rezistență; a capitona. [Var.: **tapisă** vb.] — Din germ. **tapezieren**, it. **tappezare**.

TĂPIȚĂRE s.f. Acțiunea de a *tapia* și rezultatul ei. [Var.: **tapisăre** s.f.] — V. **tapia**.

TĂPIȚĂȚĂ, **-Ă**, *tapiați*, *-te*, adj. (Despre mobile) Îmbrăcat în stofă, pânză, mătase, vinilin, piele etc.; capitonat. [Var.: **tapisăt**, **-ă** adj.] — V. **tapia**.

TAPIȚER, *tapițeri*, s.m. Meseriaș specialist în tapițarea mobilelor. [Var.: *tapisér*, *tapisier* s.m.] — Din germ. *Tapezier*, it. *tappeziere*. Cf. fr. *tapisserie*.

TAPIȚERIE¹, *tapițerii*, s.f. Partea tapițată a unei mobile. [Var.: *tapisérie* s.f.] — **Tapița** + suf. *-ărie*.

TAPIȚERIE², (2) *tapițeri*, s.f. 1. Meseria tapițerului. 2. Atelier, prăvălie în care se lucrează sau se vând obiecte făcute de tapițer. — **Tapițer** + suf. *-ie*.

TAPOȘNIC, *tapoșnici*, s.m. Plantă erbacee din familia labiatelor, cu flori purpuriu, cu frunze înguste, ovale și cu tulpina ramificată și acoperită cu peri moi, îndreptați în jos (*Galeopsis ladanum*). — Et. nec.

TAPOTĂ, *tapotez*, vb. I. Tranz. A bate ușor țesăturile cu palma, pentru masaj. — Din fr. **tapoter**.

TAPOTĂRE, *tapotări*, s.f. Acțiunea de a *tapota* și rezultatul ei. — V. **tapota**.

TAPURĂ, *tapuri*, s.f. Fisură, crăpătură în interiorul unei piese metalice, produsă în cursul fabricării acesteia. — Din fr. **tapure**.

TAR, *taruri*, s.m. Veche unitate de măsură pentru greutate, egală cu 125 de ocale. ♦ Sarcină, povară. — Din magh. **tar**.

TARĂ s.f. v. **tară**¹.

TARABAGIU, *tarabagii*, s.m. Negustor ambulant (care vinde la o tarabă). — **Tarabă** + suf. *-agiu*.

TARABĂ, *tarabe*, s.f. 1. Un fel de masă pe care negustorii (ambulanți) își expun și își vând marfa la târguri, în piețe sau pe străzi. ♦ Loc. adj. *De tarabă* = de calitate inferioară; *p. ext.* mahalagesc, trivial. 2. Teighea (de cârciumă) la care stă negustorul. — Din tc. **tarab**.

TARABOȘTES s.m. pl. Denumire dată (de latini) aristocraților geto-daci; pileați. — Cuv. lat.

TARABULUȘ, *tarabuluse*, s.n. (Înv.) Șal oriental care se înfășura în jurul capului sau se purta ca cingătoare. — Din tc. **Tarabulus** „Tripoli”.

TARÁC, *taraci*, s.m. (Reg.) Stâlp bătut în pământ, care servește ca element de susținere pentru un pod, un zăgaz, un gard etc. [Var.: **tarăș** s.m.] — Din ucr. **tarăș**.

TARACÁN, *taracani*, s.m. (Reg.) Gândac. — Din rus. **tarakan**.

TARÁF, *tarafuri*, s.m. 1. Mică formație muzicală (de lăutari), care cântă muzică populară; tacám (II 2). 2. (Înv.) Gașcă, clică. — Din tc. **taraf**.

TARAGÓT, *taragoturi*, s.n. Instrument muzical popular românesc de suflat, format dintr-un tub conic de metal cu ancie simplă. — Et. nec.

TARAGOTÍST, *taragotiști*, s.m. Persoană care cântă la taragot. — **Taragot** + suf. *-ist*.

TARAMÁ s.f. Icre (de calitate inferioară) sărate și tescuite. — Din tc. **tarama**.

TARÁNCĂ, *tărănci*, s.f. (Iht.; reg.) Ocheană. — Et. nec.

TARANTÉLĂ¹, *tarantele*, s.f. Dans popular napolitan, executat într-un ritm viu; melodie după care se execută acest dans. — Din it. **tarantella**.

TARANTÉLĂ² s.f. v. **tarantulă**.

TARANTŪLĂ, *tarantule*, s.f. Specie de păianjen mare (din țările meridionale), cu patru ochi mari și numeroși ochi mai mici, care își sapă galerii în pământ și a cărui înțepătură este veninoasă (*Lycosa tarantula*). [Var.: **tarantélá** s.f.] — Din fr. **tarantule**.

TARAPANÁ, *tarapanale*, s.f. (În Evul Mediu, în Moldova și în Țara Românească) Monetărie. — Din tc. **tarabhâne**.

TARAPANGÉLE s.f. pl. (Reg.) Legume, zarzavaturi. — Et. nec.

TARAPANGIU, *tarapangii*, s.m. (În Evul Mediu, în Moldova și în Țara Românească) Meșter care lucra într-o tarapana. — **Tarapana** + suf. *-giu*.

TARÁR, *tarare*, s.n. Mașină folosită în industria morăritului pentru a curăța semințele de cereale de impurități prin cernere și prin antrenarea lor într-un curent de aer. — Din fr. **tarare**.

TARARÁ s.f. Melodie monotonă care pare că nu se mai sfârșește. — Formație onomatopeică.

TARÁS s.m. v. **tarac**.

TARÁT, *-Ă, tarați, -te*, adj. Plin de vicii, cu tare². — Din fr. **taré**.

TARÁ¹, *tare*, s.f. 1. Dara. 2. Nume dat unor greutateți nemarcate formate din diferite bucăți de metal sau de sticlă, care se folosesc la diferite cântăriri de laborator. 3. (Mil.) Denumire pentru caracteristicile fizico-chimice de bază ale pulberii (3). [Var.: **tará** s.f.] — Din ngr. **tára**.

TARÁ², *tare*, s.f. Defect fizic sau moral (ereditar); meteahnă. — Din fr. **tare**.

TARDIGRÁD, *-Ă, tardigrázi, -de*, adj., s.n. 1. Adj. (Despre animale) Care merge încet. 2. S.n. (La pl.) Grup de animale nevertebrate, de talie foarte mică, care se deplasează greoi pe picioare (*Tardigrada*); (și la sg.) animal care face parte din acest grup. — Din fr. **tardigrade**.

TARDIV, *-Ă, tardivi, -e*, adj. (Adesea adverbial) Care apare, se întâmplă, se dezvoltă cu întârziere. — Din fr. **tardif**.

TARDIVITÁTE s.f. (Rar) Faptul de a fi tardiv, caracterul a ceea ce este tardiv; dezvoltare tardivă, încetă. — **Tardiv** + suf. *-itate*. Cf. fr. *tar d i v e t é*.

TÁRE, *tari*, adj., adv. I. Adj. 1. Care are o consistență solidă, care opune rezistență la apăsare și nu poate fi ușor pătruns, străbătut, desfăcut, despicat; lipsit de moliciune, solid; *p. ext.* trainic, durabil. ♦ Care este mai consistent decât în mod obișnuit; vătos, des; (despre pâine) uscat; (despre ouă) răscopt. ♦ Fortificat, întărit. 2. Lipsit de elasticitate, care nu se îndoaie (decât cu greu), fără suplete; (despre pânză sau obiecte de pânză) scrobit, apretat. ♦ *Pânză tare* = pânză (cu țesătură rară) foarte apretată, folosită în croitorie. 3. (Despre ființe sau părți ale corpului lor) Voinic, viguros, puternic. ♦ Expr. (*A fi*) *tare de(-o) ureche* (sau *de urechi*) = (a fi) surd.

4. (Despre oameni și despre manifestările lor) Care este în stare să reziste, să facă față încercărilor, cu voință fermă, energic, dărz, neclintit. ♦ Expr. (*A fi*) *tare de fire* (sau *de inimă*) = (a fi) curajos, rezistent. ♦ (Despre colectivități) Plin de forță, puternic. ♦ Neînduplecat. 5. Care dispune de putere, de autoritate, care este stăpân pe o situație; atotputernic. ♦ Care posedă cunoștințe temeinice într-un domeniu; doct, priceput. 6. (Despre argumente) Convingător, concludent; clar, categoric. 7. (Despre fenomene ale naturii) Care se manifestă cu violență. ♦ (Despre vorbe, expresii) Aspru, greu; jignitor, insultător. 8. (Despre sunete, zgomote) Care este emis cu putere, care răsună până departe, se aude bine. 9. (Despre aer) Răcoros, rece, tăios; *p. ext.* curat, ozonat. ♦ Care produce o impresie puternică asupra organelor de simț; pătrunzător, intens, ascuțit. 10. (Despre băuturi alcoolice) Care are o concentrație mare de alcool. ♦ (Despre unele substanțe alimentare, chimice sau medicamentoase) Care are o concentrație mare (și produce un efect puternic); *p. restr.* picant.

11. (Despre culori) Bătător la ochi; viu, puternic, intens, aprins. II. Adv. 1. Foarte, mult, extrem, teribil, grozav. ♦ (Pe lângă adjective sau adverbe, ajută la formarea superlativului) *Îți voi rămâne tare recunoscător*. 2. Cu forță, cu intensitate, cu putere. 3. (Pe lângă verbe ca „a vorbi”, „a spune”, „a cânta” etc.) Cu glas articulat, pentru a fi auzit de cei din jur; cu glas ridicat, pentru a se auzi bine sau departe. 4. Lute, repede. — Lat. **talēm**.

TÁRGĂ, *tărgi*, s.f. 1. Pat portativ cu care se transportă răniții și bolnavii; mică platformă portativă de scânduri, de nuiele etc., care servește la căratul diferitelor materiale. ♦ Spec. (Rar) Tamar. 2. (În expr.) *A trage targa pe uscat* = a fi strămătorat bănește, a o scoate greu la capăt; a trage mâța de coadă. — Cf. bg. *t arga*.

TARHÁN, *tarhani*, s.m. (Entom.; reg.) Șvab¹. — Din ucr. **tarhan**.

TARHÓN s.m. Plantă erbacee din familia compozeelor, cu tulpina dreaptă și ramificată, cu flori alburii, cu frunze lanceolate aromate folosite drept condiment (*Artemisia dracunculus*). — Din tc. **tarhun**.

TARÍF, *tarife*, s.n. 1. Preț (stabil oficial) pentru prestările de servicii, transport, telefon, radio, consum de energie electrică etc. ♦ Retribuție oficială stabilită pentru o anumită muncă. 2. Tabel, listă cuprinzând prețurile unitare sau specifice pentru diferite servicii (publice) și condițiile stabilite pentru aplicarea lor. 3. (În sintagma) *Tarif vamal* = tabel în care sunt înscrise taxele vamale la care sunt supuse mărfurile trecute peste granița unui stat. [Pl. și *tarifuri*] — Din fr. **tarif**.

TARIFÁ, *tarifez*, vb. I. Tranz. (Rar) A supune unui tarif, a taxa. — Din fr. **tarifier**.

TARIFÁR, *-Ă, tarifari, -e*, adj. Privitor la tarif; (despre preț, taxă, salariu) fixat prin tarif, în conformitate cu un tarif. — Din fr. **tarifaire**.

TARIFÁRE, *tarifări*, s.f. Acțiunea de a *tarifa* și rezultatul ei. — V. **tarifa**.

TARISFÁT, *tarisfați*, s.m. (Reg.) Bărbat (mai în vârstă) care are un rol conducător în ceremonialul nunții țărănești; staroste. — Din sb. **stari svat**.

TARLÁ, *tarlale*, s.f. 1. Suprafață de teren agricol mărginită de patru drumuri care se întretaie (făcând parte din teritoriul unei comune; solă; cultura de pe o astfel de suprafață. 2. (Rar) Drum sau teren îngust care desparte semănăturile; hotar. — Din tc. **tarla**.

TARLALIZÁ, *tarlalizez*, vb. I. Tranz. A împărți o întindere de pământ sau o pășune în tarlale (1). — **Tarla** + suf. *-iza*.

TARLALIZÁRE, *tarlalizări*, s.f. Acțiunea de a *tarlaliza* și rezultatul ei. — V. **tarlaliza**.

TARLATÁN s.n. (Înv.) Muselină de bumbac foarte subțire, de culoare deschisă. — Din fr. **tarlatane**.

TÁRNIȚĂ, *tarnițe*, s.f. 1. Șa (țărănească) de lemn sau (rar) de piele, folosită la călărit sau la transportul unei poveri. 2. Culme, coamă de munte sau de deal în formă de șa. 3. (Reg.) Drum de munte, bătut de oi sau de vite. — Din ucr. **tarnyc'a**.

TARÓC s.n. Tarot. — Din germ. **Tarock**.

TARÓD, *tarodzi*, s.n. Burghiu de filetat. — Din fr. **taraud**.

TARODÁRE, *tarodăzi*, vb. I. Tranz. A găuri în spirală o piesă în care urmează să intre un șurub. — Din fr. **tarauder**.

TARODĂRE, *tarodări*, s.f. Acțiunea de a *taroda* și rezultatul ei. — V. **taroda**.

TARÓT s.n. Pachet de 78 de cărți de joc, mai mari și cu alte figuri decât cele obișnuite, folosit la jocul de cărți sau în cartomanție; joc cu aceste cărți; taroc. — Din fr. **tarot**.

TARPÁN, *tarpani*, s.m. Cal sălbatic din stepele sau podișurile Asiei, de culoare brună, cu capul scurt și gros, cu coama scurtă (*Equus gmelini*). — Din fr. **tarpan**.

TARS, *tarsuri*, s.n. 1. Parte posterioară a scheletului labei piciorului, formată din șapte oase, articulate la un capăt cu oasele gambei, iar la celălalt cu oasele metatarsului. 2. Parte terminală a piciorului insectelor, formată din 1–5 segmente și terminată de obicei cu una sau două gheare. 3. Scheletul fibro-cartilajinos al pleoapelor. — Din fr. **tarse**.

TARSALGIE, *tarsalgii*, s.f. (Med.) Durere a articulației tarsului. — Din fr. **tarsalgie**.

TARSECTOMIE, *tarsectomii*, s.f. (Med.) Rezecție a oaselor tarsului. — Din fr. **tarsectomie**.

TARSIÁN, **-Ă**, *tarsieni*, -e, adj. Care aparține tarsului, al tarsului, privitor la tars. [Pr.: -si-an] — Din fr. **tarsien**.

TARSOIDÉE, *tarsioidee*, s.f. (La pl.) Subordin de mamifere arboricole, nocturne, insectivore, de mărimea unor șobolani, cu ochii foarte mari, cu picioarele din spate foarte lungi din cauza alungirii tarsului și cu degetele terminate cu ventuze (*Tarsioidea*); (și la sg.) mamifer care face parte din acest subordin. [Pr.: -si-o-i] — Din lat. **Tarsioidea** denumirea științifică a subordinului. Cf. fr. **tarsier**.

TARTÁJ, *tartaje*, s.n. 1. (Reg.) Fiecare dintre cele două coșerți ale unei cărți; scoarță. 2. (Inv.) Carte scrisă de mână care se folosea ca abecedar. [Var.: **trătăj** s.n.] — Cf. ngr. **tetrádhion**.

TARTÁN, *tartane*, s.n. 1. Tesătură specială din lână sau din bumbac, cu carouri mari, divers colorate, folosită în Scoția. 2. Șal sau pled făcut din tartan (1). 3. Material special din mastic sintetic elastic, folosit pentru amenajarea pistelor atletice și a terenurilor sportive în vederea impermeabilizării și a măririi rezistenței lor la intemperii. — Din fr. **tartan**.

TARTANĂ, *tartane*, s.f. Mică navă de transport și de pescuit, cu o singură pânză, triunghiulară, folosită mai ales în Marea Mediterană. — Din fr. **tartane**, it. **tartana**.

TARTAR¹ adj. invar. (În sintagma) *Sos tartar* = maioneză picantă preparată cu mult muștar (cu capere și castraveți acri). — Din fr. [sauce] **tartare**.

TÁRTAR² s.n. (În mitologia antică) Loc situat în fundul infernului, în care se presupune că erau chinuți cei care păcătuiau față de zei; (în credința creștină) iad, infern. [Acc. și: **tartái**] — Din sl. **tarútarŭ**.

TÁRTĂ, *arte*, s.f. Prăjitură făcută dintr-un strat subțire de aluat fraged, acoperit cu fructe și cu cremă. — Din fr. **tar-te**.

TARTINĂ, *tartine*, s.f. Felie de pâine unsă cu unt pe care se pune brânză, șuncă, salam etc.; *p. ext.* sandwich. — Din fr. **tartine**.

TÁRTOR, *tartori*, s.m. Căpetenia dracilor; *p. gener.* drac. ♦ Fig. Conducătorul unei tagme, al unui grup, care conduce cu severitate, despotic. ♦ Fig. Om fără scrupule, care își impune voința, care terorizează, care comite fapte reprobabile. — Cf. **t a r t a r**².

TÁRTORIȚĂ, *tartorițe*, s.f. Drăcoaică, diavoliță; *fig.* femeie rea, afurisită. — **Tartor** + suf. **-iță**.

TARTRÁJ s.n. Operație de adăugare de acid tartric în mustul de struguri pentru a-i mări aciditatea. — Din fr. **tartrage**.

TARTRÁT, *tartrați*, s.m. Sare sau ester al acidului tartric. — Din fr. **tartrate**.

TÁTRIC adj. (În sintagma) *Acid tartric* = acid organic cristalizat, cu gust acru, solubil în apă, care se găsește în fructe, mai ales în mustul de struguri, și care se folosește în industria alimentară, în vopsitoria textilă, în medicină etc.; sare de lămâie. — Din fr. **tartrique**.

TÁRTRU, *tartruri*, s.n. 1. Amestec sedimentar depus pe fundul vaselor în care se păstrează vinul și care conține tartrat de potasiu și alte substanțe; trighie. 2. (Și în sintagma *tartru dentar*) Substanță calcaroasă de culoare gălbuie sau negricioasă, care se depune uneori pe coroana dinților; detritus. — Din fr. **tartré**.

TARTUFISM s.n. (Rar) Ipocrizie, fariseism, fățarnicie. [Scris și: **tartuffism**] — **Tartuffe** (n. pr.) + suf. **-ism**. Cf. fr. **tar-tu-ferie**.

TAS, *tasuri*, s.n. 1. Taler de balanță. ♦ (Înv. și reg.) Vas plat (rotund); tepsie, teler¹. ♦ Expr. *A umbra cu tasul* = a face chetă; a cerși. 2. (Înv.) Castronaș în care bărbierul își pregătește spuma de săpun. ♦ Cupă; ceașcă (de lut). 3. (Înv.) Fiecare dintre cele două talere¹ ale chimvalului. ♦ (Rar) Fiecare dintre cele două capace ale unui medalion. [Var.: **teas** s.n.] — Din tc. **tas**.

TASÁ, *tasez*, vb. I. Tranz. A reduce volumul unui obiect, al unui material, a comprima prin lovire, apăsare, strângere. ♦ Refl. (Despre terenuri, materiale pulverulente sau granulare) A se așeza în straturi mai compacte, a se îndesa (prin scufundare), a deveni mai puțin afânat. — Din fr. **tasser**.

TASÁRE, *tasări*, s.f. Faptul de a (se) *tasa*; îndesare, cufundare. — V. **tasa**.

TASÉU, *taseuri*, s.n. Nicovală mică, folosită de tinichigii pentru a îndrepta tabla. — Cf. fr. **ta s e a u**.

TASICHINEZIE, *tasichinezii*, s.f. (Med.) Tendință irezistibilă de a merge, de a alerga, observată la psihopați. [Scris și: **tasikinezie**] — Din fr. **tasikinésie**.

TASMÁ, *tasmale*, s.f. (Reg.) Fir sau panglică de mătase, de ață, de piele etc. — Din tc. **tasma**.

TASON, *tasoane*, s.n. Punct de concentrare a materialului lemnos în exploatarea forestiere, apropiat de căile de transport. — Et. nec.

TASTATURĂ, *tastaturi*, s.f. (Tehn.) Claviatură. — Din germ. **Tastatur**.

TÁSTÁ, *taste*, s.f. (Tehn.) Clapă (1). — Din germ. **Taste**.

TÁSTER, *tastere*, s.n. Dispozitiv mecanic al mașinii de cules monotip, prevăzut cu o claviatură, utilizat la înregistrarea textului pe o bandă de hârtie prin perforații diferite combinate. — Din germ. **Taster**.

TASTERIȘT, **-Ă**, *tasteriști*, -ste, s.m. și f. (Tipogr.) Linotipist. — **Taster** + suf. **-ist**.

TASTIERĂ, *tastiere*, s.f. 1. Mecanism care declanșează sunetele unui tub de orgă sau coardele unor instrumente cu claviatură. 2. Plăcuță specială de lemn tare, fixată la instrumentele cu coarde, deasupra părții superioare a cutiei de rezonanță. [Pr.: -ti-e-] — Din it. **tastiera**.

TÁSCĂ, *tăști*, s.f. Geantă de piele sau de pânză, în care se țin diferite obiecte. ♦ Pungă de piele în care se țin tutunul, banii etc.; tecșilă, tășulă. — Din ukr. **taška**, magh. **táska**.

TÁȘIST, **-Ă**, *tașiști*, -ste, adj. (Despre picturi) Care este realizat în pete de culoare. — Din fr. **tachiste**.

TATAIE s.m. (Reg.) Apelativ familiar cu care copiii numesc pe tatăl lor; tată. ♦ Bunic. [Pr.: -ta-ie] — **Tată** + suf. **-aie**.

TÁTÁ, *tați*, s.m. 1. Bărbat care are copii; nume pe care i-l dau acestui bărbat copiii săi când i se adresează sau când vorbesc despre el ori pe care și-l dă el însuși când vorbește cu copiii săi; taică, părinte, tătân, babacă. ♦ *Tată de familie* = bărbat care are copii pe care îi crește; cap de familie. *Tată mare* sau *tata-moșu* = bunic. *Tată vitreg* = al doilea soț al unei femei în raport cu copiii ei dintr-o căsătorie anterioară. *Tată bun* = tată adevărat. ♦ Loc. adj. *Din tată în fiu* = transmis de-a lungul generațiilor, prin descendență directă, din generație în generație. ♦ Expr. *Calcă pe urmele lui tată-său*, se spune despre cel care seamănă cu tatăl său în apucături și obiceiuri (rele). *Bucățică ruptă tată-său* sau *tată-său în picioare*, se spune despre un copil care seamănă perfect tatălui său. *Se leapădă și de tată-său* sau *vinde și pe tată-său*, se zice despre un om rău, lipsit de scrupule. *Unde dă tata, crește carnea*, se spune când părintele își pedepsește copiii pentru binele lor. *Măi tată!* exclamație de uimire sau de satisfacție. 2. (La vocativ) Termen cu care se adresează cineva unui copil (sau unei persoane tinere străine) pentru a marca un raport de familiaritate și de simpatie. 3. (Uneori determinat prin „socru”) Nume dat de ginere sau de noră socrului. 4. (Fam.) Nume dat unui bărbat (mai în vârstă) în semn de respect sau de afecțiune. ♦ (Pe lângă un nume de persoană) Nume dat unui bărbat considerat ca strămoș, ca fondator al unei dinastii, al unui neam etc. 5. (În credința creștină) Dumnezeu, creatorul lumii. ♦ *Tatăl nostru* = numele unei rugăciuni creștine. ♦ Expr. *(A ști) ca (pe) Tatăl nostru* = (a ști) foarte bine, pe de rost, fără greșală. 6. Fig. (Fam.) Creator, făuritor, fondator. 7. Fig. (Glumeț) Cel care întrupează cele mai înalte calități, care este deasupra altora, îi covârșește pe toți. [Nom. sg. art.: *tata și tatăl*, gen.-dat. sg.: *tatii și tatei*] — Lat. **tata**.

TATONÁ, *tatonez*, vb. I. Tranz. A face încercări prudente în mai multe direcții pentru a cunoaște o situație, a găsi o soluție; a proceda cu nesiguranță, cu ezitare; a sonda. ♦ Expr. *A tatona terenul* = a cerceta posibilitățile de reușită înainte de începerea unei acțiuni. — Din fr. **tâtonner**.

TATONÁNT, **-Ă**, *tatonanți*, -te, adj. (Livr.) Care tatonează. — Din fr. **tâtonnant**.

TATONÁRE, *tatonări*, s.f. Acțiunea de a *tatona* și rezultatul ei. — V. **tatona**.

TATÚ, *tatu*, s.m. Nume dat mai multor genuri de mamifere nocturne fără dinți, cu corpul acoperit de plăci osoase și cornoase mobile, care trăiesc în America Centrală, de Sud și în Mexic; animal aparținând unuia dintre aceste genuri. — Din fr. **tatou**.

TATUÁ, *tatuez*, vb. I. Refl. și tranz. A(-și) imprima pe (ori sub) pielea corpului, pe mâini sau pe față diverse inscripții sau desene, cu ajutorul unor împunsături cu materii colorante care nu se pot șterge. [Pr.: -tu-a] — Din fr. **tatouer**.

TATUÁJ, *tatuaje*, s.n. 1. Tatuare; (concr.) desen care rămâne pe piele după tatuare. 2. Marcare a animalelor cu semne imprimate în piele pentru recunoaștere și identificare. [Pr.: -tu-a] — Din fr. **tatouage**.

TATUÁRE s.f. Acțiunea de a (se) *tatua*. [Pr.: -tu-a-] — V. **tatua**.

TATUÁT, **-Ă**, *tatuăți*, -te, adj. Care poartă urmele unui tatuaj. [Pr.: -tu-a] — V. **tatua**.

TĂULĂ s.f. Numele mai multor arbuști din familia rozaceelor, cultivați ca plante decorative (*Spiraea*). [Pr.: *ta-u*] — Din pol. **tawula**.

TAUMATŪRG, *taumaturgi*, s.m. (În concepțiile religioase) Persoană având capacitatea de a face miracole (învierea morților, vindecarea prin atingere cu mâinile); făcător de minuni. — Din fr. **thaumaturge**.

TAUMATURGIE s.f. Putere de a face minuni; magie. — Din fr. **thaumaturgie**.

TĂUR, *tauri*, s.m. 1. Masculul necastrat din specia taurinelor, cu capul mare, pielea groasă, părul de pe frunte lung și adesea creț; buhai (*Bos taurus*). ⇨ Expr. *A lua* (sau *a prinde*) *taurul de coarne* = a înfrunta cu îndrăzneală o dificultate, a lua lucrurile piepțiș. 2. (Entom.) Rădașcă. 3. N.pr. art. Constelație boreală în dreptul căreia trece Soarele între 21 aprilie și 21 mai. ⇨ Al doilea dintre cele douăsprezece semne ale zodiacului. — Lat. **taurus**.

TAURIN, **-Ă**, *taurini*, -e, adj. Care aparține taurului (1), privitor la taur, din specia taurului. ⇨ (Substantivat, f. pl.) Specie de bovine care au ca reprezentant tipic boul; (și la sg.) animal din această specie. [Pr.: *ta-u*] — Din it. **taurino**.

TAURISCI s.m. pl. Nume dat unor triburi celtice care în sec. V-III î.H. au migrat spre estul și sud-estul Europei, ajungând și în nord-vestul Daciei, fiind înfrânți în sec. I î.H. de Burebista. — Din lat. **taurisci**, gr. **tauriscos**.

TAUROCEFĂL, *taurocefali*, s.m. Monstru mitic care avea cap de taur (1). [Pr.: *ta-u*] — Din fr. **taurocéphale**.

TAUROMAHIE s.f. Arta de a lupta cu taurii (1) în arenă. [Pr.: *ta-u*] — Din fr. **tauromachie**.

TAUTOFONIE, *tautofonii*, s.f. Repetiție supărătoare a aceluiași sunet sau articulații. [Pr.: *ta-u*] — Din fr. **tautophonie**.

TAUTOLOGIC, **-Ă**, *tautologici*, -ce, adj. Care are caracter de tautologie, privitor la tautologie. [Pr.: *ta-u*] — Din fr. **tautologique**.

TAUTOLOGIE, *tautologii*, s.f. 1. Greșeală de limbă care constă în repetarea inutilă a aceleiași idei, formulată cu alte cuvinte; cerc vicios, pleonasm. 2. Fenomen sintactic care constă din repetarea unor cuvinte cu același sens, dar cu funcții diferite, marcate de obicei prin deosebire de intonație sau de formă și care, exprimând identitatea celor doi termeni, are rolul de a sublinia o calitate sau o acțiune. 3. (Log.) Judecată în care subiectul și predicatul sunt exact aceeași noțiune. 4. Expresie din logica simbolică, care, în limitele unui sistem formal, este adevărată în orice interpretare. [Pr.: *ta-u*] — Din fr. **tautologie**, lat. **tautologia**.

TAUTOMÉR, **-Ă**, *tautomeri*, -e, adj. (Chim.; despre substanțe) Care prezintă tautomerie. [Pr.: *ta-u*] — Din fr. **tautomère**.

TAUTOMERIE s.f. Formă de izomerie care se caracterizează prin ușurința cu care izomerii trec unul în celălalt, datorită deplasării unei duble legături și a unui atom de hidrogen. [Pr.: *ta-u*] — Din fr. **tautomérie**.

TAVĂ s.f. v. **tavă**.

TAVĂN, *tavane*, s.n. 1. Suprafața interioară a planșeului superior dintr-o încăpere; plafon. ⇨ Expr. *A sta cu ochii în tavan* = a sta degeaba; a lenevi. ⇨ Partea superioară a unei excavații miniere. 2. (Reg.) Scândură de brad, lungă și subțire, folosită la construirea podului casei. 3. (Reg.) Fiecare dintre cele două extremități ale unei corăbii, unde dorm corăbierii. [Pl. și: *tavanuri*] — Din tc. **tavan**.

TĂVĂ, *tăvi*, s.f. 1. Obiect plat de metal, de material plastic, de lemn, având forme și dimensiuni diferite și marginile puțin ridicate, pe care se aduc la masă cele necesare pentru servit; tabla, tablă¹ (5). ⇨ Vas de tablă sau de fier smălțuit, cu marginile ridicate, în care se coc la cuptor anumite mâncăruri și prăjituri. 2. (Reg.; în expr.) *A da pe cineva tăvă* (sau *tava*) = a tăbări asupra cuiva. 3. (Reg.) Șervețel brodat care se așterne pe o tavă (1) sau ca ornament pe o mobilă. [Var.: (reg.) **tavă** s.f.] — Din tc. **tava**. Cf. bg. *tava*.

TAVERNĂ, *taverne*, s.f. Cărciumă sărăcăcioasă, murdară și întunecoasă (instalată de obicei la subsol). — Din fr. **taverna**.

TĂXĂ, *taxe*, s.f. 1. Sumă de bani care se percepe la anumite mărfuri sub formă de impozit. ⇨ *Taxă pe valoarea adăugată* = impozit general care se aplică pe fiecare stadiu al circuitului de producție al produsului final. 2. Plată efectuată în favoarea bugetului de stat de către diferite persoane fizice sau juridice în cazul când acestea se bucură de anumite servicii sau drepturi. ⇨ Sumă de bani care se plătește unei instituții în schimbul unor servicii prestate sau al anumitor drepturi. [*Taxă pe valoarea adăugată*: Abr. **TVA**] — Din fr. **taxe**.

TAXACÉE, *taxacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante gimnosperme lemnoase, cu frunze persistente în formă de ac, cu flori solitare la subsoara frunzelor sau în spice și cu sămânța acoperită cu un înveliș cărnos (*Taxaceae*); (și la sg.) plantă din această familie. — Din fr. **taxacée**.

TAXĂRE, *taxări*, s.f. Acțiunea de a taxa și rezultatul ei. — V. **taxa**.

TAXATÓR, **-OĂRE**, *taxatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care vinde bilete într-un vehicul de transport în comun; *p. gener.* încasator. — **Taxa** + suf. -*tor*.

TAXĂȚIE, *taxății*, s.f. (În sintagma) *Taxăție forestieră* = dendrometrie. — Din fr. **taxation**.

TĂXĂ, *taxe*, s.f. 1. Sumă de bani care se percepe la anumite mărfuri sub formă de impozit. ⇨ *Taxă pe valoarea adăugată* = impozit general care se aplică pe fiecare stadiu al circuitului de producție al produsului final. 2. Plată efectuată în favoarea bugetului de stat de către diferite persoane fizice sau juridice în cazul când acestea se bucură de anumite servicii sau drepturi. ⇨ Sumă de bani care se plătește unei instituții în schimbul unor servicii prestate sau al anumitor drepturi. — Din fr. **taxe**.

TAXÍ, *taxiuri*, s.n. Taximetru. — Din fr. **taxi**.

TAXICAMIÓN, *taxicamioane*, s.n. Autocamion care funcționează după sistemul taximetrelor. [Pr.: -*mi-on*] — **Taxi** + **camion**.

TAXÍD, *taxiduri*, s.n. (Înv.) Călătorie pe care o făceau negustorii (în străinătate) pentru a vinde sau a cumpăra marfă. ⇨ (Concr.) Marfă adusă (din țări străine). — Din ngr. **taxídihi**.

TAXIDĂR, *taxidari*, s.m. (Înv.) Persoană care strânge dările. — Din tc. **tahsildar**.

TAXIDĂRIE s.f. (Înv.) Încasare a dărilor. — **Taxidar** + suf. -*ie*.

TAXIDERMIE s.f. Arta împăierii animalelor în vederea expunerii lor în muzeele de științe ale naturii. — Din fr. **taxidermie**.

TAXIDERMÍST, *taxidermiști*, s.m. Specialist în taxidermie. — Din fr. **taxidermiste**.

TAXIFURGONÉT s.n. v. **taxifurgoneta**.

TAXIFURGONÉTĂ, *taxifurgonete*, s.f. Autofurgoneta care funcționează după sistemul taximetrelor. [Var.: **taxifurgonét** s.n.] — **Taxi** + **furgoneta**.

TAXÍM, *taximuri*, s.n. (Înv. și reg.) Cântec popular care se execută din cobză sau din scripcă. — Din tc. **taksim**.

TAXIMETRÍST, **-Ă**, *taximetriști*, -ste, s.m. și f. Șofer de taximetru. — **Taximetru** + suf. -*ist*.

TAXIMÉTRU, *taximetre*, s.n. Automobil care efectuează, contra plată, transportul de persoane sau de mărfuri, în general în interiorul orașelor, fiind prevăzut cu un aparat pentru înregistrarea costului transportului în funcție de distanța parcursă; taxi. — Din fr. **taximètre**.

TAXINOMÍE s.f. v. **taxonomie**.

TAXIOLÓGIC, **-Ă**, *taxiologici*, -ce, adj. Referitor la taxiologie, de taxiologie. [Pr.: -*xi-o*] — Din **taxiologie**.

TAXIOLOGÍE s.f. Disciplină orientată spre optimizarea acțiunilor umane prin aplicarea ciberneticii și a criteriilor rezultate din studiul stereotipului dinamic la om. [Pr.: -*xi-o*] — Din fr. **taxiologie**.

TAXODIACÉE, *taxodiacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante gimnosperme, lemnoase, rășinoase, cu frunze solzoase sau aciculare persistente, cu fructe sub formă de conuri cu solzi (*Taxodiaceae*); (și la sg.) plantă care face parte din această familie. [Pr.: -*di-a-ce-e*] — Din fr. **taxodiacee**.

TAXONÓMIC, **-Ă**, *taxonomici*, -ce, adj. Cu caracter de clasificare, de taxonomie; categorial. — Din fr. **taxonomique**.

TAXONOMÍE s.f. 1. Știința legilor de clasificare. 2. Studiul unei grupe de animale sau de plante din punctul de vedere al clasificării și descrierii specilor. [Var.: **taxinomie** s.f.] — Din fr. **taxonomie**, **taxinomie**.

TAYLORÍSM s.n. Teorie care fundamentează un sistem de organizare a muncii bazat pe descompunerea ei în cele mai simple operații, cronometrarea și filmarea acestora în vederea înlăturării mișcărilor inutile și adaptării unui sistem stimulator de remunerare. [Scris și: *tailorism*. — Pr.: *tei-*] — Din fr. **taylorisme**.

TĂBĂCĂR, *tăbăcari*, s.m. Muncitor specialist în tăbăcitul pieilor; tabac², timar, argăsitor. — **Tabac**² + suf. -*ar*.

TĂBĂCĂRÉSC, **-EĂSCĂ**, *tăbăcărești*, adj., s.f. 1. Adj. Care aparține tăbăcarilor, privitor la tăbăcări. ⇨ *Lână tăbăcărească* = lână care se smulge de pe pielea de oaie dată la tăbăcit. 2. S.f. Numele unui joc de cărți. — **Tăbăcar** + suf. -*esc*.

TĂBĂCĂRIE, (2) *tăbăcării*, s.f. 1. Meseria tăbăcarului. 2. Atelierul tăbăcarului sau secție industrială în care se argăsesc pieile. — **Tăbăcar** + suf. -*ie*.

TĂBĂCEĂLĂ, *tăbăceli*, s.f. Tăbăcire. — **Tăbăci** + suf. -*eală*.

TĂBĂCÍ, *tăbăcesc*, vb. IV. Tranz. A prelucra pielea brută cu ajutorul tananților, transformând-o într-un produs care nu putrezește, moale, suplul, impermeabil, elastic și rezistent; a argăsi. ⇨ Fig. A bate foarte tare pe cineva. — Din **tabac**².

TĂBĂCÍRE, *tăbăciri*, s.f. Acțiunea de a tăbăci și rezultatul ei; tăbăceală, tăbăcit¹, argăsire, argăseală, argăsit, tanaj. — V. **tăbăci**.

TĂBĂCÍT¹ s.n. Tăbăcire. — V. **tăbăci**.

TĂBĂCÍT², **-Ă**, *tăbăciți*, -te, adj. (Despre piele) Care a fost supus procesului de tăbăcire; argăsit. ⇨ Fig. (Despre pielea sau trupul omului) Ars de soare și de vânt; bătătorit de muncă; bătuțit, înăsprit. — V. **tăbăci**.

TĂBĂCITOR, -OĂRE, *tăbăcitori, -oare*, adj. Care are proprietatea de a tăbăci; argășitor. ♦ (Substantivat, n.) Butoi în care se ține argăseala. — **Tăbăci** + suf. *-tor*.

TĂBANĂȘ, *tăbănașe*, s.n. (Reg.) Cireadă mică, cărd. — Cf. *t a b u n*.

TĂBĂRAȘ, *tăbărași*, s.m. (Rar) Ostaș care face parte dintr-o tabără. — **Tabără** + suf. *-aș*.

TĂBĂRÎ, *tăbăr*, vb. IV. Intrans. 1. A se repezi la cineva (cu violență, dușmănos), a da năvală asupra cuiva; a se năpusti. ♦ Fig. A se adresa cuiva în mod insistent; a apostrofa pe cineva brusc și nepoliticos; a sări cu gura la cineva. ♦ (Rar) A se repezi, a veni în grabă. 2. (Înv.) A-și așeza tabăra; a poposi. — Din **tabără**.

TĂBĂLTOC, (1) *tăbăltoace*, s.n., (2) *tăbăltoci*, s.m. (Reg.) 1. S.n. Săculeț. 2. S.m. Om scund și îndesat. [Var.: **tăbultoc** s.m.] — Cf. ucr. *t a b o l e c*.

TĂBĂRCĂ, *tăbărcă*, s.f. (Reg.) 1. Par cu care se ridică greutatea; drug. 2. Sarcină, greutate. [Pl. și: *tăbărcă*] — Et. nec.

TĂBĂRCI, *tăbărcesc*, vb. IV. (Reg.) 1. Tranz. A purta (sau a ridica) o greutate în brațe, în mâini sau în spinare; a târi după sine ceva greu. 2. Refl. A se cățăra cu greutate, a se opinti (spre a se urca). ♦ A umbra greu (din cauza unei sarcini pe care o poartă); a se târi. — Din **tăbărcă**.

TĂBLĂCÎ, *tăblăcesc*, vb. IV. Tranz. A da flexibilitate și lustru pieii argăsite, întinzând-o în toate direcțiile. — Et. nec.

TĂBLĂLĂUȚĂ, *tăblăluțe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *tabla*. — **Tabla** + suf. *-ăluțe*.

TĂBLIE, *tăblii*, s.f. 1. Tablă¹ (2). 2. Parte a unei lucrări de tâmplărie, fierărie sau arhitectură, formată dintr-un panou de lemn, de metal, de faianță, de material plastic etc. fixat pe scheletul unei mobile, al unei uși. — Din ngr. *tăvli*.

TĂBLIȚĂ, *tăblițe*, s.f. Diminutiv al lui *tablă*¹. 1. Placă dreptunghiulară de ardez, înrămată în lemn, pe care scriau cu condei de piatră școlarii începători. 2. (La romani) Placă mică acoperită cu un strat de ceară, pe care se scria cu un stil. 3. (Înv.) Carnețel în care se notau diverse fapte, maxime etc. — **Tablă**¹ + suf. *-ițe*.

TĂBLUI, *tăbluiesc*, vb. IV. Tranz. A acoperi o casă cu tablă¹. — **Tablă**¹ + suf. *-ui*.

TĂBLUIȚ, *tăbluiți*, *-te*, adj. Acoperit cu tablă¹. — V. **tăblui**.

TĂBULTOC s.m. v. **tăbăltoc**.

TĂCĂI, *tăcăiesc*, vb. IV. Intrans. A scoate la intervale regulate sunetul exprimat prin interjecția „tac”. ♦ A ciocăni, a țacăni. ♦ (Despre inimă) A zvăcni, a bate (ritmico). [Var.: **tăcăi** vb. IV] — **Tac**¹ + suf. *-ăi*.

TĂCĂITOARE, *tăcăitori*, s.f. (Ornit.; reg.) Lupul-vrăbiilor. [Pr.: *-că-i*] — **Tăcăi** + suf. *-toare*.

TĂCEĂ, *tac*, vb. II. Intrans. 1. A nu vorbi nimic, a se abține să vorbească. ♦ Loc. adv. *Pe tăcute* = în tăcere, în ascuns. ♦ Expr. *A tăcea chitic* (sau *molcom, mălc, ca peștele, ca pământul, ca melcul*) = a nu spune nimic. *A tăcea ca porcul în păpuși* (sau *în cucuruz*) = a tăcea spre a nu se da de gol. *Tac mă cheamă* = nu spun o vorbă. *Tace și face*, se spune despre cineva care acționează fără vânbă multă sau despre cineva care unelțește în ascuns ceva rău. *Tace și coace*, se zice despre cineva care planuiește în ascuns o răzbanare. ♦ Fig. (Despre elementele naturii și despre lucruri personificate) A sta în nemîșcare, a nu se face auzit. 2. A înceta să vorbească, să plângă, a se întrerupe din vorbă; a amuți. ♦ Expr. *la* (sau *ian*) *taci!* arată bucuria sau neîncrederea în cuvintele cuiva. *Tacă-ți gura* sau *taci din gură!* = nu mai vorbi! isprăvește! 3. A nu răspunde, a nu riposta. 4. A tăinu, a ascunde; a fi discret. ♦ A nu-și exprima fațăș părerea. — Lat. **tacere**.

TĂCĒRE, *tăceri*, s.f. Faptul de a tăcea; *p. ext.* liniște, calm, acalmie. ♦ Loc. adv. *În* (sau, înv., *întru*) *tăcere* = fără a vorbi; fără a se destăinu. ♦ Expr. *A trece* (ceva) *sub tăcere* = a trece (ceva) cu vederea, a ascunde (ceva), a omite (în mod intenționat). ♦ Pauză, întrerupere mai lungă într-o discuție. ♦ Fig. Indiferență. ♦ Fig. Lipsă de afirmare, de manifestare; apatie, amortire. — V. **tăcea**.

TĂCIUNĂ, *tăciunez*, vb. I. (Pop.) 1. Tranz. A arde ceva până când se transformă în tăciune (1). 2. Refl. (Despre unele cereale) A fi atacat de tăciune (2). — Din **tăciune**.

TĂCIUNĂȘ, *tăciunași*, s.m. Diminutiv al lui *tăciune*. — **Tăciune** + suf. *-aș*.

TĂCIUNĂȚ, *tăciunați*, *-te*, adj. (Pop.) 1. (Despre oameni sau despre părul, ochii, tenul lor) Negru ca tăciunele (1). 2. (Despre unele cereale) Tăciunos. — V. **tăciuna**.

TĂCIUNE, *tăciuni*, s.m. 1. Rămășiță dintr-o bucată de lemn care a ars incomplet; cărbune sau lemn în faza de ardere fără flacără. ♦ Expr. *A nu avea nici tăciune în vatră* = a fi foarte sărac. *Nu-i ard (nici) tăciunii în vatră*, se spune despre un om (sărac) căruia îi merge prost în toate, căruia nu-i reușește nimic. 2. Boală a plantelor (cerealiere) provocată de o ciupercă parazită care se manifestă prin distrugerea totală sau parțială a părților

atacate și prin apariția în locul acestora a unei pulberi de culoare neagră; cărbune. — Lat. ***titio, -onis**.

TĂCIUNÓS, -OĂSĂ, *tăciunosi, -oase*, adj. (Despre unele cereale) Atacat de tăciune (2), plin de tăciune (2); tăciunat. — **Tăciune** + suf. *-os*.

TĂCŪȚ, *-Ă, tăcuți*, *-te*, adj. 1. Care tace, care nu vorbește; *p. ext.* care nu face zgomot; calm, liniștit. 2. Puțin comunicativ, taciturn; *p. ext.* discret, rezervat, timid. — V. **tăcea**.

TĂFĂLÓG, -OĂGĂ, *tăfălogi, -oage*, adj. (Despre oameni; reg.) Cu mișcări încete, molău. — Et. nec.

TĂFĂLCĂ, *tăfălci*, s.f. (Reg.) Traistă, săculeț. — Et. nec.

TĂGĂDĂ, *tăgade*, s.f. Tăgăduială. ♦ Loc. adv. *Fără* (*putință de*) *tăgadă* = neîndoios, nedezmințit, sigur. — Din **tăgădui** (derivat regresiv).

TĂGĂDNIC, -Ă, *tăgadnici, -ce*, adj. (Înv.) Care tăgăduiește; mincinos. — **Tăgadă** + suf. *-nic*.

TĂGĂDUI, *tăgăduiesc*, vb. IV. Tranz. A contesta o afirmație, a nu recunoaște ceva; a nega; a dezminți. ♦ (Rar) A refuza. — Din magh. **tagadni**.

TĂGĂDUIALĂ, *tăgăduieli*, s.f. Faptul de a tăgădui; negare, contestare; tăgadă, tăgăduire, tăgăduință. — **Tăgădui** + suf. *-eală*.

TĂGĂDUINȚĂ, *tăgăduințe*, s.f. (Înv.) Tăgăduială. — **Tăgădui** + suf. *-ință*.

TĂGĂDUIRE, *tăgăduiri*, s.f. Acțiunea de a tăgădui și rezultatul ei; tăgăduială. — V. **tăgădui**.

TĂGĂDUIȚ, *-Ă, tăgăduiți*, *-te*, adj. Care poate fi pus la îndoială, contestat. — V. **tăgădui**.

TĂGĂRȚĂ, *tăgărtez*, vb. I. Refl. (Reg.) A se agăța de cineva. — Din **tăgărță**.

TĂGĂRȚĂ, *tăgărțe*, s.f. (Reg.) Traistă, sac. — Cf. ngr. *ta g a r t z i k a*.

TĂIA, *tai*, vb. I. I. 1. Tranz. A despărți, a separa ceva în bucăți cu ajutorul unui obiect tăios sau prin diferite procedee fizice și chimice; a diviza, a scinda, a despică, a fragmenta, a îmbucătăți. ♦ Expr. *A-și tăia* (*singur*) *craca* (sau *creanga*) *de sub picioare* = a-și primejdi situația printr-o acțiune negândită. *A tăia nodul gordian* = a găsi soluția unei probleme grele, a rezolva, a clarifica o situație incurcată. *Poți să tai lemne pe dânsul*, se spune despre cineva care doarme adânc. ♦ Spec. A desprinde, a desface filele unei cărți necitite unite la margini. 2. Tranz. A despică, a spinteca, a trece prin... ♦ Expr. *A(-și) tăia drum* (sau *cale, cărare*) = a-și face loc îndepărtând obstacolele ce îi stau în cale. 3. Tranz. A suprima (un text sau o parte din el). ♦ Expr. *A tăia răul de la rădăcină* = a lua măsuri energice pentru a stărpi radical un rău. 4. Tranz. A lăsa urme în profunzime, a brăzda; a executa (prin așchiere) adâncituri sau proeminențe pe suprafața unui obiect. ♦ A săpa, a sculpta. 5. Tranz. (Rar) A croi un obiect de îmbrăcăminte. 6. Tranz. (Înv.) A fabrica bani, a bate monedă. 7. Tranz. (Despre drumuri, râuri etc.) A străbate; a traversa. ♦ (Despre oameni, vehicule etc.) A merge pe drumul cel mai scurt; a scurta drumul. 8. Refl. recipr. A se întretăia. 9. Refl. (Despre țesături) A se destrăma, a se rupe în direcția firului țesut sau la îndoitori. 10. Refl. (Despre lapte) A se coagula, a se brânzi (fiind alterat); (despre anumite preparate culinare) a căpăta aspect de lapte brânzit din cauza alterării sau a unei greșeli de preparare. ♦ Tranz. A opri fermentarea mustului. II. Tranz. și refl. (recipr.) A (se) spinteca, a (se) omorî, a (se) ucide (cu un obiect tăios). ♦ Expr. (Absol.) *A tăia și a spânzura* = a se purta samavolnic, a proceda arbitrar și abuziv. ♦ A (se) răni cu un instrument tăios. ♦ Tranz. A provoca o durere fizică. ♦ Tranz. A înjunghia, a sacrifica un animal (în scopul valorificării).

III. 1. Tranz. și refl. A (se) curma, a (se) opri, a (se) întrerupe. ♦ Expr. (Tranz.) *A tăia drumul* (sau *calea*) *cuiva* = a ieși înaintea cuiva spre a-l împiedica să înainteze, a-l opri din drum. (Refl.) *A i se tăia cuiva drumurile* (sau *cărările*) = a fi în încurcătură, a i se reduce posibilitatea de a-și aranja treburile. 2. Tranz. A face să slăbească sau să înceteze; a micșora, a slăbi, a modera, a atenua, a opri. ♦ Expr. *A-i tăia* (sau, refl., *a i se tăia*) *cuiva* (*toată*) *pofta* = a face să-și piardă sau a-și pierde cheful, curajul de a (mai) face ceva. *A-i tăia* (*cuiva*) *cuvântul* = a descuraja (pe cineva). (Refl.) *A i se tăia cuiva* (*măinile și*) *picioarele* = a-i slăbi, a i se muia cuiva (măinile și) picioarele. ♦ A distruge, a șterge efectul. 3. Tranz. A consfinți încheierea unei tranzacții (prin desfacerea cu palma deschisă a mâinilor unite ale negociatorilor); a pecetlui. ♦ (La jocurile de cărți) A despărți în două pachetul de cărți, punând jumătatea de dedesubt deasupra; a juca ținând banca împotriva tuturor celorlalți jucători. 4. Tranz. și intrans. (Fam.; în expr.) *A tăia* (*la*) *piroane* = a spune minciuni. 5. Tranz. (În expr.) *A-i tăia pe cineva capul* = a înțelege, a (se) pricepe să facă un lucru. (Fam.) *A spune ce-i taie capul* = a spune vrute și nevrute, a vorbi fără rost. 6. Tranz. (Fam.; în expr.) *A tăia pe cineva* = a întrece pe cineva, a i-o lua înainte. — Lat. ***taliare**.

TĂIAT¹ s.n. Faptul de a (se) tăia. — V. **tăia**.

TĂIAT², *-Ă, tăiați*, *-te*, adj. I. 1. Care este despărțit, separat în bucăți cu ajutorul unui obiect tăios sau prin diferite procedee fizice și chimice;

despicat. **2.** (Despre filele unei cărți necitite) Desprins, desfăcut la margini. **3.** (Despre texte, filme etc.) Din care s-a suprimat o parte. **4.** (Despre țesături) Destrămat în direcția firului țesut sau la îndoitori. **5.** (Despre anumite preparate culinare) Cu aspect de lapte brânzit, din cauza alterării sau a unei greșeli de preparare. **II.** Rănit cu un obiect tăios. ♦ (Despre păsări, animale) Care a fost sacrificat (în scopul valorificării). **III.** **1.** (Despre răsuflare, respirație) Cu ritmul slăbit, oprit. **2.** (Despre un pachet de cărți de joc) Despărțit în două punând jumătatea de dedesubt deasupra. — V. **tăia**.

TĂICULEAN s.m. (Pop.) Tăiculiță. — **Taică** + suf. *-ulean*.

TĂICULIȚĂ s.m. (Pop.) Diminutiv al lui *taică*; tăicușor, tăicuță, tăiculean. — **Taică** + suf. *-uliță*.

TĂICUȘOR s.m. (Pop.) Tăiculiță. — **Taică** + suf. *-ușor*.

TĂICUȚ s.m. v. **tăicuță**.

TĂICUȚĂ, *tăicuți*, s.m. Tăiculiță. [Var.: **tăicuț** s.m.] — **Taică** + suf. *-uță*.

TĂIER s.n. v. **taier**.

TĂIERE, *tăieri*, s.f. Acțiunea de a (se) *tăia* și rezultatul ei. — V. **tăia**.

TĂIETOR, **-OARE**, *tăietori*, *-oare*, adj., s.f., s.n., s.m. **1.** Adj. Care taie; tăios; ascuțit. **2.** S.f. Plantă erbacee cu frunze păroase de culoare verde închis și cu flori galbene, folosită în medicina populară pentru tratarea tăieturilor (*Inula hirta*). **3.** S.n. Buștean pe care se taie sau se despică lemnele de foc; tăiș (**2**); (în trecut) trunchi care servea călăului pentru decapitarea condamnaților la moarte. **4.** S.m. Muncitor care se ocupă cu tăierea diferitelor materiale în industrie sau cu sacrificarea animalelor la abator. — **Tăia** + suf. *-ător*.

TĂIETURĂ, *tăieturi*, s.f. **1.** Acțiunea de a tăia; (concr.) locul unde s-a tăiat ceva; *spec.* rană provocată de un instrument tăios. ♦ Suprafața rezultată dintr-un corp după ce a fost tăiat. ♦ Fel, mod de a tăia. **2.** Drum (adâncit) săpat de o apă în curgerea ei. ♦ Povârniș drept, prăpăstios; perete stâncos. **3.** Croiala unei haine. ♦ Fig. Linie, trăsătură, contur. **4.** Teren despădurit pe care se mai văd încă butucii. **5.** Fig. (La pl.) Senzație de durere asemănătoare cu aceea provocată de o tăiere; junghiuri. **6.** Ștersătură; fragment, text șters sau anulat. **7.** Porțiune, articol decupat dintr-o tipăritură. — **Tăia** + suf. *-ătură*.

TĂIETEI s.m. pl. Aluat nedospit făcut din făină, apă, sare (și ouă) tăiat în șuvițe lungi și subțiri, care se fierb în supă sau se gâtesc cu brânză, cu nucă etc. [Var.: **tăietei** s.m. pl.] — **Tăiați** (pl. lui *tăiat*, part. lui *tăia*) + suf. *-ei* (după *it. tagliatelli*).

TĂIFĂSUÍ, *tăifăsuiesc*, vb. IV. Intrans. A vorbi cu cineva mult și cu familiaritate despre lucruri minore; a sta la taifas, a pălăvrăgi, a sporovăi. — **Taifas** + suf. *-ui*.

TĂIFĂSUIALĂ, *tăifăsuiali*, s.f. Faptul de a *tăifăsuí*. — **Tăifăsuí** + suf. *-ială*.

TĂINICIE, *tăinicii*, s.f. (Pop.) Taină, secret. — **Tainic** + suf. *-ie*.

TĂINUL, *tăinuiesc*, vb. IV. **1.** Tranz. A păstra o taină, a ține secret, a nu lăsa să se știe, să se afle ceva; a ascunde, a acoperi. ♦ Refl. (Rare) A se ascunde. **2.** Intrans. (Pop.) A sta de vorbă, a sta la taifas, a discuta (în intimitate). — **Taină** + suf. *-ui*.

TĂINUIRE, *tăinuirii*, s.f. Acțiunea de a *tăinui* și rezultatul ei; înțelegere ascunsă; sfat ținut în taină. ♦ Infrațiune care constă în primirea sau transferarea unui bun sau în înlesnirea valorificării acestuia, cunoscând faptul că bunul respectiv provine dintr-o acțiune sancționată de legea penală și urmărind obținerea unui folos material. — V. **tăinui**.

TĂINUÍT, *-Ă, tăinuíți*, *-te*, adj. **1.** Ascuns, ferit, tainic. ♦ Discret. **2.** Neștiut de alții, secret. — V. **tăinui**.

TĂINUITOR, **-OARE**, *tăinuitori*, *-oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care tăinuiește, care ascunde ceva. **2.** S.m. și f. Persoană care tăinuiește fapta unui răufăcător, care adăpostește o persoană urmărită de justiție sau ascunde lucruri furate, mărfuri de contrabandă etc. [Pr.: *-nu-i-*] — **Tăinui** + suf. *-tor*.

TĂIÓS, **-OĂȘĂ**, *tăioși*, *-oase*, adj. I. (Despre obiecte) Care este ascuțit, dur și poate tăia; ascuțit. **II.** Fig. **1.** (Despre vânt, ger etc.) Care biciuiește trupul sau fața, care îți dă senzația că te taie. **2.** (Despre privire, glas etc.) Pătrunzător, aspru, ascuțit. **3.** (Despre vorbe, stil etc.) Mușcător, caustic. — **Tăia** + suf. *-os*.

TĂIȘ, *tăišuri*, s.n. **1.** Parte mai subțire, ascuțită, destinată să taie, a unui instrument, a unei unelte (de obicei a unui cuțit); ascuțis; muchie tăietoare a unei unelte sau a unei ustensile. ♦ Expr. *Cuțit cu două tăişuri* = situație a cărei rezolvare într-un anumit sens poate avea efecte opuse celor dorite; procedeu care implică avantaje și dezavantaje la fel de importante. *A trece sub tăişul sabiei* = a ucide, a distruge complet. **2.** (Rare) Tăietor (**3**). — **Tăia** + suf. *-iș*.

TĂIȚEI s.m. pl. v. **tăieței**.

TĂLĂNIȚĂ, *tălănițe*, s.f. (Înv.) Femeie de moravuri ușoare. — Et. nec.

TĂLĂLĂÍ, *tălălăiesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) **1.** A vorbi mult și fără rost; a pălăvrăgi, a flecări. **2.** A merge încoace și încolo, pășind fără siguranță; a hoinări, a vagabonda. — Formație onomatopeică.

TĂLĂLĂU s.n. (Reg.) Zgomot, larmă, tărațoi. — Et. nec.

TĂLĂNCĂNÍ, pers. 3 *tălăncănește*, vb. IV. Intrans. (Reg., despre clopote, tălângi) A suna, a bălăngăni. — **Talancă** + suf. *-ăni*.

TĂLĂNCUȚĂ, *tălăncuțe*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *talancă*. — **Talancă** + suf. *-uță*.

TĂLĂZUÍ, pers. 3 *tălăzuiește*, vb. IV. Refl. și intrans. A se ridica în talazuri, a face valuri mari, tumultuoase. ♦ Fig. A undui. — **Talaz** + suf. *-ui*.

TĂLĂZUIRE, *tălăzuiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *tălăzui* și rezultatul ei. — V. **tălăzui**.

TĂLĂZUIȚ, *-Ă, tălăzuiți*, *-te*, adj. (Despre apa mării și a râurilor) Ridicat în talazuri. — V. **tălăzui**.

TĂLĂMB, *-Ă, tălămbi*, *-e*, adj. (Reg.; despre oameni) Neîndemânic; tembel. — Et. nec.

TĂLGEREL, *tălgerele*, s.n. (Rare) Diminutiv al lui *talger*; tălgior. — **Talger** + suf. *-el*.

TĂLGIÓR, *tălgioare*, s.n. (Pop.) Tălgerele. [Pl. și: (m.) *tălgior*] — **Talger** + suf. *-ior*.

TĂLHÁR s.m. v. **tălhar**.

TĂLHÁRÁȘÚG, *tălháráșuguri*, s.n. (Înv.) Tălharie. — **Tălhar** + suf. *-ășug*.

TĂLÍCĂ pron. pers. v. **mătălică**.

TĂLMĂCI, **-CE**, *tălmăci*, *-ce*, s.m. și f. (Înv.; rar la f.) Traducător, interpret.

♦ Tălcuitor, comentator. [Var.: **tălmăci**, **-ce** s.m. și f.] — Din sl. **tľumaci**.

TĂLMĂCÍ, *tălmăcesc*, vb. IV. Tranz. **1.** A traduce un text dintr-o limbă în alta. **2.** A interpreta, a tălcui. **3.** A explica, a lămuri; a dezlega, a desluși, a ghici o problemă, o întrebare etc. ♦ Refl. recipr. (Pop.) A-și da explicații, a se lămuri; a se sfătui, a se înțelege cu cineva. **4.** A exprima, a exterioriza. — Din sl. **tľumaci**.

TĂLMĂCIRE, *tălmăcirii*, s.f. Acțiunea de a (se) *tălmăci* și rezultatul ei; operă tradusă. — V. **tălmăci**.

TĂLMĂCITÓR, **-OARE**, *tălmăcitori*, *-oare*, s.m. și f. Traducător, interpret. ♦ Tălcuitor, comentator. — **Tălmăci** + suf. *-tor*.

TĂLMĂȘĂG, *tălmășaguri*, s.n. (Reg.) Glumă, vorbă hazlie. [Var.: **tălmășág** s.n.] — Cf. sb. *tamaza*.

TĂLPĂȘ, *tălpași*, s.m. (Înv.) Pedestras, infanterist. — Din magh. **talpas**.

TĂLPĂLUÍ, *tălpăluiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A tălpui. — Din magh. **talpalni**.

TĂLPĂȘÍȚĂ s.f. **1.** (Reg.) Talpă la sanie. **2.** (Art., în expr.) *A(-și) lua tălpășița* = a pleca repede dintr-un loc (din cauza fricii, a rușinii etc.); a o șterge. — **Tălpaș** + suf. *-iță*.

TĂLPÍC s.m., s.n. v. **tălpig**.

TĂLPÍCĂ s.f. v. **tălpig**.

TĂLPÍG, (**1, 2**) *tălpige*, s.n., (**3, 4**) *tălpigi*, s.m. **1.** S.n. Fiecare dintre pedalele de la războiul de țesut cu ajutorul cărora se schimbă ștele. **2.** S.n. Fiecare dintre cele două suporturi laterale curbate cu care sunt prevăzute unele scaune fără picioare. ♦ Fiecare dintre tălpile unei sănii. ♦ Bucată de lemn sau de piatră care se fixează sub stâlpii unei galerii de mină pentru a împiedica pătrunderea stâlpilor în talpa galeriei. **3.** S.m. Încălțăminte rudimentară alcătuită dintr-o talpă de lemn și o bareță de piele trecutută pe deasupra labei piciorului. **4.** S.m. Șoșetă foarte scurtă de damă care acoperă numai laba piciorului. [Var.: **tălpíc** s.m., s.n., **tălpică** s.f.] — **Talpă** + suf. *-ig*.

TĂLPÍȚĂ, *tălpițe*, s.f. (Rare) Diminutiv al lui *tălpă*; tălpuță. — **Talpă** + suf. *-iță*.

TĂLPÓI, *tălpoaie*, s.n. Augmentativ al lui *tălpă* (II). **1.** Grindă groasă care se pune ca temelie la unele construcții. **2.** Fiecare dintre tălpile unei sănii de transport. — **Talpă** + suf. *-oi*.

TĂLPÓS, **-OĂȘĂ**, *tălpoși*, *-oase*, adj. (Despre pământ) Argilos, clisos. — **Talpă** + suf. *-os*.

TĂLPUI, *tălpuiesc*, vb. IV. Tranz. **1.** A pune talpă la încălțăminte; a pingeli. ♦ A înlocui tălpile rupte de la ciorapi. **2.** A pune o șină de fier la talpa plugului, la tălpile unei sănii etc. — **Talpă** + suf. *-ui*.

TĂLPUIRE, *tălpuirii*, s.f. Acțiunea de a *tălpui* și rezultatul ei. — V. **tălpui**.

TĂLPUIȚ s.n. Faptul de a *tălpui*. — V. **tălpui**.

TĂLPUIȚÓR, *tălpuitoari*, s.m. Muncitor care lucrează la tălpuirea încălțămintei. [Pr.: *-pu-i-*] — **Tălpui** + suf. *-tor*.

TĂLPÚȚĂ, *tălpuțe*, s.f. Tălpiță. — **Talpă** + suf. *-uță*.

TĂMĂDUÍ, *tămăduiesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Pop.) A (se) însănătoși, a (se) vindeca, a (se) lecuí. [Prez. ind. și: *tămăduí*] — Din magh. **támadni** „a sprijini”, „a ajuta”.

TĂMĂDUÍALĂ, *tămăduieli*, s.f. (Pop.) Tămăduire. [Pr.: *-du-ia-*] — **Tămăduí** + suf. *-eală*.

TĂMĂDUIRE, *tămăduirii*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (se) *tămăduí* și rezultatul ei; tămăduială. ♦ *Izvorul tămăduirii* = **a**) sărbătoare bisericească

creștină ținută în prima vineri după Paști; **b**) loc cu ape de băut sau de scăldat, care au proprietatea de a vindeca anumite boli. — V. **tămădui**.

TĂMĂDUITÓR, -OÁRE, *tămăduitori, -oare*, adj. (Pop.) Care tămăduiește; vindecător, leucitor. [Pr.: -du-i-] — **Tămădui** + suf. -*tor*.

TĂMĂȘĂG s.n. v. **tălmășag**.

TĂMĂIA, *tămăiez*, vb. I. 1. Tranz. și intrans. (Bis.) A răspândi fum de tămăie, a afuma cu tămăie. 2. Tranz. Fig. A coplesi cu laude excesive, a linguși. 3. Refl. (Fam.) A se îmbăta, a se chercheli. — Din **tămăie**.

TĂMĂIÁT, -Ă, *tămăiați, -te*, adj. 1. Îmbălsămat, înmiresmat. 2. (Fam.) Beat, amețit de băutură, cherchelit. — V. **tămăia**.

TĂMĂIE s.f. Substanță rășinoasă obținută prin creștere din scoarța livanului, solidificată sub forma unor boabe neregulate, de culoare roșiatică sau gălbuie, care, prin ardere, produce un fum cu miros aromat pătrunzător, folosită în ceremoniile religioase. ◊ Expr. *A fugi (de ceva sau de cineva) ca dracul de tămăie* = a se feri cu cea mai mare grijă de ceva, a ocoli de departe pe cineva pentru a evita situații neplăcute, penibile. — Probabil lat. ***thymanea**.

TĂMĂIER, *tămăiere*, s.n. Tămăieriță. — **Tămăie** + suf. -*ar*.

TĂMĂIERE, *tămăieri*, s.f. Acțiunea de a (se) **tămăia** și rezultatul ei. — V. **tămăia**.

TĂMĂIERNIȚĂ, *tămăiernițe*, s.f. Vas pentru tămăiere; tămăier, tămăietoare. — **Tămăie** + suf. -*erniță*.

TĂMĂIETOARE, *tămăietori*, s.f. Tămăieriță. — **Tămăia** + suf. -*ătoare*.

TĂMĂIOARĂ, *tămăioare*, s.f. Numele a două plante erbacee din familia violaceelor: **a**) plantă mică cu flori mari ale căror petale sunt împeștrite cu pete purpurii (*Viola jooi*); **b**) toporăș. — **Tămăie** + suf. -*ioară*.

TĂMĂIOS, -OASĂ, *tămăioși, -oase*, adj., s.f., s.n. 1. Adj. (Despre unele varietăți de fructe, în special de struguri) Care are un gust aromat, asemănător cu aroma de tămăie; muscat. 2. Adj., s.f. (Varietate de viță-de-vie) care produce struguri cu boabe sferice, cărnoase, dese și verzi sau violet-roșcate, puternic aromate. 3. S.f., s.n. Vin făcut din tămăioasă (2). — **Tămăie** + suf. -*os*.

TĂMĂIȚĂ, *tămăițe*, s.f. Nume dat mai multor plante: **a**) plantă erbacee cu miros aromatic puternic și cu flori verzi dispuse într-un ciorchine la vârful tulpinii (*Chenopodium ambrosioides*); **b**) plantă cu flori verzi-gălbui, cu miros pătrunzător (*Chenopodium botrys*). ◊ Compus: *tămăiță-de-câmp* = plantă erbacee păroasă, cu flori galbene (*Ajuga chamaeopytis*). — **Tămăie** + suf. -*iță*.

TĂMĂNJÉR, *tămânjere*, s.n. (Reg.) Unealtă ciobănească în formă de lopătică sau de băț ramificat la un capăt, cu care se amestecă zerul în căldare când se fierbe pentru a se face urdă. — Et. nec.

TĂMĂNJI, *tămânjesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A mânji, a murdări. ◊ (Ir.) A picta; a măzgăli. — Et. nec. Cf. *mânji*.

TĂMBĂLĂU s.n. (Fam.) Zgomot, gălăgie; *p. ext.* petrecere zgomotoasă (cu muzică și dans). — Din magh. **tomboló**.

TĂPĂLĂGĂ, *tăpălăgi*, s.f. (Reg.) 1. Încălțăminte mare și grosolană. ◊ Picior, mare, deformat. 2. Legătură înfășurată de hoți la picioarele vitelor furate, pentru ca pași să nu lase urme. — Cf. magh. *ta p a l l ó*.

TĂPĂLĂGÓS, -OASĂ, *tăpălăgoși, -oase*, adj. (Reg.) 1. (Despre oameni și animale) Care are picioarele mari și un mers greoi; tăpălog, tăpănos. 2. (Despre plante) Cu frunze mari, late. — **Tăpălăgă** + suf. -*os*.

TĂPĂLĂI, *tăpălăiesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A merge lovind greoi pământul cu talpa. — Cf. *ta p a*.

TĂPĂLÓG, -OĂGĂ, *tăpălógi, -oage*, adj. (Reg.) Tăpălăgos (1). — Cf. *ta p a l a g a*.

TĂPĂNÓS, -OASĂ, *tăpănoși, -oase*, adj. (Reg.) Tăpălăgos (1). — Et. nec. Cf. *ta p a l a g o s*.

TĂPȘAN, tăpșane, s.n. 1. Loc neted și ușor înclinat care apare la baza versantelor și povârnișurilor în regiunile de deal și de munte. ◊ Coastă a unui deal sau a unui munte; pantă, povârniș. 2. Loc viran mai ridicat, aflat de obicei în mijlocul unui sat sau în mijlocul unei curți. ◊ Loc mai ridicat, neted, necultivat. — **Tăpși** + suf. -*an*.

TĂPȘI, *tăpșesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) 1. A bătători. 2. Fig. A lovi ușor pe cineva pe obraz în semn de dragoste; a mângăia. — Cf. sb. *ta p ș a t i*.

TĂRĂBOANȚĂ, *tărăboanțe*, s.f. (Pop.) Roabă. — Din magh. **torbonca**.

TĂRĂBOI s.n. Gălăgie mare, larmă; zarvă, hărmălaie, tãmbălău. — Cf. alb. *tërboz*, gr. *thórybos*.

TĂRĂBUȚĂ, *tărăbuțe*, s.f. (Reg.) Bagaj, catrafuse, calabalăc. — **Tarabă** + suf. -*uță*.

TĂRĂGĂIA vb. I v. **tărăgăna**.

TĂRĂGĂIALĂ s.f. v. **tărăgănelă**.

TĂRĂGĂNĂ, *tărăgănez*, vb. I. 1. Tranz. A amâna de pe o zi pe alta rezolvarea unei probleme, începerea sau terminarea unei acțiuni etc.; a face să se prelungească, să se întărieze o acțiune, o soluționare. ◊ A merge

încet, anevoie, târându-și picioarele. ◊ A vorbi rar, lungind silabele. 2. Refl. impers. (Despre vreme, timp) A dura, a se prelungi. 3. Intrans. (Reg.) A cânta alene, cu jale, a doini. ◊ (Despre vânt) A adia. [Var.: **tărăgăia**, **trăgăna** vb. I, **tărăgăni** vb. IV] — Din **trăgăna** („a trage” < lat. pop.).

TĂRĂGĂNĂRE, *tărăgănări*, s.f. Acțiunea de a (se) **tărăgăna** și rezultatul ei. [Var.: **tărăgănire** s.f.] — V. **tărăgăna**.

TĂRĂGĂNĂT, -Ă, *tărăgănați, -te*, adj. 1. (Despre acțiuni) Executat încet, cu multe amânări. ◊ (Despre voce, vorbire) Rar și prelungit; domol. ◊ (Despre o melodie) Cu note sau modulații prelungite. 2. (Reg.; despre un teren) În pantă lină. [Var.: **trăgănat**, -ă adj.] — V. **tărăgăna**.

TĂRĂGĂNEALĂ, *tărăgăneli*, s.f. Faptul de a (se) **tărăgăna**; amănare continuă, târăgănare. [Var.: **tărăgălălă** s.f.] — **Tărăgăna** + suf. -*eală*.

TĂRĂGĂNI vb. IV v. **tărăgăna**.

TĂRĂGĂNIRE s.f. v. **tărăgănare**.

TĂRĂȘENIE, *tărășenii*, s.f. (Fam.) Șir de întâmplări (neplăcute, complicate); pățanie, încurcătură. — Et. nec.

TĂRĂCIOARĂ, *tărăcioare*, s.f. Diminutiv al lui *tărățe*. — **Tărățe** + suf. -*ioare*.

TĂRĂM, *tărămuri*, s.n. 1. (Pop. și fam.) Ținut, regiune, meleag. ◊ (În basme) *Celălalt* (sau *alt*) **tărâm** = regiune îndepărtată (subpământeană), dincolo de lumea reală, populată de ființe mitice. ◊ (Rar) Întindere de teren. 2. Domeniu, sferă de activitate. — Cf. tc. *tarım* „locuință”, magh. *terem* „sală mare”.

TĂRÂNC, *tărănci*, s.m. (Reg.) Fiecare dintre cele două lanțuri sau frângii cu care se leagă chilna de coșul căruței. — Et. nec.

TĂRĂȚĂ, pers. 3 *tărățează*, vb. I. Refl. (Pop.) A se coji, a se jupui. — Din **tărățe**.

TĂRĂȚĂRE, *tărățări*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a se **tărăța** și rezultatul ei; cojire, jupuire. — V. **tărăța**.

TĂRĂȚĂ, *tărățe*, s.f. (Mai ales la pl.) 1. Înveliș al grunțelor de grâu, de porumb etc. zdrobit prin măcinare și separat de făină la cernut. ◊ Expr. *Scump la țărățe și ieftin la făină*, se spune despre cel care este zgărcit la cheltuieli mărunte, dar risipitor când nu trebuie. (Reg.) *A face* (pe cineva) **tărățe** = a nimici, a omori (pe cineva). (Reg.) *A se dedulci ca calul la țărățe* = a se deprinde cu binele. 2. Rumeșu (de lemn). 3. (Reg.) Mătreață (a pielii). — Din bg. **trici**, sb. **trice**.

TĂRĂȚÓS, -OASĂ, *tărățoși, -oase*, adj. Care conține țărățe (1) sau care are aspectul țărăței. — **Tărăță** + suf. -*os*.

TĂRBĂCĂ s.f. (Fam.; în expr.) *A da* (sau *a lua*) *în* (sau *la, prin*) **tărbacă** = **a**) a bate zdravăn; **b**) *fig.* a batjocori, a ocări; a-și bate joc de cineva, a da în tărbăceală. — Din **tărbăci** (derivat regresiv).

TĂRBĂCEALĂ, *tărbăceli*, s.f. (Reg.) Faptul de a **tărbăci**. ◊ Expr. *A da* (sau *a lua*) *în* (sau *la, prin*) **tărbăceală** = a da în tărbacă. — **Tărbăci** + suf. -*eală*.

TĂRBĂCÍ, *tărbăcesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) 1. A bate tare pe cineva, a snopi în bătaie. ◊ Fig. A ocări; a-și bate joc de cineva. 2. A frământa noroiul în timpul mersului. ◊ Refl. A se murdări (cu noroi). — Cf. *tă b c i*.

TĂRBĂCÍRE, *tărbăciri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a (se) **tărbăci**. — V. **tărbăci**.

TĂRBĂCÍT, -Ă, *tărbăciți, -te*, adj. (Reg.) Snopit în bătaie. ◊ Fig. Ocărat, batjocorit. — V. **tărbăci**.

TĂRCĂ, *tărchez*, vb. I. Tranz. (Reg.) A vopsi în culori variate (și nearmonizate), a trage dungii colorate; a dunga; a vărga, a bălța. — Din **tărcat** (derivat regresiv).

TĂRCĂT, -Ă, *tărcați, -te*, adj. (Reg.) Cu pete de diferite culori (nearmonizate), peștriț, bălțat; dungat, vărgat. — Cf. magh. *ta r k a*.

TĂRCĂTŪRĂ, *tărcături*, s.f. (Reg.) Combinație nereușită de culori; împeștrătură; (concr.) obiect tărcat. — **Tărca** + suf. -*ătură*.

TĂRHĂȚ, *tărhaturi*, s.n. (Pop.) Sarcină, povară; bagaj, calabalăc. — Din magh. **terhet** (acuz. lui *teher*).

TĂRICEL, -EĂ, -ICĂ, *tăricei, -ele*, adj. Tărișor. — **Tare** + suf. -*icel*.

TĂRIE, *tării*, s.f. 1. Forță fizică; putere, vigoare. 2. Capacitate de luptă, putere de afirmare, forță morală; fermitate. 3. Autoritate; stăpânire. 4. Soliditate, trănicie; duritate. ◊ Fig. Valoare, valabilitate. 5. (Inv.; concr.) Fortificație. 6. Moment culminant. 7. Fig. Boltă cerească, firmament; văzduh. ◊ Altitudin, înălțime; (concr.) vârf, pisc. 8. Grad (mare) de concentrație de alcool, de aromă etc. 9. Intensitate auditivă a unui sunet. — **Tare** + suf. -*ie*.

TĂRIȘÓR, -OARĂ, *tărișori, -oare*, adj. Diminutiv al lui *tare*; tăricel. ◊ (Adverbal) Repejor. — **Tare** + suf. -*isor*.

TĂRTĂCŪȚĂ, *tărtăcuțe*, s.f. 1. Plantă târătoare sau agățătoare din familia cucurbitaceelor, cu flori albe, cu frunze lunguiețe, roșii și cu fructe comestibile (*Coccinia indica*). ◊ P. restr. Fructul acestei plante. 2. Fig. (Glumet) Cap. ◊ Ființă mică, bondoacă. — **Tătarcă** + suf. -*uță*.

TĂRTĂNAȘ, *tărtănașe*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *tartan*; șal mic de lână. — Tartan + suf. -aș.

TĂRTĂNET, **-EAȚĂ**, *tărtăneți*, -e, adj. (Pop.; despre trup) Scurt și îndesat, gros; (despre cap) rotund. — Et. nec.

TĂSMĂLUȚĂ, *tăsmălușe*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *tasma*. — Tasma + suf. -ăluță.

TĂȘCULIȚĂ, *tășculițe*, s.f. Tășcuță. — Tașcă + suf. -uliță.

TĂȘCUTĂ, *tășcuțe*, s.f. Diminutiv al lui *tașcă*; tășculiță. — Tașcă + suf. -uță.

TĂȘULĂ, *tășule*, s.f. (Reg.) Tașcă. — Et. nec.

TĂTĂR, **-Ă**, *tătari*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Tatarstan sau din grupurile etnice (înrudite ca limbă cu această populație) stabilite în cursul istoriei în diferite regiuni ale Rusiei, Ucrainei etc. ♦ Persoană care făcea parte din triburile de origine mongolă din statul și mai târziu din hanatele formate în urma cuceririlor lui Genghis-han și ale urmașilor săi, invadând în sec. XIII centrul și sud-estul Europei și întemeind statul Hoarda de Aur (de unde au făcut dese incursiuni în țările vecine). ♦ Expr. *Doar nu vin (sau dau) tătarii*, se spune când cineva se grăbește foarte tare. 2. Adj. Care aparține tătărilor (1), privitor la tătari; tătareșc. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de tătari. — Din tc. **tatar**.

TĂTĂRCĂ, *tătarce*, s.f. 1. Tătăroaică. 2. Iapă de soi tătareșc. 3. Haină lungă, îmblănită, purtată de tătari. 4. Specie de dovleac uscat, golit de miez, folosit ca ploscă sau ca felinar. [Pl. și: *tătărci*] — Tătar + suf. -că.

TĂTĂRNICĂ, *tătarnice*, s.f. Plantă erbacee, spinoasă, din familia compozitelor (*Echinops commutatus*). — Probabil de la **tătar**.

TĂTĂIȘ s.m. v. **tătăiaș**.

TĂTĂIȘĂ, *tătăișe*, s.f. Plantă erbacee din familia compozitelor, cu frunze păroase și cu flori galbene-aurii (*Pulicaria dysenterica*). [Var.: **tătăiș** s.m.] — Et. nec.

TĂTĂIȘĂ, *tătăișe*, s.f. (Înv. și pop.) 1. Cumnată. 2. Lele, leliță. — Et. nec.

TĂTĂIT, **-Ă**, *tătăiți*, -te, adj. (Reg.) Care vorbește peltic. — Formație onomatopeică.

TĂTĂNEĂSĂ, *tătănese*, s.f. Plantă erbacee cu tulpina ramificată, acoperită cu peri aspri, cu flori roșii-violee, mai rar albe, dispuse în raceme (*Symphytum officinale*). — Et. nec.

TĂTĂRAȘ, *tătărăși*, s.m. Diminutiv al lui **tătar** (1). — Tătar + suf. -aș.

TĂTĂRĂSC, **-EASCĂ**, *tătărăști*, adj. 1. Tătar (2). 2. Fig. Strașnic, grozav (de rău). — Tătar + suf. -esc.

TĂTĂRĂȘTE adv. Ca tătării (1), în felul tătărilor; în limba tătară. — Tătar + suf. -ește.

TĂTĂRĂIME s.f. Neamul tătărilor (1); mulțime de tătari. — Tătar + suf. -ime.

TĂTĂRĂIȚĂ, *tătărițe*, s.f. (Rar) Tătăroaică. — Tătar + suf. -iță.

TĂTĂRI, *tătărăsc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A certa, a mustra; a blestema. — Din **tătar**.

TĂTĂROAICĂ, *tătăroaice*, s.f. Femeie din neamul tătărilor (1); tătarcă (1), tătăriță. — Tătar + suf. -oaică.

TĂTĂRĂOI, *tătăroi*, s.m. Augmentativ al lui **tătar** (1). — Tătar + suf. -oi.

TĂTĂNE, *tătăni*, s.m. (Pop.) Tată (1). [Forme gramaticale: gen.-dat. (urmat de adjectival posesiv la sg.) *tătăne-*, *tătăni-*, *tătănă-*] — Lat. **tata**, **-anis**.

TĂTIC, *tătics*, s.m. Diminutiv al lui **tată** (1); tăticuț, tătișor, tătucă, tătuță. — Tată + suf. -ic.

TĂTICUȚ, *tăticuși*, s.m. (Fam.) Tătic. — Tătic + suf. -uț.

TĂTIȘÓR, *tătișori*, s.m. (Reg.) Tătic. — Tată + suf. -ișor.

TĂTIȚĂ s.m. (Reg.) Tătic. — Tată + suf. -iță.

TĂTÚC s.m. v. **tătucă**.

TĂTÚCĂ s.m. (Pop.) Tătic. [Var.: **tătúc** s.m.] — Tată + suf. -ucă.

TĂTUCUȚĂ s.m. (Pop.) Diminutiv al lui **tătucă**. — Tătucă + suf. -uță.

TĂTÚȚ s.m. v. **tătuță**.

TĂTÚȚĂ s.m. (Pop.) Tătic. [Var.: **tătúț** s.m.] — Tată + suf. -uță.

TĂU, **tău**, s.n. 1. (Reg.) Apă stătătoare puțin adâncă; baltă. ♦ Lac (glaciar); iezer. 2. (Înv.) Prăpastie, abis. — Din magh. **tó**.

TĂU, **TA**, *tăi*, *tale*, pron. pos., adj. pos. I. Pron. pos. (Precedat de art. „a”, „a”, „ale”) Înlocuiește numele obiectului posedat și numele celui căruia i se adresează vorbitorul. *A ta e cartea*. ♦ (La pl.) Preocupările, deprinderile, opiniile etc. persoanei căreia i se adresează vorbitorul. ♦ (În legătură cu verbe ca „a rămâne”, „a fi” etc.) *Pe-a ta = așa cum vrei tu, cum dorești tu*. ♦ (Pop.; la m. sau f.) Soțul sau soția persoanei căreia i se adresează vorbitorul. ♦ (La m. pl.) Familia de care ține persoana căreia i se adresează vorbitorul; rudele, prietenii, partizanii ei. *Nu-ți dau voie ai tăi să vii*. ♦ (La m. sau f. sg.) Lucrurile personale, proprietatea, avutul persoanei căreia i se adresează vorbitorul. II. Adj. pos. (Precedat de art. „a”, „a”, „a”, „ale” când stă înaintea substantivului nearticulat sau când este separat de substantiv prin alt cuvânt) 1. Care este al celui căruia i se adresează vorbitorul,

indicând posesiunea (*casa ta*), apartenența (*tara ta*), dependența în legătură cu termenii care denumesc persoane considerate în raportul lor față de persoana căreia i se adresează vorbitorul (*frații tăi*). 2. (Cu valoare subiectivă) *Călătoria ta va fi grea*. 3. (Cu valoare obiectivă) *Grija ta n-o poartă nimeni*. ♦ (Precedat de cuvinte cu valoare prepozițională) *Împotriva ta*. — Lat. **tuus**, **tua**.

TĂU, *tăuiesc*, vb. IV. Refl. (Reg.); despre ape curgătoare) A se opri din curs, a deveni apă stătătoare. — Din **tău**¹.

TĂUN, *tăuni*, s.m. Nume generic dat unor insecte diptere asemănătoare cu muștele, de culoare brună, cu pete gălbui pe pânțele, ale căror femele înțepă vitele și omul pentru a se hrăni cu sângele lor, transmițând totodată boli virotice și bacteriene. ♦ Expr. *A fugi ca tăunul cu paiul* = a fugi foarte repede. [Var.: **tăune** s.m.] — Lat. ***tabo**, **-onis** (= *tabanus*).

TĂUNE s.m. v. **tăun**.

TĂURĂȘ, *tăurași*, s.m. Diminutiv al lui **taur**; tăureanc. [Pr.: *tă-u*] — Taur + suf. -aș.

TĂUREAN, *tăureni*, s.m. Taur tânăr; bou voinic ca un taur. [Pr.: *tă-u*] — Taur + suf. -ean.

TĂUREANC, *tăurenci*, s.m. (Reg.) Tăuraș. [Pr.: *tă-u*] — Taur + suf. -eanc.

TĂUȘI, *tăușesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A ascunde, a tăinu. ♦ A mărturisii strâmb. [Pr.: *tă-u*] — Et. nec.

TĂVĂLĂ, *tăvale*, s.f. (Reg.) Tăvălug. — Din **tăvăli** (derivat regresiv).

TĂVĂLEALĂ, *tăvăleli*, s.f. 1. Bătaie, trântea; rostogolire. 2. Fig. (În expr.) *A (o) duce (sau ține) la tăvăleală = a)* (despre oameni) a fi rezistent la eforturi fizice; *b)* (despre lucruri) a nu se strica ușor. — Tăvăli + suf. -eală.

TĂVĂLI, *tăvălesc*, vb. IV. 1. Refl. și tranz. A (se) rostogoli, a (se) suci pe o parte și pe alta pe pământ, în iarbă etc. ♦ Expr. (Refl.) *A se tăvăli de răs* = a rade cu mare poftă; a se prăpădi de răs. 2. Tranz. A bate pe cineva trântindu-l și târându-l pe jos. 3. Tranz. și refl. A (se) murdări, a (se) mânji. 4. Tranz. A culca la pământ iarba, cerealele, florile etc. — Cf. sl. *valiti*.

TĂVĂLIRE, *tăvăliri*, s.f. Acțiunea de a (se) tăvăli și rezultatul ei. — V. **tăvăli**.

TĂVĂLITURĂ, *tăvălituri*, s.f. Loc cu iarba, florile sau cerealele culcate la pământ (unde s-a tăvălit un om sau un animal). — Tăvăli + suf. -tură.

TĂVĂLUC s.m. v. **tăvălug**.

TĂVĂLUG, *tăvăluguri*, s.n. 1. Unealtă agricolă compusă din unul sau din mai mulți cilindri, folosită la fărâmarea bulgărilor de pământ și la netezirea și tasarea solului înainte și după însămânțare; cilindru greu, folosit la anumite mașini pentru fărâmare, îndesare, nivelare etc. ♦ Expr. *A se da sau a se duce (ori a da pe cineva) de-a tăvălugul* (sau, adverbial, *tăvălug*) = a se duce (sau a face pe cineva să se ducă) de-a rostogolul. 2. Instrument rudimentar de treierat. [Pl. și: (m.) *tăvălugi*. — Var. **tăvăluc** s.m.] — Tăvăli + suf. -ug.

TĂVĂLUGI, *tăvălugesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A trece cu tăvălugul peste arătură sau peste pietrișul unui drum, a strivi bulgării unui drum sau a netezi și a îndesa pământul cu tăvălugul. — Din **tăvălug**.

TĂVĂLUGIRE, *tăvălugiri*, s.f. Acțiunea de a tăvălugi și rezultatul ei. — V. **tăvălugi**.

TĂVĂIȚĂ, *tăvițe*, s.f. Diminutiv al lui **tăvă**. — Tăvă + suf. -iță.

TĂCĂI vb. IV v. **tăcăi**.

TĂLC, *tălcuri*, s.n. (Pop.) 1. Înțeles², sens, rost, semnificație. ♦ Loc. adv. *Cu tălc* = cu subînțeles; cu rost, cu socoteală. ♦ Interpretare, explicație. 2. Glumă alegorică, fabulă, pildă. ♦ Expr. *A vorbi în tălcuri* = a vorbi figurat, alegoric. — Din sl. **tŭlkŭ**.

TĂLCUI, *tălcuiesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) 1. A explica, a interpreta tălcul unor fapte, al unor vorbe etc.; a tălmăci. 2. A traduce. [Prez. ind. și: *tălcui*] — Din sl. **tŭlkovati**.

TĂLCUIRE, *tălcuirii*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a tălcui și rezultatul ei. — V. **tălcui**.

TĂLCUITOR, **-OĂRE**, *tălcuitoari*, *-oare*, s.m. și f. (Pop.) Persoană care explică, comentează sau interpretează tălcul unor fapte, al unor vorbe, al unor scrieri etc.; tălmăci. ♦ Traducător. [Pr.: *-cu-i-*] — Tălcui + suf. -tor.

TĂLHĂR, *tălhari*, s.m. 1. Persoană care comite o tâlhărie; bandit. ♦ Epitet dat unui om ticălos, nemernic. 2. (Fam.) Ștrengar, hoțoman, șmecher. [Var.: (reg.) **tălhar** s.m.] — Et. nec.

TĂLHĂREĂ, *tălharele*, s.f. (Bot.) 1. Plantă erbacee din familia compozitelor, cu flori galbene, adesea roșietice în exterior, dispuse în capitule (*Lactuca sagittata*). 2. Susai. 3. Salată-iepurelui. — Tălhar + suf. -ea.

TĂLHĂRĂSC, **-EASCĂ**, *tălharești*, adj. Care ține de tălhari, privitor la tălhari, comis de tălhari; banditesc. — Tălhar + suf. -esc.

TĂLHĂRĂȘTE adv. În felul tălharilor, ca tălharii; banditește. — Tălhar + suf. -ește.

TĂLHĂRI, *tălharesc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A duce o viață de tălhar, a comite fapte de tălhar; a jefui, a prăda. — Din **tălhar**.

TĂLHĂRIE, *tălharii*, s.f. Furt însoțit de amenințări sau violență; *p. gener.* furt, hoție. — **Tălhar** + suf. *-ie*.

TĂLHĂROAICĂ, *tălhăroaice*, s.f. 1. Femeie care comite o tâlhărie. 2. (Fam.) Femeie șmecheră; ștregărită, hoțomanică. — **Tălhar** + suf. *-oaică*.

TĂLHĂROI, *tălhăroi*, s.m. Augmentativ al lui *tălhar*. — **Tălhar** + suf. *-oi*.

TĂLMĂCI, *-CE* s.m. și f. v. **tălmaci**.

TĂLV, (1) *tălvi*, s.m., (2) *tălvuri*, s.n. 1. S.m. (Bot.) Tigvă (2). 2. S.n. Fructul tigvei (2), folosit de obicei la scoaterea, prin aspirare, a vinului dintr-un butoi; *p. ext.* unealtă de forma unei pâlnii, cu o țevă lungă și subțire, care se folosește în același scop. — Et. nec.

TĂMP, *-Ă*, *tâmpi*, *-e*, adj. 1. (Înv. și pop.; adesea substantivat) Prost; tâmpit (1). 2. (Înv. și reg.; despre obiecte ascuțite) Cu vârful sau cu tășul tocit, știrbit; tâmpit (2). — Din sl. **tonpŭ**. Cf. magh. *tomp a*.

TĂMPANĂ, *tămpâne*, s.f. (Înv.) Dairea; (impr.) tobă, darabană. [Var.: **tămpină** s.f.] — Din sl. **tompanŭ**.

TĂMPEALĂ, *tămpeli*, s.f. Tămpenie. — **Tâmpl** + suf. *-eală*.

TĂMPENIE, *tămpenii*, s.f. Starea omului cu inteligență mărginită sau lipsită de inteligență, tămpeală; faptă sau vorbă prostescă; idiotenie, prostie, neghibie. — **Tâmp** + suf. *-enie*.

TĂMPI, *tămpesc*, vb. IV. Refl. și tranz. 1. A-și pierde sau a face să-și piardă inteligența, a deveni sau a face să devină tâmpit; a (se) prosti. 2. (Înv. și reg.) A (se) toci, a (se) știrbi. — Din **tâmp**.

TĂMPINĂ, s.f. v. **tămpănă**.

TĂMPIRE, *tămpiri*, s.f. Faptul de a (se) **tâmpi**; *p. ext.* tămpenie; faptă prostescă, prostie. — V. **tâmpi**.

TĂMPIT, *-Ă*, *tămpiti*, *-te*, adj. 1. (Adesea substantivat) Prost, idiot, nerod, stupid, tâmp (1). ♦ Buimăcit, năucit, amețit, zăpăcit. 2. (Înv. și reg.) Tâmp (2). — V. **tâmpi**.

TĂMPLĂR, *tămplari*, s.m. Meseriaș, muncitor care face mobile și alte obiecte din lemn; stoler. — **Tămplă** + suf. *-ar*.

TĂMPLĂ¹, *tămples*, s.f. Fiecare dintre cele două părți laterale ale capului, cuprinse între ochi, urechi, frunte și obraz. ♦ Părul care acoperă aceste părți. *Tămples cărunte*. — Lat. ***templā** (= *tempora*, pl. lui *tempus*).

TĂMPLĂ², *tămples*, s.f. Catapeteasmă. — Lat. **templā** (= *templum*).

TĂMPLĂREASĂ, *tămplărese*, s.f. Soția tămplarului. — **Tămplar** + suf. *-easă*.

TĂMPLĂRIE, *tămplării*, s.f. 1. Meseria tămplarului. 2. Atelierul tămplarului. 3. Obiect lucrat de tămplar. — **Tămplar** + suf. *-ie*.

TĂNĂR, *-Ă*, *tineri*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană, *p. gener.* ființă) care este, ca vârstă, între copilărie și maturitate, care nu este încă matură. ♦ Loc. adv. *De tânăr* = din fragedă vârstă, de timpuriu. 2. Adj. Care aparține sau este caracteristic unui om (sau unui animal) neajuns încă la maturitate. 3. Adj. Care a fost plantat sau a răsărit de puțină vreme, care n-a ajuns încă la maturitate; care este format din asemenea plante. *Pădure tânără*. — Lat. ***tenerus** (= *tener*).

TÂNDĂLĂ, *tândală*, s.m. și f. Om care nu este bun de nimic treabă, care lucrează fără rost sau care își pierde vremea umblând de colo până colo. — Din **tândăli** (derivat regresiv).

TÂNDĂLI, *tândălesc*, vb. IV. Intrans. A-și pierde vremea umblând de colo până colo fără rost; a lucra încet, fără spor, alene. — Din germ. **tändelen** „a glumi”.

TÂNDĂLITURĂ, *tândălituri*, s.f. Faptul de a tândăli; pierdere de vreme. — **Tândăli** + suf. *-tură*.

TÂNGUI, *tânguiesc*, vb. IV. 1. Refl. A vorbi plângându-se, jeluindu-se, văicărindu-se. ♦ Fig. A scoate sunete jalnice, plângătoare. 2. Tranz. A jeli, a deplânge, a compătimi pe cineva. 3. Refl. (Înv.) A se plânge de cineva; a reclama. [Prez. ind. și: *tângui*] — Din sl. **tongovati**.

TÂNGUIĂLĂ, *tânguieli*, s.f. Faptul de a (se) **tângui**; sunete tânguitoare, glas tânguitor. — **Tângui** + suf. *-eală*.

TÂNGUIÓS, *-OASĂ*, *tânguióși*, *-oase*, adj. (Adesea adverbial) Tânguitor. ♦ (Rar) Trist. — **Tângui** + suf. *-os*.

TÂNGUIRE, *tânguirii*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) **tângui** și rezultatul ei; tânguitor. ♦ (Înv.) Necaz, jale, supărare, mâhnire. 2. Sunete tânguitoare, glas tânguitor. 3. (Înv.) Plângere împotriva cuiva; reclamație. — V. **tângui**.

TÂNGUIT s.n. Tânguire (1). — V. **tângui**.

TÂNGUITOR, *-OĂRE*, *tânguitori*, *-oare*, adj. (Despre sunete, glasuri etc.) Care se tânguiește; plin de durere; plângător, jalnic, tânguios. ♦ Trist. [Pr.: *-gu-i-*] — **Tângui** + suf. *-tor*.

TÂNJĂLĂ, *tânjeli*, s.f. Un fel de proțap care se folosește pentru a prinde a doua pereche de vite în jug, pentru a lega de jug uneltele agricole cu tracțiune animală sau pentru a transporta greutate mari. ♦ Expr. *A se lăsa pe tânjală* = a) (despre animale de tracțiune) a trage foarte încet (sprijinindu-se pe tânjală); b) (despre oameni) a lucra încet, cu lene; a neglija sau a amâna lucrul. — Et. nec.

TÂNJĂ, *tânjesc*, vb. IV. Intrans. 1. A se afla într-o stare de slăbiciune fizică, a fi bolnăvicios; a lăncezi. ♦ (Despre plante; *p. ext.* despre locul unde cresc plante) A se veșteji, a se ofili. ♦ Fig. A stagna. 2. A suferi mult din punct de vedere moral, a se consuma, a se topi. ♦ A dori mult ceva. — Din sl. **tonziti**.

TÂNJIRE, *tânjiri*, s.f. Faptul de a **tânji**; lăncezire. — V. **tânji**.

TÂNJITOR, *-OĂRE*, *tânjitori*, *-oare*, adj. 1. Care tânguiește (1); slab, bolnav. 2. Plin de dor, duios, galeș. ♦ Plin de jale, de tristețe; tânguitor. — **Tânji** + suf. *-tor*.

TÂNT, *-Ă* adj. v. **tonț**.

TĂRĂI, *tărâi*, vb. IV. Tranz. și refl. (Pop.) A (se) târi. ♦ Compus: (fam.) *tără-ie-brău* s.m. = om care își pierde vremea degeaba, care nu face nimic; pierde-vară. — Cf. *târî*.

TĂRĂIALĂ, *tărâieli*, s.f. (Pop.) Faptul de a (se) târi. — **Tărâi** + suf. *-eală*.

TĂRĂIRE s.f. (Rar) Acțiunea de a (se) **tărâi**. — V. **tărâi**.

TĂRĂITOĂRE, *tărâitori*, s.f. (Reg.) Târșitoare. [Pr.: *-râ-i-*] — **Tărâi** + suf. *-toare*.

TĂRĂRE, *tărâri*, s.f. Acțiunea de a (se) **târî**; târâș, târâș. — V. **târî**.

TĂRĂȘ adv., *tărâșuri*, s.n. 1. Adv. Târând pe jos, trăgând după sine. 2. Adv. Târându-se pe jos (ca să nu fie văzut); abia mișcând picioarele de oboseală, de slăbiciune etc. ♦ Fig. Cu greutate, cu dificultate. ♦ Expr. *Tărâș-grăpiș* = cu mare greutate, anevoie. 3. S.n. Târâre. — **Târî** + suf. *-iș*.

TĂRĂT s.n. Târâre. — V. **târî**.

TĂRĂTOR, *-OĂRE*, *tărători*, *-oare*, adj. Care se târâște. ♦ *Plantă târătoare* = plantă a cărei tulpină se întinde pe pământ. ♦ (Substantivat) Animal care se târâște. — **Târî** + suf. *-tor*.

TĂRĂTURĂ, *tărături*, s.f. Om de nimic, fără caracter; femeie de moravuri ușoare, târfă. — **Târî** + suf. *-tură*.

TĂRBŌC, *tărbocuri*, s.n. (Reg.) Plasă de pescuit în formă de sac. ♦ Sac de pescuit scoici. [Pl. și: *tărboace*] — Din sb. **trbok**, **trbuk**.

TĂRCŌL, *tărcŏale*, s.n. (În expr.) *A da tărcŏale* (sau, rar, *un tărcŏl*) = a se învârti în preajma cuiva sau a ceva, a umbla de jur împrejur. — Din bg. **tărkalo** „cerc, roată”.

TĂRCOLĂ, *tărcŏlesc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A da tărcŏale. — Din bg. **tărkŏla**.

TĂRFĂ, *târfe*, s.f. Femeie de moravuri ușoare; prostituată. — Et. nec.

TĂRG, *tărguri*, s.n. 1. Spațiu mai întins și special amenajat într-un oraș sau la marginea unui oraș, unde se vând și se cumpără (zilnic sau la anumite date) vite, cereale, alimente, zarzavaturi etc. ♦ *Tărgul de fete* = serbare populară anuală, tradițională, care are loc pe Muntele Găina, în Țara Moșilor, și cu care prilej tinerii își aleg adesea miresele. 2. Operație de vânzare și cumpărare care are loc într-un târg (1); *p. gener.* operație de vânzare și cumpărare; tocmeală, târguială. ♦ Loc. adv. *La spartul tărgului* = la sfârșit de tot, târziu. ♦ Expr. *A face* (sau *a încheia*) *tărg(ul) cu cineva* = a încheia cu cineva o tranzacție comercială. *A se ajunge* (sau, rar, *a ajunge pe cineva*) *cu tărgul* = a cădea de acord asupra prețului unei vânzări sau cumpărări, a cădea la învoială, a se învoi din preț. ♦ (Pop.) Învoială, acord, înțelegere. 3. Așezare orașenească (mai mică). ♦ (Pop.) Centrul unui oraș; partea orașului unde se află centrul comercial. — Din sl. **trŭgŭ**.

TĂRGUMUREȘEAN, *-Ă*, s.m., adj. v. **tărgumureșean**.

TĂRGUMUREȘEANCĂ s.f. v. **tărgumureșeancă**.

TĂRGOVÉT, *-EĂȚĂ*, *tărgoveți*, *-e*, s.m. și f. (Astăzi fam.) Persoană care locuiește într-un târg (3); orașean, citadin. — Din bg. **tărgovec**.

TĂRGOVETĪME s.f. (Rar) Mulțime de tărgoveți; totalitatea tărgoveților; orașenime. — **Tărgoveț** + suf. *-ime*.

TĂRGOVIȘTEAN, *-Ă*, *tărgovișteni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Tărgoviște. 2. Adj. Care aparține municipiului Tărgoviște sau tărgoviștenilor (1), referitor la Tărgoviște ori la tărgovișteni. — **Tărgoviște** (n. pr.) + suf. *-ean*.

TĂRGOVIȘTEANCĂ, *tărgoviștence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Tărgoviște. ♦ Locuitoare din municipiul Tărgoviște. — **Tărgoviștean** + suf. *-că*.

TĂRGUI, *tărguiesc*, vb. IV. 1. Tranz. A face cumpărături; a cumpăra. 2. Refl. recip. A se tocmi (1); *p. ext.* a discuta în contradicția, a nu ajunge la o înțelegere. [Prez. ind. și: *tărgui*] — Din sl. **trŭgovati**.

TĂRGUIĂLĂ, *tărguieli*, s.f. 1. Tărguire; tocmeală; *p. ext.* dispută, ciorovăială. 2. (Concr.) Cumpărătură. — **Tărgui** + suf. *-eală*.

TĂRGUIRE s.f. Acțiunea de a (se) **tărgui**. — V. **tărgui**.

TĂRGULÉT, *tărgulețe*, s.n. Tărgușor. — **Tărg** + suf. *-uleț*.

TĂRGUMUREȘEAN, *-Ă*, *tărgmureșeni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Tărgu-Mureș. 2. Adj. Care aparține municipiului Tărgu-Mureș sau tărgmureșenilor (1), referitor la Tărgu-Mureș ori la tărgmureșeni. [Var.: **tărgmureșean**, *-ă* s.m., adj.] — **Tărgu-Mureș** (n. pr.) + suf. *-ean*.

TÂRGUMUREȘEANCĂ, *târgmureșence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Târgu-Mureș. [Var.: **târgmureșeancă** s.f.] — **Târgmureșean** + suf. *-că*.

TÂRGUȘÓR, *târgușoare*, s.n. Diminutiv al lui **târg** (3); târguleț. — **Târg** + suf. *-ușor*.

TĂRI, *tărăsc*, vb. IV. 1. Tranz. A mișca un lucru (greu) dintr-un loc în altul, trăgându-l pe jos; a trage după sine cu sila un om, un animal. ⇨ Expr. *A țări barca pe uscat* = a trăi greu. ◆ A lua, a purta, a duce cu sine. ◆ Fig. A îndemna, a împinge spre ceva (reprobabil); a antrena. 2. Refl. A merge, a înainta cu greu atingând pământul cu genunchii, cu coatele, cu burta; (despre animale) a înainta prin mișcări specifice, cu trupul lipit de pământ. ◆ A merge încet, a înainta cu greu, abia mișcându-și picioarele. 3. Refl. (Despre obiecte care atârână) A atinge pământul cu partea de jos, a se freca de pământ. — Din sl. *trěti*.

TĂRLĂȘ, *târtași*, s.m. Stăpânul sau îngrijitorul unei țârle. — **Târle** + suf. *-aș*.

TĂRLĂ, *târle*, s.f. 1. Loc neîmprejmuț și neacoperit unde se odihnesc vitele sau oile în timpul pășunatului; *p. ext.* stâna cu toate dependențele ei. 2. Turmă de oi. — Cf. sb. *trlo*.

TĂRLĂ, *târlesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A îngrășa pământul prin așezarea țârlei (2) pe o porțiune de teren. — Din **târle**.

TĂRLICI s.m. pl. Papuci moi de casă, fără tocuri, confecționați din postav sau din lână. ◆ (Înv.) Pantofi căptușiți cu postav. [Var.: (pop.) **târligi** s.m. pl.] — Din tc. *terlik*.

TĂRLIE, *târlie*, s.f. (Reg.) Sanie (mică) țărănească. — Din **târle**.

TĂRLIGI s.m. pl. v. **târlici**.

TĂRN¹, *târnuri*, s.n. (Reg.) 1. Mătură mare, făcută din măracini sau din nuiele, cu care se mătură curțile sau străzile. 2. (Bot.) Porumb¹. — Din sl. *trnŭnŭ*.

TĂRN² s.n. v. **târnă**.

TĂRNĂȚ, *târnațuri*, s.n. (Pop.) Prispă (închisă cu scânduri, ca un cerdac). [Pl. și: *târnațe*] — Din magh. **tomác**.

TĂRNĂ, *târne*, s.f. (Reg.) I. 1. Coș de nuiele, mai larg la gură decât la fund (prevăzută cu două toarte); coșarcă, târnog. ◆ Stup de albine făcut din nuiele împletite. 2. Unealtă de pescuit pești mici, făcută din nuiele împletite. 3. Vas mare cu care se transportă mâncarea lucrătorilor la câmp. II. Art. Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. [Var.: **tâm** s.n.] — Cf. bg. *trãvna*.

TĂRNĂCÓP, *târânăcoape*, s.n. Unealtă formată dintr-o bară masivă de oțel, ascuțită la un capăt și lată la celălalt, prinsă într-o coadă de lemn, folosită la săpat în pământuri tari, la spart pietre etc. [Pl. și: *târânăcopuri*] — Din bg. **târnokop**, sb. **trnokop**.

TĂRNĂVEÂN, *-Ă, târnăveni*, *-e*, s.m., adj. 1. s.m. Persoană originară sau locuitor din orașul Târnăveni. 2. Adj. Care aparține orașului Târnăveni sau târnovenilor (1), privitor la Târnăveni ori la târnăveni. — **Târnăveni** (n.pr.) + suf. *-ean*.

TĂRNĂVEANCĂ, *târânăvence*, s.f., Femeie originară sau locuitor din orașul Târnăveni. — **Târnăvean** + suf. *-că*.

TĂRNÓG, *târnoage*, s.n. (Reg.) Târnă (I 1). — **Târnă** + suf. *-og*.

TĂRNOMĂȚĂ s.f. (Reg.) Bucăți de paie, spice etc. rămase de la treierat și folosite ca așternut sau ca nutreț pentru vite; resturi de paie amestecate cu bălgar care se scoț din ocolul sau din grajdul vitelor. — Cf. sb. *tr n o m e t „târ¹ de măturat aria”*.

TĂRNOSEĂLĂ, *târnoseli*, s.f. 1. Târnosire. 2. Tămăie sau altă substanță aromată folosită în ritualul bisericesc. — **Târnosi** + suf. *-eală*.

TĂRNOȘÍ, *târnoșesc*, vb. IV. Tranz. A îndeplini, cu ritualul prevăzută, slujba de inaugurare a unei biserici; a sfinți. — Din sb. **tronosati**.

TĂRNOȘIRE, *târnoșiri*, s.f. Acțiunea de a *târnoși* și rezultatul ei; ritual de inaugurare, de sfințire a unei biserici; târnoseală (1). — V. **târnosi**.

TĂRNOȘÍT, *-Ă, târnosiți*, *-te*, adj. (Despre biserici) Sfințit². — V. **târnosi**.

TĂRNUÍ, *târnuiesc*, vb. IV. Tranz. 1. A mătura cu târnul¹. 2. Fig. A țări pe jos pe cineva, trăgându-l de păr; a păruia, a bate (zdravăn). [Prez. ind. și: *târnuie*] — **Târni** + suf. *-ui*.

TĂRNUÍĂLĂ, *târnuieli*, s.f. Târnuire. — **Târnuie** + suf. *-eală*.

TĂRNUÍRE, *târnuiri*, s.f. Acțiunea de a *târnuie* și rezultatul ei; târnuială, târnuit. — V. **târnuie**.

TĂRNUÍȚ s.n. Târnuire. — V. **târnuie**.

TĂRPÁN, *târpane*, s.n. Unealtă asemănătoare cu coasa, folosită la tăiatul stufului și al cânepii. — Din tc. **tırpan**.

TĂRSĂ, *târse*, s.f. (Bot.; reg.) Papură mică (*Typha minima*). — Din ucr. **тірса**.

TĂRSĂNĂ, *târsâne*, s.f. (Pop.) 1. Împletitură din păr negru de cal sau de capră, din care se fac băieri, frângerii, noițe pentru opinci etc. 2. (Înv.) Țesătură aspră de păr de capră, purtată de asceți sau de călugări direct de piele. — Din bg. **târsina**.

TĂRSOĂGĂ, *târsoage*, s.f. (Reg.) Barbă mare și neîngrijită. — Et. nec.

TĂRȘ, *târși*, s.m. (Pop.) 1. Copac pipernicit, nedezvoltat, uscat; *p. ext.* pădure cu astfel de copaci, crescuți printre rădăcini și cioturi. 2. Cracă pe care se clădesc căpșele de fân, din care se fac îngrădături primitive etc. [Pl. și: (n.) *târșuri*] — Et. nec.

TĂRȘĂÍT, *-Ă* adj. v. **târșăit²**.

TĂRȘĂÍ, *târșăi*, vb. IV. Tranz. A țări picioarele sau încălțămintea în mers, frecându-le de pământ și producând un zgomot specific. ◆ Refl. A se țări (2). ◆ A trage după sine, frecând de pământ, târând. [Var.: (reg.) **târși**, **târșil** vb. IV] — Cf. *târși*.

TĂRȘĂÍĂLĂ, *târșăieli*, s.f. Târșăit¹. [Var.: (reg.) **târșăială** s.f.] — **Târșăi** + suf. *-eală*.

TĂRȘĂÍT¹ s.n. Faptul de a (se) *târșăi*; zgomot produs de ceva care se târșăie sau este târșăit; târșăială, târșăitură. [Var.: (reg.) **târșăit** s.n.] — V. **târșăi**.

TĂRȘĂÍT², *-Ă, târșăiți*, *-te*, adj. (Despre picioare sau încălțăminte) Care se târșăie, care se freacă de pământ în mers, producând un zgomot specific; (despre mers) care produce un zgomot specific prin frecarea de pământ a tălpii. [Var.: (reg.) **târșăit**, **-ă, târșit**, **-ă** adj.] — V. **târșăi**.

TĂRȘĂÍȚURĂ, *târșăituri*, s.f. Târșăit¹. [Pr.: *-șă-i-*. — Var.: (reg.) **târșăitură** s.f.] — **Târșăi** + suf. *-tură*.

TĂRȘÍ vb. IV v. **târșăi**.

TĂRȘÍĂLĂ s.f. v. **târșăială**.

TĂRȘÍÍ vb. IV v. **târșăi**.

TĂRȘÍÍȚ s.n. v. **târșăit¹**.

TĂRȘÍȚURĂ s.f. v. **târșăitură**.

TĂRȘÍȚ, *-Ă* adj. v. **târșăit²**.

TĂRȘÍȚOĂRE, *târșitori*, s.f. (Reg.) Grapă formată din mai multe bare paralele, legate între ele cu lanțuri; țărâtoare. — **Târși** + suf. *-toare*.

TĂRȘÍȚ, *târșuți*, s.m. Diminutiv al lui **târș** (1); *spec.* brad mic. — **Târș** + suf. *-uț*.

TĂRTÁNÍ, *tártani*, s.m. (Înv.) Termen peiorativ pentru evrei. — Din germ. **Untertan**, *supus* [austriac].

TĂRTÁNȚ, *tártani*, s.m. Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu tulpina mare, foarte ramificată și cu flori albe (*Crambe tartarica*). — Et. nec.

TĂRTÍȚĂ, *târțițe*, s.f. Partea posterioară a coloanei vertebrale la păsări (de unde cresc penele cozii). — Din bg. **tártica**, sb. **trtica**.

TĂRZIÉLNIC, *-Ă, târzielnici*, *-ce*, adj. (Rar; și substantivat) Care întârzie; *fig.* greoi, încet, leneș. [Pr.: *-zi-el-*] — **Târziu** + suf. *-elnic*.

TĂRZIÓR, *-OĂRĂ, târzióri*, *-oare*, adj. (Adesea adverbial) Diminutiv al lui **târziu**. [Pr.: *-zi-or-*] — **Târziu** + suf. *-ior*.

TĂRZIÚ, *-ÍE, târziú*, adj., adv. 1. Adj. Care este, se face, se întâmplă după trecerea unui (anumit) timp, după ce a trecut momentul potrivit sau timpul dinainte stabilit. ⇨ Expr. (Înv. și pop.) *Nu (după) târzie vreme* = curând. *Într-o târzie vreme* sau (substantivat) *într-un târziu* = după mult timp, după multă așteptare. 2. Adj. (Despre anotimpuri sau alte unități de timp) Care s-a prelungit mai mult decât este normal, care se apropie de sfârșit. 3. Adj. (Despre plante) Care se seamănă sau ajunge la maturitate după termenul obișnuit. ◆ (Despre animale cu viață efemeră) Care și-a prelungit viața peste termenul obișnuit. *Fluturi târziú*. 4. Adj. Fig. (Despre oameni și mintea lor) Care pricepe greu, încet (la minte). 5. Adv. După ce a trecut ora sau timpul așteptat, hotărât sau prevăzută. ⇨ *Mai târziu* = după câțiva timp. ⇨ Expr. *Mai curând (ori mai devreme) sau mai târziu* = la o dată neprecisă (dar neîndoicnică), odată și odată. *Cel (mai) târziu* = având ultimul termen. ◆ În momentul când un interval de timp este pe sfârșite. — Lat. **tardivus**.

TĂȚOĂÍE, *tățoi*, s.f. (Bot.; reg.) Smântânică (2) (*Orobancha cumana*). — Et. nec.

TEA interj. (Fam.) Cuvânt care exprimă uimire, surprindere, supărare, nează. — Et. nec.

TEACĂ, *teci*, s.f. 1. Înelșiș, toc, apărătoare confecționată din metal, din lemn sau din piele, în care se păstrează obiecte tăioase lungi sau anumite instrumente; toc, apărătoare. ⇨ Expr. (Reg.) *A se face teacă de pământ* = a se face nevăzută, a se ascunde, a dispărea. *A asculta teacă de pământ* = a asculta într-o tăcere desăvârșită. *A rămâne teacă* = a rămâne gol. (*Ba*) *că(-i) teacă*, (*ba*) *că(-i) pungă*, se spune când cineva se codește să facă un lucru, invocând pretexte neserioase. 2. Parte a unei unelte manuale în care intră și se fixează coada sau mânerul. ◆ (Rar) Pulpar. 3. Pâstaie. — Lat. **theca**.

TEAFĂR, *-Ă, teferi*, *-e*, adj. Sănătos, întreg, nevătămat; zdravăn. ◆ Cu mintea întreagă, sănătos la minte. — Et. nec.

TEAM s.n. Echipă sportivă. [Pr.: *tim*] — Cuv. engl.

TEAMĂ s.f. Stare de neliniște și de tulburare provocată de un pericol care te amenință, de un rău care ți se poate întâmpla; frică, teamă. — Din **terme** (derivat regresiv).

TEĂMĂT s.n. (Inv. și pop.) Teamă. — **Teme** + suf. *-ăt*.

TEĂNC, *teancuri*, s.n. Grămadă de obiecte (de același fel) așezate unele peste altele. — Din tc. **denk**.

TEĂPĂ s.f. 1. Soi, fel, fire, caracter. 2. Stare, treaptă, rang social, condiție socială. — Et. nec.

TEĂRĂ, *teri*, s.f. (Reg.) 1. Natră. 2. Război de țesut. — Lat. **tela**.

TEĂRFĂ, *terfe*, s.f. (Reg.) 1. Zdreanță, otreapă. 2. Zestrea miresei, compusă din obiecte casnice și de îmbrăcăminte. — Et. nec.

TEAS s.n. v. **tas**.

TEASC, *teascuri*, s.n. 1. Presă manuală cu ajutorul căreia se storc strugurii, semințele plantelor oleaginoase etc. pentru a se obține mustul, uleiul. 2. (Inv.) Mașină de imprimat; *p. ext.* tipar, tipărire. 3. (Reg.) Capcană pentru anumite animale. — Din sl. **těskŭ**.

TEATRĂL, *-Ă*, *teatrali*, *-e*, adj. 1. Care aparține teatrului, privitor la teatru. 2. Căutat, afectat, artificial, nesincer, emfatic. [Pr.: *tea-tra*] — Din fr. **théâtral**.

TEATRĂLISM s.n. 1. Interpretare emfatică a unui rol (I 1). 2. Atitudine teatrală (2); teatralitate. ♦ Caracter teatral (2); teatralitate. 3. (Med.) Tendință către manifestări emotive spectaculare. [Pr.: *tea-tra*] — Din fr. **théâtralisme**.

TEATRĂLIST, *-Ă*, *teatraliști*, *-ste*, adj. 1. Care aparține teatrului, de teatru; teatral (1). 2. Căutat, afectat, artificial, nesincer, emfatic, teatral (2). [Pr.: *tea-tra*] — **Teatral** + suf. *-ist*.

TEATRĂLITATE s.f. Atitudine teatrală (2); teatralism (2). ♦ Caracter teatral (2); teatralism (2). [Pr.: *tea-tra*] — Din fr. **théâtralité**.

TEATRĂLIZĂ, *teatralizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A face ceva în mod teatral (2); a da caracter teatral (2), emfatic. [Pr.: *tea-tra*] — Din fr. **théâtraliser**.

TEATRĂLIZĂRE, *teatralizări*, s.f. Acțiunea de a *teatraliza* și rezultatul ei. — V. **teatraliza**.

TEATROLÓG, *-Ă*, *teatrologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în problemele teoretice ale teatrului. — Din **teatrologie** (derivat regresiv).

TEATROLÓGIC, *-Ă*, *teatrológici*, *-ce*, adj. Referitor la teatru; de teatrologie. — Din fr. **théâtrologique**.

TEATROLOGIE s.f. Disciplină care se ocupă cu istoria, teoria, estetica și critica spectacolului, cu literatura dramatică, precum și cu organizarea și conducerea teatrelor. — Din **teatru**.

TEĂTRU, *teatre*, s.n. I. 1. Clădire sau loc special amenajat în vederea reprezentării de spectacole; *p. ext.* instituție de cultură care organizează spectacole. 2. Spectacol, reprezentație dramatică. ♦ Loc. adj. *De teatru* = care se reprezintă la teatru (I 1), destinat a fi reprezentat pe scenă. ♦ Expr. *A face (sau a juca) teatru* = a se preface. ♦ (Fam.) Discuție aprinsă între mai mulți, ceartă care atrage pe curioși. 3. Arta de a prezenta în fața unui public un spectacol, o piesă. ♦ Profesia de actor, de regizor. 4. Literatură dramatică; culegere de piese. ♦ Ansamblul operelor dramatice care prezintă caractere comune sau au o origine comună. II. Loc unde se petrece un eveniment, unde are loc o acțiune. ♦ *Teatru de operații (sau de război)* = teritoriu, spațiu maritim sau aerian unde în timp de război au loc acțiuni militare de o mare importanță strategică. — Din fr. **théâtre**, lat. **theatrum**.

TEBAINĂ s.f. Alcaloid foarte toxic, extras din opiu. — Din fr. **tebaïne**.

TEBAISM s.n. (Med.) Intoxicație cu opiu. — Din fr. **thébaïsme**.

TEBECIST, *-Ă*, *tebeciști*, *-ste*, adj., s.m. și f. (Fam.) Tuberculos. — T[uberculoză cu] B[aciul] K[och] + suf. *-ist*.

TEC, *teci*, s.m. Arbore exotic originar din sudul Asiei, înalt, cu frunze opuse, întregi și cu flori albe, al cărui lemn dens și rezistent este folosit mai ales în construcții navale (*Tectona grandis*). — Din fr. **teck**.

TECALEMÍT, *tecalemite*, s.n. Pompă de mână specială, cu piston, folosită la ungerea motoarelor cu unsoari consistente. [Pl. și: *tecalemituri*] — Din fr. **técalémité**.

TECHÉR-MECHÉR adv. (Inv.) În mare grabă, imediat; pe sus, cu sila. [Acc. și: *técher-mécher*] — Din tc. **teker meker**.

TECHNÉTIU s.n. Element chimic radioactiv, obținut prin reacții nucleare. [Pr.: *teh-*] — Din fr. **technétium**.

TECNETRÓN, *tecnetroane*, s.n. Tranzistor de construcție specială folosit ca amplificator de tensiune la frecvență foarte înaltă. — Probabil din fr.

TECS, *tecsuri*, s.n. Cui mic de metal cu formă specială, folosit în cizmărie. — Din germ. **Täcks**.

TECSUÍ vb. IV v. **ticsi**.

TECȘILĂ, *tecșile*, s.f. (Reg.) Tașcă. — Cf. ta șcă.

TECTÍTĂ s.f. Meteorit sticlos, format în cea mai mare parte din dioxid de siliciu. — Din fr. **tectite**.

TECTÓNIC, *-Ă*, *tectonici*, *-ce*, adj., s.f. 1. Adj. Care se referă la tectonică (2), care aparține tectonicii, care este legat de mișcările scoarței Pământului. 2. S.f. Ramură a geologiei care studiază structura scoarței terestre și cauzele mișcărilor și deformărilor ei. ♦ Structură geologică. — Din fr. **tectonique**.

TECTRICE, *tectrice* s.f. Pană care acoperă baza aripii. — Din fr. **tectrice**.

TECUCEĂN, *-Ă*, *tecuțeni*, *-e*, s.m. adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Tecuci. 2. Adj. Care aparține municipiului Tecuci sau tecuțenilor (1), referitor la municipiul Tecuci ori la tecuțeni. — **Tecuți** (n. pr.) + suf. *-ean*.

TECUCEĂNCĂ, *tecuțence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Tecuci. — **Tecuțean** + suf. *-că*.

TEDEUM, *tedeamuri*, s.n. 1. (În forma *Te Deum*) Imn în limba latină, în formă de psalm, de preamărire a lui Dumnezeu. 2. Scurt serviciu religios (oficiat într-o împrejurare solemnă). [Scris și: *Te Deum*] — Din lat. **Te Deum** [laudamus].

TEFĂL® s.n. 1. Material plastic rezistent la căldură și coroziune. 2. Vas de bucătărie confecționat din tefal (1). — Denumire comercială.

TEFELÚG, *tefeluge*, s.n. Tăvălug. — Cf. tãvãl u g.

TEFLÓN® s.n. 1. Material plastic, rezistent la acțiunea agenților corozivi, la foc etc. 2. Vas de bucătărie confecționat din teflon (1). — Din fr. **teflon**, engl. **teflon**.

TEFLONĂT, *-Ă*, *teflonați*, *-te*, adj. (Despre vase metalice) Care este acoperit cu teflon (1). — De la **teflon**.

TEGLICI, *teglice*, s.n. Unealtă folosită de cojocari și de cizmari pentru a întinde pielea în vederea prelucrării ei. — Din bg. **teglíč**.

TEGUMENT, *tegumente*, s.n. 1. Țesut care constituie învelișul corpului la om și la animale. 2. (Bot.) Membrană care înconjoară și protejează un organ. ♦ Inveliș al semințelor plantelor, care dă culoarea și aspectul exterior al seminței. — Din fr. **tégument**, lat. **tegumentum**.

TEGUMENTĂR, *-Ă*, *tegumentari*, *-e*, adj. Care ține de tegument, privitor la tegument. — Din fr. **tégumentaire**.

TEHNIC, *-Ă*, *tehnici*, *-ce*, adj., s.f. I. Adj. Care aparține tehnicii (II), privitor la tehnică. ♦ *Desen tehnic* = desen care reprezintă la scară un obiect, cu înscrisura dimensiunilor lui, și care este folosit la construirea obiectului în spațiu. *Termen tehnic* = termen de specialitate, caracteristic unui domeniu de activitate. ♦ Care se ocupă de latura de strictă specialitate într-o meserie, într-o știință etc. II. S.f. 1. Ansamblul metodelor, procedeelelor și regulilor aplicate în executarea unor lucrări sau, în general, în practicarea unei profesii. 2. (Mil.; în sintagma) *Tehnică de luptă* = totalitatea mijloacelor de luptă și auxiliare cu care sunt înzestrate forțele armate. — Din fr. **technique**.

TEHNICÉȘTE adv. (Rar) Conform tehnicii (II), după metoda tehnică. — **Tehnic** + suf. *-ește*.

TEHNICIĂN, *-Ă*, *tehnicieni*, *-e*, s.m. și f. Specialist în domeniul tehnicii (II), având o pregătire medie. ♦ Persoană care dispune de o tehnică (II 2) înaltă într-o știință, într-o meserie etc. [Pr.: *-ci-an*] — Din fr. **technicien**.

TEHNICISM s.n. Tendința de a folosi în mod exagerat procedeele tehnice caracteristice unui domeniu de activitate, lăsând pe planul al doilea tezele teoretice care trebuie să conducă munca practică. — **Tehnic** + suf. *-ism*. Cf. rus. **технизм**.

TEHNICIST, *-Ă*, *tehniciști*, *-ste*, adj. Care se caracterizează prin tehnicism; de tehnicism. — **Tehnic** + suf. *-ist*.

TEHNICITATE s.f. (Rar) Caracter, calitate a ceea ce este tehnic. ♦ *Spor de tehnicitate* = sumă adăugată la retribuția anumitor angajați care au o pregătire profesională specială sau care execută (temporar) o lucrare cu caracter tehnic. — Din fr. **technicité**.

TEHNICIZĂ, *tehnicizez*, vb. I. Tranz. A da caracter (exclusiv) tehnic. — **Tehnic** + suf. *-iza*.

TEHNICIZĂRE, *tehnicizări*, s.f. Acțiunea de a *tehniciza* și rezultatul ei. — V. **tehniciza**.

TEHNICOLÓR, *-Ă*, *tehnicolori*, *-e*, adj. (Despre filme; adesea substantivat, n.) Realizat printr-un procedeu tehnic special, care permite transpunerea pe peliculă a culorilor din natură. — Din fr. **technicolor**.

TEHNO¹ adj. invar. (Despre muzica de dans) Care se caracterizează prin ritm susținut și sunete puternice de percuție. — Din engl. **techno**.

TEHNO² Element de compunere însemnând „tehnic”, „în legătură cu tehnica”, care servește la formarea unor substantive, a unor adjective și a unor verbe. — Din fr. **techno-**.

TEHNOCRÁT, *-Ă*, *tehnocrați*, *-te*, s.m. și f. Adept al tehnocrației. — Din fr. **technocrate**.

TEHNOCRÁTIC, *-Ă*, *tehnocratici*, *-ce*, adj. Care ține de tehnocrație, privitor la tehnocrație. — Din fr. **technocratique**.

TEHNOCRÁTISM s.n. Orientare sociologică potrivit căreia, în societatea contemporană, rolul de conducere ar trebui să revină exclusiv specialiștilor din diverse domenii ale științei, tehnicii etc.; tehnocrație. ♦ Tendință tehnocratică. — Din fr. **technocratism**.

TEHNOCRĂȚIE s.f. 1. Orientare în sociologia și politologia contemporană potrivit căreia rolul în conducerea societății trebuie să revină

specialiștilor din diverse domenii. **2.** Sistem de guvernare controlat de tehnicieni, îndeosebi experți tehnici, ca alternativă la cel în care conducerea o au factorii politici. ♦ Intelectualitate tehnică (cu rol conducător). — Din fr. **technocratie**.

TEHNOFOBIE s.f. Fobie față de tehnică. — **Tehno**[logie] + **fobie**.

TEHNOGRAFIC, **-Ă**, *tehnografici*, *-ce*, adj. Referitor la tehnografie, de tehnografie. — Din fr. **technographique**.

TEHNOGRAFIE s.f. Descriere a diferitelor meserii și a metodelor de lucru. — Din fr. **technographie**.

TEHNOLOG, *tehnologi*, s.m. Specialist în tehnologie. — Din fr. **technologue**.

TEHNOLOGIC, **-Ă**, *tehnologici*, *-ce*, adj. Care se referă la tehnologie, care ține de tehnologie; de tehnologie. — Din fr. **technologique**.

TEHNOLOGIE, *tehnologii*, s.f. **1.** Știință a metodelor și a mijloacelor de prelucrare a materialelor. **2.** Ansamblul proceselor, metodelor, operațiilor etc. utilizate în scopul obținerii unui anumit produs. — Din fr. **technologie**.

TEHNOLOGISM s.n. Orientare sociologică contemporană care subapreciază personalitatea umană, cunoașterea și creația de valori în domeniul umanistic, al artei etc., datorită excesului tehnologic. — Din fr. **technologisme**.

TEHNOLOGIZĂ, *tehnologizez*, vb. I. Tranz. A da (artei) caracter tehnologic. — **Tehnologie** + suf. *-iza*.

TEHNOPSIHOLÓGIC, **-Ă**, *tehnopsihologici*, *-ce*, adj. Referitor la tehnopsihologie, de tehnopsihologie. — Din **tehnopsihologie**.

TEHNOPSIHOLOGIE, s.f. Ramură a psihologiei care se ocupă de mijloacele aplicării practice a psihologiei teoretice. — **Tehno**[logie] + **psihologie**.

TEHNOREDACTĂ, *tehnoredactez*, vb. I. Tranz. A pregăti din punct de vedere tehnic și grafic un manuscris înainte de trimiterea lui la tipar. — **Tehno** + **redacta**.

TEHNOREDACTĂRE, *tehnoredactări*, s.f. Pregătirea tehnică și grafică a unui manuscris înainte de a începe operația de tipărire; tehnoredacție. — V. **tehnoredacta**.

TEHNOREDĂCTOR, *tehnoredactori*, s.m. Specialist în lucrări de tehnoredactare. — **Tehno** + **redactor**.

TEHNOREDĂCȚIE, *tehnoredacții*, s.f. Tehnoredactare. ♦ Serviciu într-o editură care se ocupă cu tehnoredactarea manuscriselor. — Din germ. **Tehnoredaktion**.

TEHNOREDACȚIONAL, **-Ă**, *tehnoredacționali*, *-e*, adj. Care ține de tehnoredactare, privitor la tehnoredactare. [Pr.: *-fi-o-*] — **Tehno** + **redacțional**.

TEHNOȘFERĂ s.f. Domeniu al vieții umane care cuprinde cultura și civilizația. — **Tehno**[logie] + **sferă**.

TEHNOSTRUCTURĂ s.f. Categorie socială alcătuită din tehnicieni specialiști în domeniul organizării și conducerii. — Din fr. **technostructure**.

TEHUÍ, *tehuiesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) zăpăci, a (se) buimăci. — Din **tehuí**².

TEHÚP, **-IE**, *tehuí*, adj. (Reg.) Zăpăcit, năuc, buimăcit. — Cf. magh. *tahony* „trândav”.

TEI, (1) *tei*, s.m., (2) *teie*, s.n. **1.** S.m. Arbore cu frunze mari în formă de inimă, cu flori albe sau albe-gălbui, puternic parfumate, melifere, utilizate în farmacie, și cu fructe achene (*Tilia platyphyllos*). ⇨ *Tei alb* = arbore cu lemnul alb-roșiatic, ușor (*Tilia tomentosa*). *Tei pucios* = arbore înalt până la 20 m, ale cărui flori se folosesc în farmacie (*Tilia cordata*). **2.** S.n. Fibră din scoarța de tei (1), folosită la legat și la fabricat sfori, frânghii, rogojini. ⇨ Expr. *A lega două-n tei* = a reuși să adune ceva avere. *A găsi tei de curmei* = a găsi pretexte. — Lat. **tilium* (= *tilia*).

TEICĂ, *teici*, s.f. **1.** Cutie mobilă (de lemn) în care cad grăunțele din coșul morii înainte de a trece între pietre. **2.** Jgheab din care beau sau mănâncă vitele și păsările. **3.** (Reg.) Mic vas de lemn legat de o prăjină, cu care se scoate apă dintr-un puț. [Var.: *teucă* s.f.] — Et. nec.

TEICUȚĂ, *teicuțe*, s.f. Diminutiv al lui *teică*. — **Teică** + suf. *-uță*.

TEIÉR, *teiere*, s.n. Prăjină lungă de care sunt legate curmeie de tei, folosită pentru a speria peștii de pe fundul apei și a-i goni spre plasele de pescuit. — **Tei** + suf. *-ar*.

TEINĂ s.f. Alcaloid cristalizat, strălucitor, cu gust amar, asemănător cu cafeina, extras din frunzele de ceai, folosit în medicină ca excitant al nervilor și al inimii sau pentru efectele sale diuretice. — Din fr. **théine**.

TEIÓS, **-OĂSĂ**, *teioși*, *-oase*, adj. (Despre unele plante sau fructe comestibile) Tare și fibros; ațos. — **Tei** + suf. *-os*.

TEISM¹ s.n. Credință în Dumnezeu înțeles ca unic, de altă esență decât lumea pe care a creat-o, ca ființă vie, dotată cu voință, ca persoană absolută, exterioară naturii, dar și imanență ei prin prezența și acțiunea sa creatoare. — Din fr. **théisme**.

TEISM² s.n. (Med.) Ansamblul tulburărilor produse de consumul abuziv al ceaiului. — Din fr. **théisme**.

TEÍST, **-Ă**, *tești*, *-ste*, s.m. și f. Adept al teismului¹. — Din fr. **théiste**.

TEIȘOR, *teișori*, s.m. **1.** Diminutiv al lui *tei*; teiuleț. **2.** Arbust din familia rozaceelor, cu flori mari, galbene-aurii, cultivat ca plantă ornamentală; trandafir galben (*Kerria japonica*). **3.** (Bot.) Pristolnic. [Pr.: *te-i-*] — **Tei** + suf. *-ișor*.

TEIULÊȚ, *teiuuleți*, s.m. Teișor (1). — **Tei** + suf. *-uleț*.

TEJGHEA, *tejghele*, s.f. **1.** Masă sau suport lung și îngust pe care vânzătorul își expune marfa și servește pe cumpărători. **2.** Masă de lucru a unui meseriaș. — Din tc. **tezgah**.

TEJGHELUȚĂ, *tejghelute*, s.f. Diminutiv al lui *tejghea*. — **Tejghea** + suf. *-eluță*.

TEJGHETĂR, *tejghetari*, s.m. Persoană care stă la tejghea ca vânzător sau casier. — Din tc. **tezgâhtar**.

TEL, *teluri*, s.n. **1.** Instrument de sârmă cu mâner folosit în bucătărie pentru a bate albușul de ou, frișca, crema etc. **2.** Resort, arc de sârmă (de oțel) folosit la canapele, somiere, fotolii etc.; drot. ♦ (Rar) Sârmă care susține și întărește forma unui corset. **3.** Coardă mică de metal la un instrument muzical. — Din tc. **tel**.

TELĂL, *telali*, s.m. **1.** Negustor ambulant (de haine vechi). **2.** (Înv.) Persoană care făcea strigările la un mezat. — Din tc. **tellal**.

TELALGIE s.f. (Med.) Durere care apare în altă parte, la distanță de locul leziunii. — Din fr. **télagie**.

TELANGIECTAZIE, *telangiectazii*, s.f. (Med.) Dilatație a vaselor mici sau terminale, care apare de obicei pe nas și pe pomeții obrazilor. [Pr.: *-gi-ec-*] — Din fr. **télangiectasie**.

TELĂLIȚĂ, *telălițe*, s.f. (Înv. și reg.) Femeie care face comerț ambulant (cu haine vechi). — **Telal** + suf. *-iță*.

TELE- **1.** Element de compunere însemnând „departe”, „la distanță”, „de departe” care servește la formarea unor substantive, adjective sau verbe. **2.** Formă abreviată pentru *televiziune*, care, izolându-se, a devenit element de compunere cu sensul „televiziune”, „televizor” și servește la formarea unor substantive, adjective și verbe. — Din fr. **télé-**.

TELEĂGĂ, *telegi*, s.f. **1.** Căruță mică (cu două roți) care servește la transportul persoanelor sau al unor poveri ușoare. **2.** Cotigă (la plug). — Din sl. **telęga**.

TELEANCHETĂ, *teleanchete*, s.f. Anchetă realizată de televiziune. [Pr.: *-le-an-*] — **Tele** + **anchetă**.

TELEĂP interj. (Repetat) Cuvânt care imită zgomotul produs de târșăitul picioarelor. — Onomatopee.

TELEĂST, *teleaști*, s.m. **1.** Telecineast. **2.** Amator de programe de televiziune (de calitate). [Pr.: *-le-asț*] — Din fr. **téléaste**.

TELEAUTOGRĂF, *teleautografe*, s.n. Instalație cu ajutorul căreia mișcările unui creion condus cu mâna în punctul de emisie se transmit fidel, prin mijloace de telecomunicație, unei unelte de scris aflate în punctul de recepție. [Pr.: *-le-a-u-*] — Din fr. **téléautographe**, germ. **Teleautograph**.

TELEBIOMÉTRIC, **-Ă**, *telebimetrici*, *-ce*, adj. (Biol.) Referitor la telebimetricie, de telebimetricie. [Pr.: *-bi-o-*] — Din **telebimetricie**.

TELEBIOMETRIE s.f. (Biol.) Studiu de la distanță al fenomenelor biologice. [Pr.: *-bi-o-*] — **Tele** + **biometrie**.

TELEBUSOLĂ, *telebusele*, s.f. Busolă ale cărei indicații sunt transmise de la distanță unor instrumente indicatoare de pe bordul unui avion. — **Tele** + **busolă**.

TELECABINĂ, *telecabine*, s.f. **1.** Teleferic amenajat cu cabine pentru transportul persoanelor. **2.** Cabină suspendată prin bare fixate pe cablu la intervale fixe. — Din fr. **télécabine**, it. **telecabina**.

TELECĂMERĂ, *telecamera*, s.f. Cameră de luat vederi pentru televiziune. — Din fr. **télécaméra**.

TELECHINEZIE s.f. (Psih.) Deplasare a unor obiecte (mici și ușoare) la distanță, fără a le atinge, realizată de o persoană cu capacități paranormale. [Scris și: *telekinezie*] — Din fr. **télékinésie**.

TELECINEĂST, **-Ă**, *telecineasți*, *-ste*, s.m. și f. Specialist în realizarea filmelor pentru televiziune. ♦ Autor de scenarii pentru televiziune. [Pr.: *-ne-asț*] — Din fr. **télécinéaste**.

TELECINEMĂ s.n. Telecinematograf. — Din fr. **télécinéma**.

TELECINEMATÉCĂ s.f. **1.** Arhivă de filme a televiziunii. **2.** Emisiune de televiziune în care se prezintă filme artistice din telecinematăcă (1). — Din fr. **télécinémathèque**.

TELECINEMATOGRAF, *telecineatografe*, s.n. Aparat care transmite un film cinematografic cu ajutorul televiziunii; telecinema. — Din fr. **télécinématographe**.

TELECINEMATOGRAFIC, **-Ă**, *telecineatografici*, *-ce*, adj. (Rar) De telecinematografie, din telecinematografie. — Din **telecineatografie**.

TELECINEMATOGRAFIE, *telecinematoğrafii*, s.f. (Rar) Producție de filme pentru televiziune. — **Tele-** + **cinematografie**.

TELECOMANDĂ, *telemând*, vb. I. Tranz. A transmite o comandă la distanță. — Din fr. **télécommander**.

TELECOMANDABIL, **-Ă**, *telemandabili*, -e, adj. (Despre mecanisme, instalații) Care poate fi telecomandat. — **Telecomanda** + suf. *-bil*.

TELECOMANDARE s.f. Acțiunea de a *telemanda*. — V. **telemanda**.

TELECOMANDAT, **-Ă**, *telemandați*, -te, adj. (Despre elemente de execuție) Care are calitatea de a transmite mesajele prin mijloace de telecomunicație. — V. **telemanda**.

TELECOMANDĂ, *telemenzi*, s.f. 1. Transmiterea unei comenzi la distanță prin mijloace de telecomunicație; totalitatea mijloacelor tehnice care permit o astfel de transmitere. 2. Dispozitiv prin care se transmit comenzi unor aparate. — Din fr. **télécommande**.

TELECOMUNICAȚIE, *telemunicații*, s.f. 1. Transmitere și recepție la distanță a unor sunete, semne sau imagini prin telefon, telegraf, televiziune, semnalizare optică etc. 2. Legătură între două puncte între care se realizează telecomunicația (1). ⇨ *Sistem de telecomunicații* = totalitatea mijloacelor tehnice dintr-un serviciu de telecomunicații, care formează o unitate. — Din fr. **télécommunication**.

TELECONCÛRS, *telemconcururi*, s.n. Concurs transmis prin televiziune. — **Tele-** + **concurs**.

TELECONFERINȚĂ, *telemconferințe*, s.f. Conferință organizată și transmisă prin diverse sisteme de telecomunicație. — **Tele-** + **conferință**.

TELECONTROL, *telemcontroale*, s.n. Control de la distanță. — Din engl. **telecontrol**.

TELECOPTÉR, *telemcoptere*, s.n. Helicopter mic telecomandat. — **Tele-** + [hel]i**copter**.

TELECRONICĂR, **-Ă**, *telemcroniciari*, -e, s.m. și f. Cronicar al emisiunilor de televiziune. — **Tele-** + **cronicar**.

TELECRONICĂ, *telemcronici*, s.f. Cronică de televiziune (3). — **Tele-** + **cronică**.

TELEDETECTIE, *telemdetectii*, s.f. Complex de tehnici utilizate pentru prelucrarea de la distanță a unor date cu privire la obiecte sau fenomene. — Din fr. **télé-détection**.

TELEDIALOG, *telemdialoguri*, s.n. Dialog realizat și transmis prin diverse sisteme de telecomunicație. [Pr.: *-di-a-*] — **Tele-** + **dialog**.

TELEDIFUZĂ, *telemdifuzez*, vb. I. Tranz. A difuza prin intermediul televiziunii. — **Tele-** + **difuza**.

TELEDIFUZĂRE s.f. Acțiunea de a *telemdifuza*. — V. **telemdifuza**.

TELEDIFUZĂT, **-Ă**, *telemdifuzați*, -te, adj. Care a fost difuzat prin intermediul televiziunii. — V. **telemdifuza**.

TELEDINĂMIC, **-Ă**, *telemdinamici*, -ce, adj. Referitor la teledinamică, de teledinamică. — Din fr. **télé-dynamique**.

TELEDINĂMICĂ s.f. Știință care se ocupă cu transmiterea prin pământ, cu ajutorul ultrasunetelor, a unor șocuri puternice, în scopul de a provoca acțiuni distrugătoare la mare distanță. — Din fr. **télé-dynamique**.

TELEDIRIJĂ, *telemdirijeaz*, vb. I. Tranz. A telemanda. — **Tele-** + **dirija**.

TELEDIRIJĂRE, *telemdirijări*, s.f. Acțiunea de a *telemdirija*. — V. **telemdirija**.

TELEDIVERTISMENT, *telemdivertismente*, s.n. Emisiune de divertisment la televiziune. — **Tele-** + **divertisment**.

TELEECRANIZĂ, *telemecranizez*, vb. I. Tranz. A ecraniza o operă literară pentru televiziune. — **Tele-** + **ecraniza**.

TELEECRANIZĂRE, *telemecranizări*, s.f. Acțiunea de a *telemecraniza* și rezultatul ei. — V. **telemecraniza**.

TELEECRANIZAT, **-Ă**, *telemecranizați*, -te, adj. (Despre opere literare) Ecranizat pentru televiziune. — V. **telemecraniza**.

TELEEDUCAȚIE s.f. Educație prin televiziune. — **Tele-** + **educație**.

TELEEMISIUNE, *telemisiuni*, s.f. Emisiune de televiziune. — **Tele-** + **emisiune**.

TELEENCICLOPEDIÉ s.f. Emisiune cu caracter enciclopedic prezentată de televiziune. — **Tele-** + **enciclopedie**.

TELEFAGIE s.f. Mania de a consacra prea mult timp emisiunilor de televiziune. — **Tele-** + [antropo]f**agie**.

TELEFÉRIC, *telemferice*, s.n. Funicular amenajat pentru transportul oamenilor. — Din fr. **téléphérique**.

TELEFICĂ, vb. I. Tranz. (Rar; folosit numai la timpurile compuse sau trecute) A introduce televiziunea în diverse domenii de activitate. — **Tele-** + [electri]f**ica**.

TELEFICĂRE, *telemficări*, s.f. Acțiunea de a *telemfica* și rezultatul ei. — V. **telemfica**.

TELEFICĂT, **-Ă**, *telemficați*, -te, adj. (Despre domenii de activitate, procese tehnologice etc.) În care s-a introdus televiziunea. — V. **telemfica**.

TELEFÍLM, *telemfilme*, s.n. Film documentar, de desen animat sau artistic realizat pentru televiziune. — Din fr. **téléfilm**.

TELEFILMOTÉCĂ, *telemfilmotecă*, s.f. Filmotecă a televiziunii. — **Tele-** + **filmotecă**.

TELEFOILETÓN, *telemfoiletoane*, s.n. Foileton de televiziune. [Pr.: *-fo-i-*] — **Tele-** + **foileton**.

TELEFÓN, *telemfoane*, s.n. 1. Telecomunicație în care se realizează convorbiri la distanță prin mijlocirea undelor electromagnetice propagate de-a lungul unor fire; ansamblul instalațiilor necesare pentru acest scop. 2. Aparat prevăzut cu un transmisor și un receptor și care, legat de o instalație telefonică centrală, permite convorbiri la distanță. ⇨ *Telefon mobil* = telefon portabil, mobil. ♦ *Chemare telefonică*. ♦ Numărul pe care îl poartă telefonul (2) unui abonat. — Din fr. **téléphone**.

TELEFONĂ, *telemfonez*, vb. I. Intrans. și tranz. A comunica cu cineva prin intermediul telefonului. ♦ A da un telefon, a chema la telefon. — Din fr. **téléphoner**.

TELEFONĂRE s.f. Acțiunea de a *telemfona*. — V. **telemfona**.

TELEFONĂT s.n. Faptul de a *telemfona*. — V. **telemfona**.

TELEFÓNIC, **-Ă**, *telemfonici*, -ce, adj. Care aparține telefonului sau telefoniei, privitor la telefon sau la telefonie; (despre o convorbire) care se face prin telefon. ⇨ *Aviz telefonic* = aviz prin care cineva este înștiințat că la o anumită oră va fi chemat la telefon (de obicei la o centrală telefonică) pentru o convorbire interurbană. — Din fr. **téléphonique**.

TELEFONIE s.f. Transmitere, de obicei bilaterală, la distanță a sunetelor (transformate în unde electromagnetice) cu ajutorul aparatelor de telefon, legate între ele prin cabluri conductoare. — Din fr. **téléphonie**.

TELEFONIST, **-Ă**, *telemfoniști*, -ste, s.m. și f. Persoană care face serviciu la o centrală telefonică neautomată, stabilind legăturile telefonice. — Din fr. **téléphoniste**.

TELEFONOMETRIÉ s.f. Operație de determinare a calităților aparatelor telefonice și a legăturilor telefonice, la emisie și la recepție, prin comparare cu calitățile anumitor instalații de referință. — Din fr. **téléphonométrie**.

TELEFONOMÉTRU, *telemfonometre*, s.n. Contor pentru înregistrarea numărului și duratei convorbirilor telefonice. — Din fr. **téléphonomètre**.

TELEFÓTO s.n. Aparat care transmite electric la distanță o imagine luminoasă; imagine astfel obținută. — Din fr. **téléphoto**.

TELEFOTOGRAFIA, *telemfotografieaz*, vb. I. Tranz. A efectua o telefotografie. [Pr.: *-fi-a-*] — Din **telefotografie**.

TELEFOTOGRAFIC, **-Ă**, *telemfotografici*, -ce, adj. Referitor la telefotografie, de telefotografie, din telefotografie. — Din fr. **téléphotographique**.

TELEFOTOGRAFIE, *telemfotografii*, s.f. Tehnica de a transmite pe cale electrică, la mare distanță, fotografii, desene, texte, etc.; fotografie, text, desen etc. transmise în asemenea condiții. — Din fr. **téléphotographie**.

TELEFOTOGRAFIÉRE, *telemfotografieri*, s.f. Faptul de a *telemfotografia*. [Pr.: *-fi-e-*] — V. **telemfotografia**.

TELEGĂR, *telegari*, s.m. Cal tânăr, voinic (folosit la trăsura). — **Telegă** + suf. *-ar*.

TELEGEĂ, *telegele*, s.f. (Rar) Teleguță. — **Telegă** + suf. *-ea*.

TELEGÉNIC, **-Ă**, *telegenici*, -ce, adj. Care are expresivitate pe ecranul televizorului. — Din fr. **télé-génique**.

TELEGENIE s.f. Calitatea de a fi telegenic. — Din fr. **télé-génie**.

TELEGHIDĂ, *teleghidez*, vb. I. Tranz. A dirija de la distanță mișcarea unui avion, a unui vas, a unui proiectil. — Din fr. **téléguideur**.

TELEGHIDĂJ, *teleghidaje*, s.n. Acțiunea de a teleghida; teleghidare. — Din fr. **téléguidage**.

TELEGHIDĂRE, *teleghidări*, s.f. Teleghidaj. — V. **teleghida**.

TELEGHIDĂT, **-Ă**, *teleghidăți*, -te, adj. (Despre avioane, proiectile etc.) Care este sau poate fi dirijat de la distanță. — V. **teleghida**.

TELEGNÓZIS s.n. (Psih.) Cunoaștere prezumtivă a evenimentelor îndepărtate (ca loc sau timp) pe alte căi decât cele perceptive și intelectuale. — Din engl. **telegnosis**.

TELEGONDOLĂ, *telegondole*, s.f. Bancă cu două locuri, amenajate pentru transportul pe cablu al persoanelor. — **Tele-** + **gondolă**.

TELEGRĂF, (1, 2) *telegrafe*, s.n., s.m. 1. (3) S.n. Telecomunicație care transmite la distanță semnale (corespunzătoare literelor și cifrelor) cu ajutorul unor aparate electromagnetice; ansamblul instalațiilor necesare în acest scop. ♦ Aparat folosit pentru producerea, recepția și transformarea semnalelor telegrafice în scopul transmiterii telegramelor. 2. S.n. (Înv.) Aparat situat pe înălțimi sau în turnuri de semnalizare, pentru transmiterea la distanță a unor semnale optice. 3. S.m. Nume dat unor plante erbace ornamentale cu flori albe, mirositoare și cu tulpina agățătoare ajungând până la 5-6 metri (*Boussingaultia baselloides*), sau cu florile mici, roz-pur-purii și cu tulpina fragilă (*Tradescantia virginica*). — Din fr. **télégraphe**.

TELEGRAFIA, *telegrafiez*, vb. I. Intrans. și tranz. A transmite ceva prin telegraf; a trimite o telegramă. [Pr.: -fi-a] — Din fr. **télégraphier**.

TELEGRÁFIC, **-Ă**, *telegrafici*, *-ce*, adj. 1. Care aparține telegrafului sau telegrafiei, privitor la telegraf. ♦ Transmis prin telegraf. 2. Fig. Prescurtat, concis, laconic, scurt. — Din fr. **télégraphique**.

TELEGRAFIE, *telegrafii*, s.f. Telecomunicație care constă în transmiterea mijlocită, prin semnale electromagnetice, optice etc., a unui text scris; telecomunicație realizată cu ajutorul telegrafului. ♦ *Telegrafie fără fir* = radiotelegrafie. — Din fr. **télégraphie**.

TELEGRAFIÉRE, *telegrafieri*, s.f. Acțiunea de a *telegrafia* și rezultatul ei. [Pr.: -fi-e] — V. **telegrafia**.

TELEGRAFIST, **-Ă**, *telegrafiști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană specializată în transmiterea și recepționarea mesajelor telegrafice; funcționar la un oficiu telegrafic care transmite și recepționează telegrame, manipulând un telegraf. — Din fr. **télégraphiste**.

TELEGRÁM s.n. v. **telegramă**.

TELEGRÁMĂ, *telegrame*, s.f. Comunicare (scurtă) la distanță transmisă prin mijloacele cele mai rapide (telefon, telegraf); formularul pe care este scrisă această comunicare. [Var.: (înv.) **telegrám** s.n.] — Din fr. **télégramme**.

TELEGŪĂ, *teleguțe*, s.f. Diminutiv al lui *telegă*; telegea. — **Telegă** + suf. *-uță*.

TELEIMPRIMĂ, *teleimprim*, vb. I. Tranz. A efectua o teleimprimare. [Pr.: -le-im] — **Tele-** + **imprima**.

TELEIMPRIMÁRE, *teleimprimări*, s.f. Transmitere la distanță a unui text, prin intermediul teleimprimatorului. [Pr.: -le-im] — **Tele-** + **imprimare**.

TELEIMPRIMÁTOARE, *teleimprimatoare*, s.n. Aparat telegrafic cu ajutorul căruia se transmite și se recepționează pe o bandă sau pe o coală de hârtie texte cu literele alfabetului; telescriptor. [Pr.: -le-im] — **Tele-** + **imprimator** (după fr. *télé-imprimeur*).

TELEINDICÁTOR, *teleindicatoare*, s.n. Dispozitiv cu ajutorul căruia se măsoară și se transmite la distanță valoarea unei mărimi. [Pr.: -le-in] — Din fr. **téléindicateur**.

TELEINFORMÁTIC, **-Ă**, *teleinformatici*, *-ce*, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a informaticii care prelucrează informația transmisă la distanță, în scopul asigurării accesului multiplu al beneficiarilor la un sistem de calcul cu performanțe ridicate. 2. Adj. De teleinformatică (1). — Din fr. **téléinformatique**.

TELEINTERVÍU, *teleinterviuri*, s.n. Interviu transmis la televiziune. — Din fr. **télé-interview**, engl. **tele-interview**.

TELEINREGISTRÁRE, *teleînregistrări*, s.f. Înregistrare de la distanță. — **Tele-** + **înregistrare**.

TELEJURNÁL, *telejurnale*, s.n. Emisiune de televiziune în care se transmit știri curente, comentarii etc. — **Tele-** + **jurnal**.

TELELÉCTIE, *telelecții*, s.f. Emisiune școlară de televiziune concepută ca o lecție. — **Tele-** + **lecție**.

TELELÉICĂ, *teleleici*, s.f. (Pop.) Femeie care umblă de colo până colo, flecărind și bârbind; femeie ușuratică, stricată, haimana. — **Teleleu** + suf. *-eică*.

TELELÉU, **-EĂ**, *teleleu*, *-e*, s.m. și f. Om fără căpătâi, care își pierde vremea (umblând de colo până colo) fără nicio treabă. ♦ Expr. (Adverbial) *A umbla teleleu (Tânase)* = a umbla de colo până colo, fără rost. *A fi teleleu Tânase* = a fi zăpăcit, aiurit, năuc. — Din magh. **telelő**.

TELELOÁICĂ, *teleloaice*, s.f. (Înv.) Soția telalului; vânzătoare ambulantă (de haine vechi). — **Telal** + suf. *-oaică*.

TELEMAGAZÍN, *telemagazine*, s.n. Emisiune de televiziune concepută după modelul magazinului (2). — **Tele-** + **magazin**.

TELEMÁTIC, **-Ă**, *telematici*, *-ce*, s.f., adj. 1. S.f. Tehnică de transmitere și prelucrare automată a informației la mare distanță prin intermediul sateliților și al altor procedee moderne de comunicație. 2. Adj. Care folosește rețelele de telematică (1). — Din fr. **télématique**.

TELEMÁSÚRÁ, *telemásuri*, s.f. Transmitere la distanță a valorii unei mărimi măsurate, după traducerea ei într-o mărime intermediară, la recepție urmând să se facă traducerea inversă. — Din fr. **télémesure**.

TELEMEÁ s.f. Brânză preparată din caș bine stors, tăiat în bucăți cu fețe de obicei dreptunghiulare și conservată în saramură. — Din tc. **teleme**.

TELEMECÁNIC, **-Ă**, s.f., adj. 1. S.f. Tehnica dirijării mecanismelor de la distanță prin dispozitive electrice, cu sau fără fir. 2. Adj. Care controlează și comandă de la distanță, prin dispozitive electrice, funcționarea mecanismelor. — Din fr. **télémechanique**.

TELEMÉTRIC, **-Ă**, *telemetrici*, *-ce*, adj. Care aparține telemetrului sau telemetriei, privitor la telemetru sau la telemetrie; făcut cu ajutorul telemetrului, bazat pe utilizarea telemetrului. — Din fr. **télémetrique**.

TELEMETRÍE s.f. Disciplină care se ocupă cu măsurarea distanțelor cu ajutorul telemetrului. — Din fr. **télémetrie**.

TELEMÉTRU, *telemetre*, s.n. 1. Instrument optic folosit pentru măsurarea distanței dintre locul unde este instalat instrumentul și un punct depărtat sau inaccesibil. 2. Dispozitiv auxiliar al unui aparat fotografic, care permite reglarea distanței focale a obiectivului în funcție de depărtarea până la obiectul vizat. — Din fr. **télémetre**.

TELEMÓBIL, *telemobile*, s.n. Walkie-talkie. — **Tele-** + **mobil**.

TELENCEFÁL, *telencefale*, s.n. Partea anterioară, terminală, a encefalului embrionar. — Din fr. **télocéphale**.

TELENOVÉLÁ, *telenovele*, s.f. Serial de televiziune, de obicei latino-american, având ca subiect povestea unor iubiri aparent imposibile, dar întotdeauna triumfătoare. — Din sp. **telenovela**.

TELEOBIECTÍV, *teleobiective*, s.n. Obiectiv fotografic asemănător cu o lunetă, care se atașează camerelor de luat vederi sau aparatelor de fotografiat, folosit la fotografierea obiectivelor situate la depărtări mari. [Pr.: -le-o] — Din fr. **téléobjectif**, germ. **Teleobjektiv**.

TELEOBSERVÁ, *teleobsérv*, vb. I. Tranz. A observa de la distanță cu mijloace speciale. [Pr.: -le-ob] — **Tele-** + **observa**.

TELEOBSERVÁRE, *teleobservări*, s.f. Acțiunea de a *teleobserva*. [Pr.: -le-ob] — V. **teleobserva**.

TELEOBSERVÁTOR, *teleobservatori*, s.m. Persoană care *teleobserva*. [Pr.: -le-ob] — **Teleobserva** + suf. *-tor*.

TELEOLÓGIC, **-Ă**, *teleologic*, *-ce*, adj. Care aparține teleologiei, privitor la teleologie. [Pr.: -le-o] — Din fr. **téléologique**.

TELEOLOGÍE s.f. Doctrină potrivit căreia totul în lume a fost creat de Dumnezeu pentru a servi omului. ♦ Studiu scopurilor lucrurilor; teoria finalității. [Pr.: -le-o] — Din fr. **téléologie**.

TELEONOMÍE s.f. 1. (Fil.) Teleologie. 2. (Biol.) Determinare obiectivă a mecanismelor de reglare celulară. [Pr.: -le-o] — Din fr. **téléonomie**.

TELEOPERÁTOR, *teleoperatori*, s.m. Robot¹ controlat printr-un sistem de telecomunicații de către un operator uman. [Pr.: -le-o] — Din engl. **teleoperator**, fr. **téléopérateur**.

TELEORMÁNEÁN, **-Ă**, *teleormăneni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din județul Telemorman. 2. Adj. Care aparține județului Telemorman sau teleormănenilor (1), referitor la județul Telemorman ori la teleormăneni. [Pr.: -le-or] — **Telemorman** (n. pr.) + suf. *-ean*.

TELEORMÁNEÁNCĂ, *teleormănenice*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din județul Telemorman. [Pr.: -le-or] — **Teleormănean** + suf. *-că*.

TELEOSTEEÁN, *teleosteenii*, s.m. (La pl.) Grup de pești caracterizați prin coloana vertebrală și craniul complet osoase, corpul acoperit cu solzi osoși și coada împărțită în două părți egale; (și la sg.) pește care face parte din acest grup. ♦ (Adjectival) *Pește teleosteean*. [Pr.: -le-os-te-ean]. — Scris și: *teleostean*] — Din fr. **téléostéen**.

TELEPÁTIC, **-Ă**, *telepatici*, *-ce*, adj. Care aparține telepatiei, privitor la telepatie. — Din fr. **télépathique**.

TELEPATÍE s.f. Fenomen psihologic constând în comunicarea între persoane fără mijlocirea organelor de simț obișnuite, în transmiterea gândurilor la distanță. — Din fr. **télépathie**.

TELEPUBLICITÁTE s.f. Publicitate prin televiziune (2). — **Tele-** + **publicitate**.

TELERADIOGRAFÍE s.f. Radiografie executată prin plasarea sursei de raze X la mare distanță de persoana supusă acestei operații. [Pr.: -di-o] — Din fr. **téléradiographie**.

TELERECEPTÓR, *telereceptori*, s.m. (Biol.) Sistem exteroceptiv vizual, auditiv sau olfactiv care permite percepția stimulilor de la distanță. — Din fr. **télérecepteur**.

TELERECITÁL, *telerecitaluri*, s.n. Recital susținut în cadrul unei emisiuni de televiziune. — **Tele-** + **recital**.

TELERECÓRDING s.n. Aparat folosit pentru înregistrarea și redarea imaginilor, utilizând înregistrarea pe film a imaginilor de pe ecranul unui monitor² (2) de televizor. ♦ Peliculă pe care s-a făcut această înregistrare. — Din engl. **teletrecording**.

TELEREDÁCTOR, **-OÁRE**, *telerefactori*, *-oare*, s.m. și f. Redactor al emisiunilor de televiziune. — **Tele-** + **redactor**.

TELEREDÁCTIE, *teleredacții*, s.f. Redacție a emisiunilor de televiziune. — **Tele-** + **redacție**.

TELEREGLÁJ, *telereglaje*, s.n. Totalitatea mijloacelor tehnice pentru transmiterea la distanță, cu ajutorul unui semnal electromagnetic intermediar, a unor comenzi care să efectueze reglajul într-o anumită instalație; telereglare. — Din fr. **téléreglage**.

TELEREGLÁRE, *telereglări*, s.f. Telereglaj. — **Tele-** + **reglare**.

TELEREPORTÁJ, *telereportaje*, s.n. Reportaj transmis la televiziune. — Din fr. **téléreportage**.

TELEREPORTÉR, *telereporteri*, s.m. Reporter de televiziune. — Din fr. **téléreporter**.

TELESCĂUN, *telescaune*, s.n. 1. Teleferic amenajat cu scaune pentru transportul persoanelor. 2. Scaun suspendat prin bare fixate pe cablu la intervale egale. — **Tele-** + **scaun**.

TELESCHI, *teleschiuri*, s.n. Instalație de teleferic pentru schiori. — Din fr. **téleski**.

TELESCÓP, *telescoape*, s.n. Instrument optic care utilizează fenomenul reflexiei luminii pe o oglindă concavă, folosit în astronomie pentru observarea astrilor. — Din fr. **télescope**.

TELESCÓPIC, *-Ă, telescopici, -ce*, adj. 1. Care aparține telescopului, privitor la telescop; care se face sau se vede cu ajutorul telescopului, bazat pe utilizarea telescopului. 2. (Despre tuburi) Care pătrunde în golul altui tub, fără joc prea mare; (despre mecanisme) alcătuit din tuburi glisante care permit alungirea ori scurtarea. — Din fr. **télescopic**.

TELESCRIPTÓR, *telescritoare*, s.n. Telemprimator. — Din fr. **téléscripteur**.

TELESEMNALIZĂ, pers. 3 *telesemnalizează*, vb. I. Tranz. (Despre instalații, agregate etc.) A transmite la distanță informații de control referitoare la starea lor. — **Tele-** + **semnaliza**.

TELESEMNALIZĂRE, *telesemnalizări*, s.f. Acțiunea de a telesemnaliza. — V. **telesemnaliza**.

TELESHÓPPING s.n. Sistem de vânzare în care produsele sunt prezentate într-o emisiune de televiziune și sunt comandate telefonic de către cumpărători. [Pr.: *-șopping*] — Cuv. engl.

TELESPECTĂTOR, *-OĂRE, telespectatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care urmărește o emisiune la televizor. — Din fr. **télespectateur**.

TELESPÍCHER, (1) *telespicheri*, s.m., (2) *telespichere*, s.n. 1. S.m. Crainic de televiziune. 2. S.n. Aparat pentru comunicații bilaterale la distanțe relativ mici. [Var.: **telespicher** s.m., s.n.] — **Tele-** + **spicher**.

TELESPÓRT s.n. Emisiune de televiziune cu caracter sportiv. — **Tele-** + **sport**.

TELESTEREOGRÁF, *telestereografe*, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se pot transmite la distanță fotografii, desene, texte etc., imprimate în prealabil pe un film special. [Pr.: *-re-o-*] — Din fr. **téléstéréographe**.

TELESCOĂLĂ s.f. Emisiune de televiziune pentru elevi prezentată sub forma unei lecții. — **Tele-** + **școală**.

TELESPÍCHER s.m., s.n. v. **telespicher**.

TELETÁX s.n. Contor care stabilește costul unei convorbiri telefonice în funcție de durata acesteia. — **Tele-** + **tax[are]**.

TELETERMOMÉTRU, *teletermometre*, s.n. Termometru a cărui citire se face de la distanță, partea instrumentului care măsoară temperatura fiind în contact cu corpul respectiv. — Din fr. **télétermomètre**.

TELETÉX, *teletexuri*, s.n. Sistem de transmitere rapidă a documentelor în forma originală, cu ajutorul unui telex perfecționat. — Din fr. **télétext**.

TELETÉXT s.n. Sistem de transmitere prin telecomandă și afișare pe ecranul televizorului a unor pagini cu informații diverse sub formă de text și grafică simplă. — **Tele** + **text**.

TELETÍN, *teletinuri*, s.n. (Reg.) Piele (de bou sau de cal) tăbăcită cu materii vegetale. — Din sb. **teletín**.

TELETÍP, *teletipuri*, s.n. Aparat telegrafic la care receptarea semnalelor transmise se face sub formă de caractere tipografice, fără a mai fi necesară prezența unui operator. — Din fr. **télétype**, germ. **Teletyp**.

TELETIPSÉTER, *teletipsetere*, s.n. Instalație pentru culegerea simultană a aceluiași text la mai multe mașini și în tipografii diferite. [Acc. și: *teletipseter*] — Din germ. **Teletipsetter**, fr. **télétypsetter**.

TELETÓP, *teletopuri*, s.n. Instrument topografic compus dintr-o busolă și un telemetru cu bază variabilă, folosită la ridicări geologice, geografice sau forestiere. — Din fr. **télétop**.

TELETRANSPÓRT s.n. Transport cu telefericul. — **Tele[feric]** + **transport**.

TELEVIZĂ, *televizez*, vb. I. Tranz. A transmite imagini prin televiziune. — Din fr. **téléviser**.

TELEVIZĂRE, *televizări*, s.f. Acțiunea de a televiza. — V. **televiza**.

TELEVIZIUNE s.f. 1. Tehnică a transmiterii la distanță a imaginilor unor obiecte (în mișcare) pe calea undelor vizuale. 2. Instituție care asigură elaborarea și difuzarea emisiunilor prin televiziune (1). [Pr.: *-zi-u-*] — Din fr. **télévision**.

TELEVIZÓR, *televizoare*, s.n. Aparat care recepționează imagini transmise prin televiziune. — Din fr. **téléviseur**.

TELEVIZORIST, *televizoriști*, s.m. Depanator de televizoare. — **Televizor** + suf. *-ist*.

TELEVIZUÁL, *-Ă, televizuáli*, *-e*, adj. Referitor la emisiuni de televiziune; de televiziune. [Pr.: *-zu-ál*] — Din fr. **télévisuel**.

TELEVORBITÓR, *televorbitoare*, s.n. Instalație de telefonie care permite ca vocea care vorbește să fie auzită simultan de mai multe posturi. — **Tele-** + **vorbitor**.

TÉLEX, *telexuri*, s.n. Sistem mixt de telefonie și telegrafie în telemprimator, care folosește prin comutare același circuit de transmisie. ♦ Serviciu de dactilografiere la distanță cu ajutorul telemprimatorului. — Din fr. **télex**.

TELMATOLÓGIC, *-Ă, telmatologici, -ce*, adj. Referitor la telmatologie, de telmatologie. — Din **telmatologie**.

TELMATOLOGIE s.f. Ramură a hidrologiei care studiază mlaștinile. — Din engl. **telmatology**.

TELOFÁZĂ s.f. (Biol.) A patra fază în diviziunea celulei prin mitoză, când fosta celulă unică se împarte în două celule distincte. — Din fr. **télophase**.

TELPÍZ, *-Ă, telpizi, -e*, adj. (Ínv.) Viclean, prefăcut, șiret. — Din tc. **telbis**. **TELSÓN**, *telsoane*, s.n. 1. Ultimul segment abdominal la raci, care formează, împreună cu apendicele segmentului anterior, înălțătura codală. 2. Segmentul terminal al cozii scorpionilor, care poartă acul veninos. — Din fr. **telson**.

TELÚR s.n. Element chimic cu caracter nemetalic, de culoare albă-albăstrui, având proprietăți asemănătoare cu cele ale sulfului. — Din fr. **tellure**.

TELÚRIC, *-Ă, telurici, -ce*, adj. (Livr.) Care aparține pământului, privitor la pământ; pământesc. ♦ *Curent teluric* = curent electric care circulă prin sol. — Din fr. **telurique**.

TELUROMÉTRU, *telurometre*, s.n. Instrument electronic pentru măsurarea distanțelor cu ajutorul undelor electromagnetice din spectrul invizibil. — Din fr. **telluromètre**.

TELURÚRĂ, *telururi*, s.f. (Chim.) Sare a hidrogenului telurat. — Din fr. **tellurure**.

TEMÁTIC, *-Ă, tematici, -ce*, adj., s.f. 1. Adj. Care ține de o temă, privitor la o temă, făcut pe anumite teme. 2. Adj. (În sintagma) *Vocală tematică* = vocală care nu poate fi considerată nici sufix, nici desinență, și care, adăugată la rădăcina unui cuvânt, formează împreună cu aceasta o temă. 3. S.f. Totalitatea temelor sau tema esențială a unei lucrări literare, artistice, științifice, a unui curent literar, a unei epoci etc. — Din (1, 2) fr. **thématique**, (3) germ. **Thematik**.

TEMATOLÓGIC, *-Ă, tematologici, -ce*, adj. Referitor la tematologie, de tematologie. — Din fr. **thématologique**.

TEMATOLOGIE s.f. (Rar) Ramură a literaturii comparate care studiază circulația temelor (1). — Din fr. **thématologie**.

TÉMĂ, *teme*, s.f. 1. Idee principală care este dezvoltată într-o operă, într-o expunere; subiect; aspect al realității care se reflectă într-o operă artistică. ♦ Loc. prep. *Pe tema...* = în jurul problemei..., despre problema...

2. Motiv melodic dintr-o piesă muzicală. ♦ *Temă cu variațiuni* = compoziție muzicală care constă în enunțarea unei teme și în valorificarea ei prin diferite transformări ulterioare. 3. Exercițiu scris dat școlarilor, studenților etc. pentru aplicarea cunoștințelor dobândite. 4. (Lingv.) Grupare de elemente din structura unui cuvânt, constituită din rădăcină, urmată de o vocală tematică și adesea de unul sau mai multe sufixe (gramaticale sau lexicale) ori precedată de prefixe și caracterizată prin faptul că este comună formelor unuia și aceluiași cuvânt. — Din lat. **thema**. Cf. fr. *thème*, it. *tema*.

TEMĂTOR, *-OĂRE, temători, -oare*, adj. Care se teme sau care inspiră teamă. — **Teme** + suf. *-ător*.

TEMBÉL, *-Ă, tembeli, -e*, adj. Nepăsător, indiferent; indolent, lăsător; tâmpit, idiot. — Din tc. **tembel**.

TEMBELÍSM, *tembelisme*, s.n. Nepăsare, indiferență; indolență, delăsare. — **Tembel** + suf. *-ism*.

TEMBELIZĂ, *tembelizez*, vb. I. Tranz. și refl. (Fam.) A (se) face nepăsător, indolent. — **Tembel** + suf. *-iza*.

TEMBELIZÁNT, *-Ă, tembelizánți, -te*, adj. (Fam.) Care tembelizează. — De la **tembeliza**.

TÉME, *tem*, vb. III. 1. Refl. A simți teamă, a fi cuprins de frică. ♦ Expr. *Cine e mușcat de șarpe se teme și de șopârlă* = cel pătit e fricos, prevăzător. *Mă tem că...* = mi se pare că..., socotesc că..., am sentimentul (neplăcut) că... ♦ A fi îngrijorat, a-și face griji. 2. Tranz. (Pop.) A bănuși, a suspecta pe cineva de infidelitate; a fi gelos. — Lat. **timere**.

TEMEÍ, *temeiuri*, s.n. 1. Lucrul sau partea cea mai importantă din ceva; temelie, fundament, bază. ♦ Loc. adj. *De temei* = de bază, solid, serios; însemnat, important. *Fără* (sau *lipsit de*) *temei* = fără bază reală, neîntemeiat, fictiv. ♦ Loc. adj. și adv. *Cu temei* = a) întemeiat; solid; b) (care este) de-a binelea, temeinic. 2. Motiv, pricină, cauză; prilej. 3. (Pop.) Toi, miez, mijloc (al unei acțiuni, al unui interval de timp). *Teimeiul nopții*. 4. (Ínv.) Grosul unei armate. — Din sl. **temělŭ**.

TEMÉINIC, *-Ă, temeinici, -ce*, adj. (Adesea adverbial) Solid, serios; cu temeinicie. ♦ Adânc, profund, intens. [Var.: (Ínv.) **temélnic**, *-ă* adj.] — **Temei** + suf. *-nic*.

TEMEINIC, *temeinicesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A face să devină temeinic. — Din **temeinic**.

TEMEINICIE s.f. 1. Însușire a ceea ce este temeinic; soliditate, tărie, trănicioare; statornicie. ◇ Loc. adv. *Cu temeinicie* = temeinic, serios. 2. Însușire a hotărârii unui organ de jurisdicție de a reflecta realitatea obiectivă a faptelor care concură pentru soluționarea unui litigiu. — **TEMEINIC** + suf. *-ie*.

TEMELIE, *temelii*, s.f. Partea inferioară a unei construcții, coloane, statui etc., prin care acestea se sprijină pe pământ; fundație, fundament, bază. ◇ Loc. adv. *Din (sau până în) temelii* (sau *temelie*) = de la (sau până la) bază; cu totul, cu desăvârșire, radical. ◇ Expr. *A pune temelie* = a pune bazele, a funda, a întemeia. — Din sl. **temelije**.

TEMÉLNIC, *-Ă* adj. v. **temeinic**.

TEMENEĂ, *temenele*, s.f. Salut făcut după obiceiul musulman, printr-o plecăciune; ploconală, închinăciune. ◇ Expr. *A face temenele* = a fi exagerat de politic, a fi slugarnic, a se ploconi. — Din tc. **temenna(h)**.

TEMENI, *temenesc*, vb. IV. Refl. (Rar) A se pleca în fața cuiva în semn de salut; a se închina. — Din **temenea**.

TEMERĂR, *-Ă*, *temerari*, *-e*, adj. Îndrăzneț (peste măsură), cutezător. — Din fr. **teméraire**, lat. **temerarius**.

TÉMERE, *temeri*, s.f. Faptul de a (*se*) teme; frică, teamă, temut¹ (1). ◇ (Înv.) Gelozie. — V. **teme**.

TEMERITĂTE, *temerități*, s.f. Îndrăzneală mare, cutezanță. — Din fr. **temerité**, lat. **temeritas**, *-atis*.

TEMETÉU, *temeteie*, s.n. (Reg.) Cimitir. — Din magh. **temető**.

TÉMNIC, *temnicuri*, s.n. (Reg.) 1. Adăpost în pământ, în care se stă stăpânii iama. 2. Adăpost săpat în pământ pentru ocrotirea ostașilor (în timp de război). 3. (Înv.) Închisoare. [Pl. și *temnice*] — Din ucr. **temnyk**.

TEMNICÉR, *temniceri*, s.m. Paznic, supraveghetor, gardian la o închisoare. — **Temniță** + suf. *-ar*.

TEMNICIOARĂ, *temnicioare*, s.f. Diminutiv al lui *temniță*. — **Temniță** + suf. *-ioară*.

TÉMNITĂ, *temnițe*, s.f. Închisoare, pușcărie. ◇ (Jur.) *Temnița grea* = (în Codul penal anterior) pedeapsă privativă de libertate, care urma să se execute într-un regim de severitate și se aplica pentru unele fapte penale considerate drept crime. [Pl. și: *temniți*] — Din sl. **tĕmnic**.

TEMPERA¹ s.f. 1. Vopsea obținută prin amestecarea ei cu linați pe bază de substanțe albuminoide sau gelatinoase. 2. Procedu în tehnica picturii în care se folosesc culorile tempera¹ (1). ◇ Pictură realizată prin acest procedeu. — Din it. **tempera**.

TEMPERĂ², *temperez*, vb. I. Tranz. A potoli, a modera, a domoli (un sentiment, o acțiune, o dorință etc.) ◇ Refl. *Vântul s-a mai temperat*. — Din fr. **tempérer**, lat. **temperare**.

TEMPERAMENT, *temperamente*, s.n. Ansamblul trăsăturilor fiziologice și nervoase care condiționează capacitatea de lucru, echilibrul și stăpânirea de sine a unei persoane; fire. ◇ Energie vitală, avânt, elan, impetuozitate; vioiciune. — Din fr. **tempérament**, lat. **temperamentum**.

TEMPERAMENTĂL, *-Ă*, *temperamentali*, *-e*, adj. Care aparține temperamentului, privitor la temperament, de temperament. ◇ Plin de energie, de elan, de pasiune. — **Temperament** + suf. *-al*.

TEMPERAMENTÓS, *-OĂSĂ*, *temperamentosi*, *-oase*, adj. (Rar) Cu temperament energic, impetuos; plin de temperament. — **Temperament** + suf. *-os*.

TEMPERANȚĂ s.f. (Rar) Cumpătare, moderație, sobrietate (în special în privința consumului de băuturi alcoolice). — Din fr. **tempérance**, lat. **temperantia**.

TEMPERĂRE s.f. Acțiunea de a tempera². — V. **tempera²**.

TEMPERĂT, *-Ă*, *temperați*, *-te*, adj. 1. (Despre oameni și despre manifestările lor) Moderat, cumpătat, potolit. ◇ *Climă temperată* = climă caracterizată prin existența a patru anotimpuri, cu veri potrivit de călduroase și cu ierni nu prea reci. *Zonă temperată* = fiecare dintre cele două zone de pe suprafața Pământului cuprinse între tropice și cercurile polare. 2. (Muz.; în sintagma) *Sistem temperat* = sistemul împărțirii intervalelor de tonuri în câte două semitonuri egale. — V. **tempera**. Cf. fr. **tempéré**.

TEMPERĂTURĂ, *temperaturi*, s.f. Mărimă fizică utilizată pentru a caracteriza starea de încălzire a unui mediu, a unui corp etc. ◇ *Temperatură absolută* = temperatură care se măsoară pornind de la zero absolut. ◇ Stare fiziologică constantă a corpului animal, reprezentând echilibrul dintre căldura produsă și cea pierdută. ◇ Gradul de căldură ridicată a corpului omenesc, reprezentând un simptom patologic; fierbințeală, febră. — Din fr. **température**, lat. **temperatura**.

TEMPĚSTĂ, *tempeste*, s.f. (Înv.) Furtună, uragan. — Din it. **tempesta**.

TEMPESTUÓS, *-OĂSĂ*, *tempestuos*, *-oase*, adj. (Livr.) Furtunos, vijelios. [Pr.: *-tu-os*] — Din lat. **tempestuosus**.

TEMPLIÉR, *templieri*, s.m. (La pl.) Ordin monaho-cavaleresc, creat în 1119 în Palestina și desființat în 1312 de papa Clement V, care a avut un rol important în relațiile lumii europene cu Orientul; (și la sg.) persoană care făcea parte din acest ordin. [Pr.: *-pli-er*] — Din fr. **templier**.

TÉMPLU, *temple*, s.n. 1. Edificiu special amenajat pentru practicarea unui cult religios (mozaic, budist, creștin etc.). 2. Spec. Sanctuar al cultului mozaic din Ierusalimul antic. — Din lat. **templum**, fr. **temple**.

TÉMPO, *tempouri*, s.n. 1. Viteză, iuțeală cu care se execută o piesă muzicală, conform conținutului și caracterului ei. ◇ Ritm, cadență. 2. (Lingv.) Viteză de succesiune a silabelor cuvintelor în cursul vorbirii; ritm al vorbirii. — Din it., fr. **tempo**.

TEMPOFÓN, *tempofoane*, s.n. Aparat folosit pentru modificarea duratei unei înregistrări cu sau fără schimbarea frecvenței. — Din fr. **tempophone**.

TEMPORĂL¹, *temporale*, s.n. Os pereche așezat de o parte și de alta a cutiei craniene, în regiunea tâmplorilor, fiind cuprins între occipital, parietal și sfenoid, de forma unei scoici rotunjite, cu trei prelungiri pe care sunt inserați mușchii gâtului. ◇ (Adjectival) *Os temporal*. ◇ (Adjectival) Care aparține regiunii tâmplorilor, privitor la această regiune. — Din fr. **temporal**.

TEMPORĂL², *-Ă*, *temporali*, *-e*, adj. Care indică timpul, privitor la timp; care depinde de timp. ◇ *Propoziție (circumstanțială) temporală* (și substantivat, f.) = propoziție care arată timpul în care se petrece acțiunea din propoziția regentă, având funcția unui complement circumstanțial de timp. *Conjunție temporală* = conjuncție care introduce o propoziție temporală. — Din fr. **temporal**.

TEMPORĂR, *-Ă*, *temporari*, *-e*, adj. Care e de scurtă durată, care nu durează decât un anumit timp; vremelnic, trecător, provizoriu. ◇ Care exercită o activitate un timp limitat. — Din fr. **temporaire**, lat. **temporarius**.

TEMPORIZĂ, *temporizez*, vb. I. Tranz. 1. A amâna, a târâgâna, a tergiversa. 2. A face să se producă cu intermitență. — Din fr. **temporiser**.

TEMPORIZĂRE, *temporizări*, s.f. Acțiunea de a *temporiza* și rezultatul ei; amânare, târâgânare, tergiversare. — V. **temporiza**.

TEMPORIZĂTOR, *-OĂRE*, *temporizatori*, *-oare*, adj. Care târâgânează. — Din fr. **temporisateur**.

TEMÚT¹ s.n. 1. (Rar) Temere. 2. (Înv.) Gelozie. — V. **teme**.

TEMÚT², *-Ă*, *temuți*, *-te*, adj. Care inspiră teamă, de care te temi. — V. **teme**.

TEN, *tenuri*, s.n. Culoarea și însușirile pielii obrazului; *p. ext.* pielea obrazului. ◇ *Fond de ten* = produs de cosmetică de consistență păstoasă sau lichidă, gras, de culoarea pudrei, folosit ca fard. — Din fr. **teint**.

TENĂCE, *tenaci*, *-ce*, adj. 1. Stăruitor, perseverent; persistent, dârz. 2. (Despre corpuri dure) Care prezintă tenacitate (2), care este dur; rezistent, tare. — Din fr. **tenace**, lat. **tenax**, *-acis*.

TENACITĂTE s.f. 1. Însușirea de a fi tenace (1); stăruință, perseverență, dârzenie. 2. Proprietate a unui material de a se deforma relativ mult, sub acțiunea unor solicitări exterioare, înainte de a se rupe. ◇ Mărimă caracteristică unui material solid, egală cu deformația lui specifică la rupere. — Din fr. **tenacité**, lat. **tenacitas**, *-atis*.

TENALGIE, *tenalgii*, s.f. Durere în tendoanele mușchilor. — Din fr. **tenalgie**.

TENCUI, *tencuiesc*, vb. IV. Tranz. A acoperi un zid sau un tavan cu tencuială. — Din ucr. **tyńkuvaty**.

TENCUIĂLĂ, *tencuieli*, s.f. Strat de mortar care se așterne pe ziduri și pe tavane pentru a le proteja și pentru a obține suprafețe netede, cu aspect plăcut. ◇ Tencuire, tencuit¹. [Pr.: *-cu-ia-*] — **Tencui** + suf. *-eală*.

TENCUIRE, *tencuirii*, s.f. Tencuit¹. — V. **tencui**.

TENCUIȚĂ s.n. Acțiunea de a *tencui* și rezultatul ei; tencuire. — V. **tencui**.

TENCUIȚĂ², *-Ă*, *tencuiți*, *-te*, adj. Acoperit cu tencuială. — V. **tencui**.

TENCUIȚĂTOR, *tencuitori*, s.m. Meseriaș care tencuiește. [Pr.: *-cu-i-*] — **Tencui** + suf. *-tor*.

TENCULÉT, *tenculețe*, s.n. Diminutiv al lui *teanc*. — **Teanc** + suf. *-uleț*.

TENDALÉT, *tendalete*, s.n. (Mar.) Tendă mică. [Var.: **tendalétă** s.f.] — Din fr. **tendelet**.

TENDALÉTĂ s.f. v. **tendalet**.

TENDĂR, *tendare*, s.n. 1. Bară folosită la susținerea tendei. 2. Grindă folosită la susținerea capetelor bărcilor de serviciu sau de salvare de pe o navă. — **Tendă** + suf. *-ar*.

TENDĂ, *tende*, s.f. Apărătoare de soare sau de ploaie, în formă de acoperiș, făcută din pânză (la o luntre, la o corabie, pe o terasă etc.). — Din ngr. **ténta**, it. **tenda**.

TENDENȚIONISM s.n. Tendențiozitate. ◇ Denumire generică a orientărilor literare și artistice care declară drept principal criteriu valoric al operei de artă abordarea unei tematici cu caracter pronunțat politic, social, etc, ignorând criteriile estetice. [Pr.: *-fi-o-*] — Din **tendențios**.

TENDENȚIÓS, -OĂSĂ, *tendențioși, -oase*, adj. 1. Care urmărește un anumit scop, care trădează o tendință ascunsă; care vrea să insinueze ceva; lipsit de obiectivitate, părtinitor. 2. (Despre o operă literară sau de artă) Caracterizată prin tendință, căreia îi este proprie o anumită tendință. [Pr.: -/i-os] — Din fr. **tendancieux**.

TENDENȚIOZITATE s.f. Înșușirea de a fi tendențios; tendenționism. [Pr.: -/i-o-] — **Tendențios** + suf. *-itate*.

TÉNDER, *tendere*, s.n. Vehicul de cale ferată, cuplat direct cu o locomotivă cu abur sau făcând corp comun cu aceasta, care servește la depozitarea și la transportul combustibilului și apei necesare funcționării locomotivei. — Din fr. **tender**.

TENDINȚĂ, *tendinite*, s.f. (Med.) Inflația a tendoanelor. — Din fr. **tendinite**.

TENDINÓS, -OĂSĂ, *tendinoși, -oase*, adj. Care ține de tendon, privitor la tendon; care conține multe tendoane. — Din fr. **tendineux**.

TENDINȚĂ, *tendințe*, s.f. 1. Dispoziție firească pentru ceva, înclinare, năzuință; pornire, acțiune conștientă spre un scop determinat. ♦ Orientare comună a unei categorii de persoane; direcție. ♦ Evoluție a cuiva într-un anumit sens. 2. Forță care face ca un corp să se miște într-o anumită direcție; direcția pe care o are un corp în mișcare. 3. Trăsătură atribuită de unii teoreticieni artei, constând în finalitatea și eficiența practică a acesteia (politică, socială, morală etc.), opusă caracterului ideal (gratuității) artei (artă pentru artă). — Din fr. **tendance**.

TENDŌN, *tendoane*, s.n. (Anat.) Fascicul subțire, fibros, de culoare albă, format din țesut conjunctiv foarte rezistent, cu ajutorul căruia mușchii se fixează pe oase. — Din fr. **tendon**.

TENDŌR, *tendoare*, s.n. Dispozitiv pentru întinderea unor cabluri de ancorare, alcătuit din două țije filetate în sens invers și un manșon. — Din fr. **tendeur**.

TENÉBRĂ, *tenebre*, s.f. (Livr.; rar la sg.) Întuneric deplin; întunecime, obscuritate, beznă. — Din fr. **ténébres**, lat. **tenebrae**.

TENEBRÓS, -OĂSĂ, *tenebroși, -oase*, adj. (Livr.) Întunecos, sumbru, obscur. ♦ (Substantivat, m.; la pl.) Grup de pictori italieni din sec. XVII, a căror pictură este caracterizată prin atmosferă întunecată și prin treceri bruște de la lumină la umbră, cu puternice efecte de clarobscur. ♦ Fig. (Despre oameni) Posomărat, închis. ♦ Fig. Ascuns și perfid. — Din fr. **ténébreux**, lat. **tenebrosus**.

TENÉSME s.f. pl. Simptom care apare în unele boli, caracterizat prin necesitatea ineficientă și uneori dureroasă de a urina sau de a defeca. — Din fr. **ténésme**.

TENIÁZĂ, *teniaze*, s.f. Boală parazită determinată de prezența în intestinul omului a viermilor paraziți din genul *Taenia*. [Pr.: -ni-a-] — Din fr. **téniasis**.

TENICÍD, -Ă, *tenicizi, -de*, adj., s.n. (Substanță) care distruge viermii plăți; tenifug. — Din engl. **t(ani)acide**.

TÉNIE, *tenii*, s.f. Vierme parazit din genul *Taenia*, care trăiește mai ales în intestinul subțire al omului și al animalelor carnivore; panglică. — Din fr. **tenia**, lat. **taenia**.

TENIFŪG, -Ă, *tenifuge*, adj., s.n. (Substanță) care distruge viermii plăți; tenicid. — Din fr. **ténifuge**.

TÉNIS (1) s.n., (2) *teniși*, s.m. 1. S.n. (Și în sintagma *tenis de câmp*) Joc sportiv care se practică cu mingi mici, lovite cu rachete de către doi sportivi sau două perechi, pe un teren special amenajat, despărțit în două printr-o plasă joasă; sportul alb. ♦ *Tenis de masă* = joc sportiv practicat cu mingi mici de celuloză și cu paletă, pe o masă specială de formă dreptunghiulară, despărțită în două părți egale de un fileu, care se desfășoară între doi jucători sau între două perechi; ping-pong. 2. S.m. (Mai ales la pl.) Încălțăminte pentru tenis. *Pereche de teniși*. — Din engl., fr. **tennis**.

TENISÍSTIC, -Ă, *tenisistici, -ce*, adj. Care ține de tenis, referitor la tenis. — **Tenis** + suf. *-istic*.

TÉNISMAN, -Ă s.m. și f. v. **tenismen**.

TÉNISMEN, -Ă s.m. și f. Jucător de tenis. [Var.: **ténisman, -ă** s.m. și f.] — Din fr. **tenisman**.

TENŌR, *tenori*, s.m. 1. Cea mai înaltă voce bărbătească; cântăreț care are o astfel de voce. ♦ *Tenor dramatic* = voce de tenor cu un timbru asemănător baritonului; cântăreț cu o astfel de voce. 2. Categorie de instrumente de suflat cu registrul cel mai înalt. — Din fr. **ténor**, it. **tenore**.

TENORÍNO s.m. Tenor care cântă în falset. — Din it. **tenorino**.

TENOSINOVÍTĂ, *tenosinovite*, s.f. Inflația a tecilor conjunctive care învelesc tendoanele. — Din fr. **ténosynovite**.

TENOTOMÍE, *tenotomii*, s.f. Operație care constă în tăierea unui tendon. — Din fr. **ténotomie**.

TENSIOACTÍV, -Ă, *tensioactivi, -e*, adj. (Chim.; despre unele substanțe) Care poate modifica tensiunea superficială a unui lichid. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **ténsioactif**, engl. **tensioactive**.

TENSIOACTIVITÁTE s.f. (Chim.) Proprietate a unei substanțe dintr-o soluție de a modifica tensiunea superficială a solventului. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **tensioactivité**.

TENSIOMÉTRU, *tensiometre*, s.n. 1. Aparat de măsurat tensiunea superficială a unui lichid. 2. Aparat cu ajutorul căruia se înregistrează tensiunea arterială. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **tensiometre**.

TENSIONÁ, *tensioneaz*, vb. I. Tranz. A întinde fibre, coarde elastice. ♦ Fig. A produce încordare psihică. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **tensionner**.

TENSIONÁL, -Ă, *tensionali, -e*, adj. 1. (Med.) Referitor la presiunea lichidelor organice. ♦ Care ține de tensiune (4). 2. De încordare psihică. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **tensionnel**.

TENSIONÁRE, *tensionări*, s.f. Acțiunea de a *tensiona* și rezultatul ei. [Pr.: -si-o-] — V. **tensiona**.

TENSIONÁT, -Ă, *tensionați, -te*, adj. (Despre fibre, coarde elastice) Care a fost bine întins. ♦ (Fig.) Care este încordat psihic. [Pr.: -si-o-] — V. **tensiona**.

TENSIÚNE, *tensiuni*, s.f. 1. Stare a ceea ce este întins; încordare. ♦ Fig. Situație încordată; zbucium sufletesc, nervozitate. ♦ Forță interioară care ia naștere într-un corp supus unor forțe exterioare. 2. Diferență de potențial dintre două puncte ale unui câmp electric. 3. Presiunea vaporilor produși de un lichid într-un spațiu închis. 4. (Fiziol.; în sintagma) *Tensiune arterială* = presiune cu care circulă sângele în artere, echivalentă cu presiunea pe care sângele o exercită asupra pereților arteriali; presiune mai mare decât cea normală, constituind o stare patologică. *Tensiune oculară* = tensiune a arterelor oculare. [Pr.: -si-u-] — Din fr. **tension**, lat. **tensio, -onis**.

TENSOMETRÍE s.f. Ansamblul metodelor experimentale utilizate pentru determinarea tensiunilor din piesele finite supuse la solicitări, prin măsurarea deformațiilor în câteva puncte de pe suprafața piesei. — Din fr. **tensométrie**.

TENSOMÉTRU, *tensometre*, s.n. Dispozitiv mecanic, pneumatic sau electric, care se fixează pe piesa a cărei deformație se studiază prin metodele tensometriei. — Din germ. **Tensometer**.

TENSŌR, *tensori*, s.m. Obiect matematic definit în cadrul algebrei și geometriei, frecvent utilizat în fizică, reprezentând o generalizare a noțiunii de vector. — Din fr. **tenseur**, germ. **Tensor**.

TENSORIÁL, -Ă, *tensoriali, -e*, adj. Care se referă la tensori, care aparține tensorilor. [Pr.: -ri-al] — Din fr. **tensoriel**.

TENTÁ, *tentez*, vb. I. Tranz. A ispiți, a ademeni, a momi. — Din fr. **tenter**. **TENTÁCUL**, *tentacule*, s.n. Fiecare dintre apendicele mobile, nearcizate, musculoase și sensibile ale unor animale (acvatice), care servește la pipăit, la apucat prada și uneori la deplasare. — Din fr. **tentacule**, lat. **tentaculum**.

TENTACULÁR, -Ă, *tentaculari, -e*, adj. Cu tentacule, de natura tentaculelor; ca un tentacul. — Din fr. **tentaculaire**.

TENTACULÁT, *tentaculate*, s.n. (La pl.) Încręgătură de animale acvatice nevertebrate care se caracterizează printr-un aparat tentacular dispus în jurul gurii; (și la sg.) animal care face parte din această încręgătură. — Din **tentacul**.

TENTÁNT, -Ă, *tentați, -te*, adj. Care tentează, atrage; ispititor, ademenitor. — Din fr. **tentant**.

TENTATÍVÁ, *tentative*, s.f. Acțiune întreprinsă în scopul de a realiza ceva, fără siguranța izbândii; încercare (neizbutită). ♦ (Jur.) Încercare de a săvârși o infracțiune. — Din fr. **tentative**.

TENTÁȚIE, *tentații*, s.f. Ispită, ademenire, dorință. [Var.: **tentațiune** s.f.] — Din fr. **tentation**.

TENTAȚIÚNE s.f. v. **tentație**.

TÉNTÁ, *tente*, s.f. Amestec de tuș (sau de culoare) cu apă, terebentină etc., folosit pentru a reda nuanța de culoare dorită; nuanță a unei culori. — Din fr. **teinte**.

TENŪTO adv. (Muz.; indică modul de executare) Respectând valoarea exactă a notelor. — Cuv. it.

TEOBROMÍNÁ, *teobromine*, s.f. Alcaloid extras din semințele arborelui de cacao, care se prezintă sub formă de pulbere cristalină, albă, fără miros, puțin solubilă în apă, având o acțiune puternic diuretică și fiind un stimulent cardiac. [Pr.: *te-o-*] — Din fr. **théobromine**.

TEOCRÁT, *teocrați*, s.m. Persoană care exercită o putere teocratică. [Pr.: *te-o-*] — Din fr. **théocrate**.

TEOCRÁTIC, -Ă, *teocratici, -ce*, adj. Care aparține teocrației, privitor la teocrație; de natură teocratică. [Pr.: *te-o-*] — Din fr. **théocratique**.

TEOCRÁȚIE, *teocrații*, s.f. Formă de guvernământ caracteristică lumii antice și Americii precolumbiene, în care șeful statului, fiind și șeful

Bisericii, avea întreaga putere, considerată de origine divină, iar preoțimea deține și puterea laică; stat cu o astfel de formă de guvernământ. [Pr.: *te-o*] — Din fr. **théocratie**.

TEODICÉE s.f. Parte a apologeticii având ca obiect demonstrarea faptului că existența răului, a nedreptății în lume nu infirmă bunătatea divină. [Pr.: *te-o-di-ce-e*] — Din fr. **théodicée**.

TEODOLIT, *teodolite*, s.n. Instrument optic pentru măsurarea unghiurilor orizontale și verticale, alcătuit dintr-o lunetă mobilă, care se poate roti în fața unui cadran împărțit în grade, și folosit în lucrările geodezice și topografice. [Pr.: *te-o*] — Din fr. **théodolite**.

TEOFANIE, *teofanii* s.f. (Livr.) Formă de apariție (revelație, întrupare etc.) a unei divinități în fața oamenilor. [Pr.: *te-o*] — Din fr. **théophanie**.

TEOFILINĂ s.f. Substanță alcaloidă extrasă din frunzele de ceai, cu acțiune diuretică, vasodilatatoare, care stimulează mușchii cardiaci și acționează asupra centrilor respiratori. [Pr.: *te-o*] — Din fr. **théophylline**.

TEOGONIC, **-Ă**, *teogonici*, *-ce*, adj. Care aparține teogoniei, privitor la teogonie. [Pr.: *te-o*] — Din fr. **théogonique**.

TEOGONIE, *teogonii*, s.f. (În religiile politeiste) Nașterea zeilor, ca act care precede cosmogonia. [Pr.: *te-o*] — Din fr. **théogonie**.

TEOLOG, *teologi*, s.m. Persoană care se ocupă cu probleme de teologie; specialist în teologie. [Pr.: *te-o*] — Din germ. **Theolog**, it. **teologia**.

TEOLOGAL, **-Ă**, *teologali*, *-e*, adj. (Rar) Teologic. [Pr.: *te-o*] — Din fr. **théologal**.

TEOLOGIC, **-Ă**, *teologici*, *-ce*, adj. Care ține de teologie, privitor la teologie; de teolog; teologal. [Pr.: *te-o*] — Din fr. **théologique**.

TEOLOGIE s.f. Disciplină care se ocupă cu expunerea și fundamentarea teoretică a izvoarelor și a dogmelor unei religii; *p. restr.* parte a dogmaticii având ca obiect exclusiv pe Dumnezeu. ♦ *Teologie pastorală* = domeniu al teologiei având drept scop pregătirea viitorilor preoți în practica bisericească pe baza studierii Noului Testament. [Pr.: *te-o*] — Din fr. **théologie**.

TEOLOGIZĂ, *teologizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A da caracter teologic. [Pr.: *te-o*] — Din fr. **théologiser**.

TEOMAHIE s.f. (Mitol.) Luptă între zei. [Pr.: *te-o*] — Din ngr. **theomahía**.

TEOMANȚIE s.f. Artă de prevestire în care ghicitorul este inspirat de divinitate. [Pr.: *te-o*] — Din ngr. **theomantía**.

TEORBĂ, *teorbe*, s.f. Instrument muzical mai mare decât lăuta, care are coarde speciale pentru sunetele grave. [Pr.: *te-or*] — Din fr. **théorbe**.

TEOREMĂ, *teoreme*, s.f. (Mat.) Propoziție al cărei adevăr se stabilește prin demonstrație. [Pr.: *te-o*] — Din fr. **théorème**.

TEORETIC, **-Ă**, *teoretici*, *-ce*, adj. Privitor la teorie; bazat pe teorie (nu pe experiment); referitor la conținutul de idei. ♦ Care este de natura teoriei, care nu afectează activitatea practică. ♦ Abstract, noțional, conceptual; speculativ. [Pr.: *te-o*] — Din germ. **theoretisch**, lat. **theoreticus**.

TEORETICESTE adv. (Rar) Din punct de vedere teoretic. [Pr.: *te-o*] — **Teoretic** + suf. *-este*.

TEORETICIAN, **-Ă**, *teoreticieni*, *-e*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu problemele teoretice dintr-un domeniu al științei sau al artei. [Pr.: *te-o-re-ti-ci-an*] — Din fr. **théoricien** (după *teoretic*).

TEORETIZĂ, *teoretizez*, vb. I. Tranz. A extrage și a sistematiza ideile generale din datele unei cercetări; a formula principii. [Pr.: *te-o*] — Din fr. **théoriser** (după *teoretic*).

TEORETIZĂRE, *teoretizări*, s.f. Acțiunea de a *teoretiza* și rezultatul ei. [Pr.: *te-o*] — V. **teoretiza**.

TEORIE, *teorii*, s.f. 1. Răspuns sau soluție la o chestiune filosofică sau științifică, bazată pe dovezi și coordonată sistematic cu alte răspunsuri într-un întreg doctrinar; interpretare bine întemeiată a dovezilor. 2. Oricare dintre încercările de a explica același set de fapte sau aceeași problemă. ♦ Loc. adv. *În teorie* = în mod abstract, speculativ. 3. (În sintagme) *Teoria informației* = teorie matematică a proprietăților generale ale surselor de informație, ale posibilităților de păstrare și de transmitere a informațiilor etc. *Teoria literaturii* = ramură a științei literaturii care studiază trăsăturile generale ale creației literare, curentele și metodele artistice etc. *Teoria relativității* = teorie a relațiilor dintre spațiu, timp și mișcarea materiei, în care legile fundamentale ale fenomenelor fizice sunt enunțate într-o formă valabilă atât pentru viteze relative mici ale corpurilor, cât și pentru viteze relative foarte mari, apropiate de viteza luminii. 4. Partea teoretică a instrucției militare. [Pr.: *te-o*] — Din fr. **théorie**, lat. **theoria**.

TEOZOF, *teozofi*, s.m. Adept al teozofiei. [Pr.: *te-o*] — Din fr. **théosophie**.

TEZÓFIC, **-Ă**, *teozofici*, *-ce*, adj. Care aparține teozofiei, privitor la teozofie. [Pr.: *te-o*] — Din fr. **théosophique**.

TEOZOFIE s.f. Termen desemnând diferite doctrine care susțin ideea unei cunoașteri superioare a esenței lui Dumnezeu, cu ajutorul unei intuiții mistice sui-generis. [Pr.: *te-o*] — Din fr. **théosophie**.

TEPTÍL adv. v. **tipil**.

TER adv. (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) Repetat de trei ori. — Cuv. lat.

TERACÓT adj. invar., s.n. (Livr.) 1. Adj. invar. Care este de culoarea argilei arse; roșiatic. 2. S.n. Culoare teracot (1). — Din **teracotă** (derivat regresiv).

TERACÓTĂ, (2, 3) *teracote*, s.f. 1. Produs ceramic (obținut din argilă prin ardere în cuptoare la o temperatură joasă și prin smălțuire), din care se fac plăci pentru sobe, obiecte ornamentale etc. 2. Sobă de teracotă. 3. Sculptură realizată în tehnica obținerii teracotei (1). — Din it. **terracotta**.

TERACOTÍST, *teracotiști*, s.m. Lucrător specializat în aplicarea teracotelor pe suprafața sobelor. — **Teracotă** + suf. *-ist*.

TERAPEÚT, **-Ă**, *terapeuți*, *-te*, s.m. și f. Medic specialist în terapie. [Pr.: *-pe-ut*] — Din fr. **thérapeute**.

TERAPEÚTIC, **-Ă**, *terapeutici*, *-ce*, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a medicinei care studiază mijloacele și metodele de tratament, precum și modul de utilizare a medicamentelor; știința vindecării bolilor; terapie. 2. Adj. Care ține de terapeutică (1), privitor la terapeutică. [Pr.: *-pe-u-*] — Din fr. **thérapeutique**.

TERAPIE, *terapii*, s.f. Terapeutică (1). ♦ *Terapie tisulară* = histoterapie. *Terapie intensivă* = terapie prin care bolnavii imediat operați sau în stare foarte gravă sunt permanent asistați de personal medical în saloane speciale; reanimare. — Din fr. **thérapie**.

TERĂRIU, *terarii*, s.n. 1. (Rar) Stâncărie. 2. Spațiu amenajat pentru creșterea și observarea șerpilor, a broaștelor țestoase etc. — Din lat., fr., engl. **terrarium**, germ. **Terrarium**.

TERÁS s.m. v. **teraz**.

TERASĂ, *terasez*, vb. I. Tranz. A amenaja terasamente pe un teren. — Din fr. **terasser**.

TERASAMENT, *terasamente*, s.n. 1. Lucrare constând din săpături în pământ, umpluturi etc., care se execută în vederea realizării unei căi ferate, a unui dig, a unui canal etc. ♦ Lucrare executată în scopul realizării unei construcții sau al extragerii unor materiale necesare șantierelor de construcții. 2. Totalitatea construcțiilor, în general din pământ și roci (platforme, săpături, umpluturi etc.), constituind infrastructura drumurilor, căilor ferate, canalelor etc. — Din fr. **terassament**.

TERASĂ¹, *terase*, s.f. 1. Construcție deschisă, anexă a unei clădiri, așezată la nivelul parterului, al unui etaj sau pe acoperiș (servind ca loc de odihnă sau de agrement). ♦ Suprafață plană amenajată pe o ridicătură de teren, în parcuri sau în grădini. ♦ Porțiuni de trotuar în fața unei cafenele sau a unui restaurant, unde sunt așezate mese pentru consumatori. 2. Formă de relief cu aspect de treaptă, provenită din ridicarea scoarței pământului sau ca rezultat al eroziunii apelor în lungul unei ape curgătoare. — Din fr. **terrasse**.

TERASĂ² s.f. v. **teraz**.

TERASIÉR, **-Ă**, *terasieri*, *-e*, adj., s.m. 1. Adj. (Care ține) de terasament. 2. S.m. Lucrător la terasament. [Pr.: *-si-er*] — Din fr. **terassier**.

TERATOGÉN, **-Ă**, *teratogeni*, *-e*, adj. (Med.) Care produce malformații, anomalii etc. — Din fr. **teratogène**.

TERATOLÓGIC, **-Ă**, *teratologici*, *-ce*, adj. Care ține de teratologie, privitor la teratologie. — Din fr. **teratologique**.

TERATOLOGÍE s.f. Disciplină care studiază malformațiile, viciile de conformație și anomaliile de structură ale viețuitoarelor și cauzele lor. — Din fr. **teratologie**.

TERATÓME, *teratoame*, s.n. Tumoare benignă congenitală complexă, de natură embrionară, formată din diferite țesuturi, care nu are nicio legătură cu organele sau cu regiunea unde s-a format. [Pl. și: *teratomuri*] — Din fr. **teratome**.

TERATRÓN s.n. Emițător de unde a căror lungime depășește lungimea de undă ale luminii, dar este mai mică decât a celor folosite în radiolație. — Din fr. **téatron**.

TERÁZ s.n. Varietate de struguri de calitate inferioară, cu boabe mici și negre; vin făcut din astfel de struguri. [Var.: **terás** s.n., **terasă** s.f.] — Et. nec.

TERBENTÍNĂ s.f. v. **terebentină**.

TÉRBIU s.n. Element chimic din grupa lantanidelor. — Din fr. **terbium**.

TÉRCHEA-BÉRCHEA, *terchea-berchea*, s.m. și f. Epitet dat unui om neserios, care nu e bun de nimic. — Cf. magh. *tarka barka*.

TERCI, *terciuri*, s.n. Mâncare gătită din mălai fierț în apă; mămăligă foarte moale. ♦ Expr. *A face pe cineva* (sau *ceva*) *terci* = a nimici pe cineva (sau ceva); a distruge. — Et. nec.

TERCIÚL, *terciulesc*, vb. IV. Tranz. A transforma într-o pastă moale; a face terci; a strivi; a zdrobi; *fig.* a nimici. — **Terci** + suf. *-ul*.

TERCIUÁLĂ, *terciuali*, s.f. Terciure. [Pr.: *-ciu-ia-*] — **Terciui** + suf. *-eală*.

TERCIUÍRE, *terciuri*, s.f. Acțiunea de a *terciui* și rezultatul ei; terciuală. — V. **terciui**.

TERCIUÎT, -Ă, *terciuîți, -te*, adj. Care este făcut terci; *p. ext.* strivit, zdrobit. — *V. terciul.*

TERCÔT, (2) *tercoturi*, s.n. 1. Material textil din amestec de fibre sintetice și naturale. 2. Sortiment de tercot (1). — **Ter[gal]** + **col[on]**.

TEREBENTINĂ, *terebentine*, s.f. Lichid incolor, cu miros pătrunzător, obținut prin distilarea rășinilor de conifere și folosit în industrie și în medicină. [Var.: (pop.) **terbentină**, **terpentină** s.f.] — Din fr. **térébenthine**.

TEREBÎNT, *terebinți*, s.m. Arbore rășinos, răspândit pe coastele Mediteranei, din care se extrag terebentina și alți tanați (*Pistacia terebinthus*). — Din fr. **térébinthe**, it. **terebinto**, lat. **terebinthus**.

TERÉN, *terenuri*, s.n. 1. Întindere de pământ delimitată (considerată după relieful sau după situarea sa în spațiu). ⇨ Expr. *A sonda* (sau *a pipăi*, *a tatonă*) *terenul* = a observa cu atenție situația, împrejurările, înainte de a întreprinde ceva; a se informa. *A câștiga teren* = a progresa puțin într-o acțiune; a-și consolida poziția. *A părăsi terenul* = a se da bătut, a ceda. *A pierde teren* = a pierde șansele de succes. ◆ Solul privit din punct de vedere geologic, geografic etc. *Terenuri paleozoice*. ◆ Loc, regiune. 2. Fig. Domeniu de activitate, de preocupări. ⇨ Loc. adv. *Pe teren* = la fața locului; locul de producție. 3. (Urmat de determinări care arată destinația) Spațiu special amenajat într-un anumit scop. *Teren de sport*. — Din fr. **terrain**.

TERÉSTRU, -Ă, *terestri, -stre*, adj. Care aparține Pământului, privitor la Pământ, de (pe) Pământ; pământesc. — Din fr. **terrestre**.

TEREZIE, *terezii*, s.f. Instrument de cântărit format dintr-o pârghie mobilă cu două brațe egale, la capetele cărora atarnă câte un taler (pentru obiecte și greutăți); *p. restr.* taler de balanță. — Din tc. **terazi**.

TERFELI, *terfelesc*, vb. IV. Tranz. 1. A murdări, a mânji, a păta. 2. Fig. A înjosi, a insulta, a dezonora, a batjocori, a compromite. — Din **tearfă**.

TERFELIRE, *terfeliri*, s.f. Acțiunea de a *terfeli* și rezultatul ei. — *V. terfelii*.

TERFELÎT, -Ă, *terfeliti, -te*, adj. 1. Murdărit, mânjit. 2. Fig. Batjocorit, insultat; compromis. — *V. terfelii*.

TERFELOĂGĂ s.f. v. **terfelog**.

TERFELÔG, *terfeloage*, s.n. Registru, catastif, carte (veche, ruptă, zdrențuită și murdară). [Var.: **terfelôagă** s.f.] — **Terfelii** + suf. *-og*.

TERFELOGÎT, -Ă, *terfelogiți, -te*, adj. (Despre dosare, registre, hârtii) Vechi, zdrențuit, murdar. — **Terfelog** + suf. *-it*.

TERGĂL, (2) *tergaluri*, s.n. 1. Fibră textilă obținută prin procedee chimice din rășini sintetice poliesterice. 2. (Sortiment de) țesătură făcută din astfel de fibre. — Din fr. **tergal**.

TERGIMĂN, *tergimani*, s.m. (Înv.) Interpret, traducător, translator. [Var.: **terzimán** s.m.] — Din tc. **tercúman**.

TERGIVERSĂ, *tergiversez*, vb. I. Tranz. A amâna rezolvarea unei chestiuni, luarea unei decizii; a târăgăna. — Din fr. **tergiverser**, lat. **tergiversari**.

TERGIVERSĂRE, *tergiversări*, s.f. Acțiunea de a *tergiversa* și rezultatul ei; amânare, târăgâneală, trenare; tergiversațiune. — *V. tergiversa*.

TERGIVERSAȚIUNE, *tergiversațiuni*, s.f. (Înv.) Tergiversare. [Pr.: *-fi-u-*] — Din fr. **tergiversation**, lat. **tergiversatio, -onis**.

TERIÁC, *teriacuri*, s.n. (Rar) Remediul împotriva otrăvurilor. [Pr.: *-ri-ac*] — Din fr. **thériaque**.

TERIBIL, -Ă, *teribili, -e*, adj. 1. Care inspiră groază; îngrozitor. 2. (Fam.) Extraordinar, formidabil, grozav. ⇨ (Adverbial, legat de un adjectiv prin prep. „de”, cu valoare de superlativ) Foarte, extrem de... — Din fr. **terrible**, lat. **terribilis**.

TERIBILISM, *teribilisme*, s.n. 1. Vorbă sau faptă care vrea să pară teribilă, grozavă, formidabilă. 2. Atitudine, comportare, manifestare bizară, neobișnuită; extravagantă, excentricitate; țicneală. — **Teribil** + suf. *-ism*.

TERIBILÍST, -Ă, *teribiliști, -ste*, adj., s.m. și f. (Persoană) care vrea să pară extraordinară, teribilă, grozavă; (om) excentric, extravagant. — **Teribil** + suf. *-ist*.

TERIBILITĂTE, *teribilități*, s.f. (Rar) Înșușirea de a fi teribil; (la pl.) vorbe sau fapte teribile, teribilisme. — **Teribil** + suf. *-itate*. Cf. it. **terribilità**.

TERICOL, -Ă, *tericoli, -e*, adj. (Rar; despre animale) Care trăiește pe pământ. — Din fr. **tericole**.

TERIÉR, *terieri*, s.m. Numele unor rase de câini de statură mică, foarte curajoși, folosiți la vânarea animalelor care trăiesc în vizuini; câine din această rasă. [Pr.: *-ri-ej*] — Din fr. **terrier**.

TERIFIANT, -Ă, *terifianți, -te*, adj. (Livr.) Însăpăimântător, îngrozitor. [Pr.: *-fi-anți*] — Din fr. **terifiant**.

TERIGÉN, -Ă, *terigeni, -e*, adj. (Despre unele depozite marine) Care s-a format din materiale aduse de fluvii de pe uscat. — Din fr. **terrigène**.

TERILÉN s.n. v. **terilenă**.

TERILÉNĂ s.f. Fibră textilă poliesterică obținută din polimer sintetic. [Var.: **terilén** s.n.] — Din fr. **terylène**.

TERINĂ, *terine*, s.f. (Livr.) Vas de pământ smălțuit folosit în bucătărie pentru fierberea, coptul sau păstrarea alimentelor. — Din fr. **terrine**.

TERÎST, *teriști*, s.m. Soldat care beneficiază de reducerea termenului de serviciu militar. — Din pronunțarea inițialelor [termen] [redus] + suf. *-ist*.

TERITORIAL, -Ă, *teritoriali, -e*, adj. Care aparține unui teritoriu, privitor la un teritoriu. ⇨ *Ape teritoriale* = porțiune de mare sau de ocean, de-a lungul coastelor, care face parte din teritoriul unei țări. (În vechea organizare militară) *Armata teritorială* = armată formată din soldați rezervați vârstnici, destinată apărării interne a teritoriului. [Pr.: *-ri-a*] — Din fr. **teritorial**.

TERITORIALITĂTE s.f. 1. (În sintagma) *Teritorialitatea legilor* = principiu potrivit căruia legile unui stat se aplică, cu unele excepții, tuturor persoanelor aflate pe teritoriul său. 2. Instinct de delimitare, recunoaștere și apărare a teritoriului. [Pr.: *-ri-a-*] — Din fr. **teritorialité**.

TERITÔRIU, teritorii, s.n. 1. Întindere de pământ (delimitată) în care se exercită o anumită autoritate. ◆ (Jur.) Parte din suprafața Pământului, alcătuită din uscat, apele interioare, marea teritorială și spațiul aerian, cuprinsă între granițele unui stat și supusă suveranității acestuia. 2. Suprafața de teren suficientă pentru a asigura necesitățile de supraviețuire, alimentare și apărare ale unui animal sau grup de animale, apărată împotriva intrușilor din aceeași specie. — Din lat. **territorium**, fr. **territoire**.

TERMĂL, -Ă, *termali, -e*, adj. (Despre izvoare minerale) Care izvorăște cald din pământ, având, de obicei, proprietăți terapeutice; (despre o stațiune) care are izvoare calde de ape minerale. ⇨ *Apă termală* = apă subterană cu temperatura mai ridicată decât cea medie din luna cea mai caldă a unei regiuni. — Din fr. **thermal**.

TERMÉE s.f. pl. Băi publice la romani. — Din lat. **thermae**.

TERMEN, (1, 2, 3) *termene*, s.n., (5, 6, 7, 8) *termeni*, s.m. 1. S.n. Dată fixă la care, potrivit unei învoielii, unei decizii sau unei dispoziții prealabile, se execută o obligație (bănească) sau se realizează ceva; soroc. ⇨ Loc. adv. *În* (sau *la*) *termen* = la data fixată, prevăzută. ◆ Condiție, clauză într-un tratat, într-un acord. 2. S.n. Interval de timp, stabilit dinainte, în limita căruia trebuie să se îndeplinească sau să se întâmple ceva. ⇨ Loc. adv. *În termen de...* = în timp de... 3. S.n. (Înv.) Limită, hotar, sfârșit. 4. S.m. (În loc. și expr.) *În termen* = care își face serviciul militar în condițiile prevăzute de lege. *A fi în termen* = a-și face stagiul militar. 5. S.m. Cuvânt; expresie. 6. S.m. Fig. (În expr.) *A fi în termeni buni* (sau *râi*) *cu cineva* = a fi în relații bune (sau rele) cu cineva. 7. S.m. (Mat.) Fiecare dintre monoamele unui polinom; fiecare dintre numerele care alcătuiesc o progresie sau un raport. 8. S.m. Fiecare dintre cuvintele sau grupurile de cuvinte care au o accepție specifică unui anumit domeniu de activitate. — Din lat. **terminen, -inis** (cu unele sensuri după fr. *terme*).

TERMENVÔX, *termenvoxuri*, s.n. Aparat muzical electronic la care execuția se face prin mișcarea mâinii în apropierea unei antene. — Din engl. **termenvox**.

TÉRMIC, -Ă, *termici, -ce*, adj. De căldură, privitor la căldură, care produce (sau se produce prin) căldură. ⇨ *Centrală termică* = totalitatea clădirilor, instalațiilor și aparatelor în care se produce căldură, centralizat, pentru clădirile situate la o distanță relativ mică. *Agent termic* = substanță (apă caldă, abur etc.) care produce sau transferă căldură într-o instalație termică. — Din fr. **thermique**.

TERMICIÂN, *termicieni*, s.m. Specialist în folosirea energiei termice. [Pr.: *-ci-an*] — Din fr. **thermicien**.

TERMIDÔR s.m. A unsprezece lună a calendarului republican francez (20 iulie – 18 august). — Din fr. **thermidor**.

TERMIDORIÂN, -Ă, *termidorieni, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Nume dat participanților la lovitura de stat din Franța de la 9 termidor, anul II (27 iulie 1794). 2. Adj. Din 9 termidor, anul II. [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. **thermidorien**.

TERMIE, *termii*, s.f. (Fiz.) Unitate de măsură a cantității de căldură, egală cu căldura produsă prin transformarea în energie termică a unei unități de lucru mecanic. — Din fr. **thermie**, germ. **Thermie**.

TERMIFICĂ vb. I v. **termofica**.

TERMIFICĂRE s.f. v. **termoficare**.

TERMINĂ, *termini*, vb. I. 1. Tranz. A duce o acțiune până la capăt; a isprăvi, a sfârși. ⇨ Loc. adv. *Pe terminate* = aproape de a se termina, pe sfârșite. 2. Refl. A lua sfârșit, a se încheia. ◆ A avea o terminație, a se sfârși în... *Cuvântul „masă” se termină cu o vocală*. ⇨ Expr. (Fam.) *A se termina cu cineva*, se spune când cineva nu mai are nicio șansă de scăpare. [Prez. ind. acc. și: *termin*] — Din fr. **terminer**, lat. **terminare**.

TERMINĂL, -Ă, *terminali, -e*, adj., s.n. 1. Adj. Care se află la extremitate, la capăt, la vârf. 2. S.n. Stație de radioreleu, componentă a unei rețele de radiorelee. 3. S.n. Dispozitiv de intrare sau ieșire cuplat cu calculatorul (2); display video, imprimator. 4. S.n. Element de conectare al componentelor electronice. 5. Loc într-o gară sau aeroport pentru plecarea sau sosirea pasagerilor. — Din fr. **terminal**, lat. **terminalis**.

TERMINĂRE, *terminări*, s.f. 1. Faptul de a (se) *termina*; sfârșire, isprăvire. 2. (Inv.) Terminație (2). — V. **termina**.

TERMINĂT¹ s.n. Terminare (1). — V. **termina**.

TERMINĂT², *-Ă, terminați*, *-te*, adj. 1. (Despre acțiuni) Care a fost dus până la capăt; sfârșit. 2. (Fam.; despre oameni) Pentru care nu mai există șanse de revenire la situația mai bună de dinainte; sfârșit din punct de vedere material, fizic sau moral. — V. **termina**.

TERMINĂȚIE, *terminații*, s.f. 1. Parte terminală a unui lucru. 2. Sunet sau grup de sunete care se află la sfârșitul unui cuvânt; terminare (2). ♦ (Rare) Desinență. — Din lat. **terminatio**.

TERMINOLOG, *terminologi*, s.m. Specialist în terminologie. — Din fr. **terminologue**.

TERMINOLOGIC, *-Ă, terminologici*, *-ce*, adj. De terminologie, privitor la terminologie. — Din fr. **terminologique**.

TERMINOLOGIE, *terminologii*, s.f. Totalitatea termenilor de specialitate folosiți într-o disciplină sau într-o ramură de activitate. — Din fr. **terminologie**.

TERMINUS s.n. Ultimul punct, capătul unei linii ferate, al unei linii de tramvai, de autobuz etc. — Cuv. lat.

TERMIÓN, *termioni*, s.m. (Fiz.) Ion emis de un corp aflat la temperatură (foarte) înaltă. [Pr.: *-mi-on*] — Din engl. **thermion**.

TERMIÓNICĂ s.f. Capitol al fizicii care studiază emisia electronilor sau a ionilor de către substanțe încălzite la temperaturi (foarte) înalte. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **thermionique**, engl. **thermionics**.

TERMIST, *termiști*, s.m. Specialist în repararea și întreținerea centralelor termice. — Din fr. **thermiste**.

TERMISTOR, *termistoare*, s.n. Semiconductor a cărui rezistență variază puternic cu temperatura. [Pl. și: (m.) *termistori*] — Din engl. **thermistor**.

TERMÎT, *termituri*, s.n. Amestec de pulbere de aluminiu cu un oxid al unui metal, utilizat în sudură, în metalurgie etc. — Din fr. **thermite**.

TERMÎȚĂ, *termite*, s.f. (La pl.) Gen de insecte tropicale care seamănă cu furnica, trăiesc în colonii (*Reticulitermes*) și sunt foarte dăunătoare, atacând mai ales lemnul; (și la sg.) insectă care face parte din acest gen. — Din fr. **termite**.

TERMO- Element de compunere însemnând „căldură”, care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. — Din fr. **thermo-**.

TERMOACŪSTIC, *-Ă, termoacustici*, *-ce*, adj., s.f. 1. S.f. Parte a acusticii care se ocupă cu transformarea căldurii în energie sonoră. 2. Adj. Referitor la termoacustică, de termoacustică. [Pr.: *-mo-a-*] — Din fr. **thermo-acoustique**.

TERMOANALGEZIE s.f. (Med.) Insensibilitate la excitanți termici care în mod normal produc durere. [Pr.: *-mo-a-*] — Din fr. **thermo-analgésie**.

TERMOANEMOMÉTRU, *thermoanemometre*, s.n. Aparat pentru determinarea vitezei vântului prin măsurarea rezistenței electrice a unui filament încălzit. [Pr.: *-mo-a-*] — Din fr. **thermo-anémomètre**.

TERMOAPRÎNDERE s.f. Aprindere a combustibilului datorită unei zone calde a cilindrului motor cu cap de aprindere. [Pr.: *-mo-a-*] — **Termo-** + **aprinde**.

TERMOBAROGRĂF, *termobarografe*, s.n. Instrument folosit pentru măsurarea temperaturii și presiunii. — Din germ. **Thermobarograph**.

TERMOBAROMÉTRU, *termobarometre*, s.n. Instrument pentru măsurarea temperaturii și presiunii atmosferice. — Din fr. **thermobaromètre**.

TERMOCARȘT, *termocarșturi*, s.n. Fenomen care dă naștere la forme de relief negative prin topirea zăpezii în zonele înghețului veșnic. — **Termo-** + **carșt**.

TERMOCAUTÉR, *termocautere*, s.n. Cauter care acționează cu ajutorul căldurii. [Pr.: *-ca-u-*] — Din fr. **thermocautère**.

TERMOCEĂȘ, *termoceașuri*, s.n. Ceas a cărui funcționare este asigurată prin conversia căldurii corpului uman în energie electrică. — **Termo-** + **ceas**.

TERMOCENTRALĂ, *termocentrale*, s.f. Centrală electrică în care se folosește energia termică a cărbunilor, a păcurii sau a altor carburanți și combustibili. — **Termo-** + **centrală**.

TERMOCHÍMIC, *-Ă, termochimici*, *-ce*, adj. Care aparține termochimiei, de termochimie, privitor la termochimie. — Din fr. **thermochimique**.

TERMOCHÍMIE s.f. Ramură a chimiei fizice care se ocupă cu studiul efectelor termice ce însoțesc reacțiile chimice și unele procese fizico-chimice. — Din fr. **thermochimie**.

TERMOCHÍNICĂ s.f. Ramură a fizicii moleculare care studiază transferul de căldură. — **Termo-** + **cinetică**.

TERMOCOAGULĂRE, *termocoagulări*, s.f. Metodă de tratament chirurgical prin care, cu ajutorul termocauterului, este oprită o hemoragie. [Pr.: *-co-a-*] — **Termo-** + **coagulare**.

TERMOCOLĂRE, *termocolări*, s.f. Lipire (a stofei) cu ajutorul căldurii. — După fr. **thermocollage**.

TERMOCOMPRESÓR, *termocompressoare*, s.f. Instalație compusă dintr-un schimbător de căldură și un compresor, folosită pentru valorificarea căldurii de condensare a vaporilor în procesele de distilare, concentrare etc. — Din fr. **thermocompresseur**.

TERMOCONDUCTIBILITĂȚE s.f. Proprietate a unor corpuri de a fi bune conducătoare de căldură. — Din fr. **thermoconductibilité**.

TERMOCONDUȚIE, *thermoconduții*, s.f. (Fiz.) Conducție termică. — **Termo-** + **conducție**.

TERMOCONTRACTĂBIL, *-Ă, termocontractabili*, *-e*, adj. (Despre materiale plastice) Care se contractă la căldură. — **Termo-** + **contractabil**.

TERMOCONVÉCȚIE, *thermoconvecții*, s.f. Mișcare de ansamblu a particulelor unui fluid datorită unei diferențe de temperatură din regiunile acestuia. — Din fr. **thermoconvection**.

TERMOCOPIÉRE, *termocopieri*, s.f. Reproducere a unor acte și documente, folosind o hârtie acoperită cu un strat subțire de substanță sensibilă la acțiunea căldurii. [Pr.: *-pi-e-*] — **Termo-** + **copiere**.

TERMOCŪPLU, *termocupluri*, s.n. Dispozitiv alcătuit din două conductoare diferite având capetele sudate și dintr-un instrument electric de măsură intercalat în circuit, folosit pentru măsurarea căldurii. — Din fr. **thermocouple**.

TERMODIFŪZIE, *termodifuzii*, s.f. Răspândire a moleculelor unei substanțe între două regiuni cu temperaturi diferite, trecerea făcându-se dinspre regiunea mai caldă către cea mai rece. [Var.: **termodifuziune** s.f.] — Din fr. **thermodiffusion**.

TERMODIFUZIUNE s.f. v. **termodifuzie**.

TERMODINĂMIC, *-Ă, termodinamici*, *-ce*, s.f., adj. 1. S.f. Parte a fizicii al cărei obiect de studiu îl constituie stările de echilibru ale sistemelor fizice și proprietățile generale ale proceselor care conduc spre astfel de stări, procese în care pot interveni și fenomene termice; studiul relațiilor dintre fenomenele mecanice și cele calorice. 2. Adj. Care aparține termodinamicii (1), privitor la termodinamică, de termodinamică. — Din fr. **thermodynamique**.

TERMODISPÉRSIE s.f. (Biol.) Termoliză. — **Termo-** + **dispersie**.

TERMOELASTICITĂȚE s.f. Capitol al mecanicii corpurilor solide, care se ocupă cu studierea stărilor de tensiune și a deformațiilor produse sub acțiunea unui câmp termic. — **Termo-** + **elasticitate**.

TERMOELÉCTRIC, *-Ă, termoelectrics*, *-ce*, adj. De termoelectricitate, privitor la termoelectricitate. ♦ *Centrală termoelectrică* = centrală electrică în care se folosesc generatoare electrice antrenate de turbine cu aburi sau cu gaz. — Din fr. **thermoélec-trique**.

TERMOELECTRICITĂȚE s.f. Parte a fizicii care studiază efectele apărute în conductoare sau în semiconductoare și care constau în interacțiuni între efectele termice și cele electrice. — Din fr. **thermoélectricité**.

TERMOELEMENT, *thermoelemente*, s.n. (Tehn.) Termocuplu. — Din engl. **thermoelement**.

TERMOENERGÉTIC, *-Ă, termoenergetici*, *-ce*, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a energeticii care se ocupă cu producerea și folosirea energiei termice. 2. Adj. Referitor la termoenergetică (1). — Din fr. **thermo-énergétique**.

TERMOENERGETICIÁN, *-Ă, termoenergeticieni*, *-e*, s.m. și f. Specialist în termoenergetică (1). [Pr.: *-ci-an*] — Din fr. **thermo-énergéticien**.

TERMOESTÉZIE s.f. Sensibilitate la variațiile de temperatură, importantă în unele boli nervoase. [Pr.: *-mo-es-*] — Din fr. **thermo-esthésie**.

TERMOFICĂ vb. I. (Folosit numai la timpurile compuse, ger., part. și supin) Tranz. A alimenta o clădire sau o localitate cu căldură produsă într-o instalație specială și distribuită printr-o rețea de conducte. [Var.: **termifică** vb. I] — Din **term(o)**- (după modelul unor cuvinte ca *electrifica*, *radiofica*).

TERMOFICĂRE, *termoficări*, s.f. Sistem de alimentare centralizată cu căldură a unor instalații, clădiri industriale sau locuințe printr-o rețea de distribuție specială de la un centru în care se produc concomitent energia electrică și căldură. [Var.: **termificare** s.f.] — V. **termofica**.

TERMOFÍL, *-Ă, termofili*, *-e*, adj. 1. (Despre microbi) Care este prezent în apele termale. 2. (Despre plante) Iubitor de căldură. — Din fr. **thermophile**.

TERMOFIXĂRE, *termofixări*, s.f. Procedeu de stabilizare a dimensiunilor, forme și culorilor unor produse textile prin încălzire în mediu uscat. — **Termo-** + **fixare**.

TERMOFÓR, *termofoare*, s.n. Recipient plat de cauciuc sau de metal în care se pune apă caldă, ori o pernă încălzită electric, care se aplică pe o parte bolnavă a corpului, ca mijloc terapeutic. — Din germ. **Thermophor**, fr. **thermophore**.

TERMOFOSFÁT, *termofosfați*, s.m. Îngrășământ chimic obținut prin încălzirea puternică a fosfaților naturali. — Din fr. **thermophosphate**, rus. **termofosfat**.

TERMOGÉN, *-Ă, termogeni*, *-e*, adj., s.n. 1. Adj. Care produce căldură. 2. S.n. Substanță care se aplică pe piele pentru a produce o reacție terapeutică locală de natură termică. — Din fr. **thermogène**.

TERMOGENEZĂ s.f. Funcție a organismului animal de a produce căldură. — Din fr. **thermogénèse**.

TERMOGRAF, *termografe*, s.n. Termometru prevăzut cu un mecanism care înregistrează grafic variațiile de temperatură. — Din fr. **thermographie**.

TERMOGRAFIC, **-Ă**, *termografici*, *-ce*, adj. Referitor la termografie, de termografie. — Din fr. **thermographique**.

TERMOGRAFIE s.f. (Med.) Metodă de diagnosticare (a cancerului) bazată pe identificarea unor zone ale corpului uman în care temperatura diferă de cea normală, semnalând prezența tumorilor. — Din fr. **thermographie**.

TERMOGRAMĂ, *termogramme*, s.f. Diagramă a temperaturii obținută pe termograf. — Din fr. **thermogramme**, engl. **thermogram**, germ. **Thermogramm**.

TERMOIZOLĂ, *termoizolez*, vb. I. Tranz. A izola (2) termic. [Pr.: -*mo-i*] — Din fr. **thermoisolier**.

TERMOIZOLANT, **-Ă**, *termoizolanți*, *-te*, adj. (Despre materiale) Care împiedică transmiterea căldurii, care izolează căldura; izolan termic, termoizolator. [Pr.: -*mo-i*] — **Termo-** + **izolant**.

TERMOIZOLĂRE, *termoizolări*, s.f. Izolare termică. [Pr.: -*mo-i*] — **Termo-** + **izolare**.

TERMOIZOLĂT, **-Ă**, *termoizolați*, *-te*, adj. Care a fost izolat termic. [Pr.: -*mo-i*] — V. **termoizola**.

TERMOIZOLĂTOR, **-OĂRE**, *termoizolatori*, *-oare*, adj. Termoizolant. [Pr.: -*mo-i*] — **Termo-** + **izolator**.

TERMOIZOLĂȚIE, *termoizolații*, s.f. Termoizolare. [Pr.: -*mo-i*] — **Termo-** + **izolație**.

TERMOLABIL, **-Ă**, *termolabili*, *-e*, adj. (Despre substanțe, materiale etc.) Care este sensibil la acțiunea căldurii, care își modifică însușirile în urma variației de temperatură. — Din fr. **thermolabile**.

TERMOLIZĂ s.f. (Biol.) Proces fiziologic complex prin care organismul pierde surplusul de căldură; termodispersie. — Din fr. **thermolyse**.

TERMOLOGIE s.f. Parte a fizicii care studiază căldura. — Din fr. **thermologie**.

TERMOLUMINESCENȚĂ, **-Ă**, *termoluminescenți*, *-te*, adj. Cu termoluminescență. [Var.: **termoluminescent**, **-ă** adj.] — Din fr. **thermoluminescent**.

TERMOLUMINESCENȚĂ s.f. Emisie de radiații luminoase datorită încălzirii moderate a unui corp la o temperatură inferioară celei de incandescență. [Var.: **termoluminescență** s.f.] — Din fr. **thermoluminescence**.

TERMOLUMINESCENT, **-Ă** adj. v. **termoluminescent**.

TERMOLUMINESCENȚĂ s.f. v. **termoluminescență**.

TERMOMETRIC, **-Ă**, *termometrici*, *-ce*, adj. De termometru, privitor la termometru. — Din fr. **thermométrique**.

TERMOMETRIE s.f. Parte a fizicii care se ocupă cu măsurarea temperaturilor. — Din fr. **thermométrie**, germ. **Thermometrie**, engl. **thermometry**.

TERMOMETRU, *termometre*, s.n. Instrument folosit la măsurarea temperaturilor, format dintr-un tub de sticlă gradat terminat cu un rezervor care conține un lichid dilatabil (mercur, alcool etc.). — Din fr. **thermomètre**.

TERMOMINERĂL, **-Ă**, *termominerali*, *-e*, adj. (Despre izvoare, apă) Termal și cu săruri minerale. — **Termo-** + **mineral**.

TERMONASTIE, *termonastii*, s.f. Mișcare provocată de variații de temperatură la unele flori, care se închid la frig și se deschid la căldură. — Din fr. **thermonastie**.

TERMONUCLEĂR, **-Ă**, *termonucleari*, *-e*, adj. (Despre energia nucleară) Obținut prin fuziunea nucleelor de atomi ușori. ♦ *Reacție termonucleară* = reacție de fuziune a nucleelor elementelor ușoare, produsă sau amorsată pe cale termică prin realizarea unor temperaturi extraordinare de mari, fapt care face să se obțină cantități uriașe de energie greu de stăpânit și de dirijat. ♦ Care se bazează sau se referă la reacția termonucleară. ♦ *Armă termonucleară* = bombă cu hidrogen. [Pr.: -*cle-ar*] — Din fr. **thermonucléaire**.

TERMOPĂN® s.n. Suprafață vitrată, rezistentă la vânt, foc și substanțe chimice, care asigură izolarea termică și fonică și care se montează la ferestre sau la uși. ♦ (Adjectival) *Geam termopan*. — Denumire comercială.

TERMOPĂUZĂ s.f. Strat al atmosferei înalte care separă atmosfera de exosferă și în care temperatura rămâne constantă. [Pr.: -*pa-u*] — **Termo-** + **pauză**.

TERMOPIĂ, *termopile*, s.f. Pilă termoelectrică. — Din engl. **thermopile**.

TERMOPLĂST, *termoplaste*, s.n. Masă plastică ce se înmoaie prin încălzire. — Din fr. **thermoplaste**.

TERMOPLĂSTIC, **-Ă**, *termoplastici*, *-ce*, adj. (Despre materiale solide) Care nu-și modifică structura când este încălzit până la înmuiere și apoi răcit. — Din fr. **thermoplastique**.

TERMOPROPULSĂRE, *termoimpulsări*, s.f. Propulsare prin energie termică. — După fr. **thermoimpulsion**.

TERMOPROTECTOR, **-OĂRE**, *termo protectori*, *-oare*, adj. Care asigură termoprotecția. — **Termo-** + **protector**.

TERMOPROTECȚIE, *termo protecții*, s.f. Ansamblu de operații și mijloace tehnice care protejează de efectele încălzirii excesive. — **Termo-** + **protecție**.

TERMORADIANT, **-Ă**, *termoradianți*, *-te*, adj. (Fiz.; despre corpuri) Care radiază căldură. [Pr.: -*di-anț*] — **Termo-** + **radiant**.

TERMORECEPTOR, *termoreceptori*, s.m. Organ de simț situat în dermă, care recepționează variațiile de temperatură din mediul înconjurător. — **Termo-** + **receptor**.

TERMOREGLĂ, *termoreglez*, vb. I. Tranz. A produce fenomenul de termoreglare. — Din fr. **thermorégler**.

TERMOREGLĂRE s.f. Mecanism fiziologic prin care temperatura animalelor cu sânge cald este menținută constantă, indiferent de variațiile temperaturii mediului ambiant. — **Termo-** + **reglare**.

TERMOREGLATOR, *termoreglatoare*, s.n. Termostat (1). — Din fr. **thermorégulateur**.

TERMORELEU, *termorelee*, s.n. Releu a cărui funcționare este comandată fie de modificarea temperaturii mediului înconjurător, fie de căldura produsă în urma trecerii curentului electric prin elementul sensibil. — Din fr. **thermorelais**.

TERMOREZISTENT, **-Ă**, *termorezistenți*, *-te*, adj. (Despre unele materiale) Rezistent la căldură. — Din fr. **thermorésistant**.

TERMOREZISTENȚĂ, (2) *termorezistențe*, s.f. 1. Proprietate a unor materiale de a păstra o anumită rezistență mecanică la creșterea temperaturii. 2. Piesă care are proprietatea de a păstra o anumită rezistență mecanică la creșterea temperaturii. — **Termo-** + **rezistență** (după fr. **thermorésistivité**).

TERMORIGID, **-Ă**, *termorigizi*, *-de*, adj. (Despre materiale solide) Care își modifică proprietățile când este încălzit până la înmuiere și apoi răcit, suferind modificări structurale ireversibile în urma acestui proces. — **Termo-** + **rigid**.

TÉRMOS, *termosuri*, s.n. Vas de sticlă cu pereți dubli, argințați, între care s-a făcut vid, pus într-o cutie metalică, folosit, datorită însușirilor de izolator termic, pentru păstrarea unui lichid la temperatură constantă. — Din germ. **Thermosflasche**.

TERMOȘCOP, *termoscoape*, s.n. Instrument folosit pentru punerea în evidență a unor diferențe de temperatură. — Din fr. **thermoscope**.

TERMOȘCOPIE s.f. Măsurare a temperaturii. — **Termoscop** + suf. *-ie*.

TERMOSENSIBIL, **-Ă**, *termosensibili*, *-e*, adj. Sensibil la căldură. — Din fr. **thermosensible**.

TERMOSENSIBILITATE, *termosensibilități*, s.f. Sensibilitate la căldură. — Din fr. **thermosensibilité**.

TERMOȘFERĂ s.f. Ionosferă. — **Termo-** + **sferă**.

TERMOȘIFON, *termosifoane*, s.n. Aparat folosit în instalațiile de încălzire centrală, în care circulația fluidului se face în circuit închis, datorită diferenței dintre greutatea specifică a fluidului cald care se ridică prin conducta de plecare și greutatea specifică a fluidului care vine pe conducta de întoarcere la sursa de căldură. — Din fr. **thermosiphon**.

TERMOȘOLUBIL, **-Ă**, *termosolubili*, *-e*, adj. Solubil la cald. — **Termo-** + **solu-bil**.

TERMOSTABIL, **-Ă**, *termostabili*, *-e*, adj. (Despre substanțe, materiale etc.) Care nu este influențat sensibil de acțiunea căldurii. — Din fr. **thermostable**.

TERMOSTABILITATE s.f. Calitatea de a fi termostabil. — Din fr. **thermostabilité**.

TERMOSTĂT, *termostate*, s.n. 1. Aparat automat sau instalație care servește pentru reglarea și menținerea unei temperaturi constante într-o încăntă sau într-un circuit; termoreglator. ♦ Regulator automat al temperaturii unui motor cu ardere internă, instalat în circuitul apei de răcire. 2. Încintă în care se menține o temperatură constantă în vederea efectuării unor operații tehnologice, a desfășurării în anumite condiții de temperatură a unor procese chimice sau biologice etc. — Din fr. **thermostat**.

TERMOSTATĂRE s.f. Operație de menținere a temperaturii constante într-o încăntă, într-un recipient. — Din **thermostat**.

TERMOSTĂTIC, **-Ă**, *termostatici*, *-ce*, adj. Referitor la termostat, de termostat. ♦ Care menține o anumită temperatură (stabilă și echilibrată). — Din fr. **thermostatique**.

TERMOSTERILIZĂRE, *termosterilizări*, s.f. Sterilizare efectuată prin încălzire. — **Termo-** + **sterilizare**.

TERMOȘUDĂBIL, **-Ă**, *termosudabili*, *-e*, adj. Care poate fi sudat prin căldură. — **Termo-** + **sudabil**.

TERMOTACTISM s.n. (Biol.) Reacție a microorganismelor la variațiile de temperatură. — Din fr. **thermotactisme**.

TERMOTÉHNICĂ s.f. 1. Ramură a tehnicii care studiază utilizarea căldurii în scopuri industriale sau casnice. 2. Ramură a fizicii care cuprinde problemele de căldură și termodinamică. — Din fr. *thermotechnique*, germ. *Thermotechnik*.

TERMOTERAPIE s.f. Tratament al unei boli făcut cu ajutorul căldurii. — Din fr. *thermothérapie*.

TERMOTROPISM s.n. Calitate a unor organe vegetale de a realiza o mișcare de curbare spre o sursă de căldură. — Din fr. *thermotropisme*.

TERMOVIZOR, *termovizoare*, s.n. (Med.) Aparat folosit pentru diagnosticarea bolilor vaselor sangvine. — Din rus. *termovizor*.

TERN, **-Ă**, *terni*, *-e*, adj. (Livr.) Fără luciu, șters, spălăcit; *fig.* fără relief, fără culoare; mohorât, monoton. — Din fr. *terne*.

TERNĂR, **-Ă**, *ternări*, *-e*, adj. 1. Care este compus din trei unități sau din trei elemente. ♦ De ordinul al treilea. 2. (Despre versuri) Alcătuit din trei picioare metrice, având fiecare câte o silabă accentuată. 3. (Muz.); despre o succesiune ritmică, o măsură sau formă muzicală) Care se divizează în trei. — Din fr. *ternaire*, lat. *ternarius*.

TERNĂT, **-Ă**, *ternăți*, *-te*, adj. (Despre frunze) Care sunt reunite câte trei, pornind de pe tulpină, din același loc. — După fr. *terné*.

TERNIÓN, *ternioane*, s.n. Dulap metalic de construcție specială, cu despărțituri mici, în care sunt așezate biletele de tren. [Pr.: *-ni-on*] — Din germ. *Temion*.

TEROARE s.f. Groază, spaimă, frică provocată intenționat prin amenințări sau prin alte mijloace de intimidare sau de timorare. ♦ Asurire bazată pe intimidare, timorare, amenințare. — Din fr. *terreur*, lat. *terror*, *-oris*.

TEROFITĂ, *terofite*, s.f. Plantă erbacee anuală lipsită de capacitatea de a-și forma organe de iernare (muguri, rizomi) și care se înmulțește numai prin semințe. < (Adjectival) *Plantă terofită*. — Din fr. *thérophytes*.

TERRORISM s.n. 1. Totalitatea actelor intenționate de violență comise de un grup sau de o organizație pentru a provoca o teamă generalizată și pentru atingerea unor scopuri politice. 2. Atitudine, manifestare teroristă. — Din fr. *terrorisme*.

TERRORIST, **-Ă**, *teroriști*, *-ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care se referă la terorism, de teroare. 2. S.m. și f. Persoană care comite acțiuni bazate pe teroare; partizan, adept al terorismului. — Din fr. *terroriste*.

TERRORIZĂ, *terrorizez*, vb. I. Tranz. A inspira cuiva groază prin amenințări sau prin alte mijloace de intimidare; a face să trăiască într-o continuă stare de frică, de groază; a îngrozi, a înfricoșa, a înspăimânta. — Din fr. *terroriser*.

TERORIZĂRE, *terorizări*, s.f. Acțiunea de a teroriza și rezultatul ei. — V. *teroriza*.

TEROSONĂ, *terosonez*, vb. I. Tranz. A supune un autoturism unei operații de întreținere preventivă constând în aplicarea unui strat protector anticoroziv pe suprafața inferioară a caroseriei. — Din germ. *Terossan* [Werke].

TEROSONĂRE, *terosonări*, s.f. Acțiunea de a terosona. — V. *terosona*.

TEROSONĂT, **-Ă**, *terosonați*, *-te*, adj. (Despre autoturisme) Care a fost supus terosonării. — V. *terosona*.

TEROTÉHNICĂ, **-Ă**, *terotehnici*, *-ce*, s.f., adj. 1. S.f. Domeniu interdisciplinar cu implicații în proiectarea, construirea, exploatarea, întreținerea și repararea pieselor și organelor de mașini în scopul rentabilizării lor optime. 2. Adj. Referitor la terotehnică (1), de terotehnică (1). — Din engl. *terotechnics*.

TERPĒNĂ, *terpene*, s.f. (La pl.) Clasă de hidrocarburi naturale lichide, cu miros plăcut, care se găsesc în diverse uleiuri eterice; (și la sg.) hidrocarbură care face parte din această clasă. — Din fr. *terpène*.

TERPENTINĂ s.f. v. *terebentină*.

TERPÍN s.n. Substanță chimică obținută prin hidratarea esenței de terebentină. < *Hidrat de terpin* = substanță chimică utilizată ca medicament expectorant. [Var.: *terpínă* s.f.] — Din fr. *terpine*.

TERPÍNĂ s.f. v. *terpin*.

TERPINÓL s.n. Substanță chimică folosită în parfumerie. — Din fr. *terpinol*.

TERRAFORMING s.n. Preocupare care vizează remodelarea condițiilor existente pe o planetă, făcându-le asemănătoare celor de pe Pământ. [Pr.: *-fór*] — Cuv. engl.

TERTÉL, *terteluri*, s.n. (Ínv.) Șnur sau ciucure din fire de mătase sau de aur. — Din tc. *tırtil*.

TERTÍP, *tertipuri*, s.n. Șiretic, stratagemă, truc, viclenie. — Din tc. *tertib*.

TERT, **-Ă**, *terți*, *-e*, adj., s.m., s.n. 1. Adj. Care vine în rândul al treilea; al treilea. 2. S.m. (Jur.) Persoană care nu figurează ca parte în acte, în litigii sau în convenții nici direct, nici prin reprezentare și față de care actul juridic ori hotărârea pronunțată în cauză nu produce efecte. 3. S.n. (Log.; în sintagma) *Terțul exclus* = principiu fundamental al gândirii, conform căruia

un enunț nu poate fi decât adevărat sau fals în același timp și sub același raport, o a treia posibilitate fiind exclusă. — Din lat. *tertius*, it. *terzo*.

TERȚAROLĂRE, *terțarolări*, s.f. Reducere a suprafeței unei vele când vântul depășește o anumită forță. — Din *terțarolă*.

TERȚAROLĂ, *terțarole*, s.f. Porțiune dintr-o pânză de navă care se strânge prin înfășurare, pentru a reduce suprafața pânzei expusă vântului când acesta depășește o anumită forță. — Din it. *terzaruola*.

TÉRTĂ, *terțe*, s.f. (Muz.) Intervalul dintre două sunete ale gamei, la distanța de trei trepte. — Din it. *terza*.

TERTÉT, *terfete*, s.n. 1. Ansamblu compus din trei voci sau din trei instrumente care execută împreună o bucată muzicală scrisă pentru un astfel de ansamblu; trio. 2. Terțină. — Din it. *terzetto*.

TÉRTIA s.f. Literă de tipar cu un corp de 16 puncte tipografice. [Pr.: *-ți-a*] — Din germ. *Tertia*.

TERȚIĂR, **-Ă**, *terțiari*, *-e*, adj. 1. Care reprezintă stadiul al treilea sau faza a treia în dezvoltarea unui lucru. 2. (În sintagma) *Eră terțiară* (și substantivat, n.) = prima parte a mezozoicului (până la începutul erei cuaternare) caracterizată prin mari schimbări ale scoarței terestre, prin apariția mărilor și a lanțurilor de munți. [Pr.: *-ți-ar*] — Din fr. *tertiaire*, lat. *tertiarius*.

TERTÍNĂ, *terține*, s.f. Poezie în formă fixă, alcătuită din strofe de trei versuri, dintre care al doilea rimează cu primul și cu al treilea din strofa următoare; terțet (2). ♦ Strofă dintr-o astfel de poezie. — Din it. *terzina*.

TERTIO adv. În al treilea rând, într-o enumerare. [Pr.: *-ți-o*] — Din fr. *tertio*.

TERZIMÁN s.m. v. *tergiman*.

TESÁC, *tesace*, s.n. Sabie scurtă și lată purtată în trecut de infanteriști și de sergenți de stradă; *p. restr.* teacă de sabie. — Din rus. *tesak*.

TESÁLIC, **-Ă**, *tesalici*, *-ce*, adj. Care aparține Tesaliei, rivitor la Tesalia. — *Tesalia* (n. pr.) + suf. *-ic*.

TESCOVINĂ, (2) *tescovine*, s.f. 1. Ceea ce rămâne după stoarcerea fructelor, mai ales a strugurilor sau a sfeclii de zahăr; boștină. 2. Băutură alcoolică obținută prin fermentarea și distilarea resturilor rămase după stoarcerea mustului din struguri. — Cf. sl. *těskŭ*.

TESCUI, *tescuiesc*, vb. IV. Tranz. A presa struguri, fructe, pentru a stoarce mustul; a pune la teasc. ♦ Fig. A strânge, a apăsa, a îndesa; a ticsi. — Din sl. *těskovati*.

TESCUIRE, *tescuiři*, s.f. Acțiunea de a *tescui* și rezultatul ei. — V. *tescui*.

TESCUIȚ, **-Ă**, *tescuiți*, *-te*, adj. Presat, stors în teasc. ♦ Fig. Îndesat, ticsit. — V. *tescui*.

TÉSLA s.f. (Fiz.) Unitate de măsură a inducției magnetice. — Din fr. *tesla*.

TESLĂR, *teslari*, s.m. 1. (Reg.) Dulgher. 2. (La pl.) Subalterni ai căpitanului de poduri care, în Evul Mediu, în Țările Române, aveau obligația de a le repara. — *Teslă* + suf. *-ar*.

TESLĂ, *tesle*, s.f. Unealtă cu coada scurtă, cu tăiș metalic lat și curbat, folosită de dulgheri, rotari și dogari la fasonarea lemnului. — Din sl. *tesla*.

TESLĂRIE, (2) *teslării*, s.f. (Reg.) 1. Meseria de teslar; dulgherie. 2. Atelierul teslarului — *Teslar* + suf. *-ie*.

TEST¹, *teste*, s.n. 1. (Psih.) Probă prin care se examinează funcții senzoriale-motorii sau mintale, nivelul dezvoltării intelectuale, aptitudinile etc. 2. Probă (scrisă sau orală) de verificare a cunoștințelor. < *Text-grilă* = probă scrisă sub formă de grilă. — Din fr., engl. *test*.

TEST², *teste*, s.n. Înveliș calcaros sau chitinos care protejează corpul unor moluște, crustacee etc. — Din fr. *test*.

TESTĂ¹, *testez*, vb. I. Tranz. A da dispoziții prin testament cu privire la transmiterea unor bunuri materiale; a lăsa ceva prin testament. — Din fr. *tester*, lat. *testari*.

TESTĂ², *testez*, vb. I. Tranz. A supune pe cineva unui test¹; a face un test¹. — Din fr. *tester*.

TESTACÉU, *testacee*, s.n. (La pl.) Subordin de moluște al căror corp are un înveliș calcaros; (și la sg.) molușcă aparținând acestui subordin. — Din fr. *testacé*, lat. *testaceus*.

TESTAMÉNT, *testamente*, s.n. 1. Act juridic unilateral, revocabil cât timp testatorul este în viață, prin care cineva își exprimă dorințele ce urmează a-i fi împlinite după moarte, mai cu seamă în legătură cu transmiterea averii sale. < *Testament olograf* = testament scris în întregime, datat și semnat de testator. *Testament autentic* = testament întocmit de către un funcționar de stat, cu formalitățile cerute de lege. 2. (În sintagmele) *Vechiul Testament* = prima parte a Bibliei recunoscută și de mozaici și de creștini, cuprinzând textele referitoare la credințele religioase și la viața poporului evreu (până la nașterea lui Hristos). *Noul Testament* = a doua parte a Bibliei cuprinzând Evangheliile și alte scrieri religioase (de după nașterea lui Hristos), recunoscute numai de creștini. — Din lat. *testamentum*, fr. *testament*.

TESTAMENTĂR, -Ă, *testamentari*, -e, adj. Privitor la un testament, care este prevăzut într-un testament sau rezultă dintr-un testament. — Din fr. **testamentaire**, lat. **testamentarius**.

TESTĂRE, *testări*, s.f. Acțiunea de a *testa*² și rezultatul ei. — V. *testa*².

TESTĂTOR, -OĂRE, *testatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care a făcut un testament, care a testat¹. — Din fr. **testateur**, lat. **testator**, -oris.

TESTEĂ, *testele*, s.f. Pachet cuprinzând un număr fix (de obicei 10, 12 sau 24) de obiecte de același fel (azi, mai ales ace) legate sau ambalate împreună pentru a forma un tot. ♦ Ambalaj al acestor obiecte. — Din tc. **teste**, **deste**.

TESTEMÉL, *testemele*, s.n. (Pop.) Basma, tulpan, năframă. — Din tc. **testmal**, **destmal**, bg. **testemel**.

TÉSTER, *testere*, s.n. 1. Aparat care, introdus în gaura de sondă, permite recoltarea unor probe de fluid în vederea unor analize. 2. (P. gener.) Orice aparat, dispozitiv care servește testărilor. [Acc. și: *testér*. — Pr.: *téstár*] — Din fr., engl. **tester**.

TESTÍCUL, *testicule*, s.n. Glandă genitală masculină pereche, care produce spermatozoizii și hormonii masculini. — Din fr. **testicule**, lat. **testiculus**.

TESTICULAR, -Ă, *testiculari*, -e, adj. Care aparține testiculului, care se referă la testicule. — Din fr. **testiculaire**.

TESTIMONIAL, -Ă, *testimoniali*, -e, adj. Care se face prin martori, care se bazează pe o mărturie. [Pr.: -ni-al] — Din fr. **testimonial**, lat. **testimonialis**.

TESTIMONIU, *testimonii*, s.n. (Înv.) Mărturie, dovadă; (concr.) act, document doveditor; certificat, adeverință. — Din lat. **testimonium**.

TESTOSTERÓN, *testosteroni*, s.m. Hormon sexual masculin care menține caracterile sexuale secundare masculine, folosit și în terapeutică. [Var.: *testosterónă* s.f.] — Din fr. **testostérone**.

TESTOSTERONĂ s.f. v. *testosteron*.

TEȘCHEREĂ, *teșcherele*, s.f. 1. (Înv. și fam.) Pungă cu bani; bani. 2. (Înv.) Adeverință, certificat, chitanță. 3. (Înv.) Permis de călătorie; pașaport. — Din tc. **tezkere**.

TEȘI, *teșesc*, vb. IV. Tranz. A tăia sau a reteza oblic un lemn, un trunchi. ♦ A netezi, a rotunji, a nivela muchia sau vârful unui obiect ascuțit. ♦ A turti (cu o lovitură) strămbând sau aplecând pe o parte. — Din sl. **tešon**, **tesati**.

TEȘIRE, *teșiri*, s.f. Acțiunea de a *teși* și rezultatul ei. ♦ (Tehn.) Operație de formare a unei fețe oblice la muchia unui obiect, având de obicei lățimea mică față de lungime. ♦ (Tehn.) Operație de formare a unei porțiuni tronconice la extremitatea unei găuri cilindrice. — V. *teși*.

TEȘIT, -Ă, *teșiți*, -te, adj. Cu colțurile sau muchiile retezate sau rotunjite. ♦ Turtit. — V. *teși*.

TEȘITÓR, *teșitoare*, s.n. Unealtă construită dintr-o tijă de oțel cu una sau cu ambele extremități tronconice, folosită la teșirea găurilor cilindrice. — *Teși* + suf. -tor.

TEȘITURĂ, *teșituri*, s.f. 1. Tăietură piezișă făcută într-un copac (pentru a-l doborî). ♦ Suprafață teșită a unui obiect (neted). ♦ (Tehn.) Suprafață conică obținută prin operația de teșire. 2. Ciot, buturugă. — *Teși* + suf. -tură.

TEȘMENÍ, *teșmenesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) buimăci, a (se) încurca, a (se) zăpăci. — Et. nec.

TEȘMENÍRE, *teșmeniri*, s.f. (Reg.) Faptul de a (se) *teșmeni*. — V. *teșmeni*.

TEȘMENÍT, -Ă, *teșmeníți*, -te, adj. (Reg.; adesea substantivat) Buimăcit, încurcat, zăpăcit. ♦ Dezmațat; netrebnic. — V. *teșmeni*.

TÉTA, *teta*, s.m. A opta literă a alfabetului grecesc. — Din ngr. **théta**.

TÉTÁNIC, -Ă, *tetanici*, -ce, adj. 1. Care se referă la tetanos, care provoacă tetanosul sau care este provocat de tetanos. 2. Care se referă la tetanie. — Din fr. **tétanique**.

TETÁNIE s.f. Sindrom caracterizat prin contracția mușchilor și înțepenirea membrilor, ca urmare a anumitor boli sau a unor stări fizice excepționale. — Din fr. **tétanie**.

TETÁNISM s.n. (Med.; impr.) Tetanie. — Din fr. **tétanisme**.

TETÁNIZĂ, *tetanizez*, vb. I. Tranz. A provoca contracții musculare asemănătoare cu cele cauzate de tetanos; a îmbolnăvi de tetanos. — Din fr. **tétaniser**.

TÉTÁNOS s.n. Boală infecțioasă gravă, caracterizată printr-o contracție permanentă și foarte dureroasă a mușchilor; fâlcăriță. — Din fr. **tétanos**.

TÉTĂ, *tete*, s.f. (Înv. și reg.) Femeie angajată într-o familie special pentru a se ocupa de copiii mici; guvernantă. — Formație onomatopeică.

TÉTEA s.m. (Pop.) Termen pentru tată, bunic sau străbunic; nume pe care și-l dau aceștia vorbind cu copiii, nepoții etc. lor, uneori și cu persoane străine. — Cf. rus. *te a tea*.

TÉTE-Ă-TÉTE, *tête-à-tête-uri*, s.n. Convorbire între patru ochi. ♦ Întâlnire a două persoane. [Pr.: *tetaté*] — Din fr. **tête-à-tête**.

TETERÍST, *teteriști*, s.m. (Rar) Soldat în termen care, în baza absolvirii unei școli civile prevăzute de lege, beneficiază de reducerea serviciului militar. — T.T.R. (tânăr cu termen redus) + suf. -ist.

TETIERĂ, *tetiére*, s.f. Piesă accesorie a unui fotoliu sau scaun pe care se sprijină capul. [Pr.: -ti-e-] — Din fr. **tétière**.

TÉTINĂ, *tétine*, s.f. Biberon. — Din fr. **tétine**.

TETRA¹-Element de compunere însemnând „format din patru”, „patru”, „de patru ori” care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. — Din fr. **tétra**.

TÉTRA² s.f. Țesătură textilă cu aspect de tricot în care două ochiuri pe față alternează cu două ochiuri pe dos; *p. ext.* produs confecționat din acest material. ♦ (Adjectival) *Maiou tetra*. — Denumire comercială.

TETRACHENĂ, *tetrachene*, s.f. Fruct format din patru achene, care se desfac numai la maturitate. — Din fr. **tétrachène**.

TETRACICLINĂ s.f. Antibiotic utilizat în tratamentul infecțiilor cu colibacilii, virusuri etc. — Din fr. **tétracycline**.

TETRACLORMETÁN s.n. (Chim.) Tetraclorură de carbon. — Din fr. **tétrachlorméthane**, engl. **tetrachlormethane**.

TETRACLORURĂ, *tetracloruri*, s.f. Combinație a clorului cu un corp simplu tervalent. ♦ *Tetraclorură de carbon* = lichid greu, incolor, cu miros plăcut care se folosește ca solvent pentru grăsimi, lacuri etc., la fabricarea insecticidelor și la umplerea unor stingătoare de incendii. — Din fr. **tétrachlorure**.

TETRACÓRD, *tetracorduri*, s.n. 1. (În Antichitate) Liră cu patru coarde. 2. Șir de patru sunete dintr-o scară muzicală. — Din fr. **tétracorde**.

TETRACROMÁTIC, -Ă, *tetracromatici*, -ce, adj. În patru culori. — Din engl. **tetrachromatic**.

TETRADACTÍL, -Ă, *tetradactili*, -e, adj. (Zool.) Care are câte patru degete la fiecare membru. — Din fr. **tétradactyle**.

TETRADRÁHMĂ, *tetradrahme*, s.f. Monedă de argint în Grecia antică, care valora patru drahme. — Din fr. **tétradrachme**.

TETRAÉDRIC, -Ă, *tetraedrici*, -ce, adj. Privitor la tetraedru, ca tetraedrul; în formă de tetraedru. — Din fr. **tétraedrique**.

TETRAEDRÍT s.n. Minereu de cupru și argint. — Din fr. **tétréadrite**.

TETRAÉDRU, *tetraedre*, s.n. Poliedru cu patru fețe triunghiulare, patru vârfuri și șase muchii. — Din fr. **tétréedre**.

TETRAEVÁNGHEL, *tetraevanghele*, s.n. Carte care cuprinde cele patru Evanghelii; evangheliar. [Var.: *tetravánghel* s.n.] — Din ngr. **tetraevanghélion**.

TETRAFÓNIC, -Ă, *tetrafonici*, -ce, adj. (Rar) Cuadrofonic. — Din fr. **tétraphonique**.

TETRAFONÍE s.f. (Rar) Tehnică de înregistrare și redare, bazată pe folosirea a patru surse acustice; cvadrfonie. — Din fr. **tétraphonie**.

TETRAGÓN, *tetragoane*, s.n. (Rar) Patrulater. — Din fr. **tétragone**.

TETRAGONÁL, -Ă, *tetragonali*, -e, adj. Care are formă de tetragon. — Din fr. **tétragonale**.

TETRAGRÁMĂ, *tetragrame*, s.f. (Livr.) Nume format din patru litere; *p. ext.* grup de patru litere. — Din fr. **tétragramme**.

TETRAHIDROBENZÉN s.m. (Chim.) Cicloalchenă cu șase atomi de carbon în moleculă. — Din fr. **tétrahydrobenzène**, engl. **tetrahydrobenzene**.

TETRAHIDRONAFTALÍNĂ s.f. (Chim.) Tetralină. — Din fr. **tétrahydronaph-talène** (după *naftalină*).

TETRALÍNĂ s.f. Lichid incolor, insolubil în apă, solubil în alcool, eter etc., obținut din naftalină și servind ca dizolvant în industria casnică; tetrahidronaftalină. — Din fr. **tétraline**.

TETRALOGÍE, *tetralogii*, s.f. Serie de patru piese de teatru (trei tragedii și o dramă satirică) pe care poeții greci o prezentau la concursuri. ♦ P. ext. Serie de patru opere literare sau muzicale unite printr-o idee comună. — Din fr. **tétralogie**.

TETRAMÉTRU, *tetrametri*, s.m. Vers grec compus din patru grupe a câte două picioare (patru metri). — Din fr. **tétramètre**.

TETRAONÍDĂ, *tetraonide*, s.f. (La pl.) Familie de păsări galinacee reprezentată prin ieruncă; (și la sg.) pasăre din această familie. — Din fr. **tétraronidé**.

TETRAPÓD¹, *tetrapoduri*, s.n. Piedestal cu patru picioare, pe care se așază Evanghelia sau diferite obiecte de cult. — Din ngr. **tetrapodos**.

TETRAPÓD², -Ă, *tetrapozi*, -de, adj., s.n. Vertebrat care are patru picioare; patruped. — Din fr. **tétrapode**.

TETRAPODÍE, *tetrapodii*, s.f. Metru (3) antic compus din patru picioare (9). — Din fr. **tétrapodie**, engl. **tetrapody**.

TETRÁRH, *tetrarhi*, s.m. (În Imperiul Roman) Suveran sau guvernator al unui sfert de regat ori al unei provincii. ♦ Fiecare dintre cei patru membri ai unei tetrarii. — Din lat. **tetrarches**, ngr. **tetrárchis**, fr. **tétrarque**.

TETRARHÁT, *tetrahate*, s.n. (Ist.) Demnitate de tetrah. ♦ Tetrarhie. — Din fr. **tétrarc(h)at**.

TETRARHIE, *tetrahii*, s.f. Sistem politic (instituit de Dioclețian) potrivit căruia administrarea Imperiului Roman era împărțită în patru părți, cu patru conducători. ♦ Timpul cât guvernă un tetrah. — Din fr. **tétrarchie**.

TETRASILÁB, *tetrasilabe*, s.n. Cuvânt sau (mai rar) vers format din patru silabe. — Din fr. **tétrasyllabe**.

TETRASILÁBIC, **-Ă**, *tetrasilabici*, *-ce*, adj. (Despre cuvinte sau versuri) Care este format din patru silabe. — Din fr. **tétrasyllabique**.

TETRATLÓN, *tetrațoane*, s.n. Probă sportivă combinată la care se face însumarea punctelor realizate de concurenți în patru probe reunite, alese de organizatorii concursurilor. — Din fr. **tétrathlon**.

TETRATLONÍST, **-Ă**, *tetrațloniști*, *-ste*, s.m. și f. Sportiv specializat în tetrațlon. — **Tetrațlon** + suf. *-ist*.

TETRAVALÉNT, **-Ă**, *tetravalenți*, *-te*, adj. (Despre elemente chimice) Care are valența patru. — Din fr. **tétravalent**.

TETRAVÁNGHEL s.n. v. **tetraevanghel**.

TETREÁ, *tetrele*, s.f. (Inv.) Dulceață (de chitră). — Din tc. **tetre**.

TETRÓDÁ, *tetrode*, s.f. Tub electronic cu patru electrozi situați într-un balon cu vid. — Din fr. **tétrode**.

TEU, *teuri*, s.n. 1. Riglă de desen prevăzută la un capăt cu o riglă mai mică, perpendiculară pe prima. 2. Dispozitiv indicator în formă de T, folosit pe un aeroport pentru a arăta direcția și sensul vântului. 3. Nume dat unor obiecte care au forma literei T. — Din fr. **té**.

TEUCÁ s.f. v. **teică**.

TEUGÁ, *teuge*, s.f. Construcție situată deasupra punții superioare la prora unei nave, în interiorul căreia sunt amenajate magazine și, mai rar, locuințe pentru echipaj. [Acc. și: *teugă*] — Din fr. **teugue**.

TEURGÍE s.f. (Livr.) Magie albă. [Pr.: *te-ur-*] — Din fr. **théurgie**, lat. **theurgia**.

TEUTÓN, **-Ă**, *teutoni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte dintr-un ordin monahocavaleresc german. 2. Adj. Care aparține teutonilor (1), privitor la teutoni; *p. gener.* german, nemțesc; teutonic. [Pr.: *te-u-*] — Din fr. **teuton**.

TEUTÓNIC, **-Ă**, *teutonici*, *-ce*, adj. Teuton (2). [Pr.: *te-u-*] — Din fr. **teutonique**.

TEVATÜRÁ s.f. Zarvă, gălăgie, scandal. ♦ Bucluc, neplăcere. ♦ Tulburare, încăierare, răscoală, răzmeriță. — Din tc. **tevatür**.

TEX, *texuri*, s.n. Sistem de măsurare a finetii firelor textile. — Din fr. **tex**.

TEXOPRÍNT s.n. Procedeu de obținere a unui dispozitiv fotografic după o formă de tipar înaltă. — Din germ. **Texoprint**.

TEXT, *texte*, s.n. 1. Ceea ce este exprimat în scris; cuprinsul unei opere literare sau științifice, al unui discurs, al unei legi etc. ♦ Fragment, parte dintr-o scriere. 2. Cuvintele unei compoziții muzicale. 3. Literă de tipar cu un corp de 20 de puncte tipografice. — Din fr. **texte**, lat. **textus**.

TEXTIÉR, *textieri*, s.m. Autor de texte pentru muzică ușoară. [Pr.: *-ti-er-*] — **Text** + suf. *-ier*.

TEXTÍL, **-Ă**, *textili*, *-e*, adj. 1. (Despre fibre, mașini etc.) Care servește la țesut sau la tricotat; care poate fi folosit în țesătorie. ♦ (Despre plante) Din care se extrag fibre textile (1). ♦ Țesut, lucrat din fibre sau din fire. 2. Care se referă la țesătorie sau la țesături. **Industria textilă**. ♦ (Substantivat, f. pl.) Stofe, pânzeturi; *p. ext.* obiecte confecționate din stofe sau din pânzeturi. — Din fr. **textile**, lat. **textilia**.

TEXTILÍST, **-Ă**, *textiliști*, *-ste*, adj. (Adesea substantivat) Care se ocupă cu țesătoria, specializat în industria textilă. — **Textil** + suf. *-ist*.

TEXTOLÍT, *textolite*, s.n. Material în formă de plăci, constituit din straturi de țesături impregnate cu rășini sintetice de tipul bachelitei, prelucrat prin așchiere, utilizat ca material electroizolant în electrotehnică și radiotehnică, în construcția de mașini (la fabricarea unor roți dințate). — Din fr. **textolite**.

TEXTOLÓG, **-Ă**, *textologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în textologie. — Din **textologie** (derivat regresiv).

TEXTOLÓGIC, **-Ă**, *textologici*, *-ce*, adj. Referitor la textologie, de textologie. — Din **textologie**.

TEXTOLOGÍE s.f. Disciplină filologică aplicată la studiul comparat al textelor unor opere literare sau de altă natură, pentru stabilirea versiunii definitive corecte, autentice, în vederea republicării operelor în ediții postume. — Din rus. **tekstologhia**.

TEXTUÁL, **-Ă**, *textuali*, *-e*, adj. Care este reprodus cuvânt cu cuvânt, fără nicio modificare a textului original. [Pr.: *-tu-al-*] — Din fr. **textuel**.

TEXTURÁ, *texturez*, vb. I. Tranz. A face să crească volumul fibrelor sintetice textile în vederea îmbunătățirii calității termoizolante, extensibile etc. — Din engl. **texture**.

TEXTURÁ, *texturi*, s.f. 1. Constituția unei roci sau a unui aliaj din punctul de vedere al orientării în spațiu a părților componente. 2. Țesătură, urzeală.

3. Imprimat de dimensiuni mici, sub formă de fășie, care se lipește într-o lucrare tipărită, acoperind pasajele care trebuie rectificat. — Din fr. **texture**, lat. **textura**.

TEZÁUR, *tezaure*, s.n. 1. Cantitate mare de monede, bijuterii, pietre scumpe sau alte obiecte de preț, strășne și păstrate în loc sigur; *p. ext.* avere, bogăție. ♦ Loc unde se păstrează obiectele de preț. ♦ Bani sau obiecte prețioase ascunse de multă vreme în pământ și care au fost descoperite întâmplător; comoară. 2. Totalitatea aurului și a altor metale prețioase, efecte etc. care se găsesc în depozitul unei bănci de emisie, constituind acoperirea biletelor de bancă sau a bancomotelor emise. ♦ Totalitatea bunurilor de care dispune statul la un moment dat. ♦ Locul unde se păstrează depozitele de metale prețioase, bani sau efecte ale statului sau ale unei bănci; visterie. 3. Fig. Ceea ce este foarte iubit și prețuit; odor. ♦ Patrimoniu cultural (material și spiritual) al unei societăți, al unei epoci. [Pr.: *-za-ur-*] — Din lat. **thesaurus**.

TEZÁURÁR, *tezaurari*, s.m. (Inv.) Custodele unui tezaur; funcționar care primea și distribuia banii statului; casier, vistiernic. [Pr.: *-za-u-*] — **Tezaur** + suf. *-ar*.

TEZÁURIZÁ, *tezaurizez*, vb. I. Tranz. A sustrage din circuitul economic normal mijloacele bănești aflate sub formă de bani sau de valută; *p. gener.* a strânge, a acumula bani sau obiecte de valoare. [Pr.: *-za-u-*] — Din fr. **thésauriser**, lat. **thesaurizare**.

TEZÁURIZÁRE, *tezaurizări*, s.f. Acțiunea de a tezauriza și rezultatul ei. [Pr.: *-za-ur-*] — V. **tezauriza**.

TEZÁURIZÁTOR, *tezaurizatori*, s.m. (Rar) Persoană care tezaurizează. [Pr.: *-za-u-*] — **Tezauriza** + suf. *-tor*.

TÉZÁ, *teze*, s.f. 1. Afirmatie expusă și susținută într-o discuție; idee principală dezvoltată și demonstrată într-o operă, într-o cuvântare etc. ♦ Loc. adv. (Inv.) *În teză generală* = în general. 2. Idee formulată concis, susținută ca temei al unei concepții filosofice, juridice, politice etc. 3. Lucrare scrisă, făcută de elevi în clasă sub supravegherea profesorului, la sfârșitul unei perioade de studiu sau la un examen. ♦ *Teză de licență* (sau *doctorat*) = lucrare științifică prezentată de un candidat pentru obținerea titlului de licențiat (sau de doctor în științe). — Din fr. **thèse**, lat. **thesis**.

TEZÍSM s.n. Susținere, propagare a anumitor teze. ♦ Caracter al unei scrieri care se limitează la ilustrarea sau demonstrarea unor teze prestabilite; *p. ext.* didacticism. — **Teză** + suf. *-ism*.

TEZÍST, **-Ă**, *teziști*, *-ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care enunță, susține, ilustrează o anumită teză în artă, în literatură etc. 2. S.m. și f. Persoană care practică tezismul. — **Teză** + suf. *-ist*.

THAILANDÉZ, **-Ă**, *thailandezi*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația statului Thailanda sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Thaiandei sau thailandezilor (1), privitor la Thailanda ori la thailandezi. [Pr.: *tailandéz*] — Din fr. **thailandais**.

THALIDOMIDÁ s.f. (Farm.) Tranchilizant și antivomitiv cu acțiune nocivă asupra fătului când este administrat femeilor gravide. — Din engl., fr. **thalidomide**.

THRÍLLER, *thrillere*, s.n. (Englezism) Roman, piesă de teatru sau film de groază. [Pr.: *sri-lár*] — Cuv. engl.

TÍ interj. (Cu «i» prelungit) Exclamație care exprimă diverse stări sufletești (mirare, admirație, mânie, ciudă, necaz). — Onomatopee.

TIAMÍNÁ s.f. (Farm.) Vitamina B₃. [Pr.: *ti-a-*] — Din fr. **thiamine**.

TIÁRÁ, *tiare*, s.f. 1. Coroană purtată de către regii vechilor perși și de către conducătorii altor popoare orientale. 2. Mitră papală formată din trei coroane suprapuse, decorate cu flori de crin stilizate. [Pr.: *ti-a-*] — Din fr. **tiare**, lat. **tiara**.

TIBÉT s.n. (Inv.) Numele unei țesături de lână. — Din germ. **Tibet**, fr. **tibet**.

TIBETÁN, **-Ă**, *tibetani*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Tibet. 2. Adj. Care aparține Tibetului sau tibetanilor (1), privitor la Tibet ori la tibetani. ♦ (Substantivat, f.) Limbă vorbită în Tibet. — Din fr. **tibétain**.

TÍBIA, *tibii*, s.f. Os lung și gros al piciorului, situat între genunchi și gleznă, lângă peroneu, cu care formează scheletul gambei. [Pr.: *-bi-a-*] — Din fr., lat. **tibia**.

TÍBIÁL, **-Ă**, *tibiali*, *-e*, adj. Care se referă la tibia, care aparține tibiei. [Pr.: *-bi-a-*] — Din fr. **tibial**.

TÍBÍȘÍR, *tibișire*, s.n. (Inv. și reg.) Cretă (pentru scris pe tablă). — Din tc. **tebeșir**.

TIC¹ interj. (De obicei repetat) Cuvânt care redă sunetul ritmic al ceasornicului, bătăile inimii etc.; tic-tac. — Onomatopee.

TIC², *ticuri*, s.n. Mișcare convulsivă, bruscă, spasmodică și repetată, rezultată din contractarea involuntară a unui sau a mai multor mușchi. ♦

Deprindere (neplăcută, ridiculă etc.) pe care o capătă cineva în mod inconștient. — Din fr. **tic**.

TICĂI¹, pers. 3 *ticăie*, vb. IV. Intrans. **1.** (Despre ceasornice) A emite un sunet ritmic caracteristic în timpul funcționării; a face tic-tac. **2.** (Despre inimă) A bate tare (sub efectul unei emoții puternice); a zvâcni, a palpa. — **Tic¹** + suf. *-ăi*.

TICĂI², *ticăiesc*, vb. IV. Refl. și intrans. (Pop.) A lucra încet, fără spor; a se mocăi. — Et. nec.

TICĂIALĂ, *ticăieli*, s.f. Muncă fără spor; mocăială. — **Ticăi²** + suf. *-eală*.

TICĂI¹, *ticăituri*, s.n. Faptul de a *ticăi¹*; bătaie, sunet ritmic al ceasornicului; zvâcnire, palpitate a inimii. — V. **ticăi¹**.

TICĂI², *-Ă*, *ticăiți*, *-te*, adj. (Despre oameni) **1.** Care lucrează încet, fără spor; mocăit. **2.** (Pop.) Nenorocit, necăjit; sărman, năpăstuit. — V. **ticăi²**.

TICALÓS, *-OASĂ*, *ticăloși*, *-oase*, adj., s.m. și f. **1.** (Persoană) care comite fapte reprobabile; nemernic. **2.** (Înv.) (Persoană) care se găsește într-o stare jalnică; (om) vrednic de milă, sărman, nenorocit. — **Ticală** (înv. „mizerie”, et. nec.) + suf. *-os*.

TICĂLOȘENIE, *ticăloșenii*, s.f. (Rar) Ticăloșie (1). — **Ticălos** + suf. *-enie*.

TICĂLOȘESTE adv. (Înv.) În mod josnic, mârșav. — **Ticălos** + suf. *-ește*.

TICĂLOȘI, *ticăloșesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A decădea sau a face să decadă din punct de vedere moral sau material. — Din **ticălos**.

TICĂLOȘIE, *ticăloșii*, s.f. **1.** Stare de decădere morală; *p. ext.* faptă comisă de un om ticălos (1), faptă josnică; nemernicie, mârșăvie, ticăloșenie, josnicie. **2.** (Înv.) Mizerie, sărăcie; nefericire, nenorocire. — **Ticălos** + suf. *-ie*.

TICHÉT, *tichete*, s.n. Imprimat care asigură posesorului anumite drepturi (la spectacole, călătorii etc.). — Din fr., engl. **ticket**.

TICHIE, *tichii*, s.f. Obiect de îmbrăcăminte din stofă sau din pânză, de forma unei calote sferice, care acoperă numai creștetul capului. ♦ Expr. *Ce-i lipsește chelului? Tichie de mângâritar*, se spune, ironic, despre cel care, lipsit de lucruri de primă necesitate, dorește să aibă altele, mai puțin utile sau inutile. ♦ Bonetă, scufiță. ♦ (Pop.) Membrană care învelește capul unor copii nou-născuți; căiță. ♦ Expr. (În superstiții) *A se naște cu tichia în (sau pe) cap* = a fi norocos. [Var.: (reg.) *chitfe* s.f.] — Din tc. **takke**.

TICHIUȚĂ, *tichiuțe*, s.f. Diminutiv al lui *tichie*. ♦ (În basme) *Tichiuța dracului* = pălărioară înzestrată cu puterea de a-l face nevăzut pe cel care o poartă. [Pr.: *-chi-u-*] — **Tichie** + suf. *-uță*.

TICLUI, *ticluiesc*, vb. IV. Tranz. (Pop. și fam.) A aranja, a așeza; a înjgheba, a întocmi. ♦ Fig. A pune la cale (potrivind, inventând, născocind). ♦ Expr. *A o ticlui (bine)* = a da unei afirmații mincinoase aparența de adevăr. **2.** A compune, a redacta (repede, ușor). — Et. nec.

TICLUIRE, *ticluiri*, s.f. Acțiunea de a *ticlui* și rezultatul ei. — V. **ticlui**.

TICNĂ s.f. v. **tihnă**.

TICNEALĂ s.f. v. **tihneală**.

TICNÍ vb. IV v. **tihni**.

TICNÍRE s.f. v. **tihnire**.

TICNÍT, *-Ă* adj. v. **tihnit**.

TICSI, *ticsesc*, vb. IV. **1.** Tranz. A umple până la refuz un spațiu (îngrămădind, înghesuind ceva); a înțesa; *p. ext.* a îmbâcsi. **2.** Tranz. și refl. (Înv.) A (se) înghesui. [Var.: (reg.) **tecsu** vb. IV] — Et. nec.

TICSÍRE, *ticsiri*, s.f. Acțiunea de a *ticsi* și rezultatul ei; îngrămădire, înghesuire. — V. **ticsi**.

TICSÍT, *-Ă*, *ticsiți*, *-te*, adj. (Despre spații, recipiente) Plin până la refuz. ♦ (Despre obiecte sau ființe) Înghesuit peste măsură (într-un spațiu). ♦ (Despre locuri, terenuri) Acoperit în întregime, înțesat. — V. **ticsi**.

TIC-TÁC, (2) *tic-tacuri*, s.n., interj. **1.** Interj. Cuvânt care redă sunetul ritmic al ceasornicului, bătaie înimii, loviturile ritmice într-un corp tare etc.; **tic¹**. **2.** S.n. Zgomot regulat și monoton. *Tic-tacul ceasornicului*. — Din fr. **tic-tac**, germ. **Ticktack**.

TIE-BREAK, *tie-breakuri*, s.n. (La tenis) Situație de egalitate în care se joacă un ghem pentru a se decide câștigătorul setului². [Pr.: *táibrec*]. — Din engl. **tie-break**.

TIFÁN, *tifane*, s.n. Năvod mic folosit pentru pescuit în bălți, iazuri, canale. — Et. nec.

TÍDRUC, *tídrucuri*, s.n. **1.** Metodă de tipărire cu forme de tipar la care imaginea este realizată prin scobitură gravate. **2.** Mașină de tipar cu care se imprimă după **tídruc** (1). — Din germ. **Tiefdruck**.

TÍFIC, *-Ă*, *tífici*, *-ce*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de tifos, privitor la tifos; care provoacă tifosul. **2.** S.m. și f., adj. (Persoană) care este bolnavă de tifos. — Din fr. **typhique**.

TÍFLĂ, *tifle*, s.f. Gest batjocoritor făcut cu palma întinsă, cu degetul mare apropiat de vârful nasului și cu celelalte degete desfăcute și agitate; bleandă². ♦ Expr. *A da (cuiva) cu tifa ori a da (sau a arunca cuiva) o tiffă*

= a) a face gestul descris mai sus; b) a disprețui, a desconsidera, a sfida; a renunța cu dispreț la ceva. — Din ngr. **tífla**.

TÍFLÍTĂ, *tíflite*, s.f. Inflamație acută sau cronică a cecului², care se manifestă prin dureri abdominale. — Din fr. **typhlite**.

TÍFLOCOLÍTĂ, *tíflocolite*, s.f. (Med.) Colită localizată în cec². — Din fr. **typhlocolite**.

TÍFLOGRÁF, *tíflografe*, s.n. Instrument cu ajutorul căruia scriu nevăzătorii. — Din fr. **typhlographe**.

TÍFLOGRÁFIC, *-Ă*, *tíflografici*, *-ce*, adj. Referitor la tiflografie, care ține de tiflografie. — Din fr. **typhographique**.

TÍFLOGRÁFIE s.f. Sistem de scriere în relief pentru nevăzători. — Din fr. **typhographie**.

TÍFLOGOGÍE s.f. Ramură a defectologiei care se ocupă cu studiul deficiențelor senzoriale și vizuale. — Din fr. **typhologie**.

TÍFLOMEGALÍE s.f. (Med.) Hipertrofie a cecului² ca urmare a unei alimentații vegetale abundente. — Din fr. **typhomégalie**.

TÍFOBACILÓZĂ s.f. (Med.) Granulie. — Din fr. **typhobacillose**.

TÍFOIDĂ, *tifoide*, adj. (În sintagma) *Febră tifoică* = boală infecțioasă, contagioasă și epidemică, provocată de un bacil specific, manifestată prin febră mare, tulburări intestinale, stare de toropeală și care se transmite prin apa de băut, prin fructe și prin legume nespălate etc.; tifos, lingoare, boală lungă. — Din fr. **typhoide**.

TÍFOIDIC, *-Ă*, *tifoïdici*, *-ce*, adj. (Med.) Care ține de febra tifoică, referitor la febra tifoică. — Din fr. **typhoïdique**.

TÍFOAN, *tifoane*, s.n. Pânză subțire de bumbac, cu țesătură foarte rară; *spec.* fâșie din această pânză, folosită la pansamente. — Cf. engl. *tiff a n y*.

TÍFOS, *tifosuri*, s.n. Nume dat mai multor boli febrile, infecțioase și epidemice: a) febră tifoică; b) tifos exantematic, v. *exantematic*; c) pestă bovină. — Din ngr. **tifos**, fr. **typhus**.

TÍFÓZĂ s.f. (Med. vet.; în sintagma) *Tifoză aviară* = boală a puilor de găină produsă de un virus din grupul bacteriilor paratifice. — Din fr. **typhose**.

TÍGÁIE, *tigăi*, s.f. **1.** Vas de bucătărie de formă rotundă, cu marginea joasă și cu o coadă lungă, folosit la prăjit. ♦ (Reg.) Crațiță cu două toarte în care se fierbe mâncarea. **2.** Mic recipient la vechile arme de foc, în care se punea praf de pușcă. — Din bg. **tigan**, sb. **tiganja**.

TÍGÁIȚĂ, *tigăițe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *tigăie* (1). **2.** (Reg.) Vas special, în formă de farfurie cu fundul lat și cu mâner, în care se fixează lumânarea aprinsă. — **Tigăie** + suf. *-iță*.

TÍGHÉL, *tighele*, s.n. Cusătură vizibilă, foarte mărunț și regulată, făcută cu mașina sau cu mâna, în care fiecare împunsătură începe de la locul ultimei împunsături precedente. ♦ Expr. (Pop. și fam.) *A trage (cuiva) un tighel* = a mostra, a dojeni (pe cineva). [Pl. și: *tigheluri*] — Din tc. **teğel**.

TÍGHÉLÍ, *tighelesc*, vb. IV. Tranz. A coase un material cu tighel, a face un tighel. ♦ A tivi o fâșie dintr-un alt material (colorat). — Din **tighel**.

TÍGHÉLÍRE, *tigheliri*, s.f. Acțiunea de a *tigheli* și rezultatul ei; tighelit¹. — V. **tigheli**.

TÍGHÉLÍT¹ s.n. Tighelire. — V. **tigheli**.

TÍGHÉLÍT², *-Ă*, *tigheliți*, *-te*, adj. Cusut, prevăzut cu tighel. — V. **tigheli**.

TÍGNAFÉS, *tiganfesuri*, s.n. (Pop.) Emfizem pulmonar la animale, mai ales la păsări. — Din tc. **tiknefes**.

TÍGOÁRE, *tigori*, s.f. (Pop.) Om de nimic, ticălos; ființă leneșă, puturoasă sau slabă, prăpădită. — Et. nec.

TÍGRÁT, *-Ă*, *trigați*, *-te*, adj. Cu dungi mai închise (ca ale tigrului). — Din fr. **tigré**.

TÍGRÉSĂ, *tigrese*, s.f. (Rar) Tigroaică. — Din fr. **tigresse**.

TÍGROÁICĂ, *tigroaice*, s.f. Femela tigrului; tigrasă. ♦ Epitet dat unei femei energice, impulsive, crude. — **Tigru** + suf. *-oaică*.

TÍGRU, *tigri*, s.m. Mamifer carnivor din familia felidelor, de talie mare, cu blana de culoare galbenă-roșcată cu dungi negre, transversale, care trăiește în sud-estul Asiei și în insulele Australiei (*Felis tigris*). ♦ Epitet dat unui om energic, impulsiv, crud. — Din fr. **tigre**, lat. **tigris**.

TÍGVĂ, *tigve*, s.f. **1.** (Pop.) Craniu, țeastă; (depr.) cap; *p. ext.* ins, individ. **2.** Plantă erbacee agățătoare sau târătoare din familia cucurbitaceelor, cu flori mari, albe, cu fructe mari de forme variate, de obicei bombate, care la maturitate devin lemnoase și gălbui; tâlv (*Lagenaria vulgaris*); *p. restr.* fructul acestei plante. ♦ Vas făcut din fructul uscat de țigvă (2). ♦ Expr. *Cap de țigvă* = om prost. [Var.: (reg.) **tígvă** s.f.] — Din bg., sb. **tikva**.

TÍHĂRÁIE, *tihărai*, s.f. (Reg.) Povârniș pe coasta unui munte; răpă abruptă; loc răpos, sălbatic, acoperit cu vegetație deasă; tihărie. — Et. nec.

TÍHĂRÍE, *tihării*, s.f. (Reg.) Tihăraie. — Et. nec. Cf. **tihăraie**.

TÍHNĂ, *tihne*, s.f. Liniște deplină, pace, tihnire; viață liniștită, lipsită de griji; odihnă, repaus. ♦ (Înv.) Mulțumire, satisfacție. [Var.: (pop.) **ticnă** s.f.] — Din **tihni** (derivat regresiv).

TIHNEALĂ, *tihneli*, s.f. (Înv.) Faptul de a-i tihni, de a avea tihnă. [Var.: *ticneală* s.f.] — **Tihni** + suf. *-eală*.

TIHNI, pers. 3 *tihnește*, vb. IV. Intrans. A se bucura (în liniște) de ceva; a-i cădea bine, a-i prii ceva. [Var.: (pop.) *ticni* vb. IV] — Din sl. **tihnort**.

TIHNIRE s.f. (Înv. și reg.) Tihnă. [Var.: *ticnire* s.f.] — V. **tihni**.

TIHNIT, **-Ă**, *tihniți*, *-te*, adj. (Despre viața cuiva; adesea adverbial) Liniștit, lipsit de griji. ♦ Pașnic, odihnitor. [Var.: (pop.) *ticnit*, **-ă** adj.] — V. **tihni**.

TIJ adv. (Înv.) De asemenea. — Cf. ucr. *te ž*, pol. *te ż*.

TIJĂ, *tje*, s.f. 1. Tulpină aeriană a plantelor erbacee. 2. Bară de metal (cilindrică) făcând parte dintr-un sistem tehnic, ca element de legătură sau de ghidare. — Din fr. **tige**.

TILDĂ, *tilde*, s.f. 1. Semn grafic de forma unui „s” de tipar culcat, folosit în unele opere pentru înlocuirea unui cuvânt care se repetă. 2. Semn diacritic de forma unui „s” de tipar culcat, care se pune deasupra unei litere pentru a conferi pronunțării sunetului pe care îl reprezintă un caracter palatal, nazal etc. — Din fr. **tilde**, germ. **Tilde**.

TILIACÉE, *tiliacee*, s.n. (La pl.) Familie de plante lemnoase sau (rar) erbacee, al căror tip este teiul (*Tilia*); (și la sg.) plantă care face parte din această familie. ♦ (Adjectival) *Plantă tiliacee*. [Pr.: *-li-a-*] — Din fr. **tiliacée**.

TILINC interj. (Repetat) Cuvânt care imită sunetul unui clopoțel. — Onomatopee.

TILINCĂ, *tilinci*, s.f. Vechi instrument muzical popular de suflat, asemănător cu fluietul, dar fără găuri laterale, făcut din scoarță de paltin, răchită, tei etc. [Var.: *tilingă* s.f.] — Cf. *tilin* c.

TILINCUȚĂ, *tilincuțe*, s.f. Diminutiv al lui *tilincă*. — **Tilincă** + suf. *-uță*.

TILINGĂ s.f. v. **tilincă**.

TILISĂ, *tiliști*, s.f. Plantă erbacee cu rizomul târător, cu tulpina acoperită de peri moi, cu flori trandafirii dispuse în ciorchine (*Circaea lutetiana*). — Et. nec.

TIMĂR¹, *timari*, s.m. (Reg.) Tăbăcar. — Din magh. **timár**.

TIMĂR², *timaruri*, s.n. (Mai ales la pl.; Înv.) Denumire dată, în Evul Mediu, în Imperiul Otoman, loturilor de pământ conferite, temporar, căștenilor, în schimbul obligației de a presta serviciul militar. — Din fr. **timares**.

TIMARIOT, *timarioți*, s.m. (Înv.) Militar turc împroprietărit, dator să se întoarcă sub arme la prima chemare, împreună cu mai mulți mercenari întreținuți de el. [Pr.: *-ri-oț*] — Din fr. **timariot**.

TIMBRĂ, *timbrez*, vb. I. Tranz. 1. A aplica timbrul legal pe o scrisoare, pe un act oficial etc.; *p. ext.* a plăti o taxă de timbru. 2. (Despre cântăreți) A-și exersa vocea în vederea obținerii unui timbru plăcut și bine marcat. — Din fr. **timbrer**.

TIMBRĂL, **-Ă**, *timbrali*, *-e*, adj. (Muz.) Caracteristic timbrului (2). — Timbru + suf. *-al*.

TIMBRĂRE, *timbrări*, s.f. Acțiunea de a *timbra* și rezultatul ei. — V. **timbra**.

TIMBRĂT, **-Ă**, *timbrați*, *-te*, adj. 1. (Despre scrisori, acte etc.) Pe care s-a aplicat timbrul legal. 2. (Despre voce) Cu timbru (2) plăcut și bine marcat. — V. **timbra**.

TIMBROLOGIE s.f. (Rare) Filatelie. — Din fr. **timbologie**.

TIMBRU, (1) *timbre*, (2, 3) *timbruri*, s.n. 1. Imprimat de dimensiuni mici, emis de stat sau de o instituție special autorizată, care se lipește pe acte oficiale sau pe scrisori și care reprezintă un impozit sau o taxă; taxă reprezentând valoarea unui timbru (1) și care este plătită direct unei administrații publice. ♦ *Timbru sec* = imagine imprimată în relief pe hârtie, cu ajutorul unui dispozitiv special de metal, care întărește valoarea unui act. *Timbru comemorativ* = timbru tipărit ocazional și folosit în locul timbrelor obișnuite, pentru comemorarea unui eveniment. *Timbru fiscal* = timbru folosit pentru încasarea unor taxe fiscale. ♦ Ștampilă aplicată de oficiile poștale, care indică locul și data plecării sau a sosirii unei scrisori. 2. Însușire a sunetului muzical datorită căreia se deosebesc între ele sunetele de aceeași înălțime și intensitate provenite de la surse diferite. ♦ Calitate specifică a unui sunet care permite ca el să fie distins de alt sunet, independent de înălțimea, intensitatea și durata lui. 3. (Înv.) Clopoțel, clopoțel. — Din fr. **timbre**.

TIME-OUT, *time-outuri*, s.n. (Sport) Scurtă întrerupere a jocului (la baschet, volei etc.), acordată de arbitru, la cererea antrenorului sau a căpitanului de echipă. [Scris și: *tăim-auț*] — Din engl. **time-out**.

TIMF, *timfi*, s.m. (Înv.) Monedă poloneză sau rusească care a circulat și în Moldova. — Din pol. **tymf**.

TIMID, **-Ă**, *timizi*, *-de*, adj. (Despre oameni; adesea substantivat) Lipsit de îndrăzneală, de încredere în sine; sfios, rușinos; (despre însușirile sau acțiunile oamenilor) care dovedește, trădează o astfel de fire. — Din fr. **timide**, lat. **timidus**.

TIMIDITĂTE, *timidități*, s.f. Însușirea de a fi timid; lipsă de îndrăzneală; sfială, sficiune. — Din fr. **timidité**, lat. **timiditas**, **-atis**.

TIMIE s.f. (Psih.) Stare afectivă obișnuită a unui individ. — Din lat., engl. **thymia**.

TIMING, *timinguri*, s.n. (Sport) Stabilire a folosirii timpului de joc. [Pr.: *taiming*] — Din engl. **timing**.

TIMIȘEAN, **-Ă**, *timișeni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din județul Timiș. 2. Adj. Care aparține județului Timiș sau timișenilor (1), privitor la județul Timiș ori la timișeni. — **Timiș** (n. pr.) + suf. *-ean*.

TIMIȘEANĂ, *timișence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din județul Timiș. — **Timișean** + suf. *-că*.

TIMIȘOREAN, **-Ă**, *timișoreni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Timișoara. 2. Adj. Care aparține municipiului Timișoara sau timișorenilor (1), privitor la municipiul Timișoara ori la timișoreni. — **Timișoara** (n. pr.) + suf. *-ean*.

TIMIȘOREANĂ, *timișorence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Timișoara. — **Timișorean** + suf. *-că*.

TIMLEAC, *timleacuri*, s.n. Unealtă de pescuit formată dintr-o vargă groasă de fier prevăzută la unul din capete cu un cârlig ascuțit, care servește la prinderea peștilor mari. — Din rus. **temleak**.

TIMOFȚICĂ, *timoftici*, s.f. Plantă erbacee din familia gramineelor, cultivată ca plantă furajeră (*Phleum pratense*). — **Timofte** (n. pr.) + suf. *-ică*.

TIMÓL, (2) *timoluri*, s.n. 1. Substanță care se găsește în unele uleiuri eterice sau se prepară pe cale sintetică, fiind folosită în special ca emolient al căilor respiratorii. 2. (Med.) Probă de laborator pentru verificarea funcțiilor ficatului efectuată cu timol (1). — Din fr. **thymol**.

TIMÓNĂ, *timone*, s.f. Roată de lemn sau de metal cu ajutorul căreia se manevrează cârma unei nave. — Din ngr. **timóni**.

TIMONERIE, *timonerii*, s.f. 1. Loc cu vizibilitate bună de pe bordul unei nave, unde se găsește timona și unde își face serviciul timonierul. 2. (În sintagma) *Timonerie de frână* = ansamblu de piese (pârghii, bare și tije) care acționează frâna unui automobil, a unei locomotive etc. — Din fr. **timonerie**, it. **timoneria**.

TIMONIER, *timonieri*, s.m. Marinar însărcinat cu manevrarea timonei și care transmite semnalele de legătură cu interiorul navei, cu alte nave sau cu coasta. [Pr.: *-ni-er*] — Din fr. **timonier**.

TIMORĂ, *timorez*, vb. I. Tranz. A speria; a intimida. — Din **timorat** (derivat regresiv).

TIMORĂRE, *timorări*, s.f. Acțiunea de a *timora* și rezultatul ei; intimidare. — V. **timora**.

TIMORĂT, **-Ă**, *timorați*, *-te*, adj. Stăpânit de frică sau de emoție; temător, intimidat, speriat. — Din fr. **timoré**, lat. **timoratus**.

TIMP, (II, V) *tempuri*, s.n., (III) s.n., (IV) *timi*, s.m. I. S.n. Mediu omogen și nedefinit, analog spațiului, în care ne apare succesiunea ireversibilă a fenomenelor. II. S.n. și (Înv.) m. 1. Durată, perioadă, măsurată în ore, zile etc., care corespunde desfășurării unei acțiuni, unui fenomen, unui eveniment; scurgere succesivă de momente; interval, răstimp, răgaz. ♦ Loc. conj. *Cât timp...* = în toată perioada în care... ♦ Loc. adv. *De la un timp* sau (rar) *dintr-un timp* = începând de la un moment dat. *Cu timpul* = cu înțelul, treptat, pe măsură ce trece vremea. *La (sau din) timp* = la momentul potrivit; până nu este prea târziu. *Din timp în timp* = la intervale (mai mari sau mai mici) de timp; din când în când, uneori, câteodată. (În) *tot timpul* = mereu, întruna. *În același timp* = simultan; de asemenea. ♦ Expr. *E timpul (să...)* = a venit momentul (să...). (*Toate*) *la timpul lor* = (toate) la momentul potrivit. *A fi (sau a sosi) timpul cuiva* = a sosi pentru cineva momentul potrivit (și așteptat). ♦ (Înv.) Anotimp. 2. Perioadă determinată istoric; epocă. ♦ Expr. *Pe timpuri* = demult, odinioară. ♦ (La pl.) Împrejurări. III. S.n. Stare a atmosferei într-o regiune, pe o perioadă dată, determinată de ansamblul factorilor meteorologici. IV. S.m. și (rar) n. Fiecare dintre fazele sau momentele unei mișcări, ale unei operații, ale unui fenomen, ale unei acțiuni etc. ♦ Fiecare dintre fazele ciclului termodinamic al unei mașini termice cu piston, care corespunde unei curse complete a acestuia. *Motor în patru timpi*. ♦ (Muz.) Fiecare dintre fazele egale care alcătuiesc o măsură; bătaie. V. S.n. Categorie gramaticală specifică verbului, cu ajutorul căreia se exprimă raportul dintre momentul vorbirii, un moment de referință și momentul în care se petrece acțiunea sau în care este adevărată o anumită stare de lucruri. ♦ Fiecare dintre formele flexionare ale verbului, prin care se exprimă categoria gramaticală a timpului (V). [Pl. și: (rar, IV) *tempuri*, s.n. (Înv., II) *timi*, s.m.] — Lat. **tempus**, **-oris**.

TIMPÂN, *timpane*, s.n. 1. (Anat.) Membrană elastică care desparte partea externă a urechii de cea mijlocie, transmitând prin vibrații unde sonore la urechea internă. 2. Instrument muzical de percuție, asemănător cu toba, dar care poate fi acordat; paucă. 3. (Arhit.) Suprafață de zidărie netedă sau ornamentată cu sculpturi, situată între o grindă orizontală și un

arc de deasupra golului unei uși sau al unei ferestre. — Din (1, 3) fr. **tympan**, (2) it. **timpano**.

TIMPANISM s.n. (Rar) Boală care se manifestă prin balonarea abdomenului, din cauza gazelor aflate în intestine; timpanită. — Din fr. **tympanisme**.

TIMPANIST, **-Ă**, *timpaniști*, *-ste*, s.m. și f. Membru al unei orchestre care bate timpanul (2). — Din it. **timpanista**.

TIMPANITĂ, *timpanite*, s.f. (Med.) Timpanism. — Din fr. **tympanite**.

TIMPANÓN, *timpanoane*, s.n. Instrument muzical folosit în sec. XVI-XVIII, alcătuit dintr-o cutie de rezonanță în formă de trapez, deasupra căreia erau întinse coarde de metal puse în vibrație cu două ciocănele. — Din fr. **tympanon**.

TIMPANOPLASTIE, *timpanoplastii*, s.f. (Med.) Operație prin care se încearcă refacerea timpanului perforat. — Din fr. **tympanoplastie**.

TIMPANOTOMIE, *timpanotomii*, s.f. (Med.) Paracenteză a timpanului. — Din fr. **tympanotomie**.

TIMPURIU, **-IE**, *timpurii*, adj. 1. Care se întâmplă, apare sau se face înainte de data sau de timpul obișnuit sau prevăzut. ⇨ Loc. adv. *De timpuriu* = înainte de data sau de momentul obișnuit sau prevăzut, din vreme; devreme. 2. (Despre varietăți de fructe sau de legume) Care se coace sau devine bun de mâncat înainte de vremea obișnuită; (despre flori) care se dezvoltă mai devreme; (despre copaci) care înflorește sau înverzește mai devreme decât timpul obișnuit. — Lat. ***temporivus**.

TÍMUS s.n. Glandă endocrină, așezată în partea superioară a toracelui, care influențează creșterea organismului în primii ani ai copilăriei și imunitatea, atrofiindu-se la pubertate. — Din fr. **thymus**.

TÍNA s.f. (Reg.) Noroi. ⇨ Pământ, lut. — Din sl. **тина**.

TINCTORIAL, **-Ă**, *tinctoriali*, *-e*, adj. (Despre plante sau produse chimice) Care conține substanțe colorante; (despre substanțe) care este obținut din plante și folosit la colorarea produselor textile sau a pieilor. [Pr.: *-ri-al*] — Din fr. **tinctural**.

TINCTURĂ, *tincturi*, s.f. Medicament obținut prin dizolvarea în alcool sau în eter a elementelor active dintr-o plantă, dintr-un produs chimic etc. — Din lat. **tinctura**. Cf. fr. *teinture*.

TINDALIZARE, *tindalizări*, s.f. Procedeu de sterilizare prin încălziri la temperaturi între 60°-80°C și răciri succesive. — După fr. **tyndallisation**.

TÍNDĂ, *tinde*, s.f. Încăpere mică situată la intrarea caselor țărănești. ⇨ Expr. *A face o treabă până în tindă* = a începe un lucru fără a-l termina. ⇨ (Înv.) Coridor, galerie. ⇨ Pronaos. ⇨ Prispă, pridvor, cerdac. [Pl. și: *tinzi*] — Lat. ***tenda** (< *tendere*).

TÍNDE, *tind*, vb. III. Intrans. 1. A-și îndrepta năzuințele sau activitatea spre atingerea unui obiectiv, spre câștigarea unui lucru dorit; a aspira, a năzui. 2. (Despre obiecte) A avea tendință să..., a evolua într-o anumită direcție și de o anumită manieră. — Din fr. **tendre**, lat. **tendere** (după *întinde*).

TINDÉCHE, *tindechi*, s.f. Bucată îngustă de lemn sau de oțel, cu dinți la ambele capete, cu ajutorul căreia se ține întinsă pânza la război când se țese manual. ⇨ Mecanism bazat pe o serie de roțițe, cu care se întinde pânza în lățime la războaiele mecanice. — Lat. **tendicula**.

TINDUȚĂ, *tinduțe*, s.f. Diminutiv al lui *tindă*. — **Tindă** + suf. *-uță*.

TINERÉL, **-EĂ**, **-ICĂ**, *tinereli*, *-ele*, adj., s.m. și f. Diminutiv al lui *tânăr*. — **Tânăr** + suf. *-el*.

TINERÉSC, **-EĂSCĂ**, *tinereschi*, adj. Care aparține tineretii sau persoanelor tinere, privitor la tinerete sau la persoanele tinere; caracteristic tineretii sau persoanelor tinere. — **Tânăr** + suf. *-esc*.

TINERÉȘTE adv. În felul tinerilor, ca tinerii. — **Tânăr** + suf. *-ește*.

TINERÉT s.n. Mulțime de tineri, totalitatea tinerilor; tinerime, tinerete (3). ⇨ Totalitatea animalelor tinere de aceeași specie dintr-o gospodărie. — **Tânăr** + suf. *-et*.

TINERÉTE, *tinereti*, s.f. 1. Perioadă din viața omului între copilărie și maturitate. ⇨ Perioada de început a existenței unui animal sau a unui copac. 2. Stare a omului tânăr (caracterizată prin vigoare, prospețime, avânt). 3. Oameni tineri; tineret. — **Tânăr** + suf. *-ete*.

TINERÍME s.f. Tineret. — **Tânăr** + suf. *-ime*.

TINÉTĂ, *tinete*, s.f. Putină mică, hârdău care servește, în anumite locuri, la colectarea și transportul materiilor fecale. — Din fr. **tinette**.

TING interj. (Repetat) Cuvânt care imită sunetul clopoțelilor sau al tălângii. — Onomatopee.

TINGÍRE, *tingiri*, s.f. Vas adânc (de aramă sau de fontă) în care se gătește mâncarea. — Din tc. **tençere**.

TINICHEĂ, *tinichele*, s.f. 1. Placă sau foaie subțire de tablă de oțel având diverse utilizări. ⇨ (Depr.) Metal de calitate inferioară. ⇨ Expr. *A fi (sau a rămâne, a ajunge ori a lăsa pe cineva) tinichea* = a fi (sau a rămâne, a ajunge ori a lăsa pe cineva) lipsit de orice bun material. 2. Cutie, vas,

recipient făcut din tablă. 3. (Depr.) Decorație, medalie. 4. (Reg.) Scândură subțire (de brad). — Din tc. **tenke**.

TINICHELUȚĂ, *tinicheluțe*, s.f. Diminutiv al lui *tinichea*. — **Tinichea** + suf. *-eluță*.

TINICHIGERIE, (2) *tinichigerii*, s.f. 1. Meseria tinichigului. 2. Atelierul sau prăvălia tinichigului. — **Tinichigiu** + suf. *-erie*.

TINICHIGIU, *tinichigii*, s.m. Meseriaș, muncitor care lucrează sau repară obiecte de tinichea, sârmă, bare metalice etc. — Din tc. **tenkeci**.

TINÓS, **-OĂSĂ**, *tinosi*, *-oase*, adj. (Înv. și reg.) Plin de tină, murdărit cu tină; noroios. — **Tină** + suf. *-os*.

TINTOMETRU, *tintometre*, s.n. Tip de colorimetru în care culoarea (concentrația) unei soluții se determină prin compararea ei cu sticle-etalon colorate. — Din germ. **Tintometer**.

TIO interj. (Reg.) Strigăt cu care se gonește un animal. — Onomatopee.

TIOCÓL, *tiocoli*, s.m. (Chim.) Produs sintetic asemănător prin unele proprietăți cu cauciucul. [Pr.: *ti-o*] — Din fr. **thiokol**, germ. **Tiokol**.

TÍOL, *tioli*, s.m. Mercaptan. [Pr.: *ti-ol*] — Din fr. **thiol**.

TÍOURÉE s.f. Substanță organică, incoloră, solubilă în apă, folosită la fabricarea unor medicamente sau a unor materiale plastice. [Pr.: *ti-o-u*] — Din fr. **thio-urée**.

TIP, (1, 2, 3) *tipuri*, s.n., (4) *tipi*, *-e*, s.m. și f. 1. S.n. Obiect care reprezintă modelul pe baza căruia se produc alte obiecte de același fel; prototip. 2. S.n. Individ, exemplar, obiect, fenomen care întrunește anumite trăsături reprezentative, esențiale pentru un grup întreg de indivizi, de exemplare, de obiecte etc. de același fel. ⇨ Spec. Personaj din literatură sau din artă care întrunește, în modul cel mai expresiv, trăsăturile, caracterile esențiale ale indivizilor din categoria (socială sau psihologică) pe care o reprezintă. ⇨ Totalitatea caracterelor distinctive fundamentale ale unui grup, ale unei familii, ale unei rase etc. ⇨ Caracter distinctiv; particularitate. 3. S.n. Soi³, fel, gen, categorie. 4. S.m. și f. (Fam.) Individ, ins. — Din fr. **type**, lat. **typus**.

TIPA interj. (Repetat) Cuvânt care imită zgomotul produs de cineva care umblă desculț sau pășește foarte ușor. — Onomatopee.

TIPĂR, *tipare*, s.n. 1. Ansamblul operațiilor de tipărire a unui text; tehnica, meșteșugul de a tipări; ansamblul mijloacelor tehnice prin care se imprimă un text. ⇨ *Tipar adânc* = calcografie (1). *Tipar înalt* = metodă de tipărire cu forme de tipar în relief. ⇨ Expr. *A da (ceva) la tipar* = a preda (o lucrare) spre publicare. (*A fi sau a se afla sub tipar* = (a fi sau a se afla) în pregătire la tipografie pentru a apărea, (a fi sau a se afla) în curs de tipărire. 2. Model, prototip după care se confecționează sau se toarnă diferite obiecte. 3. (Înv.) Cișeu, șablon. ⇨ Ștanță pentru baterea monedelor. ⇨ Cofraj. 4. (Înv.) Urmă, întipărire. — Din sl. **tiparŭ**.

TIPĂRNIȚĂ, *tipărnițe*, s.f. (Înv.) Tipografie (rudimentară). — **Tipamă** (înv. „tipografie” < sl.) + suf. *-iță*.

TIPAROĂSĂ s.f. v. **chiparoasă**.

TIPĂRI, *tipăresc*, vb. IV. Tranz. 1. A reproduce pe un material texte, imagini, desene etc. cu ajutorul unei mașini speciale; *p. ext.* a publica, a edita. 2. (Înv.) A lăsa o urmă; a întipări. 3. (Pop.) A apăsa, a îndesa, a frământa ceva cu mâna sau cu un obiect pentru a da o anumită formă. — Din **tipar**.

TIPĂRÍRE, *tipăriri*, s.f. Acțiunea de a **tipări** și rezultatul ei; imprimare; *p. ext.* editare, publicare; tipărit. — V. **tipări**.

TIPĂRÍT s.n. Tipărire. — V. **tipări**.

TIPĂRÍTÓR, *tipăritori*, s.m. (Înv.) Muncitor care lucrează tipare (2). — **Tipări** + suf. *-tor*.

TIPĂRÍTURĂ, *tipărituri*, s.f. Lucrare, carte tipărită. — **Tipări** + suf. *-tură*.

TIPESĂ, *tipese*, s.f. (Fam.) Persoană de sex feminin (cu relații și comportări dubioase). — Din fr. **tyresse**.

TIPÍC¹, *tipicuri*, s.n. 1. Formulă obișnuită, stereotipă; obicei, tradiție, normă, regulă. 2. Carte care cuprinde ansamblul regulilor după care se oficiază slujbele religioase; normă, regulă pentru oficierea serviciului divin. — Din sl. **tipikŭ**.

TIPÍC², **-Ă**, *tipici*, *-ce*, adj. Care distinge, caracterizează o persoană, un obiect, un fenomen etc.; caracteristic, specific. ⇨ (Substantivat, n.) Caracterul a ceea ce este specific; *p. restr.* totalitatea caracterelor unui fenomen artistic, ale unui personaj literar etc., care exprimă în artă esența realității. — Din fr. **typique**, lat. **typicus**.

TIPICĂR, **-Ă**, *tipicari*, *-e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care dă prea mare importanță lucrurilor mărunte, oprindu-se la forme și aspecte exterioare, fără a pătrunde în miezul lucrurilor; (persoană) care manifestă o scrupulozitate exagerată, inutilă; (om) formalist, pedant. ⇨ Spec. (Persoană) care se ține strict de tipicul¹ bisericesc. — **Tipic**¹ + suf. *-ar*.

TIPICÍTATE s.f. (Rar) Caracterul a ceea ce este tipic². — **Tipic**² + suf. *-itate*.

TIPÍE, *tipii*, s.f. (Reg.) Colină cu vârful teșit, de forma unui trunchi de con. — Et. nec.

TIPIZĂ, *tipizez*, vb. I. Tranz. A realiza o tipizare. — **Tip** + suf. *-iza*.

TIPIZĂRE, *tipizări*, s.f. 1. Reducere a unor tipuri de produse din aceeași categorie și destinate aceluiași scop, la cele recunoscute ca fiind mai folositoare și mai corespunzătoare scopului, care sunt reproduse pe scară largă; standardizare. 2. Proceș complex de generalizare artistică a realității, în urma căruia esența relațiilor sociale, psihologice, a evenimentelor istorice se dezvăluie în forma unor imagini concrete semnificative, în caractere vii, veridice. — V. **tipiza**.

TIPIZĂT, *-Ă, tipizați*, *-te*, adj. Cu particularități proprii unui tip (2). ♦ *Formular tipizat* (și substantivat, n.) = imprimat care se completează în vederea întocmirii unui act. — V. **tipiza**.

TIPO adj. invar. (Fam.) Tipografic. — Din fr. **typo**.

TIPODIMENSIUNE, *tipodimensiuni*, s.f. Dimensiune standardizată. [Pr.: *-si-u-*] — **Tip** + **dimensiune**.

TIPOGRAF, *-Ă, tipografi*, *-e*, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Muncitor specializat în lucrările de tipar. 2. S.n. Mașină de cules și de turnat litere sub formă de rânduri întregi. — Din ngr. **tipografós**.

TIPOGRAFIC, *-Ă, tipografici*, *-ce*, adj. Care ține de tipografie, privitor la tipografie. — Din ngr. **tipografikós**.

TIPOGRAFIE, (1) *tipografii*, s.f. 1. Întreprindere sau atelier în care se execută tipărirea de cărți, de ziare etc.; imprimerie, tiparniță, tipo. 2. Artă, meșteșug, procedeu de a tipări un text, o lucrare etc. — Din ngr. **tipografia**.

TIPOLITOGRAFIE, *tipolitografii*, s.f. Procedeu de imprimare a unor texte culese cu litere mobile, mai întâi pe hârtie de transport și apoi pe forme de tipar plan (placă litografică sau metal). — Din fr. **typolithographie**.

TIPOLOGIC, *-Ă, tipologici*, *-ce*, adj. Care ține de tipologie, privitor la tipologie. — Din fr. **typologique**.

TIPOLOGIE, (1) *tipologii*, s.f. 1. Studiere sau determinare a tipurilor în care se pot clasifica obiectele, fenomenele etc. dintr-un domeniu oarecare. ♦ Studiere a caracteristicilor structurale sincronice ale unora sau mai multor limbi. 2. Ramură a psihologiei care se ocupă cu studiul trăsăturilor psihice caracteristice ale oamenilor. — Din fr. **typologie**.

TIPOMETRIE s.f. Procedeu mai vechi de reproducere a hărților și figurilor geometrice, folosind forme compuse din elemente tipografice și clișee. — Din fr. **typométrie**.

TIPOMETRU, *tipometre*, s.n. 1. Instrument pentru măsurarea corpului literelor tipografice. 2. Riglă de metal cu una sau mai multe scări gradate în puncte sau alte unități tipografice și cu care se controlează dimensiunile machetei, textelor etc. — Din fr. **typomètre**.

TIPOTECĂ, *tipoteci*, s.f. Colecție a seturilor complete de caractere tipografice și litere (din toate scrierile lumii). — **Tipografie** + suf. *-tecă*.

TIPSIE, *tipsii*, s.f. 1. (Adesea fig.) Tavă mare, rotundă, de metal, uneori artistic ornamentată. 2. (Muz.; la pl.) Chival. — Din tc. **tepsi**.

TIPSIOARĂ, *tipsioare*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *tipsie*. [Pr.: *-si-oa-*] — **Tipsie** + suf. *-ioară*.

TIPTIL adv. 1. Fără zgomot, ușor, cu grijă (pentru a nu fi auzit). *Merge tiptil*. ♦ Pe furiș, pe nesimțite; pe ascuns (pentru a nu fi văzut, pentru a nu se da de gol). 2. (Inv.; în expr.) A se îmbrăca *tiptil* = a se deghiza, a se travesti. [Var.: (inv) **teptil** adv.] — Din tc. **tebdil**.

TIR¹ s.n. 1. Ramură sportivă practică cu arcul, arbaleta sau cu diferite tipuri și calibre de arme de foc sau cu aer comprimat, care cuprinde mai multe probe de tragere la țintă. 2. Felul în care o armă (de foc) trimite proiectilul spre țintă. *Armă cu tir lung*. 3. Tragerea la țintă în procesul de instruire militară. — Din fr. **tir**.

TIR², *tiruri*, s.n. Autocamion de mare tonaj pentru transportul internațional de mărfuri. — Din inițialele [ransport] [nternațional] [r]utier].

TIRA interj. (În expr.) A ține *tira* = a ține hangul. — Onomatopee.

TIRADĂ, *tirade*, s.f. 1. (Adesea fig.) Parte dintr-un discurs în care oratorul dezvoltă pe larg (și cu emfază) o singură idee, o teză. 2. Fragment dintr-o operă literară (dramatică), de întindere mai mare, caracterizat printr-o deosebită intensitate afectivă, spus fără întrerupere de unul dintre eroi. — Din fr. **tirade**.

TIRAJ, *tiraje*, s.n. 1. Numărul de exemplare în care se tipărește o carte sau o publicație periodică. ♦ Loc. adj. *Cu (sau de) (mare) tiraj* = care apare într-un număr mare de exemplare. 2. Multiplicare, prin copiere, a unui film, pentru a asigura numărul de copii necesar rețelei cinematografice. 3. Operație de turnare în sticle a vinului pregătit pentru fabricarea șampaniei. 4. Circulația aerului (și a gazelor de ardere) într-o instalație de încălzire cu focar (care se datorește diferenței de presiune dintre două sectoare ale coșului). — Din fr. **tirage**.

TIRALIÓR, *tiraliori*, s.m. (Inv.) Infanterist însărcinat cu misiuni de cercetare. [Pr.: *-li-or-*] — Din fr. **tirailleur**.

TIRAMISŪ, *tiramisu*, s.n. Prăjitură de origine italiană, pe bază de brânză, ouă, biscuiți, cu aromă de cafea și lichior de cacao. — Din it. **tiramisù**.

TIRÁN, *-Ă, tirani*, *-e*, s.m., s.f., adj. 1. S.m. Stăpânitor absolut al unui stat sau al unei cetăți grecești din Antichitate (care guvernau cu cruzime); *p. gener.* șef de stat care conduce în mod absolut; despot. 2. Adj., s.m. și f. (Persoană) care încearcă să-și impună voința în orice împrejurare, care asuprește pe cei din jur; (om) crud, nemilos. — Din ngr. **tirannos**, fr. **tyran**.

TIRÁNIC, *-Ă, tiranici*, *-ce*, adj. Care tiranizează, de tiran; despot, samavolnic, crud, arbitrar, tiranicesc, tirănesc. ♦ Fig. Care obsedează, urmărește, chinuiește; chinuitor, obsedant. — Din ngr. **tirannikós**, fr. **tyrannique**.

TIRANICÉSC, *-EÁSCĂ, tiranicești*, adj. (Inv.) Tiranic. — **Tiran** + suf. *-icesc*.

TIRANICÍD (1) *tiramicide*, s.n., (2) *tiramicizi*, s.m. 1. S.n. Ucidere a unui tiran. 2. S.m. Ucigaș al unui tiran. — Din fr. **tyrannicide**.

TIRANÍE, *tiranii*, s.f. 1. Formă de conducere politică în Grecia antică; *p. gener.* conducere politică, guvernare despotică sau obținută prin uzurpare. 2. Caracterul a ceea ce este tiranic. ♦ Comportare, atitudine de tiran (2); faptă de tiran. — Din fr. **tyrannie**.

TIRANIZĂ, *tiranizez*, vb. I. Tranz. A trata pe cineva în mod tiranic, a se purta ca un tiran (2); a asupri, a teroriza. ♦ Fig. A chinui, a obseda. — Din fr. **tyranniser**.

TIRANIZĂRE s.f. Acțiunea de a *tiraniza* și rezultatul ei. — V. **tiraniza**.

TIRÁNT, *tiranți*, s.m. Element de construcție executat din cabluri, lanțuri, bare de oțel sau din beton armat, care are rolul de a prelua forțe de întindere. — Din fr. **tirant**.

TIRATRÓN, *tiratroane*, s.n. (Fiz.) Triodă cu descărcare în gaz. — Din fr. **Thyratron**.

TIRÁNÉSC, *-EÁSCĂ, tirănești*, adj. (Inv.) Tiranic. — **Tiran** + suf. *-esc*.

TIRBUȘÓN, *tirbușoane*, s.n. Ustensilă casnică formată dintr-o spirală metalică cu un mâner, folosită pentru a scoate dopurile de plută de la sticle; *rac*². — Din fr. **tire-bouchon**.

TIREGHIE s.f. v. **tirighie**.

TIREOGLOBULINĂ s.f. (Biol.) Substanță bogată în iod, prezentă în glanda tiroidă. [Pr.: *-re-o-*] — Din fr. **thyroéoglobuline**.

TIREOTOXICÓZĂ s.f. (Med.) Boală provocată de intoxicarea organismului cu hormoni tiroidieni în exces. [Pr.: *-re-o-*] — Din fr. **thyréotoxicose**.

TIREOTRÓP, *-Ă, tireotropi*, *-e*, adj., s.n. (Substanță, hormon) care stimulează secreția glandei tiroide. [Pr.: *-re-o-*] — Din fr. **thyéotrope**.

TIRFÓN, *tirfoane*, s.n. Șurub mare de oțel folosit în fixarea șinelor de cale ferată pe traverse. — Din fr. **tire-fond**.

TIRIÁC s.n. (Inv. și pop.) Preparat medicinal care conține opiu, folosit în trecut ca anestezic. [Pr.: *-ri-ac-*] — Din tc. **tiryak**.

TIRIACHIU, *-IE, tiriachii*, adj. (Inv. și reg.) Amețit (de băutură sau de substanțe narcotice). [Pr.: *-ri-a-*] — Din tc. **tiryaki**.

TIRIGHIE s.f. (Pop.) Substanță sedimentară cu aspect sticlos, cu gust acru, rămasă pe pereții butoaielor după ce s-a scos vinul și folosită în vopsitorie sau pentru acrit mâncărurile; tartru. [Var.: (pop.) **tireghie**, **tirigie** s.f.] — Din ngr. **trighia**.

TIRIGIE s.f. v. **tirighie**.

TIRISTÓR, *tiristoare*, s.n. (Electron.) Dispozitiv semiconductor cu trei electrozi (anod, catod și electrod), funcționând ca o diodă semiconductoră cu electrod de comandă. — Din engl., fr. **thyristor**.

TIROÍD, *-Ă, tiroide*, adj. Tiroidian. ♦ *Glandă tiroidă* (și substantivat, f.) = glandă endocrină, situată în partea anterioară a gâtului, în fața traheii, ai cărei hormoni influențează creșterea, metabolismul etc. — Din fr. **tyroïde**.

TIROIDIÁN, *-Ă, tiroidieni*, *-e*, adj. Care ține de tiroidă, privitor la tiroidă; de natura tiroidei. *Insuficiență tiroidiană*. [Pr.: *-ro-i-di-an-*] — Din fr. **thyroïdien**.

TIROIDÍSM s.m. (Med.) Denumire generică pentru bolile glandei tiroide. [Pr.: *-ro-i-*] — Din fr. **thyroïdisme**.

TIROIDÍTĂ, *tiroidite*, s.f. (Med.) Boală constând în inflamația tiroidei. [Pr.: *-ro-i-*] — Din fr. **thyroïdite**.

TIROLEZ, *-Ă, tirolezi*, *-e*, s.m., s.f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Tirol. 2. Adj. Care aparține Tirolului sau tirolezilor (1), privitor la Tirol ori la tirolezi. 3. S.f. Model de rochie alcătuit din trei piese; o bluză albă, un fel de sarafan imprimat și un șorțuleț (alb). — Din it. **tirolesse**.

TIROXINĂ, *tiroxine*, s.f. Hormon bogat în iod secretat de glanda tiroidă a vertebratelor. — Din fr. **thyroxine**.

TIROZINĂ, *tirozine*, s.f. Acid aflat în mai multe protide, a cărui oxidare duce la formarea pigmentilor negri. — Din fr. **tyrosine**.

TIRS, *tirsuri*, s.n. 1. Toiag simbolic, împodobit cu viță-de-vie și având în vârf un con de pin, cu care era înfățișat zeul Dionysos și cei care îl însoțeau. 2. Inflorescență în formă de con de brad. — Din fr. **thyrsse**.

TIS s.m. v. **tisă**.

TÍSĂ, *tise*, s.f. Arbore sau arbust rășinos, care poate atinge peste 1 000 de ani, cu frunze lungi, aciculare, lucitoare, cu lemnul tare și foarte prețios (*Taxus baccata*); *p. restr.* lemnul acestui arbore. [Var.: (rar) **tis** s.m.] — Din sl. **tisa**.

TIST, (1) *tîști*, s.m., (2) *tîsturi*, s.n. (Înv. și reg.) 1. S.m. Înalt funcționar de stat. 2. S.n. Ofițer, comandant, căpetenie. — Din magh. **tiszt**.

TISULĂR, **-Ă**, *tisulari*, -e, adj. (Anat.) Care aparține țesuturilor, privitor la țesuturi. — Din fr. **tissulaire**.

TIȘLĂIFĂR, *tișlaifăre*, s.n. (Reg.) Milieu. — Din germ. **Tischläufer**.

TITÂN¹ s.n. Element chimic, metal alb-argintiu, cu duritate mare, care se găsește răspândit în natură sub formă de compuși și care se folosește la fabricarea unor oțeluri speciale. — Din fr. **titane**.

TITÂN², *titani*, s.m. Om cu puteri extraordinare; uriaș, gigant. ♦ Om cu calități extraordinare, cu o putere de muncă ieșită din comun. — Din fr. **titan**, lat. **Titan**, -anis.

TITANÉSC, **-Ă**, *titanești*, -ste, adj. (Rar) Titanic. — Din fr. **titanesque**.

TITANIC, **-Ă**, *titanici*, -ce, adj. Care aparține titanilor², privitor la titani²; care are puteri sau proporții extraordinare, uriaș, extraordinar, gigantic. — Din fr. **titanique**.

TITANISM s.n. 1. Spirit de revoltă. ♦ Atitudine de revoltă specifică geniului romantic. 2. Ceea ce caracterizează opera unui creator de geniu. — Din fr. **titanisme**.

TITANIT, *titanituri*, s.n. Silicat natural de calciu și de titan¹, de culoare galbenă, verzuie sau brună, folosit ca piatră semiprețioasă. — Din fr. **titanite**.

TITIREZ, *titirezi*, s.m. 1. Partea inferioară, de formă conică, a fusului de tors, care, prin greutatea sa, face ca fusul să se învârtască mai ușor și uniform. 2. Jucărie mică făcută din lemn, din os, din metal etc., în formă de con și cu un vârf ascuțit, care se poate roti pe o suprafață plană; sfârlează. 3. Bățul de sub coșul morii, care lovește teica pentru a face să treacă grăunțele între pietrele morii; hădărag. [Pl. și: (n.) *titirezuri*] — Et. nec.

TITIRI, *titiresc*, vb. IV. Refl. și tranz. (Fam.) A (se) dichisi, a (se) aranja, a (se) găti cu (prea) multă grijă. — Et. nec.

TITIRIRE, *titiriri*, s.f. (Fam.) Acțiunea de a (se) *titiri* și rezultatul ei. — V. **titiri**.

TITIRISĂ, *titirisesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Pop. și fam.) A (se) dichisi. — Et. nec.

TITIRIT, **-Ă**, *titiriți*, -te, adj. (Fam.) Aranjat, dichisit, gătit cu (prea) multă grijă. — V. **titiri**.

TITLU, *titluri*, s.n. 1. Calificare dobândită de cineva în urma unor studii speciale într-un anumit domeniu de activitate. ♦ *Titlu de glorie* = merit, renume, fală. ♦ Demnitate, funcție, titlatură deținute de cineva sau acordate cuiva; nume, denumire care corespunde acestor demnități, funcții sau titlaturi. ♦ Calificativ care exprimă o relație socială. *Titlu de tată*. 2. Cuvânt sau text pus în fruntea unei lucrări sau a unei părți distincte a ei, indicând rezumativ sau sugestiv cuprinsul acesteia; *p. gener.* orice lucrare editată. ♦ Partea scrisă de la începutul unui film, care indică numele filmului, realizatorii și studioul care l-a produs. ♦ (La pl.) Traducerea dialogului imprimată pe filmele vorbite în limbi străine. ♦ *Loc. adv.* *Cu titlu de...* = cu caracter de, ca... 3. Capitol sau subdiviziune în textele de legi, de regulamente etc. (purtând un număr de ordine). 4. (În sintagmele) *Titlu de proprietate* = document care stabilește dreptul de proprietate al cuiva asupra unui bun. *Titlu de valoare* = document de valoare care face obiectul unor tranzacții financiare. 5. Fig. Bază legală, drept. 6. Procent de metal nobil dintr-un aliaj; titru (3). — Din ngr. **titlos**, lat. **titulus**. Cf. (pentru sens) fr. *titre*.

TITRĂ, *titrez*, vb. I. Tranz. 1. A determina proporția de aur, de argint etc. dintr-un aliaj. 2. A determina prin analiză volumetrică concentrația unei soluții. 3. A da un titlu (într-un ziar, într-o revistă etc.). — Din fr. **titrer**.

TITRĂJ s.n. Titrare. — Din fr. **titraje**.

TITRĂRE, *titrări*, s.f. Acțiunea de a *titra* și rezultatul ei. — V. **titra**.

TITRĂT, **-Ă**, *titrați*, -te, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care a obținut un titlu în urma absolvirii unei instituții de învățământ superior. 2. Adj. (Despre soluții) A cărei concentrație a fost determinată prin analiză. — Din fr. **titré**.

TITRĂTOR, **-OĂRE**, *titratori*, -oare, s.m. și f. Specialist care titrează soluțiile. — **Titra** + suf. **-tor**.

TITRIMETRIE s.f. (Chim.) Volumetrie. — Din fr. **titrimétrie**.

TITRU, *titre*, s.n. 1. Cantitate de substanță activă, exprimată în grame, care se află dizolvată într-un mililitru de soluție. 2. Numărul de grame dintr-o substanță cu care aceasta reacționează într-un anumit sens sau care sunt puse în libertate de un centimetru cub de soluție. 3. Titlu (6). ♦ Număr care indică finețea firului de mătase și a fibrelor sintetice. — Din fr. **titre**.

TITUBĂNT, **-Ă**, *titubați*, adj. (Livr.) Bălăbănit², nesigur, tremurător. — Din fr. **titubant**.

TITUBĂȚIE, *titubații*, s.f. (Livr.) Nesiguranță în mers și în mișcări. — Din fr. **titubation**.

TITULĂR, **-Ă**, *titulari*, -e, adj., s.m. și f. 1. (Persoană) care ocupă un post, îndeplinește o funcție etc. în mod permanent, pe baza unei numiri legale. ♦ (Persoană) care se bucură de un drept juridic. 2. (Persoană) care apare ca erou principal, care dă titlul unei opere artistice, care interpretează rolul principal. — Din fr. **titulaire**.

TITULARIZĂ, *titularizez*, vb. I. Tranz. A numi pe cineva ca titular al unui post (în care funcționa până atunci în mod provizoriu). — Din fr. **titulariser**.

TITULARIZĂRE, *titularizări*, s.f. Acțiunea de a *titulariza* și rezultatul ei. — V. **titulariza**.

TITULARIZAT, **-Ă**, *titularizați*, -te, adj. (Despre persoane) Care a devenit titular al postului în care funcționa până atunci în mod provizoriu. — V. **titulariza**.

TITULATURĂ, *titulaturi*, s.f. 1. Mod de a se intitula al cuiva sau a ceva. 2. Totalitatea titlurilor pe care are dreptul să le poarte o persoană, o instituție etc. — Din fr. **titulature**.

TIU interj. (Reg.) Exclamație care exprimă regretul, mirarea etc. — Onomatopee.

TIU, *tiuiesc*, vb. IV. Tranz. și intrans. (Reg.) A izgoni un animal (cu strigătul „tio”). [Pr.: -*ti-u*] — **Tio** + suf. **-ui**.

TIV, *tivuri*, s.n. Margine a unui obiect de stofă, de pânză etc., îndoită și fixată printr-o cusătură pentru a împiedica destrămarea țesăturii. — Et. nec.

TIVA interj. (Reg.) Hai! fuga! fugii șterge-o! ♦ Expr. *Tiva, băiete!* = pe-aiici ție drumul! pleacă în grabă! — Cf. bg. otivam „mă duc”.

TIVEALĂ, *tiveli*, s.f. Faptul de a *tivi*; (concr.) ceea ce s-a tivit. — **Tivi** + suf. **-eală**.

TIVGĂ s.f. v. **tigvă**.

TIV, *tivesc*, vb. IV. Tranz. A face, a coase un tiv. ♦ Fig. A mărgini, a împrejmui (cu un chenar, cu o dungă de altă culoare). — Din **tiv**.

TIVLICHIE s.f. v. **tivilichie**.

TIVLICHIE, *tivilichii*, s.f. Pieptar confecționat din piele cu blana în interior, împodobit cu cusături, purtat de femeile de la țară. [Var.: **tivilchie** s.f.] — Et. nec.

TIVIRE, *tiviri*, s.f. Acțiunea de a *tivi* și rezultatul ei; tivitură. — V. **tivi**.

TIVIT¹ s.n. Faptul de a *tivi*; tivire. — V. **tivi**.

TIVIT², **-Ă**, *tiviți*, -te, adj. (Despre țesături, obiecte de îmbrăcăminte) Cu tiv cusut. — V. **tivi**.

TIVITURĂ, *tivituri*, s.f. Tivire; (concr.) locul unde a fost tivit ceva; tiv. ♦ Fașie îngustă de pânză, cusută pe marginea unei țesături (de altă culoare); chenar. — **Tivi** + suf. **-tură**.

TIXOTROPIE s.f. (Fiz.) Transformare reversibilă a unui gel în sol¹, în urma unei agitări, a acțiunii ultrasunetelor etc. — Din fr. **tixotropie**.

TIZ, **-Ă**, *tizi*, -e, s.m. și f. Persoană care poartă același nume cu alta, considerată în raport cu aceasta; omonim (2). — Din sl. **tizŭ**.

TIZANĂ, *tizane*, s.f. 1. (Rar) Băutură obținută dintr-o infuzie de plante medicinale sau de cereale. 2. (Înv.) Șampanie cu tărie alcoolică slabă. — Din fr. **tisane**, lat. **tisana**.

TIZIC, *tizicuri*, s.n. Turtă prismatică făcută din baligă amestecată cu paie, folosită de țărani drept combustibil sau ca material de construcție. — Din tc. **tezek**.

TMEZĂ, *tmeze*, s.f. Intercalare a unui cuvânt între două elemente ale unui cuvânt compus sau ale unei unități frazeologice. — Din fr. **tmèse**.

TOACĂ, *toace*, s.f. 1. Placă de lemn sau de metal pe care se bate ritmic cu unul sau cu două ciocănele, pentru a anunța începerea serviciului religios sau anumite momente ale lui la biserică sau la mănăstire; *p. ext.* sunetul produs de această bătaie. ♦ Expr. *Uscat (ca o) toacă (sau ca toaca)* = foarte slab. *A ști și toaca în (sau din) cer* = a ști multe lucruri; a face pe atotștiutorul, pe înțeleptul. (Pop.) *Ucigă-l toaca = a)* (în imprecății) lua-l-ar dracul!; **b)** diavolul, dracul. ♦ Placă de metal în care se bate pentru a da anumite semnale pe șantiere, în ateliere etc. 2. (Pop.) Timp al zilei, după răsăritul Soarelui sau înainte de apus, când se oficiază liturghia sau vecernia la biserică. 3. (Art.) Numele popular al constelației Pegas. — Din **toca** (derivat regresiv).

TOAIPĂ, *toaipe*, s.f. (Reg.) Unealtă de dulgherie în formă de bardă sau de topor, cu care se cioplesc grinzile. — Et. nec.

TOALÉTĂ, *toalete*, s.f. 1. Faptul de a se găti, de a se dichisi (spălându-se, pieptănându-se, îmbrăcându-se); dichisire, îngrijire, găteală. ♦ Loc. adj. *De toaletă* = care servește la îngrijirea și la curățarea corpului. ♦ Closet (prevăzută cu chiuvetă). 2. (Concr.) Totalitatea obiectelor de îmbrăcăminte (femeiască); *p. restr.* rochie. 3. (Concr.) Mobilă compusă dintr-o oglindă și mai multe dulăpioare, rafturi etc., unde se țin obiectele necesare îngrijirii tenului, părului etc. [Pr.: *toa-*] — Din fr. **toilette**.

TOĂMNĂ, *toamne*, s.f. Anotimp care urmează după vară și precedă iarna, cuprinzând (în emisfera boreală) intervalul dintre 23 septembrie și 22 decembrie, caracterizat prin scăderea treptată a duratei zilei, însemnate precipitații și vestejirea vegetației. ⇨ Loc. adj. *De toamnă* = care se face sau se întâmplă toamna, care este necesar sau caracteristic acestui anotimp. ⇨ Loc. adv. *Astă-toamnă* = în toamna trecută. *La toamnă* = când va veni toamna; în timpul toamnei viitoare. *De (cu) toamnă* = fiind încă toamnă. *Pe (sau în) toamnă* = când a sosit (sau când va sosi) toamna, pe timpul toamnei. *Până la toamnă* = până la începutul toamnei. ◆ (Adverbial; în forma *toamna*) în timpul toamnei. — Lat. **autumnus**.

TOĂNĂ¹, *toane*, s.f. 1. Capriciu. ⇨ Loc. adj. *Cu toane* = capricios, răsfățat. ◆ Criză, atac. ⇨ Expr. *A-i veni (cuiva) o toană (sau toanele)* = a-l apuca (pe cineva) năbădăile, furiile; a-i veni (pe neașteptate) cheful să facă ceva (neobișnuit). *Toană de plâns* = ropot, val, izbucnire de plâns. ◆ Stare de spirit, dispoziție. ◆ Fig. Mișcare repede, violentă. 2. (Precedat de „o”) Interval de timp, răstimp (scurt). ◆ Cantitate mică din ceva. — Cf. *tu na*.

TOĂNĂ², *toane*, s.f. 1. Ocol făcut prin desfășurarea largă și completă a unui năvod, care prinde peștele înconjurându-l; loc (bogat în pește) unde se aruncă în acest fel năvodul. ◆ Spărtură, gaură făcută în gheața unei ape, pentru a pescui sau pentru a scoate apă; copcă. 2. Timpul când peștele umblă după mâncare. — Din ucr., rus. **tonea**.

TOĂRCE, *torc*, vb. III. 1. Intranz. și tranz. A trage fire dintr-un caier și a le răsuca cu mâna și cu ajutorul fusului, pentru a obține fire care pot fi țesute; a forma fibre textile cu ajutorul unor mașini speciale. 2. Intranz. (Despre pisici) A produce un sunet continuu, asemănător cu sfârâitul fusului (când cineva toarce 1). — Lat. **torquere** „a întoarce”.

TOĂRCERE, *toarceri*, s.f. Acțiunea de a toarce și rezultatul ei. — V. **toarce**.

TOĂRTĂ, *toarte*, s.f. 1. Parte ieșită în afară la unele obiecte, încovoiată în formă de arc, care servește pentru apucat cu mâna. ⇨ (În basme și în credințele populare) *Toarta* (sau *torțile cerului* (sau *pământului*)) = toartă sau toarte pe care le-ar avea cerul (sau pământul). ⇨ Loc. adj. și adv. (Fam.) *La toartă* = zdravăn, străsnic; extrem de strâns. 2. Verigă sau belciug cu ajutorul cărora se atarnă un obiect. ◆ Urechea curbată a unui lacăt (petrecută prin belciug). 3. Dispozitiv curbat cu care se prinde cerceul de ureche; cerceul în formă de inel. [Pl. și: *torți*] — Lat. **torta** (< *torquere*).

TOĂST, *toasturi*, s.n. Urare făcută la o masă în cinstea unei persoane sau a unui eveniment, însoțită de ridicarea paharului; scurt discurs ținut cu acest prilej. — Din fr. **toast**.

TOASTĂ, *toastez*, vb. I. Intranz. A închina un pahar în sănătatea cuiva sau în cinstea unui eveniment; a ține un toast. — Din fr. **toaster**.

TOBAGOAN, **-Ă**, *tobagoani*, **-e**, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Republica Trinidad-Tobago. 2. Adj. Care aparține Republicii Trinidad-Tobago sau tobagoanilor (1); privitor la Republica Trinidad-Tobago sau la tobagoani. — [Trinidad-] **Tobago** (n.pr.) + suf. **-an**.

TOBĂȘ, *tobași*, s.m. (Reg.) Tobașar. [Var.: **dobăș** s.m.] — **Tobă** + suf. **-aș**.

TOBĂ, *tobe*, s.f. 1. Instrument muzical de percuție, format dintr-un cilindru scurt, larg și gol, de lemn sau de metal, pe fundurile căruia este întinsă câte o membrană de piele, care, lovită (cu două baghete), produce sunete. ⇨ Expr. *A bate toba*: a) a bate ritmic cu degetele într-un obiect (de nevrotizitate sau de nerăbdare); b) (fam.) a avea accese de tuse, a tuși; c) (fam.) a divulga un secret, a lansa tot felul de știri. *A bate toba (la urechea) surdului* = a vorbi cuiva degeaba, a sfătui pe cineva zadarnic, a nu fi ascultat. *A face (pe cineva) tobă de bătaie* sau *a face (cuiva) pânțele* (sau *spinarea*) *tobă* = a bate zdravăn (pe cineva). *A fi (sau a ieși) tobă de carte* (sau *de învățătură*) = a fi foarte învățat. *A umbla cu toba* sau *a-i bate (cuiva) toba* sau *a vinde averea (cuiva) cu toba* = a vinde lucrurile sau averea cuiva la licitație publică. 2. Nume dat mai multor obiecte de lemn sau de metal, fixe sau mobile, în formă de cilindru gol. ⇨ *Tobă de echipament* = cutie cilindrică la motoare cu ardere internă, care amortizează zgomotul produs la evacuarea gazelor de ardere. ◆ Organ de mașină folosit pentru transmiterea unei forțe de tracțiune prin intermediul unui cablu sau al unui lanț. ◆ Cutie metalică de formă rotundă sau dreptunghiulară, în care se bobinează filmul pentru unele aparate de proiecție. 3. Mezel preparat din bucățele de carne, de slănină, de măruntaie etc. introduse în membrana care formează stomacul porcului. 4. (La jocul de cărți) Caro. [Var.: (inv. și pop.) **dobă** s.f.] — Din magh. **dob**.

TOBÎȚĂ, *tobițe*, s.f. Diminutiv la lui *tobă* (1). — **Tobă** + suf. **-iță**.

TOBOGĂN, *tobogane*, s.n. 1. Construcție în formă de jgheab înclinat, cu marginile ridicate, pe care se poate aluneca ușor și care servește ca mijloc de distracție (sportivă). 2. Jgheab înclinat folosit drept mijloc de transport prin alunecare al unor materiale, piese etc. [Var.: **topogán** s.n.] — Din fr. **toboggan**.

TOBOȘĂR, *toboșari*, s.m. Persoană care bate toba într-o orchestră sau într-o fanfară; tobaș. ◆ (Adesea fig.) Persoană care adună lumea bătând

din toabă, pentru a comunica vești și ordine de interes obștesc. [Var.: (inv. și pop.) **dobosár** s.m.] — Cf. magh. **dobos**.

TOBĂRĂLCO s.n. Pânză de bumbac cu dungi sau cu carouri realizate prin introducerea unor fire mai groase în urzeală sau în bătătură. — Et. nec.

TOC¹ interj. (Adesea repetat) Cuvânt care imită zgomotul produs de o lovitură sau de o ciocănitură într-un obiect sau într-un material tare. — Onomatopoe.

TOC², *tocuri*, s.n. 1. Cutie ori suport de lemn, de metal, de piele sau de material plastic, cu forme și mărimi diferite, în care se păstrează arme, aparate sau instrumente; teacă de piele, de carton etc. în care se țin diferite obiecte mici (ochelari, piepteni etc.). ◆ Spec. (Rar) Teacă de sabie. 2. Ustensilă pentru scris sau desenat cu cerneală ori cu tuș făcută din lemn, os, metal, în formă de bețișor, la care se adaptează o peniță; condei. ⇨ *Toc rezervor* = stilou. 3. Cadru de lemn sau de metal în care se fixează, la o construcție, ferestrele și ușile. — Din magh., sb. **tok**.

TOC³, *tocuri*, s.n. Porțiune mai ridicată de pe partea posterioară a tălpilor încălțămintei, care corespunde călcâiului. — Din bg. **tok**.

TOCĂ, *toc*, vb. I. 1. Tranz. A tăia în bucăți foarte mărunte. 2. Tranz. Fig. (Fam.) A cheltui fără chibzuială, a risipi bani, averi. ◆ A duce pe cineva la ruină, obligându-l la cheltuieli nechibzuite; a face pe cineva să sărăcească. 3. Intranz. și tranz. A bate, a ciocăni, a lovi. ◆ Fig. A flecări, a sporovăi. ⇨ Expr. *A-i toca cuiva la ureche (sau la cap)* sau *a toca pe cineva la cap* = a spune mereu același lucru, a bate pe cineva la cap cu același lucru, a plictisi. *A toca la verzi și uscate* sau *a toca câte-n lună și-n soare* = a vorbi mult și fără rost. 4. Intranz. A bate toaca. ⇨ Expr. *Unde popa nu toacă* = foarte departe. ◆ (Despre o armă) A bubui la intervale dese; a păcăni. ◆ (Despre păsări) A produce un zgomot caracteristic prin lovirea repetată a celor două părți ale ciocului. — Lat. ***toccare**.

TOCĂNĂ, *tocane*, s.f. Mâncare cu sos făcută din bucățele de carne prăjite cu ceapă (și cu adaos de cartofi); mâncare făcută din anumite legume prăjite cu ceapă. — Din magh. **tokány**.

TOCĂRE s.f. Acțiunea de a toca. — V. **toca**.

TOCĂT¹ s.n. Faptul de a toca. — V. **toca**.

TOCĂT², **-Ă**, *tocați*, **-te**, adj. Tăiat foarte mărunț. — V. **toca**.

TOCĂȚĂ, *tocate*, s.f. 1. Compoziție muzicală scrisă pentru instrumente cu claviatură. 2. Piesă muzicală de virtuoziată pentru un instrument sau pentru orchestră, având un ritm sacadat. — Din it. **toccata**.

TÓCĂ, *toci*, s.f. 1. Pălărioară fără boruri, purtată de femei. 2. Pălărie de formă cilindrică, fără boruri, purtată de magistrați și de avocați în exercițiul funcțiunii. — Din fr. **toque**.

TOCĂLIE, *tocălii*, s.f. (Reg.) 1. Morișcă de lemn care produce un zgomot ritmic (scârțâit) și sperie păsările din lanuri și din vie. 2. Unealtă cu care se răsucesc sfoara groasă pentru plase și năvoade. — Din **toca**.

TOCĂNI, *tocănesc*, vb. IV. Intranz. A bate, a bocăni, a ciocăni; a toca. — Contaminare între **toca** și **ciocăni**, **bocăni**.

TOCĂNIRE, *tocăniri*, s.f. Acțiunea de a *tocăni* și rezultatul ei; bocănit, ciocănitură. — V. **tocăni**.

TOCĂNIT, *tocănituri*, s.n. Faptul de a *tocăni*. — V. **tocăni**.

TOCĂNIȚĂ, *tocănițe*, s.f. Diminutiv al lui *tocăni*. — **Tocăni** + suf. **-iță**.

TOCĂTOĂRE s.f. v. **tocător**.

TOCĂTÓR, **-OĂRE**, *tocători*, **-oare**, adj., s.n. I. Adj. Care toacă, care mărunțește, care zdrobește ceva. II. S.n. 1. Cuțit mare sau mașină de tocat carne, nutreț etc. 2. Placă de lemn, de material plastic etc. pe care se toacă zarzavaturi, carne etc. ◆ Butuc pe care se taie lemne. [Var.: (II) **tocătoare** s.f.] — **Toca** + suf. **-ător**.

TOCĂTŪRĂ, *tocături*, s.f. 1. Carne tocată (și amestecată cu pâine, condimente etc.), din care se prepară anumite mâncăruri. 2. P. gener. Ceea ce a fost tocat, *Tocătura de paie*. — **Toca** + suf. **-ătură**.

TOCEĂLĂ, *toceli*, s.f. Faptul de a-și însuși mecanic lecțiile, învățându-le pe dinafară; buchereală. ◆ Faptul de a insista îndelung în învățarea unei lecții, unei materii etc. — **Toci** + suf. **eală**.

TOCI¹, *tocesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A face sau a deveni mai puțin ascuțit, mai puțin tăios; a (se) roade, a (se) uza prin folosire, prin frecare, prin lovire etc. ◆ Tranz. Fig. A uza, a slei răbdarea, puterea etc. cuiva. 2. Tranz. A ascuți un obiect la tocilă. 3. Tranz. Fig. A-și însuși mecanic lecțiile, învățându-le pe dinafară; (cu sens atenuat) a insista îndelung în învățarea unei lecții, unei materii etc. — Din sl. **točiti**.

TOCI² s.n. Numele unui joc de cărți. ◆ Cuvânt care marchează o greșală în acest joc. — Et. nec.

TOCILĂR, **-Ă**, *tocilari*, **-e**, s.m. și f. 1. Persoană care se ocupă cu ascuțitul instrumentelor de tăiat (la tocilă). 2. Fig. Elev sau student care își învață lecțiile pe dinafară, în mod mecanic; bucher. — **Tocilă** + suf. **-ar**.

TOCILĂ, *tocile*, s.f. Mașină compusă dintr-un disc abraziv acționat cu un mâner sau o pedală, cu care se ascut instrumentele de tăiat. — Din bg., sb. **točilo**.

TOCILĂRIE, *tocilării*, s.f. 1. Atelierul tocilarului (1). 2. Ocupația tocilarului (1). — **Tocilar** + suf. *-ie*.

TOCIRE, *tociri*, s.f. Acțiunea de a (se) *toc*i și rezultatul ei. — V. **toc**.

TOCIT, *-Ă*, *tociti*, *-te*, adj. (Despre obiecte tăioase sau ascuțite) Care nu mai taie, cu tășul uzat, ros, îngroșat. ♦ P. gener. Ros, uzat. — V. **toc**.

TOCITÓR, *-OĂRE*, *tocitori*, *-oare*, s.m., s.f. 1. S.m. Muncitor care lucrează la carierele de piatră. 2. S.f. Vas mare de lemn în care se pun fructe la fermentat în vederea fabricării vinului, rachiului etc. — **Toci** + suf. *-tor*.

TÓCMA adv. v. **tocmai**.

TOCMÁGI s.m. pl. (Reg.) Tăiței. — Din tc. **tokmak**.

TÓCMAI adv. 1. În mod exact, precis. ♦ Expr. (Fam.) *Tocmai pe tocmai* = exact așa, în totul. 2. Abia, chiar atunci. 3. Nu mai aproape decât... 4. Chiar așa de..., prea (mult). [Var.: (pop.) **tócma** adv.] — Din sl. **tüküma**.

TOCMÁGĚL, *tocmăgei*, s.m. 1. (Reg.; la pl.) Diminutiv al lui *tocmagi*. 2. Numele mai multor specii de ciuperci cu corpul subtire și foarte ramificat, care cresc de obicei la baza trunchiurilor unor copaci (*Clavaria*). — **Tocmagi** + suf. *-ei*.

TOCMEALĂ, *tocmeli*, s.f. 1. Discuție, tratative purtate pentru stabilirea prețului unei mărfi; târguială. 2. Învoială, acord, convenție. ♦ *Tocmeală agricolă* = (în România între anii 1866 și 1945) contract încheiat între moșieri (sau mari arendași) și țărani la luarea în arendă de către aceștia din urmă a unor parcele de pământ; învoială agricolă. ♦ Condiție. 3. (Înv.) Organizare, rânduială, orânduire. [Pl. și: (înv.) *tocmele*] — **Tocmi** + suf. *-eală*.

TOCMÍ, *tocmesc*, vb. IV. 1. Refl. recipr. A discuta asupra prețului unei mărfi, pentru a cădea la învoială; a se târgui. 2. Tranz. și refl. (Pop.) A (se) angaja ca slugă, lucrător etc. 3. Tranz. A închiria un obiect, un mijloc de transport etc. 4. Tranz. (Înv.) A pune ordine; a orându, a aranja. 5. Tranz. (Reg.) A repara; a reface. 6. Tranz. (Înv.) A pune la cale; a organiza, a constitui. — Din sl. **tükümiti**.

TOCMIRE s.f. Acțiunea de a (se) *tocmi* și rezultatul ei. — V. **tocmi**.

TOCOLOGÍE s.f. (Med.) Studiu al actului nașterii. — Din fr. **tocologie**.

TOCSÍN, *tocsine*, s.n. (Rar) Clopot de alarmă. — Din fr. **tocsin**.

TOCULÉȚ, *toculețe*, s.n. Diminutiv al lui *toc*³. — **Toc**³ + suf. *-uleț*.

TÓFUS, *tofusuri*, s.n. Depozit de urați de sodiu și de calciu format în articulațiile și cartilajele urechii, degetelor, cotului etc., la bolnavii de gută. — Din fr. **tophus**.

TÓGĂ, *toģi*, s.f. Mantie largă și lungă, fără mâneci, pe care o purtau romanii peste tunică, înfășurată pe corp, pornind de la umărul stâng și lăsând descoperit bratul și umărul drept. — Din lat. **toģa**.

TOHÁRIC, *-Ă*, *toharici*, *-e*, adj. 1. (În sintagma) *Limba toharică* (și substantivat, f.) = limbă indo-europeană vorbită în Antichitate în Asia Centrală și cunoscută din texte aparținând sec. V-VII, scrise cu alfabet hindus. 2. Care aparține limbii toharice, referitor la limba toharică. — Cf. fr. **tocharien**.

TOHOÁRCĂ, *tohoarce*, s.f. (Reg.) Cojoc mare ciobănesc, făcut din piei neprelucrate (cu lâna în afară). — Et. nec.

TOI, (3) *toiuri*, s.n. 1. (La sg.) Punctul culminant al unei acțiuni sau al unui fenomen în desfășurare. ♦ (Pop.) Partea principală, miezul unui lucru. 2. (Înv. și pop.) Învălmășeală, încăierare; târboi, zarvă. 3. (Înv. și pop.) Ceată, stol, cârd, grup. — Din tc. **toy** „banchet”.

TOIÁG, *toiege*, s.n. 1. Baston pe care se sprijină cineva la mers sau de care se servește pentru a se apăra. ♦ Fig. Sprijin, ajutor, reazem. ♦ Lovitură dată cu toiagul (1). 2. Baston purtat ca semn distinctiv sau ca simbol al unei demnități sau autorități. 3. (Pop.) Lumânare care se așază în mâna, pe pieptul sau la capul mortului. 4. (La pl. art.) Numele popular al celor trei stele luminoase așezate la rând în mijlocul constelației Orion. [Pr.: *to-iaģ*] — Din sl. **tojagŭ**, **toģaga**.

TOIEGĚL, *toiegele*, s.n. Diminutiv al lui *toiag*. [Pr.: *to-ie-ģ*] — **Toiag** + suf. *-el*.

TOKIOȚI, *-Ă*, *tokioți*, *-te*, s.m. și f. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Tokio. 2. Adj. Care aparține capitalei Tokio sau tokioților (1); privitor la Tokio sau la tokioți. [Pr.: *-ki-oț*] — **Tokio** (n.pr.) + suf. *-ot*.

TÓLĂ, *tole*, s.f. Foaie de tablă (groasă) tăiată la dimensiunile necesare pentru o anumită lucrare. — Din fr. **tôle**.

TOLÁNI, *tolănesc*, vb. IV. Refl. (Despre ființe) A se lungi într-o poziție comodă (pentru a se odihni). ♦ Intrans. A sta culcat, a lenevi. — Cf. **tologi**.

TOLÁNIRE s.f. Acțiunea de a (se) *tolăni*. — V. **tolăni**.

TOLBÁȘ, *tolbași*, s.m. (Înv.) Negustor ambulant de mărunțișuri; marchantan. — **Tolbă** + suf. *-aș*.

TÓLBĂ, *tolbe*, s.f. 1. Geantă atârnată la șold, în care se păstrează merindele, vânatul etc. 2. Toc în care se păstrau săgețile. [Var.: (pop.) **tórbă** s.f.] — Din bg., sb. **torba**.

TOLERA, *tolerez*, vb. I. Tranz. A îngădui, a permite o situație, un fapt (nepermis); a trece cu vederea. ♦ A admite, a suporta. — Din fr. **tolérer**.

TOLERÁBIL, *-Ă*, *tolerabili*, *-e*, adj. Care poate fi tolerat; admisibil; suportabil. — Din fr. **tolérable**.

TOLERÁNT, *-Ă*, *toleranți*, *-te*, adj. (Adesea substantivat) Care tolerează; îngăduitor, indulgent. — Din fr. **tolérant**.

TOLERANTÍSM s.n. (Rar) Atitudine de indulgență, de toleranță (religioasă). — Din fr. **tolérantisme**.

TOLERÁNȚĂ, *toleranțe*, s.f. 1. Faptul de a tolera; îngăduință, indulgență. ♦ *Casă de toleranță* = stabiliment în care se practică prostituția; bordel. 2. Obșnuință sau dispoziție pe care o are organismul de a suporta anumite medicamente, substanțe, condiții de mediu etc. 3. Abateră admisă de la dimensiunea, greutatea, calitatea etc. prevăzută pentru un anumit produs. ♦ (Tehn.) Diferență dintre dimensiunea maximă și minimă admisă în prelucrarea unui anumit material și valoarea nominală a acestei dimensiuni. — Din fr. **tolérance**.

TOLERÁRE s.f. Acțiunea de a *tolera*. — V. **tolera**.

TOLÓACĂ, *toloace*, s.f. (Reg.) 1. Pământ lăsat necultivat pentru ca să se odihnească. ♦ Pășune, izlaz comunal pentru vite. 2. Teren liber neîngrădit, între case sau la marginea satului. — Din ucr. **toloka**.

TOLOCĂNI, *tolocănesc*, vb. IV. (Reg.) 1. Tranz. A cicăli, a dojeni pe cineva. 2. Intrans. A trăncăni, a flecări. — Et. nec.

TOLÓGI, *tologesc*, vb. IV. (Reg.) 1. Tranz. A lăsa un teren necultivat pentru a fi călcat și îngroșat de vite. ♦ Refl. pas. (Despre terenuri) A fi călcat (și îngroșat) de vite. ♦ A călca în picioare iarba, semănăturile etc., a culca la pământ. 2. Refl. (Despre oameni și animale) A se tolăni (pe iarbă). — Din ucr. **tolocyty**.

TOLOMÁC, *-Ă*, *tolomaci*, *-ce*, s.m. și f., adj. (Fam.) (Om) molău, bleg, tont. — Et. nec.

TOLOMÉTRU, *tolometre*, s.n. (Fiz.) Turbidimetru. — Din fr. **tholomètre**.

TOLÓȘCÁN, *-Ă*, *toloșcani*, *-e*, s.m. și f. (Reg.) Copil gras, dolofan. ♦ Boboc de rață sau de găscă. — Et. nec.

TOLSTOIAN, *-Ă*, *tolstoieni*, *-e*, adj. De Tolstoi, al lui Tolstoi; în maniera lui Tolstoi. — **Tolstoi** (n. pr.) + suf. *-ian*.

TOLTÉC, *-Ă*, *tolteci*, *-ce*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte dintr-o populație amerindiană din Mexic. 2. Adj. Care aparține toltecilor (1), privitor la tolteci. — Din fr. **Toltèques**.

TOLUÉN s.n. Hidrocarbură aromatică lichidă, incoloră, inflamabilă, din seria benzenului, extrasă din gazele de cocserie și din gudroanele cărbunilor de pământ: și folosită la prepararea unor coloranți, a unor medicamente etc. [Pr.: *-lu-en*] — Din fr. **toluène**.

TOLUIDINĂ, *toluidine*, s.f. Amină derivată din toluen, folosită la fabricarea unor coloranți, a unor medicamente etc. [Pr.: *-lu-i*] — Din fr. **toluidine**.

TOM, *tomuri*, s.n. Fiecare dintre părțile unei lucrări, ale unei opere de proporții mai întinse, formând adesea o unitate independentă și purtând, de cele mai multe ori, un număr de ordine; volum. *Tomul doi*. ♦ P. gener. Carte, operă, lucrare. — Din fr. **tom**, lat. **tomus**.

TÓMAHAWK, *tomahawkuri*, s.n. Armă de luptă (în formă de măciucă, apoi de topor) folosită de amerindieni. [Pr.: *tómăhoc*] — Cuv. engl.

TOMÁTĂ, *tomate*, s.f. Pătălăgea roșie. — Din fr. **tomate**.

TOMBÁC s.n. Aliaj de cupru cu zinc, de culoare roșiatică, folosit la fabricarea unor sârme, table etc. [Var.: (rar) **tumbác** s.n.] — Din fr. **tombac**.

TOMBÁL, *-Ă*, *tombali*, *-e*, adj. (Livr.) De mormânt; funerar. — Din fr. **tombal**.

TOMBATERĂ, *tombatere*, s.f. Acoperământ al capului sau îmbrăcăminte de modă orientală, care se purta în trecut. ♦ Fig. Persoană cu idei învechite, retrograde. [Var.: (înv.) **tompatéră** s.f.] — Din ngr. **ton patéra** „[care imită] pe tata”.

TOMBERÓN, *tomberoane*, s.n. Recipient (de tablă) în formă de semicilindru montat pe o osie cu două roți, care se folosește la transportarea pe distanțe mici a materialelor de construcție, a gunoaielor etc. (și care se descarcă prin răsturnare în jurul osiei sale). [Var.: (pop.) **tumbărău** s.n.] — După fr. **tombereau**.

TOMBOLĂ, *tombole*, s.f. Loterie organizată la serbări, baluri etc. la care se câștigă diferite obiecte. [Acc. și: *tombólă*] — Din fr., it. **tombola**.

TOMÍSM s.n. Doctrină filosofică și teologică a lui Toma d'Aquino și a continuatorilor săi. — Din fr. **thomisme**.

TOMNĂ, *tomnez*, vb. I. Intrans. (Despre oi, vite) A-și petrece toamna într-un loc cu pășuni. ♦ Tranz. A ține oile, vitele toamna într-un loc cu pășune. — Din **toamnă**.

TOMNĂT s.n. 1. Faptul de a *tomna*. 2. Plată pentru ținerea animalelor la pășune, toamna. — V. **tomna**.

TOMNĂTEC, -Ă adj. v. **tomnatic**.

TOMNĂTIC, -Ă, *tomnatici*, -ce, adj. 1. Care apare toamna, care se face toamnă; de toamnă. ♦ (Despre pomi) Care rodește toamna; (despre fructe) care se coace toamna. ♦ (Adverbial) Ca toamna, a toamnă; *fig.* trist, melancolic. 2. Fig. (Despre oameni) Trecut de maturitate, ajuns la vârsta care precedă bătrânețea. ♦ *Flăcău* (sau *holtei, fecior*) *tomnatic* = bărbat trecut de tinerețe și rămas neînșurat. [Var.: **tomnătec**, -ă adj.] — **Toamnă** + suf. -atic.

TOMOGRAF, *tomografe*, s.n. (Med.) Aparat folosit pentru tomografii. — Din **tomografie** (derivat regresiv).

TOMOGRAFIE, *tomografii*, s.f. Metodă de radiografie care permite obținerea imaginii structurilor anatomice dintr-un singur plan de profunzime, eliminând imaginile celorlalte planuri. ♦ (Concr.) Clișeu, film care conține o asemenea imagine. — Din fr. **tomographie**.

TOMPATĂRĂ s.f. v. **tombateră**.

TOM-TOM, *tom-tomuri*, s.n. Tobă de dimensiuni mici folosită în muzica modernă și de jazz. — Din engl. **tom-tom**.

TON¹, *toni*, s.m. Pește teleostean răpitor marin care seamănă cu pălămida, ajungând până la lungimea de patru metri (*Thunnus thynnus*). — Din fr. **thon**.

TON², *tonuri*, s.n. I. 1. Sunet simplu, produs de o sursă care vibrează sinusoidal în timp; interval între două sunete (muzicale) situate la distanță de o secundă mare; *p. ext.* sunet reprezentând cea mai mare distanță dintre treptele alăturate ale gamei. 2. Tonalitatea unei bucăți muzicale. ♦ Expr. *A da tonul = a)* a intona treptele principale, din punct de vedere funcțional, ale gamei în care este scrisă o bucată muzicală; a stabili tonalitatea unei cântări vocale, orientându-se după diapazon; *b)* a iniția, a începe ceva. ♦ (Impr.) Sunet. 3. Înălțimea cu care se pronunță o silabă. ♦ Felul în care urcă sau coboară glasul în timpul vorbirii; inflexiune, intonație; fel de a spune ceva. ♦ Expr. *Tonul face muzica*, se spune pentru a sublinia importanța felului în care se spune ceva. *A schimba tonul* = a-și schimba atitudinea. 4. (Înv.) Accent. II. 1. Atmosferă specifică rezultată din cuprinsul unei opere literare; notă dominantă a stilului sau a vorbirii cuiva. 2. Grad de luminozitate a unei culori; nuanță a unei culori. 3. (Înv.; în expr.) *A-și da ton* = a-și da importanță, aere. — Din fr. **ton**, lat. **tonus**.

TONAJ, *tonaje*, s.n. Masă sau greutate a unui corp exprimată în tone. ♦ Spec. Capacitate a unei nave exprimată în tone-registru. ♦ Spec. Greutate a unui tren sau a unui autocamion exprimată în tone. ♦ Spec. Greutate maximă de încărcătură pe care o poate suporta un vagon sau un autocamion. — Din fr. **tonnage**.

TONĂL, -Ă, *tonali*, -e, adj. Referitor la ton² sau la tonalitate. — Din fr. **tonal**.

TONALITĂTE, *tonalități*, s.f. I. 1. Ansamblul legilor care stau la baza gamelor. ♦ Raportul dintre sunetele unei scări muzicale față de acordul ei principal. 2. (Lingv.) Înălțime caracteristică a unei vocale în scara normală a tonurilor. ♦ Intonație deosebită în unele limbi a unor cuvinte cu sens diferit care se scriu la fel. II. 1. Ton² (II 1). 2. Ton² (II 2). ♦ Ambianță cromatică specifică unui tablou. — Din fr. **tonalité**.

TONĂRE s.f. 1. Acoperire a părților albe ale unei tipărituri executate în tipar plan cu un strat de cearnală. 2. (Fot.) Virare. — Din **ton²**.

TONĂ, *tone*, s.f. Unitate de măsură a masei, egală cu 1 000 de kg. ♦ *Tonă-ki-lometru* = unitate de măsură pentru exprimarea volumului transporturilor pe o linie de cale ferată, egală cu deplasarea unei greutăți de o tonă pe distanța de 1 km. *Tonă-registru* = unitate de măsură pentru volumul interior al unei nave comerciale, egală cu 2,8316 m³. *Tonă-deadweight* = unitate de măsură pentru capacitatea totală de încărcare a unei nave comerciale, egală cu o tonă. — Din fr. **tonne**.

TONDŌ, *tondouri*, s.n. Tablou, de obicei de mici dimensiuni, de formă rotundă sau ovală. — Cuv. it.

TŌNER, *tonere*, s.n. Pulbere de grafit folosită la copiatoare și imprimante laser pentru reproducerea documentelor. [Pr.: *tŏnăr*] — Din engl. **toner**.

TONETĂ, *tonete*, s.f. Gheretă, stand mic pentru comerțul stradal. — După fr. **tonnelet** „butoiuș”.

TŌNIC, -Ă, *tonici*, -ce, adj., s.f., s.n. 1. Adj. (Despre vocale sau silabe) Care poartă accentul, pe care cade accentul. ♦ *Accent tonic* = accentul muzical al vocalelor și al silabelor; *p. ext.* accentul expirator sau de intensitate. 2. S.f. (Muz.) Treapta întâi a modurilor major sau minor. ♦ Acord construit pe treapta întâi a modului major sau minor. 3. Adj., s.n. (Substanță, medicament) care are proprietatea de a fortifica un organism; întăritor, fortifiant. — Din fr. **tonique**, it. **tonico**.

TŌNICARDIĂC, *tonicardiace*, s.n. (Med.) Tonic administrat în insuficiența cardiacă. — Din fr. **tonicardique**.

TŌNICITĂTE s.f. Proprietate a mușchilor netezi sau striati de a-și menține un tonus permanent. — Din fr. **tonicité**.

TŌNIFIĂNT, -Ă, *tonifianti*, -te, adj., s.n. Tonic (3). [Pr.: -fi-ant] — Din fr. **tonifiant**.

TŌNICIFĂ, *tonific*, vb. I. Tranz. A întări, a fortifica un țesut, un organ, un organism. — După fr. **tonifier**.

TŌNICIFĂRE s.f. Acțiunea de a *tonifica* și rezultatul ei. — V. **tonifica**.

TŌNIFIÉRE, *tonifieri*, s.f. Tonificare. [Pr.: -fi-e-] — După fr. **tonification**.

TŌNOMĂT, *tonomate*, s.n. Pick-up semiautomat care se declanșează cu ajutorul unei monede sau al unui jeton și care are un sistem selector de discuri. — Din germ. **Tonomat**.

TŌNOMETRIC, -Ă, *tonometrici*, -ce, adj. Referitor la tonometrie. — Din fr. **tonométrique**.

TŌNOMETRIE s.f. 1. Capitol al chimiei fizice care studiază presiunea de vapori a soluțiilor nevolatile, în scopul determinării greutatei moleculare a substanțelor dizolvate. ♦ Măsurarea presiunii de vapori a unei soluții. 2. (Med.) Măsurare a tensiunii (intraoculare). — Din fr. **tonométrie**, germ. **Tonometrie**.

TŌNOMETRU, *tonometre*, s.n. (Fon.) Aparat electronic pentru extragerea și măsurarea frecvenței fundamentale a semnalelor vorbirii. — Din fr. **tonomètre**.

TŌNOSCŌP, *tonoscoape*, s.n. (Med.) Aparat folosit pentru tonoscopie. — Din **tonoscopie** (derivat regresiv).

TŌNOSCOPIE, *tonoscopii*, s.f. (Med.) Măsurarea tensiunii din artera centrală a retinei. — Din fr. **tonoscopie**.

TŌNOU, *tonouri*, s.n. Evoluție a unui avion aflat în zbor orizontal, în care acesta execută o mișcare de rotație în jurul axei sale longitudinale fără a-și schimba direcția sau înălțimea de zbor. — Din fr. **tonneau**.

TŌNSŪRĂ, *tonsuri*, s.f. Ceremonia tunderii părului din creștetul capului la consacrarea unui călugăr catolic; (concr.) locul, de formă rotundă, rămas fără păr în urma acestei ceremonii. — Din fr. **tonsure**, lat. **tonsura**.

TŌNT, **TŌANTĂ**, *tonți, toante*, adj., s.m. și f. (Om) prost, neghiob, nătâng. [Var.: (pop.) **tânt**, -ă adj.] — Cf. it., sp., port. **ton**to.

TŌNTĂLĂU, *tontălăi*, adj., s.m. (Fam.) Tont. — **Tont** + suf. -ălău.

TŌNTOLÉTE, *tontoleți*, adj., s.m. (Pop.) Tont. — **Tont** + suf. -olete.

TŌNTORŌIUL s.n. art (În expr.) *A juca* (sau *a sări*) *tontoroiul* = a juca sau a dansa cu mișcări bruște și cu sărituri, fără ritm; a țopăi. (Fam.; în expr.) *A juca* (pe cineva) *tontoroiul* = a obliga (pe cineva) să se supună dorințelor, capriciilor cuiva. [Var.: **tonforoiul** s.n.] — Din magh. **tántorog**.

TŌNUS, *tonusuri*, s.n. 1. Stare permanentă de ușoară tensiune a mușchilor unui organism sănătos (aflat în repaus). 2. Stare permanentă de excitație (în condiții de repaus) a centrilor nervoși. ♦ Fig. Energie, vigoare. — Din fr. **tonus**.

TŌP¹, *topuri*, s.n. 1. Pachet de hârtie sau de carton (cuprinzând un anumit număr de coli). 2. (Pop.) Pachet de bumbac (cu un anumit număr de legături). 3. (Înv.) Val de postav. — Din tc. **top**.

TŌP², *topuri*, s.n. Termen folosit pentru clasamentul vârfurilor profesionale din domeniul muzicii, filmului etc., care la un moment dat au dobândit maximum de popularitate. — Din engl. **top**.

TŌPĂZ, *topaze*, s.n. Silicat natural de aluminiu cu fluor, cristalizat în sistemul rrombic, de obicei de culoare galbenă, folosit ca piatră prețioasă. [Pl. și: *topazuri*] — Din fr. **topaze**.

TŌPCĪU, *topcii*, s.m. (Înv.) Tunar, artilerist. — Din tc. **topcu**.

TŌPENIE, *topenii*, s.f. (Fam.) Prăpad, dezastru. ♦ Expr. *Topenia pământului = a)* din cale-afară, peste măsură; *b)* căldură foarte mare, caniculă, arșiță. — **Topi** + suf. -enie.

TŌPI, *topesc*, vb. IV. 1. Refl. și tranz. A trece sau a face ca un corp să treacă, prin încălzire, din stare solidă în stare lichidă; a (se) lichefia. ♦ Refl. A-și pierde consistența, a se muia (sub efectul căldurii). ♦ Tranz. și refl. Fig. (Despre oameni) A (se) înduioșa, a (se) îmblânzi. 2. Tranz. și refl. (Fam.) A (se) dizolva (în apă sau în alt lichid). ♦ Refl. Fig. A se contopi, a fuziona. 3. Refl. (Despre lumânări; *p. ext.* despre obiecte supuse acțiunii focului) A se consuma prin ardere; a se mistui. ♦ Fig. (Despre oameni) A slăbi, a se usca, a se vlăgui. ♦ Fig. (Fam.; despre oameni) A se face nevăzut, a dispărea, a pleca. ♦ Fig. A se sfârși, a se prăpădi, a muri (de fericire sau de dragul cuiva). ♦ Expr. *A se topi după cineva* = a ține foarte mult la cineva, a iubi cu patimă pe cineva. *A se topi de râs* = a râde grozav, cu mare poftă. 4. Tranz. A supune unele plante textile unui proces metodic de descompunere a tulpinilor lor, prin menținerea în apă, sub zăpadă sau la rouă, pentru a separa astfel fibrele textile. 5. Refl. Fig. A se șterge, a se estompa; a se risipi. 6. Tranz. Fig. A distruge, a nimici, a desființa. ♦ A consuma, a irosi bani, avere, sănătate etc. — Din sl. **topiti**.

TŌPIC, -Ă, *topici*, -ce, s.f., s.n., adj. I. S.f. 1. (Lingv.) Ordinea cuvintelor în propoziție sau a propozițiilor în frază. ♦ Parte a sintaxei sau a stilisticii care se ocupă cu studiul ordinii cuvintelor în propoziție și a propozițiilor în

frază. **2.** (La pl.; în retorica antică) Argumente de natură generală, aplicabile în toate cazurile analoge; locuri comune. **II.** Adj. **1.** Care aparține topicii (I), privitor la topică. **2.** (Despre nume) Care denumește locuri, localități. **III.** S.n., adj. (Medicament) aplicat local, extern. — Din fr. **topique**, it. **topica**.

TOPILĂ, *topile*, s.f. **1.** Loc îngrădit în albia unui râu sau într-o apă stătătoare unde se pun la topit cânepa sau alte plante textile; bazin de curgătoare unde se țesea țesutul, săpat în câmp și legat printr-un canal de o apă curgătoare sau de un lac. **2.** Topitoare, v. *topitor* (2). — Din bg., sb. **topilo**.

TOPINAMBŪR, *topinamburi*, s.m. (Bot.) Nap (2) (*Helianthus tuberosus*). — Din fr. **topinambour**.

TOPIRE s.f. Acțiunea de a (se) topi și rezultatul ei. — V. **topi**.

TOPIST, *topiști*, s.m. Persoană care stabilește topuri². — **Top**² + suf. *-ist*.

TOPIT¹ s.n. Faptul de a (se) topi. — V. **topi**

TOPIT², *-Ă, topiți, -te*, adj. **1.** (Despre corpuri solide) Devenit lichid sau moale sub efectul căldurii. **2.** (Despre plante textile) Care s-a descompus prin menținerea în apă în scopul separării fibrelor textile. **3.** Fig. Slăbit, tras, consumat; istovit, vlăguit, obosit. **4.** Fig. Măcinat, descompus, dezagregat. ♦ (Fam.) Distrus, pierdut. — V. **topi**.

TOPITÓR, -OĂRE, *topitori, -oare*, s.m., s.f. **1.** S.m. și f. Muncitor care lucrează la un cuptor de topit sau, în general, la topirea unor materiale în cadrul procesului de producție al unei întreprinderi. **2.** S.f. Cuptor special pentru topirea metalelor; topilă (2). — **Topi** + suf. *-tor*.

TOPITORIE, *topitorii*, s.f. Instalație pentru topirea unor materiale. ♦ Unitate industrială în care, din tulpinile de in, de cânepă etc., se separă, prin topire, fibrele textile liberiene și se prelucrează pentru obținerea fuiorului. — **Topitor** + suf. *-ie*.

TOPITURĂ, *topituri*, s.f. **1.** Substanță lichidă obținută prin topirea unei substanțe solide. ♦ Spec. Metal lichid dintr-un cuptor de topit în timpul unui ciclu de topire sau de elaborare. **2.** (Reg.) Slănină subțire (de pe burta porcului) care se topește pentru a se obține din ea untură; mâncare preparată din bucățile de carne desprinse de pe slănină și prăjite cu ceapă tocată. — **Topi** + suf. *-tură*.

TÓPLESS adj. invar. Care are sânii goi; dezbrăcată până la brâu. ♦ (Despre costume de baie) care are numai slip. — Din engl. **topless**.

TÓPLIȚĂ, *toplițe*, s.f. (Reg.) **1.** Izvor, pârâiaș cu apă caldă; ochi de apă caldă care nu îngheață iarna. **2.** Braț izolat, mort al unui râu; apă stătătoare, băltoacă. **3.** Loc special amenajat într-o topliță (1, 2) pentru puietii de salmonide din incubatoare, în vederea acomodării înainte de trecerea lor în apele curgătoare. — Din sl. **toplica**.

TOPLIȚEAN, -Ă, *toplițeni, -e*, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din orașul Toplița. **2.** Adj. Care aparține orașului Toplița sau toplițenilor (1), privitor la Toplița ori la toplițeni. — **Toplița** (n.pr.) + suf. *-ean*.

TOPLIȚEANCĂ, *toplițence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din orașul Toplița. — **Toplițean** + suf. *-că*.

TOP-MODÉL, *top-modele*, s.n. Manechin. — Din engl. **top-model**.

TOPO-Element de compunere însemnând „loc”, „regiune”, care servește la formarea unor substantive. — Din fr. **topo-**.

TOPOCÉNTRU, *topocentre*, s.n. (Astron.) Locul de observație considerat ca punct de origine. — **Topo** + **centru**.

TOPOCLIMATOLÓGIC, -Ă, *topoclimatologici, -ce*, adj. Referitor la topoclimatologie, care ține de topoclimatologie. — Din fr. **topoclimatologie**.

TOPOCLIMATOLÓGIE s.f. Ramură a climatologiei care studiază datele meteorologice din imediata apropiere a solului. — **Topo**- + **climatologie**.

TOPOCLIMĂ s.f. Climă influențată de condițiile geografice (de relief) locale sau de suprafețele ocupate de construcții. — **Topo**- + **climă**.

TOPOFOBIE s.f. (Med.) Stare de frică bolnăvicioasă, obsedantă și nemotivată față de un anumit loc. — Din fr. **topophobia**.

TOPOGÁN s.n. v. **topogan**.

TOPOGRÁF, -Ă, *topografi, -e*, s.m. și f. Specialist în topografie. — Din fr. **topographe**.

TOPOGRÁFIC, -Ă, *topografici, -ce*, adj. Care ține de topografie, privitor la topografie, de topografie. — Din fr. **topographique**.

TOPOGRAFIE (2) *topografii*, s.f. **1.** Ramură a geodeziei care se ocupă cu tehnica măsurătorilor și a calculului pentru porțiuni restrânse din suprafața Pământului și cu tehnica reprezentării grafice sau numerice a acestora în plan orizontal, în scopul întocmirii de hărți și planuri. **2.** Descriere amănunțită a unui loc sub raportul așezării, configurației etc.; mod în care sunt dispuse în spațiu elementele unui ansamblu. — Din fr. **topographie**.

TOPOLÓGIC, -Ă, *topologici, -ce*, adj. Referitor la topologie, care ține de topologie. — Din fr. **topologique**.

TOPOLOGIE s.f. Ramură a matematicii care studiază proprietățile mulțimilor de puncte neschimbătoare față de unele transformări. ♦ Structură matematică definită pe un spațiu cu ajutorul unor părți ale acestui spațiu. — Din fr. **topologie**.

TOPOMETRIE s.f. Ramură a topografiei care se ocupă cu tehnica măsurătorilor și a calculului necesare pentru întocmirea hărților și a planurilor. — Din fr. **topométrie**.

TOPOMETRIST, -Ă, *topometriști, -ste*, s.m. și f. Topometru. — **Topometru** + suf. *-ist*.

TOPOMETRU, *topometri*, s.m. Specialist în lucrări de topometrie. — Din **topometrie** (derivat regresiv).

TOPONÍM, toponime, s.n. Toponimic. — Din fr. **toponyme**.

TOPONÍMIC, -Ă, *toponimici, -ce*, adj., s.n. **1.** Adj. Care aparține toponimiei, privitor la toponimie, de toponimie. **2.** S.n. Nume propriu de oraș, de stat, de apă, de munte etc.; toponim. — Din fr. **toponymique**.

TOPONÍMIE s.f. **1.** Totalitate a numelor proprii de locuri, de ape, de munți etc. dintr-o țară sau dintr-o regiune. **2.** Ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul numelor proprii de locuri; toponomastică. — Din fr. **toponymie**.

TOPONOMÁSTICĂ s.f. Toponimie (2). — Din fr. **toponomastique**, germ. **Toponomastik**.

TOPÓR, topoare, s.n. Unealtă pentru tăiat copaci, pentru despicat lemne etc., formată dintr-un corp de oțel cu tăiș la un capăt și cu un orificiu la partea opusă, în care se fixează o coadă de lemn tare. ♦ Loc. adj. și adv. *Din topor = fără finețe; grosolan, necioplit.* ♦ Expr. *A fi topor de oase = a avea de îndurat greutatea mari, a suferi mult.* *A sta cu toporul la brâu = a fi totdeauna gata de ceartă, de bătaie.* — Din sl. **toporŭ**.

TOPORÁȘ, (1) toporașe, s.n., (2) toporași, s.m. **1.** S.n. Diminutiv al lui *topor*; toporel. **2.** S.m. Numele mai multor plante erbacee cu flori albastre-violete, rar roșietice sau albe; viorea (*Viola*). — **Topor** + suf. *-aș*.

TOPORÁȘTE, toporaști, s.f. Coadă de coasă, de topor, de secure. [Var.: **toporiște** s.f.] — Din sl. **toporište**.

TOPORÉL, toporele, s.n. (Rar) Toporaș (1). — **Topor** + suf. *-el*.

TOPORÉȘCĂ, toporiști, s.f. Topor cu coadă scurtă (folosit altădată și ca armă de luptă). — Din bg. **toporiška**.

TOPORIȘTE s.f. v. **toporaște**.

TOPOS, toposuri, s.n. Model al tradiției culturale (idee, temă, motiv etc.) pe care scriitorul îl preia, dându-i semnificații noi; clișeu cultural. — Din gr. **tópos**.

TOPSÍN s.n. v. **topspin**.

TOPSPÍN s.n. Lovitură de atac la tenis (de masă), în urma căreia mingea urmează o traiectorie neprevăzută. [Var.: **topsin** s.n.] — Din engl. **topspin**.

TOPTÁN adv. (Inv.) Cu grămada. ♦ (Substantivat; fam.; în loc. adv.) *Cu toptanul = în cantitate mare, cu rădicata, cu grămada, angro; p. ext. foarte mult, din belșug.* — Din tc. **toptan**.

TOPTANGIU, toptangii, s.m. (Inv.) Negustor angrosist. — Din tc. **toptanci**.

TOPÚZ, topuzuri, s.n. (În Evul Mediu în Țara Românească și în Moldova) Sceptur, de forma unui buzdugan bătut cu nestemate și care constituia unul dintre însemnele puterii domnești. ♦ Loc. adv. (Pop.) *Cu topuzul = cu sila, cu forța; cu brutalitate.* ♦ Măciucă scurtă conferită de domn marilor demnitari; p. gener. buzdugan. [Pl. și: *topuze*] — Din tc. **topuz**.

TOR, toruri, s.n. **1.** Mulară rotundă cu profil convex de la baza sau de la capitelul unei coloane. **2.** Corp geometric care rezultă din rotirea unui cerc în jurul unei axe situate în planul cercului, dar care nu trece prin centrul cercului. — Din fr. **toré**.

TORÁCE, torace, s.n. Cavitate în corpul vertebratelor cuprinsă între gât și abdomen, care conține principalele organe ale sistemelor circulator și respirator; coșul pieptului. ♦ Parte a corpului insectelor de care sunt legate picioarele. — Din it. **torace**.

TORACENTÉZĂ, toracenteze, s.f. (Med.) Puncție a peretelui toracic. — Din fr. **thoracentèse**.

TORÁCIC, -Ă, *toracici, -ce*, adj. Care se referă la torace, care ține de torace, privitor la torace, de torace. — Din fr. **thoracique**.

TORACOPLASTIE, toracoplastii, s.f. Intervenție chirurgicală care constă în rezecția unor porțiuni din coastele unei regiuni toracice pentru a putea pune în stare de repaus plămânul bolnav, până la vindecare, în caz de tuberculoză. — Din fr. **thoracoplastie**.

TORACOSCOPIE, toracoscopii, s.f. (Med.) Pleuroscopie. — Din fr. **thoracoscopie**.

TORACOTOMIE, toracotomii, s.f. Deschidere pe cale chirurgicală a cavității toracice pentru a examina organele aflate înăuntru. — Din fr. **thoracotomie**.

TÓRBĂ s.f. v. **tolbă**.

TORCĂTÓR, -OĂRE, *torcători, -oare*, s.m., s.f. **1.** S.m. și f. Persoană care torce (manual sau mecanic). **2.** S.f. Mașină sau unealtă pentru torsul materiilor textile. — **Toarce** + suf. *-ător*.

TORCĂTORIE, torcătorii, s.f. Filatură. — **Torcător** + suf. *-ie*.

TORCRETĂ, *torcretéz*, vb. I. Tranz. (Constr.) A aplica sub presiune un strat de mortar, de ciment sau de beton, pe o suprafață. — Din germ. **torkretieren**.

TOREADĂTOR, *toreadori*, s.m. Luptător cu taurii (în Spania și în sudul Franței). [Pr.: -re-a-] — Din fr. **toréador**.

TOREFIÉRE, *torefierii*, s.f. Operație de încălzire la foc a unor produse, ca tutunul, cafeaua etc., în scopul uscării acestora sau pentru a fi înlăturate anumite elemente dăunătoare și a se obține o aromă specifică. [Pr.: -fi-e-] — Cf. fr. **torréfaction**, **torréfier**.

TORÉNT, *torenți*, s.m. Apă curgătoare (de munte) cu debit nestatornic, care apare în urma ploilor mari sau după topirea bruscă a zăpezii și care curge vijelios pe povârnișurile munților sau ale dealurilor, având o mare forță de eroziune; puhoi, șuvoi. [Pl. și: (n.) **torente**] — Din fr. **torrent**.

TORENTIAL, **-Ă**, *torentiali*, -e, adj. (Despre ploaie) Cu debit mare și cu durată scurtă; vijelios. ♦ (Despre ape curgătoare) Care are un curs vijelios, prezentând creșteri bruște de debit și o mare putere distructivă. [Pr.: -fi-a] — Din fr. **torrentiel**.

TOREUȚICĂ s.f. Artă de a sculpta, cizela și asambla lemnul, aurul și fildeșul în Antichitatea greacă; p. ext. artă a sculpturii în bronz. — Din fr. **toréutique**.

TORID, **-Ă**, *torizi*, -de, adj. Excesiv de cald, arzător, dogoritor. ♦ *Zonă toridă* = porțiune de pe suprafața Pământului situată între cele două tropice și caracterizată printr-o temperatură permanent foarte ridicată. — Din fr. **torride**, lat. **torridus**.

TORIT s.n. Silicat natural de toriu, puternic radioactiv, folosit, ca minereu, pentru extragerea unor elemente radioactive. — Din fr. **thorite**.

TORIU s.n. Element chimic radioactiv, cu aspect asemănător cu cel al platinei, folosit la fabricarea sitorilor pentru lămpile de iluminat cu gaz aerian, pentru activarea filamentelor tuburilor electronice, drept combustibil nuclear etc. — Din fr. **thorium**.

TORNĂDĂ¹, *tornade*, s.f. Furtună violentă (în formă de vârtej), care afectează regiuni întinse; vârtej de vânt devastator cu o arie restrânsă, adesea însoțit de ploi torențiale. — Din fr. **tomade**.

TORNĂDĂ², *tornade*, s.f. Dedicăție care încheia poezia trubadurilor și în care se reluau o idee și unele versuri deja exprimate. — Din fr. **tomade**.

TOROID, *toroide*, s.n. (Mat.) 1. Suprafață generată de o curbă închisă care se rotește în jurul unei axe din planul curbei și care nu taie curba. 2. Corp solid mărginit de un toroid (1). — Din fr. **toroïde**, germ. **Toroid**.

TOROIPĂN, *toroipane*, s.n. (Reg. și fam.) Ciomag, măciucă, băță. ♦ Loc. adv. *Cu toroipanel* = cu forță. — Et. nec.

TORON¹, *toroane*, s.n. 1. Mănușchi de fire subțiri, răsucite împreună în același sens, din care se fabrică funii, cabluri etc. 2. (Arhit.) Ciubuc mare, rotund, așezat la extremitatea unei suprafețe drepte. — Din fr. **toron**.

TORON² s.n. Gaz produs prin dezintegrarea radioactivă a toriului. — Din fr., engl. **thoron**, germ. **Thoron**, rus. **toron**.

TORPEALĂ, *toropeli*, s.f. 1. Stare de amorțeală, de buimăceală (premergătoare somnului); somnolență. ♦ Lâncezeală, apatie. ♦ Visare, reverie. 2. Căldură mare; arșiță, dogoare, zăpușeală. 3. (Reg.) Bătaie zdravănă. — **Toropi** + suf. -eală.

TOROPĂ, *toropesc*, vb. IV. Tranz. A aduce în stare de toropeală (1); a ameți, a buimăci, a moleși. ♦ A cuprinde, a copleși; a năpădi. ♦ A bate zdravăn; a ucide în bătaie. — Din ucr. **toropyty**.

TOROPIRE, *toropiri*, s.f. Acțiunea de a *toropi* și rezultatul ei. — V. **toropi**.

TOROPIT, **-Ă**, *toropiți*, -te, adj. Moleșit, amețit, amorțit (de somn, de căldură etc.). — V. **toropi**.

TOROPITĂTOR, **-OARE**, *toropitori*, -oare, adj. Care toropește; moleșitor, amețitor. — **Toropi** + suf. -tor.

TORPÉDO¹, *torpedou*, s.n. 1. (În forma *torpedou*) Perete care separă într-un autovehicul locul motorului de cel rezervat conducătorului. 2. Sistem de frână pentru biciclete, la care frânarea se obține prin inversarea sensului de rotație a pedalelor. [Acc. și: *torpedó*. — Var.: **torpedóu**] — Din fr. **torpédo**.

TORPÉDO² s.n. Salam gros preparat din carne tocată de porc și de vită, amestecată cu bucăți de slănină. — Din sp. **torpedo**.

TORPEDOU s.n. v. **torpedo¹**.

TORPID, **-Ă**, *torpizi*, -de, adj. (Livr.) Leneș, molatic, încet, greoi. — Din fr. **torpide**, it. **torpido**, lat. **torpidus**.

TORPILĂ, *torpilez*, vb. I. Tranz. A ataca o navă cu torpile, a scufunda o navă cu ajutorul torpilelor. ♦ Fig. (Fam.) A face să eșueze, a submina un plan, o acțiune etc. — Din fr. **torpiller**.

TORPILĂRE, *torpilări*, s.f. Acțiunea de a *torpila*. — V. **torpila**.

TORPILĂ, *torpile*, s.f. 1. Proiectil submarin prevăzut cu motor propriu și cu încărcătură explozivă, care se lansează împotriva unei nave inamice de pe o navă de luptă, din avion sau de pe coastă. 2. Pește marin cu schelet

cartilagos, cu corpul turtit dorsal și ventral, capabil să producă la atingere, descărcări electrice cu care își ucide prada (*Torpedo marmorata*). 3. (leșit din uz; în compusul) *Om-torpilă* = torpilă (1) condusă la țintă de unul sau doi oameni, care se îndepărtau după ce o prindeau de fundul navei. — Din fr. **torpille**.

TORPILĂTOR, *torpiloare*, s.n. Navă de război ușoară și rapidă, înzestrată pentru lansarea torpilelor. — Din fr. **torpilleur**.

TORR, *tori*, s.m. Unitate de măsură a presiunii, egală cu presiunea exercitată de o coloană de mercur înaltă de 1 mm la temperatura de 0°C. — Din fr. **torr**.

TORS¹ s.n. 1. Faptul de a *toarce*. 2. Sunet produs de pisici când torc. — V. **toarce**.

TORS², *torsuri*, s.n. Sculptură reprezentând partea superioară a corpului omenesc, fără membre (și fără cap). ♦ Trunchiul (gol al) corpului omenesc. — Din fr. **torse**, it. **torso**.

TORS³, **TOĂRSĂ**, *torși*, *toarse*, adj. (Despre materii textile) Care a fost transformată în fire; răsucit. — V. **toarce**.

TORSĂDĂ, *torsade*, s.f. Motiv arhitectonic ornamental care imită o frânghie răsucită. ♦ Motiv de împletitură de forma unei frânghii răsucite, a unei spirale etc. — Din fr. **torsade**.

TORSĂTURĂ, *torsături*, s.f. Ceea ce s-a tors (1); tort¹ (1). — **Tors¹** + suf. -ătură.

TORSIOGRAF, *torsiografe*, s.n. Aparat folosit pentru măsurarea și înregistrarea grafică a deformațiilor barelor supuse la torsiune. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **torsiographe**.

TORSIOMETRU, *torsiometre*, s.n. Aparat folosit în industria textilă pentru a determina numărul posibil de răsuciri pe o anumită lungime a firului. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **torsiomètre**.

TORSIONĂ, *torsionez*, vb. I. Tranz. și refl. (Livr.) A (se) răsuci. [Pr.: -si-o-] — V. **torsiune**.

TORSIONĂRE, *torsionări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a (se) *torsiona* și rezultatul ei; răsucire. [Pr.: -si-o-] — V. **torsiona**.

TORSIONĂT, **-Ă**, *torsionați*, -te, adj. (Livr.) Răsucit. [Pr.: -si-o-] — V. **torsiona**.

TORSIUNE, *torsiuni*, s.f. 1. Deplasare relativă a două secțiuni paralele și transversale ale unui obiect solid; răsucire. ♦ Indice care arată gradul de torsiune (1) al unui material textil. 2. Scrântitură, luxație. [Pr.: -si-u-] — Din fr. **torsion**.

TORȘON, *torșoane*, s.n. (Rar) Bucată de cârpă, de vată etc. — Din fr. **torchon**.

TORT¹, *torturi*, s.n. 1. Fir tors de cânepă, de in sau de alte materii textile; torsătură. ♦ Cantitate, scul etc. de fire toarse. 2. Țesătură, pânză lucrată (în casă) din fire de cânepă sau de in. — Lat. **tortus** (< *torquere*).

TORT², *torturi*, s.n. Prăjitură (de obicei de formă cilindrică) făcută din mai multe straturi de aluat, având între ele straturi de cremă, de dulceață etc., acoperită cu o glazură sau cremă, ornamentată etc. [Var.: **törtă** s.f.] — Din germ. **Torte**.

TORTĂR, **-Ă**, *tortari*, -e, adj. (Rar; despre vase de ceramică) Cu toarte. ♦ (Substantivat) *Tortare de lut*. — **Toartă** + suf. -ar.

TORTĂ s.f. v. **tort²**.

TORTICOLIS s.n. (Med.) Simptom caracterizat prin înclinarea laterală a capului și a coloanei cervicale în urma unei afecțiuni musculare, vertebrale sau nervoase; p. ext. durere provocată de un astfel de simptom. — Din fr. **torticollis**.

TORTIȚĂ, *tortițe*, s.f. Diminutiv al lui *toartă*. — **Toartă** + suf. -iță.

TORTURĂ, *torturez*, vb. I. Tranz. A supune (pe cineva) la chinuri fizice violente; a schingiui; p. ext. a supune (pe cineva) la chinuri morale; a chinui. ♦ (Despre stări sufletești) A roade, a frământa, a obseda în mod dureros. ♦ Fig. A forța, a stâlci, a poci cuvintele, stilul, limba, versul etc. — Din fr. **torturer**.

TORTURĂRE, *torturări*, s.f. Acțiunea de a *tortura* și rezultatul ei; tortură. — V. **tortura**.

TORTURĂ, *torturi*, s.f. Suferință fizică (sau morală) violentă. — Din fr. **torture**, lat. **tortura**.

TORTĂ, *torțe*, s.f. 1. Faclă. 2. (Fiz.) Tip de descărcare electrică de înaltă frecvență, având aspectul unei flăcări de lumânare. [Var.: (înv.) **törtje** s.f.] — Din it. **torcia**. Cf. fr. **torche**.

TORTÉL, *torței*, s.m. Numele a două plante parazite fără frunze, a căror tulpină se răsucește în jurul plantelor pe care trăiesc, una cu flori roșietice (*Cuscuta epithymum*), alta cu flori albe sau roz (*Cuscuta europaea*). — **Tort¹** + suf. -el.

TORTIE s.f. v. **torță**.

TORTIONĂR, **-Ă**, *tortionari*, -e, adj., s.m. 1. Adj. De tortură. 2. S.m. Persoană care torturează; călău. [Pr.: -fi-o-] — Din fr. **tortionnaire**.

TÓRY s.m. Nume dat în trecut membrilor Partidului conservator englez. — Cuv. engl.

TOS adj. (În sintagma) *Zahăr tos* = zahăr care se prezintă sub formă de cristale mărunte. — Din tc. **toz** „praf”.

TOSCÂN, -Ă, toscani, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din regiunea Toscana 2. Adj. Care aparține Toscanei sau toscanilor (1), referitor la regiunea Toscana ori la toscani. — Din fr. **toscan**.

TOT, TOATĂ, toți, toate, adj. nehot., pron. nehot., adv., s.n. I. Adj. nehot. 1. (La sg.) Întreg; integral, complet; din care nu lipsește nimeni sau nimic; cât există, cât este, cât are; cât e de mare, cât se întinde, cât cuprinde; cât durează, cât ține. *Tot orașul. Tot timpul.* ⇨ Loc. prep. *Cu tot...* = în ciuda... 2. (La sg.) Perfect. ⇨ (Dă ideea de superlativ) Cum nu există (altul) mai mare, mai mult. ⇨ Loc. adj. *De tot...* = cum nu se poate mai mult. 3. (La sg.) Fiecare (dintre...), oricare; care se repetă. ⇨ Loc. adj. *De toată ziua sau de toate zilele* = care se face, se întâmplă, se poartă în fiecare zi. ⇨ Loc. adv. *Peste tot* = pretutindeni. 4. (La pl.) Care este în număr complet, fără să lipsească nici unul; care este în serie completă, fără să lipsească ceva. ⇨ Loc. adv. *În toate părțile* = pretutindeni. ⇨ (Alcătuiește, împreună cu un num. card., numerele colective) *Toți cinci.* ⇨ Expr. *A vârf (sau a băga) pe cineva în toți sperieții* = a înfricoșa. II. Pron. nehot. 1. (La pl.; cu nuanță de num. nehot.) Lucrurile sau ființele câte intră în discuție sau care sunt de același fel (fără să lipsească nici unul). ⇨ Loc. adv. *Înainte de toate* = în primul rând, mai presus de orice altceva. ⇨ (Precedat de conj. „și”, rezumă o enunțare) Restul care n-a fost amintit; celelalte. ⇨ (Predomină ideea de varietate, de diversitate) Orice lucru, fără alegere. ⇨ Expr. *Toate ca toate (sau toatele), dar...* (sau *însă...*) = celelalte ar mai merge, dar...; treacă-meargă, dar... 2. Lucrurile care, considerate împreună, formează un ansamblu. ⇨ Loc. adv. *Cu totul (și cu totul)* = pe de-a-ntregul, în întregime. *Cu totul = a)* în total; *b)* cu desăvârșire, în întregime. *În tot sau (în) totulul tot = a)* la un loc, una cu alta; în total; *b)* într-un cuvânt, la urma urmelor. *Tot în tot* = pe de-a-ntregul. *De tot = a)* (cu sens modal) cu desăvârșire, în întregime; *b)* (cu sens temporal) pentru totdeauna, definitiv; *c)* foarte, extrem de... ⇨ Loc. prep. *Cu tot cu...* sau *cu (cineva sau ceva) cu tot* = împreună, la un loc. ⇨ Expr. *Asta-i tot sau atâta (ori atâta-i) tot* = doar atât (și nimic mai mult). 3. (Întră în compunerea unor adjective) *Atotcuprinzător*.

III. Adv. (Exprimă continuitatea, persistența) 1. Și acum, în continuare, încă; (în construcții negative) nici acum, până acum nu... ⇨ Și mai departe, ca și altă dată. 2. Mereu, tot timpul, toată vremea, totdeauna, pururea; necontenit, neîncetat, întruna. ⇨ Expr. *Să tot aibă...* = ar putea să aibă (cel mult)... *Să tot fie...* = ar putea să fie (cel mult)... ⇨ Statornic, permanent. 3. De repetate ori, adeseori, de multe ori. 4. (Exprimă o gradăție a intensității) Din ce în ce. IV. Adv. (Stabilește identitatea, similitudinea, simultaneitatea) 1. (De) asemenea, la fel; în același chip. ⇨ Expr. *Tot așa (sau astfel, atâta, același)* = întocmai, exact așa (sau atâta, același). ⇨ (În corelație cu „așa” sau „atât de...”, formează gradul de egalitate al comparativului) *Tot atât de bun.* ⇨ Expr. *Mi-e tot atâta* = mi-e perfect egal. 2. (Urmă de substantive și pronume, arată că ființa sau lucrul respectiv revine, apare într-o situație similară) Iarăși, din nou (sau ca totdeauna). ⇨ (Urmă de un substantiv precedat de art. nehot.) Același. ⇨ (Urmă de numeralul „unu”) Unu singur. 3. Numai, în mod exclusiv. ⇨ Expr. *Tot unul și unul* = de seamă, de frunte, ales. ⇨ (Urmă de un adjectiv sau de un substantiv la pl.) Fără excepție, unul și unul. ⇨ De tot, cu totul, în întregime, pe de-a-ntregul, complet. 4. De fiecare dată, întotdeauna, regulat. V. Adv. 1. Și astfel, și așa, oricum. 2. Totuși, și încă. VI. S.n. 1. Întreg, unitate (rezultat din totalitatea părților), totalitate. ⇨ Fig. Lume, univers. 2. Fig. (Art.) Lucru esențial (la care se reduce toate celelalte). ⇨ Expr. *Aici e totul* = în asta constă tot, asta explică tot. [Gen.-dat. pl. (a) *tuturor*, (a) *tuturora*] — Lat. **totus, -a, -um**.

TOTAL, -Ă, (1) totali, -e, adj., (2) totaluri, s.n. 1. Adj. Care cuprinde totul; întreg, complet; general. ⇨ Fig. Cât se poate de mare; deplin, desăvârșit. 2. S.n. Sumă rezultat dintr-o adunare. ⇨ Loc. adv. *În total* = una peste alta, peste tot, cu totul. ⇨ Întreg rezultat din reunirea părților. — Din fr. **total**.

TOTALITAR, -Ă, totalitari, -e, adj. (Despre state, despre regimuri și concepții politice) Care aplică sau preconizează dictatura unei minorități, majoritatea populației fiind lipsită de drepturi și de libertăți. — Din fr. **totalitaire**.

TOTALITARISM s.n. Formă de regim dictatorial bazat nu doar pe teroare, ci și pe sprijinul maselor mobilizate printr-o ideologie preconizând schimbări sociale radicale și care presupune un control complet al statului și scoaterea în afara legii a opoziției. — Din fr. **totalitarisme**.

TOTALITATE, totalități, s.f. Numărul complet al lucrurilor sau al ființelor în discuție; ansamblul lucrurilor sau al ființelor legate între ele. ⇨ Tot (VI 1). — Din fr. **totalité**.

TOTALIZĂ, totalizez, vb. I. Tranz. A socoti suma, totalul; a aduna. ⇨ A întruni un număr de..., a însuma. — Din fr. **totaliser**.

TOTALIZĂNT, -Ă, totalizanți, -te, adj. Care totalizează. — Din fr. **totalisant**.

TOTALIZĂRE, totalizări, s.f. Acțiunea de a totaliza și rezultatul ei; adunare, însumare. — V. **totaliza**.

TOTALIZĂTOR, -OĂRE, totalizatori, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care totalizează. 2. S.n. Aparat care totalizează mecanic. — Din fr. **totalisateur**.

TOTALMÊNTE adv. În mod complet, cu totul, în întregime, cu desăvârșire. — Din it. **totalmente**.

TOTDEAUNA adv. 1. În tot timpul (de până acum); mereu, pururea, necontenit, oricând. ⇨ *Pentru totdeauna* = definitiv; pe vecie. 2. De fiecare dată, în orice ocazie. ⇨ De obicei, de regulă. [Var.: (reg.) **totdeuna** adv.] — Tot + de + a + una.

TOTDEODĂTĂ adv. Totodată. — Tot + de + o + dată.

TOTDEUNA adv. v. **totdeauna**.

TOTEM, totemuri, s.n. 1. Simbol mitic (animal, plantă sau, rar, obiect) considerat de unele triburi primitive ca strămoș și protector al populației respective și venerat ca atare. 2. Imagine, reprezentată de obicei sculptural, a unui totem (1). [Pl. și: (m.) **totem**] — Din fr. **totem**.

TOTÉMIC, -Ă, totemici, -ce, adj. Care aparține unui totem, privitor la totem sau la totemism. — Din fr. **totémique**.

TOTEMISM s.n. Ansamblu de credințe și obiceiuri religioase primitive legate de totem; cult al totemului. — Din fr. **totémisme**.

TOTODĂTĂ adv. În același timp, în mod concomitent, simultan; totdeodată. — Tot + o + dată.

TOT-TERÉN adj. invar. (Despre autovehicule) Care este echipat în așa fel, încât să poată rula pe orice teren, păstrându-și performanțele. — Tot + teren (după fr. *tout-terrain*).

TÓTUNA adv. 1. La fel, același lucru. ⇨ Expr. *A-i fi (cuiva) totuna*, se spune când, din mai multe alternative, cineva nu dă preferință nici uneia, socotindu-le pe toate pe același plan. 2. (Rar) Întruna, fără a se opri. — Tot + una.

TÓTUȘI adv. Cu toate acestea, în ciuda celor spuse, fără a ține seamă de cele anterioare. — Tot + și.

TOVAL, tovaluri, s.n. 1. Piele, de obicei de taurine, de culoare naturală, tăbăcită cu substanțe vegetale ori sintetice, din care se confecționează încălțăminte rezistentă. 2. Fig. (Fam.) Obraz (gros) al unei persoane (fără caracter). — Din ucr. **tovar**.

TOVARĂȘ, -Ă, tovarăși, -e, s.m. și f. 1. Persoană considerată în raport cu alta, de care este legată prin viața sau prin activitatea dusă în comun sau prin lupta pentru aceeași cauză. ⇨ *Tovarăș (sau tovarășă) de viață* = soț (sau soție). 2. Termen (oficial) de adresare între comuniști. 3. Epitet dat unei ființe, de obicei animal, care însoțește pe cineva (în mod constant); ființă credincioasă cuiva. 4. Asociat, părtăș (într-o afacere). 5. S.f. art. (Fam.; ieșit din uz) Educatoare, învățătoare sau dirigintă în școala generală. — Din ucr. **tovaryš**, rus. **tovarișci**.

TOVALĂȘ, tovalășuri, s.n. Toval (1) mai subțire (folosit la căpșutul obiectelor de piele). — Toval + suf. -aș.

TOVARĂȘEL, -ICĂ, tovarășele, -ele, s.m. și f. (Fam.) Diminutiv al lui *tovarăș*. — Tovarăș + suf. -el, -ică.

TOVARĂȘESC, -EASCĂ, tovarășești, adj. Care este specific relațiilor dintre tovarăși, care se petrece între tovarăși. — Tovarăș + suf. -esc.

TOVARĂȘESTE adv. Ca între tovarăși. — Tovarăș + suf. -ește.

TOVARĂȘIE, tovarășii, s.f. 1. Relația dintre tovarăși, legătură bazată pe raporturi tovarășești. ⇨ Companie, societate. ⇨ Expr. *A ține (cuiva) tovarășie* = a sta pe lângă cineva pentru a nu-l lăsa singur, pentru a-l distra; a ține cuiva de urât. 2. Asociere, participare la o întreprindere (comercială); întovărășire, asociație. — Tovarăș + suf. -ie.

TOVARĂȘIȚĂ, tovarășițe, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *tovarășă*. — Tovarășă + suf. -iță.

TOXEMIE, toxemii, s.f. Intoxicație generală datorită acumulării în sânge a unei cantități excesive de toxine, ca o consecință a insuficienței funcționale a organelor excretorie. — Din fr. **toxémie**.

TOXIC, -Ă, toxici, -ce, adj., s.n. 1. Adj. Care are proprietatea de a intoxica, de a otrăvi; otrăvitor. 2. S.n. Otrăvă. — Din fr. **toxique**.

TOXICITĂTE s.f. Proprietate a unei substanțe, a unui mediu etc. de a fi toxic. — Din fr. **toxicité**.

TOXICODERMIE, toxicodermii, s.f. (Med.) Toxidermie. — Din fr. **toxicodermie**.

TOXICOFOBIE, toxicofobii, s.f. Teamă patologică de otrăvire; toxofobie. — Din fr. **toxicophobie**.

TOXICOFOR, -OĂRE, toxicofori, -oare, adj. (Despre viețuitoare) Care conține substanțe toxice (pentru om). — Din fr. **toxicophore**.

TOXICOGEN, -Ă, toxicogeni, -e, adj. Care produce o substanță toxică. — Din fr. **toxigène**.

TOXICOLÓG, -Ă, *toxicologi, -ge*, s.m. și f. Specialist în toxicologie. — Din fr. *toxicologue*.

TOXICOLÓGIC, -Ă, *toxicologici, -ce*, adj. Care aparține toxicologiei, privitor la toxicologie. — Din fr. *toxicologique*.

TOXICOLOGIE s.f. Ramură a medicinei care studiază substanțele toxice și acțiunea lor asupra organismului. — Din fr. *toxicologie*.

TOXICOMÁN, -Ă, *toxicomani, -e*, s.m. și f., adj. (Persoană) care suferă de toxicomanie. — Din fr. *toxicomane*.

TOXICOMANIE, *toxicomanii*, s.f. Obişnuință morbidă de a consuma substanțe toxice (cocaină, heroină, morfină, opiu, eter etc.). — Din fr. *toxicomanie*.

TOXICOZĂ, *toxicoze*, s.f. Infecție gravă a copiilor mici, manifestată prin diaree, vomă, denutriție etc. — Din fr. *toxicoze*.

TOXIDERMIE, *toxidermii*, s.f. (Med.) Eruptie cutanată datorată unei substanțe toxice; toxicodermie. — Din fr. *toxidermie*.

TOXIINFECȚIE, *toxiinfecții*, s.f. Infecție acută provocată de consumarea unor alimente contaminate cu microorganisme și cu toxinele lor și manifestată prin diaree severă, vomă, dureri abdominale, amețeală, deshidratare etc. [Pr.: -xi-in-] — Din fr. *toxi-infection*.

TOXIINFECȚIOS, -OASĂ, *toxiinfecțioși, -oase*, adj. Care aparține unei toxiinfecții, privitor la o toxiinfecție. [Pr.: -xi-in-fec-ți-os] — **Toxiinfecție** + suf. -os.

TOXINĂ, *toxine*, s.f. 1. Substanță organică (mai frecvent proteică) cu acțiune toxică, produsă de organisme vegetale sau animale. 2. Substanță care îngreunează sau împiedică floația minereurilor. — Din fr. *toxine*.

TOXOFOBIE, *toxofobii*, s.f. (Med.) Toxicofobie. — Din fr. *toxophobie*.

TOXOPLĂSMĂ s.f. (Biol.) Protozoar parazit care se întâlnește la unele mamifere, la păsări și neori la om. — Din fr. *toxoplasme*.

TOXOPLASMOZĂ s.f. (Med.) Boală parazitată provocată de toxoplasmă. — Din fr. *toxoplasmoze*, engl. *toxoplasmosis*.

TRABŪC, *trabucuri*, s.n. Țigară de foi. — Din germ. *Trabuco*.

TRAC¹ interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de lovitura bruscă și scurtă care însoțește descărcarea unei arme, tragerea unei săgeți etc. — Onomatopee.

TRAC² s.n. Stare emotivă de care sunt cuprinse unele persoane (mai ales artiștii) în momentul apariției lor în fața publicului. — Din fr. *trac*.

TRAC³, -Ă, *traci, -ce*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte dintr-o veche populație indo-europeană din Tracia. 2. Adj. Tracic. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de traci³ (1). — Din lat. *Thracus*.

TRACASĂ, *tracasez*, vb. I. Tranz. A plictisi, a necăji, a săcăi pe cineva. — Din fr. *tracasser*.

TRACASĂNT, -Ă, *tracasanți, -te*, adj. Care tracasează. — Din fr. *tracassant*.

TRACASĂRE, *tracasări*, s.f. Faptul de a tracasa. — V. *tracasa*.

TRĂCIC, -Ă, *tracici, -ce*, adj. Care aparține Traciei sau tracilor³, privitor la Tracia sau la traci; trac³ (2). — Din lat. *thracicus*.

TRĂCO-DAC, -Ă, *traco-daci, -ce*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte din triburile trace care au locuit în Dacia. 2. Adj. Care aparține traco-dacilor (1); privitor la traco-daci (1); traco-dacic. — **Trac** + **dac**.

TRĂCO-DĂCIC, -Ă, *traco-dacici, -ce*, adj. Traco-dac (2). — **Traco-dac** + suf. -ic.

TRACOLÓG, *tracologi*, s.m. Specialist în tracologie. — Din *tracologie* (derivat regresiv).

TRACOLÓGIC, -Ă, *tracologici, -ce*, adj. Referitor la tracologie, de tracologie. — Din *tracologie*.

TRACOLOGIE s.f. Disciplină care studiază civilizația tracilor. — Din fr. *tracologie*.

TRACOMÁN, -Ă, *tracomani, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care manifestă tracomanie. — **Trac** + **man[ie]**.

TRACOMANIE s.f. Exagerare a importanței tracilor în elucidarea unor probleme de istorie, cultură etc. — **Trac** + **manie**.

TRACT, *tracturi*, s.n. (Anat.) Ansamblu de fibre sau de organe care urmează unul după celălalt, alcătuind un sistem. [Var.: **tractus** s.n.] — Din fr., lat. *tractus*.

TRACTĂ¹ vb. I v. *trata*.

TRACTĂ², pers. 3 *tractează*, vb. I. Tranz. A remorca un vehicul. — Din fr. *tracter*.

TRACTĂRE, *tractări*, s.f. Acțiunea de a *tracta²* și rezultatul ei. — V. *tracta²*.

TRACTĂT¹ s.n. v. *tratat*.

TRACTĂT², -Ă, *tractați, -te*, adj. Care se deplasează prin tractare. — V. *tracta²*.

TRACTĂȚIE s.f. v. *tratație*.

TRACTÎR, *tractire*, s.n. (Înv.) Han; birt, ospătărie. — Din rus. *trakir*.

TRACTÓR, *tractoare*, s.n. Autovehicul cu mare putere de tracțiune folosit, în agricultură și în industrie, pentru tractarea și acționarea unor utilaje; *p. ext.* vehiculul împreună cu utilajul pe care îl remorchează. — Din fr. *tracteur*.

TRACTORIST, -Ă, *tractoristi, -ste*, s.m. și f. Persoană care conduce un tractor; mecanic de tractor. — **Tractor** + suf. -ist.

TRACTUS s.n. v. **tract**.

TRACTIŪNE, *tractiuni*, s.f. Acțiunea de exercitare a unei forțe asupra unui vehicul pentru a-l aduce și a-l menține în stare de mișcare; forță care pune în mișcare un vehicul, un sistem tehnic etc. [Pr.: -ți-u-] — Din fr. *traction*.

TRADESCANȚIA s.f. Plantă erbacee perenă de apartament cu frunze colorate (*Tradescantia zebrina*). — Din lat. *Tradescantia* [zebrina], denumirea științifică a plantei.

TRADE-UNION, *trade-unionuri*, s.n. Sindicat (în Marea Britanie) care grupează muncitorii din aceeași ramură de activitate. [Pr.: *treidiunion*] — Cuv. engl.

TRADE-UNIONIST, -Ă, *trade-unioniști, -ste*, adj., s.m. și f. (Membru) al trade-unionului. [Pr.: *treidiunionist*] — Din fr. **trade-unioniste**.

TRADIȚIE, *tradiții*, s.f. Ansamblu de concepții, de obiceiuri, de datini și de credințe care se statornicesc istoricește în cadrul unor grupuri sociale sau naționale și care se transmit (prin viu grai) din generație în generație, constituind pentru fiecare grup social trăsătura lui specifică. ♦ Obicei, uzanță; datină. ♦ Informație (reală sau legendară) privitoare la fapte ori evenimente din trecut, transmisă oral de-a lungul timpului. [Var.: (înv.) **tradițiune** s.f.] — Din fr. **tradition**.

TRADIȚIONAL, -Ă, *tradiționali, -e*, adj. Care s-a păstrat prin tradiție, care ține de tradiție, întemeiat pe tradiție. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **traditionnel**.

TRADIȚIONALISM s.n. Atașament față de tradiție; atitudine dictată de acest atașament. ♦ (În mișcarea culturală și literară) Tendință de supralicitare a elementelor tradiției ca valori în sine, fără confruntarea lor cu noile valori produse de evoluția social-culturală; supraevaluare a tradiției. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **traditionalisme**.

TRADIȚIONALIST, -Ă, *tradiționaliști, -ste*, adj. (Adesea substantivat) Care respectă tradiția; partizan al tradiționalismului. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **traditionaliste**.

TRADIȚIUNE s.f. v. **tradiție**.

TRADUCĂTOR, -OARE, *traducători, -oare*, s.m. și f. Persoană care traduce (un text) dintr-o limbă în alta. — **Traduce** + suf. -ător (după fr. *traducteur*).

TRADŪCE, *traduc*, vb. III. Tranz. 1. A da corespondentul unui cuvânt într-o altă limbă, a transpune un text, o frază, un cuvânt dintr-o limbă în alta; a tălmăci. ♦ Spec. A transpune un text telegrafic pe baza semnalelor recepționate. 2. Fig. A reprezenta, a exprima (cu mijloace artistice). 3. Fig. A înfăptui, a pune în practică. ♦ Refl. A avea ca efect, a se manifesta. 4. (Tehn.) A transforma o mărime de o anumită natură într-o mărime de altă natură. 5. (În expr.) A *traduce* (pe cineva) *în fața justiției* = a aduce (pe cineva) înaintea unei instanțe judecătorești. ◊ (În expr.) A *traduce în viață* = a pune în aplicare (un principiu, un plan); a înfăptui, a realiza. [Perf. s. *tradusei*, part. *tradus*] — Din lat. **traducere**, fr. **traduire**.

TRADŪCERE, *traduceri*, s.f. Acțiunea de a *traduce* și rezultatul ei; (concr.) scriere cuprinzând o transpunere a unui text dintr-o limbă în alta; traducție. ♦ Interpretare. — V. **traduce**.

TRADUCTIBIL, -Ă, *traductibili, -e*, adj. Care poate fi tradus dintr-o limbă în alta. ♦ Care poate fi redat, explicat, interpretat. — Din **traduce** (după fr. *traduisible*).

TRADUCTÓR, *tractoare*, s.n. Dispozitiv, sistem tehnic care stabilește o corespondență între valorile unei mărimi specifice acestui sistem și valorile unei mărimi de altă natură, specifice altui sistem, utilizat în tehnică, electricitate și telecomunicații; *spec.* aparat folosit în telegrafie pentru a traduce combinațiile de semnale electrice primite în caracterele tipografice corespunzătoare. — Din fr. **traducteur**.

TRADŪCȚIE, *traducții*, s.f. (Înv.) Traducere. — Din fr. **traduction**, lat. **traductio**.

TRĂFIC, *traficuri*, s.n. 1. Frecvența operațiilor de transport efectuat, cu anumite mijloace de transport (feroviare, maritime, rutiere, aeriene), într-un interval de timp și în condiții precizate. ♦ Totalitatea legăturilor de telecomunicație stabilite într-un anumit interval de timp și în anumite condiții tehnice. 2. Activitate economică având drept scop schimbul de mărfuri și de alte valori. ♦ Comerț ilicit. ◊ Expr. A *face trafic de influență* = a trage foloase ilicite din influența pe care cineva o are asupra cuiva, din trecerea de care se bucură pe lângă cineva. [Acc. și: *trafic*] — Din fr. **trafic**.

TRAFICĂ, *trafichez*, vb. I. Intrans. A face negoț (cu o marfă ilicită). — Din fr. **traficier**.

TRAFICĂNT, -Ă, traficant/-te, s.m. și f. Persoană care face comerț ilicit, în special cu produse cu un grad ridicat de pericolozitate (droguri, arme), prin intermediul unor rețele organizate. — Din fr. **traficant**.

TRAFOR, trafoare, s.n. Ornament arhitectural perforat. — Din it. **traforo**.
TRAFORĂ, trafoare, vb. I. Tranz. (Rar) A face lucrări de traforaj. — Din it. **traforare**.

TRAFORĂJ, traforaje, s.n. 1. Procedeu de ornamentare, constând în decuparea unei figuri sau a unui motiv decorativ dintr-o placă subțire de lemn, de metal etc. 2. Unele folosite în acest scop. — **Trafo** + suf. **-aj**.

TRAFORĂRE, traforări, s.f. Acțiunea de a **trafora**. — V. **trafora**.

TRAFORĂT, -Ă, traforați, -te, adj. Care este prelucrat, executat prin traforare. 2. (Arhit.) Ornament cu trafoare. — V. **trafora**.

TRAFORĂTOR, traforatori, s.m. Muncitor care execută traforaje. — **Trafo** + suf. **-tor**.

TRAFORĂTĂ, trafoarete, s.f. Șablon de trasare folosit în industria confecțiilor, la croit. — Din it. **traforetto**.

TRĂGE, trag, vb. III. I. 1. Tranz. A face efortul de a mișca, de a deplasa ceva, apucându-l pentru a-l da la o parte sau pentru a-l îndrepta spre un anumit punct. ⇨ Expr. *A trage (pe cineva) de mânecă = a)* a-i face (cuiva) un semn, a-i atrage atenția spre un anumit lucru; *b)* a împia, a îndemna. *A fi tras de păr = a fi relatăt în mod exagerat, forțat, tendențios. A trage (pe cineva) la (sau în) judecată = a cita pe cineva în fața justiției. A trage pe soară = a păcăli. A trage pe roată = a supune torturii cu ajutorul roții de turtură. A trage la răspundere = a cere cuiva să dea socoteală de faptele sale, a face răspunzător. A trage la fund (pe cineva) = a pune (pe cineva) într-o situație grea; a antrena (pe cineva) cu sine într-o afacere, într-o întreprindere dezavantajoasă, sortită eșecului. ⇨ (Cu complementul „clopotul”) A face să sune (prin deplasare într-o parte și în alta). ⇨ A întinde, a încorda (smucind) un fir, o soară. ⇨ Expr. *A trage sforile = a conduce în ascuns, din culise (o acțiune reprobabilă); a unelti. ⇨ Fig. (Inv.) A îndemna; a atrage (asupra sa). 2. Tranz. A duce, a târî după sine. ⇨ Expr. *A trage targa pe uscat = a trăi în lipsuri, în sărăcie; a o scoate greu la capăt. A trage un picior sau a trage piciorul = a schiopăta. ⇨ (Despre animale de tracțiune) A face ca un vehicul să se deplaseze (ducându-l după sine); a pune în mișcare. 3. Tranz. A pune (sau a scoate) un obiect de îmbrăcăminte sau de încălțăminte, a potrivi, a aranja o piesă de îmbrăcăminte pe o anumită parte a corpului. 4. Intrans. (Pop.) A avea greutatea de..., a cântări, a atârna. 5. Tranz. A înfige (într-un corp ascuțit). 6. Tranz. A dirija și a opri un vehicul ori o ambarcațiune la locul de imbarcare sau de coborâre. 7. Intrans. A poposi undeva spre a fi găzduit; a se instala temporar undeva sau la cineva. 8. Refl. și intrans. (Reg. și fam.; urmat de determinări locale introduse prin prep. „la”) A se duce (împins de o dorință), a fi mânat, atras spre o țintă. ⇨ Intrans. Fig. A tinde spre..., a se simți atras către... ⇨ Intrans. A preveni o anumită stare. *Trage a rău. 9. Refl. (Pop.) A se da la o parte, a se feri din cale; a se retrage. ⇨ Expr. (Tranz.) A-și trage mâna de deasupra cuiva = a înceta să mai ocrotească pe cineva. 10. Tranz. Fig. A îndura, a suporta, a pătimi. ⇨ Expr. *A trage o spaimă = a se speria foarte tare. ⇨ A suporta consecințele unui fapt reprobabil; a ispăși. II. 1. Tranz. A lua, a scoate; a smulge; a extrage; p. ext. a obține. ⇨ Loc. vb. A trage un profit = a profita. A trage învățăminte din (sau de pe urma)... = a învăța (dintr-o experiență). ⇨ Expr. *A trage foloase din (sau de pe urma)... = a avea, a obține un avantaj de pe urma... 2. ntranz. Fig. (În expr.) A trage cu urechea = a-și încorda auzul pentru a prinde zgomote ușoare, vorbe șoptite; a asculta pe furiș. A trage cu ochiul (sau cu coada ochiului) = a se uita pe furiș, pentru a nu fi observat. 3. Tranz. A inspira; a respira; a inhala. ⇨ Expr. *A-și trage sufletul (sau răsuflarea) = a respira greu din cauza oboselii, bătrâneții etc.; a se odihni după un efort. (Intrans.) A trage să moară = a fi în agonie, a-și trăi ultimele clipe. ⇨ A fuma, a priza. 4. Intrans. (Despre sobe) A avea tiraj bun. 5. Tranz. A sorbi, a înghiți; a bea. ⇨ Expr. (Absol.) *A trage la măsă (sau la mustață) = a fi bețiv. III. Tranz. A trasa, a marca, a desena o linie, un contur. ⇨ Expr. (A fi) tras cu soara = (a fi) drept, aliniat. (Intrans.) A trage (peste ceva) cu condeiul (sau cu buretele) = a șterge; a anula; a face uitat, a uita. IV. 1. Tranz. (În diverse procese de muncă sau în acțiuni care presupun un efort fizic; cu sensul reieșind din determinări) *A trage la rindea = a rindea. A trage (o țesătură) la puiă = a supune o țesătură unei operații mecanice la puiă, pentru a o face mai deasă. A trage la tipar = a tipări. A trage la șapirograf = a șapirografia. A trage pe piatră (sau pe amnar, pe curea) = a ascuți. A trage pe calapod = a întinde pe calapod. (Intrans.) A trage cu acul = a coase, a broda. A trage cu coasa = a cosi. A trage la rame (sau la, din lopată) = a văslui. ⇨ A trece prin... *Trage firele prin spată. ⇨ Expr. A trage banul (sau gologanul) prin barbă = a freca de barbă un ban câștigat (în credința superstițioasă că acest gest atrage un câștig ulterior bun). Tras (ca) prin inel, se spune despre o persoană cu trupul subțire, mlădios. ⇨ A întinde și a subția un material ductil, trecându-l printr-o filieră.**********

⇨ Refl. (În expr.) *A se trage la față (sau la obraji, la chip) = a slăbi, a avea figura obosită, palidă. 2. Tranz. (Fam.) A face ceva cu plăcere, cu multă energie, cu pasiune. ⇨ Expr. *A trage un (pui de) somn sau a trage la soamne (ori la aghioase) = a dormi adânc. 3. Tranz. A da una sau mai multe lovituri; a bate, a plesni. 4. Intrans. A descărca o armă spre țintă, a face ca proiectilul, săgeata etc. să pornească spre țintă. 5. Tranz. A freca o anumită regiune a corpului în scopuri terapeutice; a masa. ⇨ A fricțiunea. V. 1. Intrans. (Despre vânt) A bate, a sufla. 2. Tranz. (Adesea impers., subînțelegându-se ca subiect aerul rece, curentul etc.) A învălui pe cineva, provocându-i o senzație neplăcută de răcoare (urmată adesea de îmbolnăvire). VI. Refl. 1. A descinde din..., a fi din neamul... ⇨ A fi originar din... 2. A proveni; a fi provocat (de...) [Perf. s. *trăseși, part. tras*] — Lat. ***tragere (= trahere)**.**

TRAGEDIÂN, -Ă, tragedieni, -e, s.m. și f. Actor specializat în roluri de tragedie. [Pr.: *-di-an*] — Din fr. **tragedien**.

TRAGEDIE, tragedii, s.f. 1. Specie a genului dramatic cu subiect patetic, cu personaje puternice aflate în conflict violent, cu deznodământ nefericit. 2. Fig. Întâmplare nenorocită, eveniment funest; catastrofă. — Din fr. **tragédie**, lat. **tragoedia**.

TRĂGERE, trageri, s.f. Acțiunea de a (se) trage și rezultatul ei. 1. (Pop.) Atracție, îndemn, înclinare. ⇨ Expr. *Trăgere de inimă = zel, râvnă, ardoare. 2. Scoatere, extragere. ⇨ Trăgere la sorți = hotărâre prin sorți a unei împărțeli, a unui câștig; participare ca parte interesată la o alegere prin sorți. 3. Prelucrare a unui material ductil prin întindere și subțiere, pentru a se obține bare, țevi, sârmă etc. 4. Descărcare a unei arme (în procesul de instruire militară); împușcare; tir. ⇨ Trăgere la țintă = atingere a unei ținte cu un proiectil. *Unghe de trăgere = unghi pe care îl formează axa țevii unei arme de foc cu proiecția ei pe suprafața orizontală a terenului, când obiectivul asupra căruia se trage este în același plan orizontal cu gura țevii.* — V. **trage**.*

TRĂGIC, -Ă, tragici, -ce, adj., s.m. 1. Adj. Care aparține tragediei, care se referă la tragedie, cu caracter de tragedie. ⇨ (Substantivat, n.) Categorie estetică desemnând pieirea unor valori umane, a unor eroi individuali sau a unor categorii sociale, care nu s-au afirmat încă pe deplin ori care nu și-au epuizat încă potențialitățile. ⇨ Fig. Zgduitor, funest. ⇨ Expr. (Substantivat) *A o lua în tragic = a accorda unei întâmplări (neplăcute) o gravitate exagerată. 2. S.m. (Rar) Autor de tragedii.* — Din fr. **tragique**, lat. **tragicus**.

TRAGICOMEDIE, tragicomedii, s.f. 1. Specie a genului dramatic în care desfășurarea conflictului tragic este contrapunată cu elemente comice, iar deznodământul este fericit. 2. Amestec de întâmplări serioase și amuzante. — Din fr. **tragi-comédie**, lat. **tragicomoedia**.

TRAGICOMIC, -Ă, tragicomici, -ce, adj. Care aparține tragicomediei (1), care se referă la tragicomedie. ⇨ Fig. Care reprezintă un amestec de elemente tragice și comice. — Din fr. **tragi-comique**.

TRAGISM s.n. Caracter grav, tragic; situație tragică. — **Trag[ic]** + suf. **-ism**.

TRAHEÁL, -Ă, traheali, -e, adj. Care aparține traheii, privitor la trahee, propriu, caracteristic traheii; trahean. [Pr.: *-he-al*] — Din fr. **trachéal**.

TRAHEE, trahei, s.f. 1. Tub elastic fibros și cartilagos, la oameni și la animale, care leagă laringele de bronhii și prin care circulă aerul necesar respirației din cavitatea bucală sau nazală în bronhii. 2. Fiecare dintre tubulețele subțiri, chitinoase, deschise la exterior și ramificate în corpul insectelor, păianjenilor și miriapodelor, care servesc drept organ de respirație. 3. Fiecare dintre vasele lemnoase în formă de tuburi capilare prin care circulă seva brută în interiorul plantelor superioare. [Pr.: *-he-e*] — Din fr. **trachée**.

TRAHEEÁN, -Ă, traheeni, -e, adj. (Rar) Traheal. [Pr.: *-he-an*. — Var. și: **traheán, -ă** adj.] — Din fr. **trachéen**.

TRAHEÍDĂ, traheide, s.f. (Bot.) Vas lemnos (unicelular) îngust și ușor alungit, prin care circulă seva brută. [Pr.: *-he-i-*] — Din fr. **trachéide**.

TRAHEÍTĂ, traheite, s.f. Boală care constă în inflamația mucoasei traheale. [Pr.: *-he-i-*] — Din fr. **trachéite**.

TRAHEOMICÓZĂ, traheomicoze, s.f. (Bot.) Boală infecțioasă și contagioasă a plantelor, provocată de unele ciuperci. [Pr.: *-he-o-*] — Din fr. **trachéomycose**.

TRAHEOSCOPIE, traheoscopii, s.f. Examen radiologic al traheii (1). [Pr.: *-he-o-*] — Din fr. **trachéoscopie**.

TRAHEOTOMIE, traheotomii, s.f. Intervenție chirurgicală prin care se secționează peretele anterior al traheii și se introduce o canulă traheală, cu scopul de a restabili respirația în cazurile grave de sufocație. [Pr.: *-he-o-*] — Din fr. **trachéotomie**.

TRAHÍT, trahite, s.n. Rocă vulcanică de formație recentă, cu compoziție asemănătoare cu a sienitului, folosită ca piatră de construcție. — Din fr. **trachyte**.

TRAHÓM, trahoame, s.n. (Med.) Conjunctivită granulooasă provocată de un virus. [Var.: **trahómă** s.f.] — Din fr. **trachome**.

TRAHÓMĂ s.f. v. **trahom**.

TRAI s.n. 1. Viață, existență. ♦ *Mod de trai* = ansamblul condițiilor materiale și spirituale specifice vieții unei persoane, unui grup social, unei societăți. ♦ Expr. *A nu mai fi de trai* sau *a nu mai avea trai* = a nu mai putea trăi din cauza cuiva sau a ceva, a nu mai putea îndura ceva. 2. Viață bună, fericită și îmbelsugată; desfătare, petrecere. 3. Conviațuire. — Din **trăi** (derivat regresiv).

TRAIÉCT, traiecte, s.n. Distanță între două puncte determinate; drum de la un loc la altul; traseu; traiectorie. — Din lat. **trajectus**, fr. **trajet**.

TRAIÉCTORIE, traiectorii, s.f. Drum parcurs în spațiu de un corp în mișcare; linie curbă descrisă de un punct material. ♦ Reprezentare grafică a acestui drum, a acestei linii. — Din fr. **trajectoire**.

TRAILĂ, traile, s.f. Pod umblător care alunecă de-a lungul unui cablu sau al unei frânghii, fiind tras de o navă sau de forța curentului de pe un mal pe celălalt al unei ape curgătoare. — Din fr. **traille**.

TRAILER, trailere, s.n. Remorcă folosită pentru transportul elementelor de construcție prefabricate sau al utilajelor foarte mari. — Din engl. **trailer**.

TRAINĂ, traine, s.f. Parămă ale cărei capete sunt fixate pe două corpuri plutitoare și care este târâtă pe fundul apei pentru a ageța un corp scufundat sau pentru a-i determina poziția. — Cf. fr. **trainage**.

TRÁINIC, -Ă, trainici, -ce, adj. Care durează, care rezistă, care se păstrează bine; solid, rezistent, durabil. — Din sl. **trajanŭ** sau **trai** + suf. **-nic**.

TRAINING s.n. Antrenament, pregătire. [Pr.: **tréining**] — Cuv. engl.

TRÁISTĂ, traiste, s.f. 1. Obiect în formă de sac, confecționat dintr-o țesătură, din piele etc., adesea ornamentat, prevăzut cu o baliere pentru a fi agățat, care servește la transportul sau la păstrarea unor obiecte, mai ales a mâncării; straiță. ♦ Expr. *Cu traista în băț*, se spune despre cineva care nu are locuință stabilă sau care este foarte sărac. *A-i bate* (cuiva) *vântul în traistă* = a fi extrem de sărac. *Traistă goală* (sau *ușoară*) = sărăcie. *A-i mânca* (cuiva) *câinii din traistă* = a fi prostănac. *A prinde* (pe cineva) *cu rața în traistă* = a prinde (pe vinovat) asupra faptului. F. Spec. Sac mic de pânză deasupra din care se dă hrană calilor. 2. Conținutul unei traiste (1). 3. Compus: *traista-ciobanului* = plantă erbacee din familia cruciferelor, cu frunze lungi, crenate, dispuse în rozetă, cu flori mici albe și cu fructe triunghiulare, folosită ca plantă medicinală (*Capsella bursa-patoris*). — Cf. alb. **trastë**, **trajstë**.

TRALALÁ interj. Cuvânt care imită o melodie vocală sau înlocuiește cuvintele necunoscute ale unei melodii. ♦ Expr. (Adjectivale) *A fi cam tralala* = a fi (cam) zăpăcit, (cam) nebun. — Onomatopee.

TRĂMĂ, trame, s.f. Fir de mătase, relativ gros și afânat, folosit în urzeala sau în bătătura unor țesături. ♦ Fig. Intrigă a unei opere literare. ♦ Fig. (Livr.) Plan ascuns, intrigă, complot. — Din fr. **trame**, lat. **trama**.

TRAMBALĂ, trambalez, vb. I. Refl. și tranz. (Fam.) A (se) duce, a (se) muta, a (se) deplasa de colo până acolo (fără rost). — După fr. **trambaler**.

TRAMBALĂRE, trambalări, s.f. (Fam.) Acțiunea de a (se) *trambala*. — V. **trambala**.

TRAMBULINĂ, trambuline, s.f. 1. (La natație) Instalație prevăzută cu un postament și un dispozitiv de care se fixează o scândură elastică, servind pentru sărituri artistice în apă. 2. (La schi) Instalație în forma unei pante, servind la executarea săriturii în lungime. — După germ. **Trampoline**.

TRAMCĂR, tramcare, s.n. Vehicul tras de cai, folosit odinioară în orașe pentru transportul în comun. — Din engl. **tram-car**.

TRAMÍNER s.n. Soi german de viță-de-vie originară din Germania, cu ciorchini cilindrici și cu boabe mici, roz; vin de calitate superioară obținut din strugurii acestei vițe. [Pr.: **tramină**] — Din germ. **Traminer**.

TRÁMPĂ, trampe, s.f. (Reg.) Schimb în natură; troc. ♦ (Fam.) Aranjament, afacere (prin intermediari). ♦ Expr. *A face* (cuiva) *trampa* = a mijloci cuiva o afacere, o întâlnire etc. [Var.: **treámpă** s.f.] — Din tc. **trampa**.

TRAMVÁI, tramvaie, s.n. Mijloc de transport urban în comun, constând din unul până la trei vagoane (cu tracțiune electrică) care rulează pe șine. — Din fr., engl. **tramway**.

TRAMVÁIST, tramvaiști, s.m. (Rar) Lucrător la tramvaie; *spec. manipulant*. — **Tramvai** + suf. **-ist**.

TRANC interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de o cădere sau de o lovitură puternică și bruscă. [Var.: **tránca** interj.] — Onomatopee.

TRÁNCA interj. v. **tranc**.

TRÁNCA-FLEÁNCA s.f. (Fam.) Vorbărie goală, inutilă. ♦ Epitet dat unei persoane care flecărește. [Var.: **treánca-fleánca** s.f.] — Din **tráncăni** (derivat regresiv) + **fleancă**.

TRANCHÉT, tranchete, s.n. Bucată de lemn care împiedică lovirea unei nave acostate de o altă navă ori de chei sau care amortizează o asemenea lovire. — Din fr. **tranchet**.

TRANCHILIZÁNT, -Ă, tranchilizați, -te, adj., s.n. (Substanță, medicament) care liniștește, care relaxează. — Din fr. **tranquillisant**.

TRANDADÁ, trandadale, s.f. (Reg.) Prostovol. [Var.: **trandadáie** s.f., **trandavái** s.n.] — Et. nec.

TRANDADÁIE s.f. v. **trandada**.

TRANDAFÍR, trandafiri, s.m. 1. Nume dat unor specii diverse de plante perene sau de arbuști ornamentali cultivați din familia rozaceelor, cu lăstari spinoși și cu flori mari, parfumate, de culori variate, folosite mai ales în industria parfumurilor (*Rosa*). ♦ *Trandafir sălbatic* = măceș. ♦ Compuse: (Bot.) *trandafir-de-munte* = smirdar; *Trandafir-galben* = teișor (2); (Zool.) *trandafir-de-mare* = actinie. 2. (În sintagma) *Lemn de trandafir* = lemnul unor arbori din America de Sud, din care se fac mobile de lux. 3. Cărnat din carne de porc tocată mare, cu satărul, și condimentată cu mult piper și usturoi. — Din ngr. **triandáfillo** „treizeci de foi” (apropiat, prin etimologie populară, de *fir*).

TRANDAFIRÁȘ, trandafirăși, s.m. Diminutiv al lui *trandafir* (1); *trandafirel*, *trandafiruf*. — **Trandafir** + suf. **-aș**.

TRANDAFIRÉL, trandafirei, s.m. (Pop.) *Trandafirăș*. — **Trandafir** + suf. **-el**.

TRANDAFIRÍU, -IE, trandafirii, adj., s.n. 1. Adj. Care are culoarea *trandafirului*; roz. 2. Fig. Adj. Luminos, senin, plin de optimism; cu perspective favorabile. 3. S.n. Culoare *trandafirie* (1). — **Trandafir** + suf. **-iu**.

TRANDAFIRUÍ, trandafirufi, s.m. (Pop.) *Trandafirăș*. — **Trandafir** + suf. **-uț**.

TRANDAVÁI s.n. v. **trandada**.

TRANS- Element de compunere însemnând „dincolo”, „peste”, care servește la formarea unor adjective, a unor substantive și a unor verbe. — Din lat. **trans**, fr. **trans-**.

TRANSÁFRICÁN, -Ă, transafricani, -e, adj., s.n. (Șosea) care traversează Africa. — **Trans-** + **afican** (după fr. *transafricain*).

TRANSÁLPÍN, -Ă, transalpini, -e, adj. Care este situat dincolo de munții Alpi. — Din fr. **transalpin**.

TRANSÁMÁZONIAN, -Ă, transamazonieni, -e, adj., s.n. (Șosea) care traversează Amazonia. [Pr.: **-ni-an**] — Din fr. **transamazonien**.

TRANSARÁBIC, -Ă, transarabici, -ce, adj., s.n. (Șosea) care traversează Peninsula Arabică. — Din fr. **transarabique**.

TRANSASIÁTIC, -Ă, transasiatici, -ce, adj. Care traversează Asia. [Pr.: **-si-a**] — Din fr. **transasiatique**.

TRANSÁTLÁNTIC, -Ă, transatlantici, -ce, adj., s.n. 1. Adj. Care străbate, care traversează Oceanul Atlantic. 2. S.n. Navă mare de pasageri, care traversează în cursă regulată Oceanul Atlantic (făcând legătura între Europa și America). — Din fr. **transatlantique**.

TRÁNSĂ, transe, s.f. Stare de conștiență modificată, caracterizată prin reducerea sensibilității la stimuli și chiar o pierdere temporară a contactului cu mediul ambiant, indusă prin hipnoză, substanțe psihotrope sau practici religioase. — Din fr. **transe**.

TRANSBORDÁ, transbordez, vb. I. 1. Tranz. A transporta mărfuri sau persoane dintr-un vehicul în altul. ♦ A trece, cu ajutorul unui transbordor (1) vagoanele sau locomotiva unui tren de pe o linie pe alta, când cele două linii nu au legătură directă. ♦ Intrans. A schimba trenul sau alt vehicul când circulația pe un drum s-a întrerupt într-un anumit loc. — Din fr. **transborder**. 2. **TRANSBORDÁRE, transbordări**, s.f. Acțiunea de a *transborda* și rezultatul ei. — V. **transborda**.

TRANSBORDÓR, transboritoare, s.n. 1. Platformă mobilă, echipată cu linii de cale ferată, care servește la mutarea vehiculelor de cale ferată de pe o linie pe alta. 2. Navă care servește la transbordarea călătorilor sau a mărfurilor. — Din fr. **transbordeur**.

TRANSCÁLCULÁRE s.f. Complex de operații necesare pentru calculul coordonatelor unui punct geodezic sau topografic într-un sistem de proiecție cartografică sau de axe de coordonate dat, luând ca bază aceste date dintr-un alt sistem și folosind relațiile matematice de legătură. — **Trans-** + **calculare**.

TRANSCÁRPÁTIC, -Ă, transcarpatici, -ce, adj. Care se află dincolo de munții Carpați (în raport cu Muntenia și cu Moldova); de peste Carpați; *transcarpatin*. — **Trans-** + **carpatic**.

TRANSCÁRPÁTÍN, -Ă, transcarpatini, -e, adj. (Rar) *Transcarpatic*. — **Trans-** + **carpatin**.

TRANSCÁUCAZIÁN, -Ă, transcaucazieni, -e, adj. Care se află (sau locuiește) la sud de munții Caucaz. [Pr.: **-ca-u-ca-zi-an**] — Din fr. **transcaucasien**.

TRANSCÉIVER s.n. Aparat de emisie-recepție folosit, în special, în practica radioamatorilor. [Pr.: **transívăr**] — Cuv. engl.

TRANSCÉNDE, transcend, vb. III. Tranz. 1. (Livr.) A trece dincolo de..., a pași peste..., a se ridica deasupra a ceva. 2. (Fil.) A depăși limita

cunoașterii experimentale, perceptibile. — Din lat. **transcendere**, fr. **transcender**.

TRANSCENDÉNT, **-Ă**, *transcendenți*, *-te*, adj. **1.** (Fil.) Care depășește, care trece dincolo de orizontul experienței sau al întrebuirii teoriei într-un domeniu dat; care presupune un principiu exterior și superior oricărei clase de obiecte. ♦ (În filosofia lui Kant) Care se află dincolo de orice experiență posibilă, fie că este vorba de realități (lucruri în sine), fie de principii ale cunoașterii. ♦ Care se află mai presus de inteligența obișnuită, de lucrurile individuale, de umanitate. **2.** (Mat.) Care folosește calculul diferențial și integral. ♦ (Despre unele numere) Care nu poate fi rădăcina unui polinom cu coeficienți raționali. — Din fr. **transcendant**, lat. **transcendens**, **-ntis**.

TRANSCENDENTAL, **-Ă**, *transcendentali*, *-e*, adj. (În filosofia lui Kant) Care se referă la formele apriorice ale cunoașterii, care premerge experienței și o condiționează. ♦ Care este deasupra lumii reale. — Din fr. **transcendental**, lat. **transcendentalis**.

TRANSCENDENTALISM s.n. **1.** Concepție filosofică elaborată de Kant și bazată pe ideea că formele apriorice ale conștiinței precedă experiența și constituie condițiile existenței ei. **2.** Curent filosofic caracterizat prin religiozitate panteistă și prin spirit umanitar. — Din fr. **transcendentalisme** (după *transcendent*).

TRANSCENDENTALIST, **-Ă**, *transcendentaliști*, *-ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al transcendentalismului. — Din fr. **transcendentaliste**.

TRANSCENDENTALIZATE s.f. (Rar) Caracter transcendental. — Din engl. **transcendentality**.

TRANSCENDENTALIZĂ, *transcendentalizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A atribui caracter transcendental. — Din engl. **transcendentalize**.

TRANSCENDÉNȚĂ s.f. Calitatea de a fi transcendent (**1**); calitatea gândirii de a elabora concepte transcendente. — Din fr. **transcendance** (după *transcendent*).

TRANSCÉNDERE, *transcenderi*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *transcende*. — V. **transcende**.

TRANSCONTĂINER, *transcontainer*, s.n. Container de mare capacitate utilizat în transportul mărfurilor. — Din fr. **transcontainer**.

TRANSCONTAINERIZĂ, *transcontainerizez*, vb. I. Tranz. A transporta cu transcontainerul. — Din **transcontainer**.

TRANSCONTAINERIZĂRE, *transcontainerizări*, s.f. Acțiunea de a *transcontaineriza*. — V. **transcontaineriza**.

TRANSCRIE, *transcriu*, vb. III. Tranz. **1.** A copia exact un text scris, a face o copie scrisă fără modificări. ♦ A trece un act, o convenție etc. într-un registru public special. **2.** A transpune în scris un text dintr-un alfabet în altul, de pe o bandă de magnetofon etc. ♦ A nota în scris (cu semne speciale) elementele unui idiom. **3.** A prelucra o bucată muzicală scrisă pentru un anumit instrument sau pentru o anumită voce, spre a fi cântată la alt instrument sau de altă voce. — Din fr. **transcrire** (după *scrie*).

TRANSCRIERE, *transcrieri*, s.f. Acțiunea de a *transcrie* și rezultatul ei. — V. **transcrie**.

TRANSCRIITÓR, **-OĂRE**, *transcriitori*, *-oare*, s.m. și f. (Rar) Persoană care transcrie un text literar, o bucată muzicală etc. — **Transcrie** + suf. *-tor*.

TRANSCRIPTIE, *transcripții*, s.f. **1.** Faptul de a transcrie. ♦ (Concr.) Copie. **2.** (În forma *transcripțiune*) Formalitate, prescrișă de lege, care constă în copierea unui act juridic într-un registru public special. [Var.: (Înv.) **transcripțiune** s.f.] — Din fr. **transcription**.

TRANSCRIPTIUNE s.f. v. **transcripție**.

TRANSDANUBIÂN, **-Ă**, *transdanubieni*, *-e*, adj. Care se află sau locuiește dincolo de Dunăre. [Pr.: *-bi-an*] — Din fr. **transdanubien**.

TRANSDUCTÓR, *transductoare*, s.n. (Tehn.) Dispozitiv care primește energie de o anumită formă și o convertește într-o altă formă de energie. — Din fr. **transducteur**.

TRANSDÚCȚIE, *transducții*, s.f. (Biol.) Transfer de material genetic între bacterii prin intermediul bacteriofagelor. — Din fr. **transduction**.

TRANSEPT, *transepturi*, s.n. Naos transversal care taie în unghi drept naosul principal al unei biserici, alcătuit cu acesta un plan în formă de cruce. — Din fr. **transept**.

TRANSEUROPEÂN, **-Ă**, *transeuropeni*, *-e*, adj. Care traversează Europa. — Din fr. **transeuropéen**.

TRANSFĂGĂRĂȘEAN s.n. Șosea de altitudine care traversează crestele munților Făgăraș în zona lacului Bălea. — **Trans** + **făgărășean**.

TRANSFÉR, *transferuri*, s.n. Faptul de a (se) transfera. — Din fr. **transfer**.

TRANSFERĂ, *transfer*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) muta (cu serviciul) de la o instituție la alta, fără desfacerea contractului de muncă (cu consimțământul sau la cererea salariatului). ♦ A (se) muta la alt club sportiv, la altă echipă. ♦ Tranz. A transmite un drept. **2.** Tranz. A face un

schimb, o trecere, o transmitere de energie, de căldură etc. de la un sistem fizic sau tehnic la altul. — Din fr. **transférer**.

TRANSFERĂBIL, **-Ă**, *transferabili*, *-e*, adj. Care poate fi transferat. — Din fr. **transferable**.

TRANSFERĂRE, *transferări*, s.f. Acțiunea de a (se) transfera și rezultatul ei. — V. **transfera**.

TRANSFIGURĂ, *transfigurez*, vb. I. Tranz. și refl. A(-și) schimba (în mod esențial) expresia feței, înfățișarea, starea de spirit; *p. ext.* a (se) transforma. — Din fr. **transfigurer**, lat. **transfigurare**.

TRANSFIGURĂRE, *transfigurări*, s.f. Faptul de a (se) transfigura; modul cum arată ceea ce s-a transfigurat; transfigurație. — V. **transfigura**.

TRANSFIGURĂT, **-Ă**, *transfigurați*, *-te*, adj. Schimbat (în mod esențial) la înfățișare, la față (sub influența unei emoții) — V. **transfigura**.

TRANSFIGURĂȚIE, *transfigurații*, s.f. Transfigurare. — Din fr. **transfiguration**, lat. **transfiguratio**.

TRANSFILĂJ, *transfilaje*, s.n. (Mar.) Legătură cu care se prind unele vele pe vergea. — Din fr. **transfilage**.

TRANSFOCATOR, *transfocatoare*, s.n. Obiectiv cu distanța focală variabilă continuu, folosit în cinematografie sau la televiziune pentru a obține efectul de apropiere sau de depărtare rapidă de subiect. — Din rus. **трансфокатор**.

TRANSFORMĂ, *transform*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A(-și) schimba înfățișarea, a da sau a căpăta alt aspect, altă formă; a (se) schimba, a (se) preface. ♦ Spec. (A-și) schimba caracterul, comportarea, felul de a fi. **2.** Tranz. (Mat.) A construi un corespondent, un echivalent al unei figuri date sau al unei valori, schimbând unele elemente și păstrând altele, potrivit anumitor formule. ♦ A schimba în cantități echivalente o formă de energie în altă formă de energie. **3.** Intrans. (La unele jocuri sportive) A obține, prin executarea reușită a unei lovituri (de pedeapsă), unul sau mai multe puncte în avantajul echipei sale. — Din fr. **transformer**, lat. **transformare**.

TRANSFORMĂBIL, **-Ă**, *transformabili*, *-e*, adj. Care poate fi transformat. — Din fr. **transformable**.

TRANSFORMABILITATE s.f. (Rar) Calitate a unui lucru de a putea fi transformat. — **Transformabil** + suf. *-itate*.

TRANSFORMĂRE, *transformări*, s.f. Acțiunea de a (se) transforma și rezultatul ei; transformație. — V. **transforma**.

TRANSFORMĂTOR, **-OĂRE**, *transformatori*, *-oare*, adj., s.n. **1.** Adj. Care transformă, preface, preschimbă. **2.** S.n. Aparat, mașină, instalație care servește la modificarea fie a formei, fie a anumitor caracteristici ale energiei primite. — Din fr. **transformateur**.

TRANSFORMĂȚIE, *transformații*, s.f. (Înv.) Transformare. [Var.: (Înv.) **transformațiune** s.f.] — Din fr. **transformation**, lat. **transformatio**, **-onis**.

TRANSFORMĂȚIONAL, **-Ă**, *transformaționali*, *-e*, adj. (Lingv.; în sintagma) *Gramatică transformațională* = gramatică ce își propune găsirea unor structuri de adâncime care, prin transformări succesive, să permită obținerea tuturor construcțiilor corecte posibile într-o limbă. [Pr.: *-ți-o-*] — Din engl. **transformational**, fr. **transformationnel**.

TRANSFORMĂȚIONALISM s.n. (Lingv.) Curent care preconizează și susține gramatica transformațională. [Pr.: *-ți-o-*] — Din engl. **transformationalism**, fr. **transformationnalisme**.

TRANSFORMĂȚIUNE s.f. v. **transformație**.

TRANSFORMISM s.n. Concepție biologică după care speciile de vegetale și animale se află într-un continuu proces de transformare; evoluționism. — Din fr. **transformisme**.

TRANSFORMIST, **-Ă**, *transformiști*, *-ste*, s.m., adj. **1.** S.m. Adept al transformismului. **2.** Adj. Care aparține transformismului, privitor la transformism. — Din fr. **transformiste**.

TRANSFRONTALIÉR, **-Ă**, *transfrontalieri*, *-e*, adj. Care se află dincolo de graniță. [Pr.: *-li-er*] — Din fr. **transfrontalier**.

TRANSFÚG, **-Ă**, *transfugi*, *-ge*, s.m. și f. Militar care săvârșește un act de trădare, trecând în tabăra inamică; *p. ext.* persoană care își părăsește (în mod ilegal țara) în special din motive politice. — Din fr. **transfuge**, lat. **transfuga**.

TRANSFUZĂ, *transfuzez*, vb. I. Tranz. (Rar) A efectua o transfuzie. — Din fr. **transfuser**.

TRANSFÚZIE, *transfuzii*, s.f. Administrare pe cale intravenoasă a unei cantități de sânge, proaspăt sau conservat, recoltat de la un donator. — Din fr. **transfusion**.

TRANSGRESĂ, *transgresez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A face să treacă dincolo de o limită; a încălca o lege, un regulament etc. — Din fr. **transgresser**.

TRANSGRESĂRE, *transgresări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *transgresa* — V. **transgresa**.

TRANSGRESĂT, **-Ă**, *transgresați*, *-te*, adj. (Livr.; despre limite, legi, regulamente etc.) Care a fost depășit; care a fost încălcat. — V. **transgresa**.

TRANSGRÉSIE s.f. v. **transgresiune**.

TRANSGRESIUNE, *transgresiuni*, s.f. (Geol.) Proces de înaintare a apelor marine peste o porțiune de uscat, fie datorită creșterii nivelului mării, fie unor mișcări de ridicare a scoarței terestre. [Pr.: -si-u-. — Var.: **transgrésie** s.f.] — Din fr. **transgression**, lat. **transgressio**, -onis.

TRANSHUMĂNT, -Ă, *transhumanți*, -te, adj. Care practică transhumanța. ♦ (Despre animale) Care este mutat dintr-un loc în altul, după anotimpuri, în vederea asigurării hranei necesare. — Din fr. **transhumant**.

TRANSHUMĂNTĂ, *transhumanțe*, s.f. Deplasare sezonieră a păstorilor cu turmele de animale (îndeosebi de oi) vara la pășunile de la munte și toamna spre cele de la șes. — Din fr. **transhumance**.

TRANSIGÉNT, -Ă, *transigenți*, -te, adj. (Livr.) Care cedează ușor, care face concesii și compromisuri; conciliant. — Din lat. **transigens**, -ntis, fr. **transigeant**.

TRANSIGENȚĂ s.f. (Livr.) Atitudine transigentă. — După fr. **transigéance**.

TRANSILUMINĂRE s.f. (Med.) Metodă de examinare a anumitor părți ale corpului (sinusuri, buze, degete), constând în luminarea lor cu o lampă electrică într-o cameră obscură. — După fr. **transillumination**.

TRANSILVÂN, -Ă, *transilvani*, -e, adj. Transilvănean. — Din lat. **transilvanus**.

TRANSILVĂNEÂN, -Ă, *transilvăneni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din Transilvania; ardelean. 2. Adj. Care aparține Transilvaniei sau transilvănenilor (1), privitor la Transilvania ori la transilvăneni; ardelean, ardelenesc, transilvan. — **Transilvania** (n. pr.) + suf. *-ean*.

TRANSILVĂNEANCĂ, *transilvănențe*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din Transilvania; ardeleancă. — **Transilvănean** + suf. *-că*.

TRANSISTÓR s.n. v. **tranzistor**.

TRANSLĂ, *translez*, vb. I. Tranz. 1. (Rar) A traduce (1). 2. A deplasa prin translație. — Din **translație** (derivat regresiv).

TRANSLĂRE, *translări*, s.f. Acțiunea de a *transla*; translație. — V. **transla**.

TRANSLATĂ, *translatez*, vb. I. Tranz. A converti un fișier de date al unui calculator dintr-un format de fișier în altul; a converti un program dintr-un limbaj de programe sau sistem de operare în altul. — Din fr. **translater**, engl. **translate**.

TRANSLATÍV, -Ă, *translativi*, -e, adj. (Despre un act juridic) Prin care se transferă un drept. — Din fr. **translatif**.

TRANSLĂTOR, -OĂRE, *translatori*, -oare, s.m. și f., s. n. 1. S.m. și f. Traducător oficial atașat unui for diplomatic, administrativ sau judecătoresc; interpret. 2. S.n. Transformator electric utilizat pe liniile de telecomunicații (interurbane). [Acc. și: (2) *translător*] — Din fr. **translateur**, lat. **translator**, -oris.

TRANSLĂȚIE, *translații*, s.f. Deplasare a unei figuri plane sau a unui corp astfel încât toate punctele acestora să aibă în orice moment viteze egale și paralele și să descrie traiectorii identice. ♦ P. gener. (Rar) Deplasare. [Var.: (inv.) *translațiune* s.f.] — Din fr. **translation**, lat. **translatio**, -onis.

TRANSLĂȚIUNE s.f. v. **translație**.

TRANSLITERĂ, *translitez*, vb. I. Tranz. A face transliterația unui text. — Din fr. **translittérer**.

TRANSLITERĂRE, *translitterări*, s.f. Acțiunea de a *translitera* și rezultatul ei. — V. **translitera**.

TRANSLITERĂȚ, -Ă, *translitterați*, -te, adj. (Despre texte) Care a fost redat prin transliterație. — V. **translitera**.

TRANSLITERĂȚIE, *translitterații*, s.f. Transcriere folosită în lucrările filologice, care urmărește să redea în alt alfabet echivalentele semnelor textului copiat, fără a se ține seama de eventualele deosebiri de ordin fonetic dintre semnele celor două alfabeturi. — Din fr. **translittération**, lat. **translitteratio**.

TRANSLOCĂ, *translóc*, vb. I. Tranz. (Livr.) A muta (1). — Din **translocație** (derivat regresiv).

TRANSLOCĂRE, *translocări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *transloca*; translocație, mutare. — V. **transloca**.

TRANSLOCĂȚ, -Ă, *translocați*, -te, adj. Care a fost mutat. — V. **transloca**.

TRANSLOCĂȚIE, *translocații*, s.f. Mutare dintr-un loc în altul. ♦ (Biol.) Mutație cromozomică constând în atașarea unui fragment de cromozom la alt cromozom. — Din lat. **translocatio**, -onis, fr. **translocation**.

TRANSLUCÍD, -Ă, *translucizi*, -de, adj. Care este parțial transparent, lăsând lumina să treacă fără a permite să se distingă contururile sau detaliile obiectelor. — Din fr. **translucide**, lat. **translucidus**.

TRANSLUCIDITĂȚE s.f. Proprietate a unor corpuri sau medii de a fi translucide. — Din fr. **translucidité**.

TRANSMARÍN, -Ă, *transmarini*, -e, adj. (Rar) Care se află dincolo de mare; de peste mare. — Din fr. **transmarin**.

TRANSMEDITERANEÂN, -Ă, *transmediteraneeni*, -e, adj. Care traversează Mediterana. [Pr.: -ne-an] — Din fr. **transmediterranéen**.

TRANSMIGRĂȚIE, *transmigrații*, s.f. Concepție religioasă potrivit căreia sufletul dintr-un corp trece, după moarte, în alt corp. — Din fr. **transmigration**, lat. **transmigratio**.

TRANSMISIBIL, -Ă, *transmisibili*, -e, adj. Care poate fi transmis. — Din fr. **transmissible**.

TRANSMISIBILITĂȚE s.f. Calitatea de a fi transmisibil. — Din fr. **transmissibilité**.

TRANSMÍSIE s.f. v. **transmisiune**.

TRANSMISIONÍST, -Ă, *transmissioniști*, s.m. Militar din trupele de transmisiuni. [Pr.: -si-o-] — Din **transmisiune**.

TRANSMISIUNE, *transmisiuni*, s.f. I. Faptul de a transmite. 1. Trecere a energiei, a radiațiilor, a undelor dintr-un loc în altul, fără deplasarea surselor acestora. ♦ Emisiune radiofonică. ♦ *Trupe* (sau *unități* etc.) de *transmisiuni* = trupe specializate în executarea și asigurarea legăturilor prin radio, telefon etc. 2. (Jur.) Trecere a unui bun, a unui drept de la o persoană la alta. II. (În forma *transmisie*) Ansamblu de organe de mașini, de mecanisme, dispozitive etc. cu ajutorul cărora se transmite mișcarea de la un organ de mașină la altul sau de la o mașină la alta. [Pr.: -si-u-. — Var.: **transmsie** s.f.] — Din fr. **transmission**, lat. **transmissio**, -onis.

TRANSMÍȚE, *transmít*, vb. III. Tranz. 1. A trimite sau a comunica ceva prin intermediul unei persoane, al unei scrisori etc. ♦ A aduce la cunoștință cuiva un lucru, un fapt; a comunica cuiva ceva. ♦ A comunica ceva cu ajutorul unui post emițător de radio, de televiziune, de telegraf; a emite. 2. A face să ajungă la altul, a trece din om în om. 3. (Jur.) A trece un bun, un drept etc. de la o persoană la alta. 4. A realiza o deplasare de energie, de radiații, de unde etc. ♦ Refl. (Despre energie, radiații, unde etc.) A trece dintr-un loc în altul; a se propaga. 5. A comunica o mișcare de la o mașină la alta sau de la un organ al unei mașini la altul. [Perf. s. *transmisei*, part. *transmis*] — Din fr. **transmettre**, lat. **transmittere**.

TRANSMÍȚERE, *transmítteri*, s.f. Acțiunea de a (se) *transmite* și rezultatul ei. — V. **transmite**.

TRANSMÍȚĂTOR, -OĂRE, *transmițători*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care transmite. 2. S.n. Aparat ori dispozitiv (automat) pentru transmiterea semnalelor telegrafice sau radiofonice. — **Transmisie** + suf. *-ător*.

TRANSMODULĂȚIE, *transmodulații*, s.f. (Fiz.) Deformare a unei modulații prin suprapunerea alteia. — Din fr. **transmodulation**.

TRANSMUTĂ, *transmút*, vb. I. Tranz. A supune unei transmutații chimice. ♦ P. gener. A transforma, a schimba. — Din fr. **transmuter**.

TRANSMUTĂBIL, -Ă, *transmutabili*, -e, adj. (Livr.) Care poate fi transmutat. — Din fr. **transmutable**.

TRANSMUTĂRE, *transmutări*, s.f. Acțiunea de a *transmuta*. — V. **transmuta**.

TRANSMUTĂȚIE, *transmutații*, s.f. Transformare a unui element chimic în altul prin dezintegrare radioactivă naturală sau prin reacții nucleare. ♦ P. gener. Schimbare, transformare. — Din fr. **transmutation**, lat. **transmutatio**.

TRANȘAȚIONAL, -Ă, *transnaționali*, -e, adj. Care depășește granițele naționale. [Pr.: -fi-o-] — Din engl., fr. **transnational**.

TRANȘOCEĂNIC, -Ă, *transoceani*, -ce, adj. s.n. 1. Adj. Care este situat dincolo de ocean, de peste ocean; care se face între mai multe oceane. 2. S.n. Navă (comercială) de mare tonaj folosită pentru transportul între porturi situate de o parte și de alta a unui ocean. — Din fr. **transocéanique**.

TRANȘARÉNT, -Ă, *transparenti*, -te, adj., s.n. I. Adj. 1. Care poate fi străbătut de radiații electromagnetice (mai ales de lumină), fără ca acestea să fie absorbite sau difuzate; prin care se poate vedea clar, care lasă să se distingă conturul și detaliile obiectelor; străveziu. ♦ Fig. Diafan, subțire, delicat; firav. 2. Fig. Care poate fi ușor înțeles sau ghicit; limpede, clar. II. S.n. Foaie de hârtie cu linii groase, paralele, care se așază sub hârtia de scris, pentru a înlesni scrierea în rânduri drepte. — Din fr. **transparent**, lat. **transparens**, -ntis.

TRANȘARÉNTĂ, *transparente*, s.f. (Adesea fig.) Proprietate a unor corpuri sau a unor medii de a fi transparente. — Din fr. **transparence**.

TRANȘAPĂREĂ, *transpár*, vb. II. Intranz. (Rar) A se zări, a se întrezări, a se ghici. — **Trans-** + **párea** (după fr. **transparente**).

TRANȘAPĂRĂNT, *transperante*, s.n. Stor. — Cf. fr. **transparent**.

TRANȘAPÍR, *transpír*, vb. I. Intranz. 1. A secreta și a elimina sudoarea prin porii pielii; a asuda, a năduși. 2. (Despre plante) A elimina apă sub formă de vapori. 3. Fig. (Fam.) A ieși la suprafață, a reieși, a se afla, a se auzi (o știre secretă, un zvon etc.). — Din fr. **transpirer**.

TRANȘAPÍRĂRE s.f. Acțiunea de a *transpira*; transpirație. — V. **transpira**.

TRANȘAPÍRĂȚ s.n. Faptul de a *transpira*. — V. **transpira**.

TRANȘAPÍRĂȚ, -Ă, *transpirați*, -te, adj. Care este acoperit cu transpirație; asudat, nădușit (1). — V. **transpira**.

TRANSPIRAȚIE, *transpirații*, s.f. Faptul de a transpira; transpirare. ♦ (Concr.) Secreție eliminată prin porii pielii; sudoare, nădușeală. ♦ (Concr.) Vapori de apă eliminați de către plante. — Din fr. **transpiration**.

TRANSPILANT, *transpilanturi*, s.n. (Med.) 1. Organ, parte dintr-un organ, țesut etc. care este transplantat printr-o intervenție chirurgicală. 2. Intervenție chirurgicală de înlocuire a unui țesut sau organ bolnav cu un alt țesut ori organ sănătos preluat de la un donator. — Din fr. **transplant**.

TRANSPILANTĂ, *transpilantez*, vb. I. Tranz. 1. A muta o plantă de la un loc provizoriu la locul de cultură; a răsădi. ♦ A aduce și a face să se aclimatizeze o plantă sau un animal în altă regiune decât aceea unde trăiește de obicei. ♦ Fig. A adapta, a împământeni o instituție, un obicei etc. 2. A face un transplant (2). — Din fr. **transplanter**, lat. **transplantare**.

TRANSPILANTABIL, *-Ă, transpilantabili*, -e, adj. (Med.; despre organe, țesuturi etc.) Care poate fi transplantat. — Din fr. **transplantable**.

TRANSPILANTĂRE, *transpilantări*, s.f. Acțiunea de a *transplanta* și rezultatul ei; transplantare. — V. **transplanta**.

TRANSPILANTAȚIE, *transpilantații*, s.f. (Rar) Transplantare. — Din fr. **transplantation**.

TRANSPILANTOLOGIE s.f. (Med.) Disciplină care studiază și pregătește organele, țesuturile pentru transplant. — De la **transplant** (după *biologie*).

TRANSPORT, *transporturi*, s.n. 1. Faptul de a transporta. ♦ (La pl.) Ramură a economiei naționale cuprinzând totalitatea mijloacelor rutiere, aeriene și navale care asigură circulația bunurilor și a persoanelor. 2. Totalitatea bunurilor sau a persoanelor care sunt transportate la un moment dat și în condiții determinate. 3. Fig. (Livr.) Uitare de sine cauzată de emoție, de entuziasm, de plăcere; stare de contemplație. — Din fr. **transport**.

TRANSPORTĂ, *transport*, vb. I. 1. Tranz. A deplasa (cu un vehicul) bunuri sau persoane dintr-un loc în altul; a căra, a duce, a purta. 2. Refl. A se duce la fața locului (pentru o constatare judiciară, pentru o anchetă, o inspecție etc.); a se deplasa. 3. Tranz. Fig. (Livr.) A aduce pe cineva într-o stare de uitare de sine, în urma unei emoții profunde, a entuziasmului, a plăcerii. — Din fr. **transporter**, lat. **transportare**.

TRANSPORTABIL, *-Ă, transportabili*, -e, adj. Care poate fi transportat. — Din fr. **transportable**.

TRANSPORTĂRE s.f. Acțiunea de a *(se) transporta*. — V. **transporta**.

TRANSPORTĂT, *-Ă, transportați*, -te, adj. Stăpânit de un entuziasm, de o plăcere fără margini. ♦ Dus pe gânduri, absent. — V. **transporta**.

TRANSPORTĂTOR, *-OĂRE, transportatori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care transportă, care duce, care cară. 2. S.n. Utilaj sau instalație (automată) pentru transportul continuu al unor materiale, piese, produse etc. pe distanțe relativ scurte, pe bandă rulantă. 3. S.n. Autovehicul blindat, echipat cu armament ușor, care servește la transportul militarilor. — Din fr. **transporteur**.

TRANSPOZITIV, *-Ă, transpozitivi*, -e, adj. (Despre limbi) Care nu are o topică fixă, raporturile sintactice fiind exprimate prin terminațiile cuvintelor. — Din fr. [langues] **transpositives**.

TRANSPOZIȚIE, *transpoziții*, s.f. (Rar) Transpunere. ♦ Spec. (Mat.) Permutare a două litere într-o formulă. ♦ Spec. Schimbare a poziției unor atomi sau a unor radicali dintr-o moleculă a unei substanțe cu formarea unui nou compus. ♦ Spec. Transcriere sau executare a unei compoziții muzicale în altă tonalitate. — Din fr. **transposition**.

TRANSPUNE, *transpune*, vb. III. 1. Tranz. A muta, a schimba ceva dintr-un loc în altul, dintr-o stare sau dintr-o situație în alta. ♦ Fig. A da expresie în scris, pe scenă, pe ecran etc.; a reda, a pune pe hârtie, în versuri, pe scenă etc. ♦ A transcrie sau a executa o compoziție muzicală în altă tonalitate decât aceea în care a fost scrisă. ♦ A muta un termen dintr-o parte a unei ecuații în alta (schimbându-i semnul). 2. Refl. Fig. A se situa cu mintea, cu imaginația etc. în altă situație sau în alt timp. — **Trans- + pune** (după fr. *transposer*, lat. *transponere*).

TRANSPUNERE, *transpuneri*, s.f. Acțiunea de a *(se) transpune* și rezultatul ei; transpoziție. — V. **transpune**.

TRANSSAHARIAN, *-Ă, transsahariani*, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care traversează Sahara. 2. Cale ferată și tren care unește Nigerul cu Marea Mediterană (străbătând Sahara). [Pr.: -ri-an] — Din fr. **transsaharian**.

TRANSEXUAL, *-Ă, transsexuali*, -e, adj. s.m. și f. 1. Adj. (Biol.) Referitor la trecerea de la un sex la altul. 2. S.m. și f. Persoană caracterizată prin transexualism. — Din fr. **transsexuel**, engl. **transsexual**.

TRANSEXUALISM s.n. Constituție psihologică particulară, caracterizată prin convingerea fermă a unei persoane că ar aparține sexului opus și uneori dorința obsedantă de a-și schimba sexul. [Pr.: -xu-al] — Din fr. **transsexualisme**.

TRANSSIBERIAN, *transsiberiene*, s.n. Cale ferată și tren care străbate Siberia de la un capăt la altul. [Pr.: -ri-an] — Din fr. **transsibérien**.

TRANSSUBSTANȚIAȚIUNE s.f. (Bis.) Transsubstanțiere. [Pr.: -ți-a-ți-u-] — Din fr. **transsubstantiation**.

TRANSSUBSTANȚIERE s.f. (În religia creștină) Prefacerea miraculoasă a pâinii și a vinului din cuminăcătura în trupul și sângele lui Isus Hristos. [Pr.: -ți-e-] — După fr. **transsubstantiation**.

TRANSTRĂV s.n. (Cin.) Procedeu de filmare constând din folosirea simultană și în sens contrar a unui transfocator și a travellingului. — **Trans**[focator] + **trav**[elling].

TRANSSUDĂT, *transsudate*, s.n. Plasmă care trece din sânge în țesuturi sau în cavități naturale ale organismului, în unele stări patologice. — Din fr. **transsudat**.

TRANSSUDĂȚIE, *transsudatăii*, s.f. Trecere a plasmei din sânge în țesutul interstițial sau într-o cavitate naturală a organismului. — Din fr. **transsudation**.

TRANSURANIÂN, *-Ă, transuranieni*, -e, adj. (Chim.) Transuranic. [Pr.: -ni-an] — Din fr. **transuranien**.

TRANSURANIC, *-Ă, transuranici*, -ce, adj. (Despre elemente chimice) Care are numărul atomic mai mare decât acela al uraniului și este obținut prin bombardarea altor elemente; transuranian. — Din germ. **transuranisch**.

TRANSVAZĂ, *transvazez*, vb. I. Tranz. A muta un lichid sau un material pulverulent dintr-un vas în altul. — Din fr. **transvaser**.

TRANSVAZĂRE, *transvazări*, s.f. Acțiunea de a *transvaza* și rezultatul ei. — V. **transvaza**.

TRANSVERSĂL, *-Ă, transversali*, -e, adj., s.f. 1. Adj. Care are direcția perpendiculară pe lungimea unui corp, a unei suprafețe; care taie ceva de-a curmezișul, care trece cruciș peste ceva. ♦ *Secțiune transversală* = suprafață obținută prin sectionarea unui obiect cu un plan perpendicular pe lungimea lui. 2. S.f. (Mat.) Dreaptă care taie o figură dată. 3. S.f. Galerie orizontală în interiorul unei mine, care trece de-a curmezișul direcției stratului. — Din fr. **transversal**.

TRANSVERTER, *transvertere*, s.n. Aparat auxiliar folosit pentru translația radiocomunicației bilaterale dintr-o gamă în alta. — Din engl. **transverter**.

TRANSVERTOR, *transvertoare*, s.n. Mașină electrică care transformă curentul electric din continuu în alternativ și invers sau care schimbă frecvența unui curent alternativ. — Din fr. **transvertour**.

TRANȘĂ, *tranșez*, vb. I. Tranz. 1. A rezolva repede și definitiv o dificultate, un conflict etc. 2. A separa, în porțiuni anatomiche, după sortimente, calitate etc., carnea unui animal tăiat pentru consum. — Din fr. **trancher**.

TRANȘĂNT, *-Ă, tranșanți*, -te, adj. Care nu admite contradicție; categoric, hotărât. ♦ (Despre culori) Care se opune puternic unei alteia. — Din fr. **tranchant**.

TRANȘĂRE s.f. Acțiunea de a *tranșa* și rezultatul ei. — V. **tranșa**.

TRANȘĂ, *tranșe*, s.f. 1. Fiecare dintre părțile în care sunt divizate lucrurile ce urmează să fie produse sau distribuite în etape succesive; parte, porție. ♦ Fiecare dintre porțiunile anatomiche în care este separată carnea tăiată, în vederea sortării pe calități și a formării de pachete preambalate. 2. Suprafața formată de marginile tăiate ale foilor unei cărți, ale unui registru etc., uneori vopsită sau aurită. — Din fr. **tranche**.

TRANȘÉE, *tranșee*, s.f. Șanț îngust cu parapete și locașuri de tragere, care oferă protecție împotriva focului inamic. ♦ Șanț sau săpătură de lungime mare, executate în anumite scopuri tehnice. [Pr.: -șe-e] — Din fr. **tranchée**.

TRANZACȚIE, *tranzacții*, s.f. Convenție între două sau mai multe părți, prin care se transmit anumite drepturi, se face un schimb comercial etc.; *p. gener.* înțelegere, învoială, acord. [Var.: (Inv.) **tranzacțiune** s.f.] — Din fr. **transaction**, lat. **transactio**, -onis.

TRANZACȚIONĂ, *tranzacționez*, vb. I. Tranz. A efectua o tranzacție. [Pr.: -ți-o-] — Din **tranzacțiune**.

TRANZACȚIONAL, *-Ă, tranzacționali*, -e, adj. Care se referă la o tranzacție, care are la bază o tranzacție sau rezultă dintr-o tranzacție. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **transactionnel**.

TRANZACȚIONĂRE, *tranzacționări*, s.f. Acțiunea de a *tranzacționa* și rezultatul ei. [Pr.: -ți-o-] — V. **tranzacționa**.

TRANZACȚIONĂT, *-Ă, tranzacționați*, -te, adj. Care a fost obiectul unei tranzacții. [Pr.: -ți-o-] — V. **tranzacționa**.

TRANZACȚIUNE s.f. v. **tranzacție**.

TRANZIENȚ, *-Ă, tranzienți*, -te, adj. (Livr.) 1. Tranzitoriu. 2. Care trece (repede); trecător, efemer. [Pr.: -zi-enț] — Din lat. **transiens**, -tis, engl. **transiens**.

TRANZIENȚĂ s.f. 1. (Livr.) Caracterul a ceea ce este trecător, tranzient (2); efemeritate. 2. (Fil.) Devenire continuă a realității ce impune o permanentă adaptare a omului la mutațiile intervenite. [Pr.: -zi-en-] — Scris și: *tranziență* — După engl. **transience**.

TRANZISTÓR, *tranzistoare*, s.n. 1. Semiconductor al unui circuit electric servind ca amplificator de putere. 2. Aparat de radio portativ prevăzut cu mai multe tranzistoare (1). [Pl. sf.: (m.) *tranzistori*. — Var.: *transistór* s.n.] — Din fr. *transistor*, germ. *Transistor*.

TRANZISTORIZĂ, *tranzistorizez*, vb. I. Tranz. A supune un aparat de tip vechi operației de înlocuire a tuburilor electronice cu tranzistoare; a echipa cu tranzistoare. — Din engl. *transistorize*, fr. *transistoriser*.

TRANZISTORIZĂRE, *tranzistorizări*, s.f. Acțiunea de a *tranzistoriza*. — V. *tranzistoriza*.

TRANZISTORIZĂT, *-Ă*, *tranzistorizați*, *-te*, adj. Care a fost echipat cu tranzistoare. — V. *tranzistoriza*.

TRANZISTORMÉTRU, *tranzistormetre*, s.n. Aparat pentru controlul și măsurarea parametrilor tranzistoarelor. — Din fr. *transistormètre*.

TRÁNZIT, *tranzituri*, s.n. 1. Trecere a unor mărfuri sau a unor persoane dintr-o țară în alta prin teritoriul altei țări; regim vamal special, prevăzând scutirea de taxe pentru mărfurile aflate în această situație. ♦ *Bilet de tranzit* = autorizație scrisă privind scutirea de vamă a unor mărfuri care sunt în trecere printr-o țară străină. 2. Trecere a unui tren sau a unui călător printr-o stație sau printr-o țară cu efectuarea opririlor numai pentru schimbări de direcție și încrucișări. 3. (În sintagma) *Tranzit digestiv* = drum parcurs de alimente prin tubul digestiv din momentul introducerii lor în gură până la absorbția elementelor asimilabile și eliminarea resturilor. — Din fr. *transit*.

TRANZITĂ, *tranzitez*, vb. I. Tranz. (Rar) A transporta printr-o țară străină mărfuri în tranzit. — Din fr. *transiter*.

TRANZITĂRE, *tranzitări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *tranzita*. — V. *tranzita*.

TRANZITÍV, *-Ă*, *tranzitiv*, *-e*, adj., s.n. 1. Adj., s.n. (Gram.) (Verb) a cărui acțiune se răsfânge asupra unui obiect, fiind construit cu complementul direct. 2. Adj. Care are însușirea de tranzitivitate (2). — Din fr. *transitif*, lat. *transitivus*.

TRANZITIVITĂTE s.f. 1. Proprietate a unor verbe de a fi tranzitive (1). 2. Proprietate a unor relații logice sau matematice de a se transmite ca atare, prin termenii intermediari, între primul și ultimul termen al șirului de termeni ordonați pe baza acestei relații. — Din fr. *transitivité*.

TRANZITÓRIU, *-IE*, *tranzitorii*, adj. Care face trecerea de la o stare la alta; de tranziție; intermediar. ♦ (Despre funcționarea unui sistem) Caracterizat prin variația în timp a cel puțin unei mărimi. — Din lat. *transitorius*, fr. *transitoire*.

TRANZITÍE, *tranzitii*, s.f. Trecere (lentă sau bruscă) de la o stare, de la o situație, de la o idee la alta. ♦ Loc. adj. *De tranziție* = de trecere; intermediar, tranzitoriu; *p. ext.* provizoriu. — Din fr. *transition*, lat. *transitio*.

TRANZITIONÁL, *-Ă*, *tranzitional*, *-e*, adj. (Livr.) Cu caracter de tranziție, de tranziție. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. *transitionnel*.

TRAP (1) *trapuri*, s.n., interj. 1. S.n. Alergare a calului cu viteză medie, în care animalul pășește concomitent cu un picior dinainte și cu piciorul opus dinapoi. ♦ Zgomot făcut de un cal care merge în acest fel. 2. Interj. Cuvânt care imită zgomotul făcut de mersul în fugă al cailor sau, *p. ext.*, de mersul grăbit al unui om. — Din germ. *Trab*.

TRÁPÁ, *trape*, s.f. 1. Deschidere într-o podea sau într-un tavan pentru accesul într-o pivniță, sub podiumul unei scene, într-un pod etc.; ușă orizontală a acestei deschideri; chepeng. ♦ *Spec.* Deschidere de control sub podeaua unui teatru, a unui vapor etc. 2. Acoperământ al unei capcane pentru prinderea în stare vie a animalelor. — Din fr. *trappe*.

TRAPÉZ, (1, 2) *trapeze*, s.n., (3) *trapezi*, s.m. 1. S.n. Patruater care are drept baze două laturi paralele și neegale. 2. S.n. Aparat de gimnastică format dintr-o bară mobilă, legată la extremități cu două frânghii sau cabluri egale în lungime, fixate de plafon sau de o grindă. ♦ Leagăn improvizat pentru păsări și animale ținute în colivii sau cuști. 3. S.m. Mușchi plat în formă de patruater situat în regiunea spatelui, începând de la ceafă. — Din fr. *trapeze*.

TRAPEZÁN, *trapezani*, s.m. Nume dat șalăului mic, sub 30 de cm lungime. — Et. nec.

TRAPEZÁRE, *trapezări*, s.f. (Înv.) Trapeză. — Din ngr. *trapezárion*.

TRAPEZĂ, *trapeze*, s.f. Sală de mese într-o mănăstire; refectoriu, trapezare, trapezărie. — Din sl. *trapeza*.

TRAPEZÁRIE, *trapezării*, s.f. (Înv.) Trapeză. — *Trapezare* + suf. *-ie*.

TRAPEZÍSM s.n. Acrobație la trapez. — *Trapez* + suf. *-ism*.

TRAPEZÍST, *-Ă*, *trapeziști*, *-ste*, s.m. și f. Gimnast (acrobat) specializat în exercițiile la trapez. — Din fr. *trapeziste*.

TRAPEZÓÉDRU, *trapezoedre*, s.n. Corp ale cărui fețe sunt trapezoidale. — Din fr. *trapezoèdre*.

TRAPEZOÍD, *trapezoide*, s.n. Suprafață generată prin rotirea unui trapez în jurul unei axe din planul său, pe care nu-l intersectează. — Din fr. *trapezoïde*.

TRAPEZOIDÁL, *-Ă*, *trapezoidali*, *-e*, adj. Care are forma unui trapez (1) sau a unui trapezoid. [Pr.: -zo-i-] — Din fr. *trapezoïdal*.

TRAPIÓN, *trapioare*, s.n. Deschizătură practică în planșeul unei scene pentru a permite trecerea decorurilor care se ridică de dedesubt. [Pr.: -pi-on] — Din fr. *trappillon*.

TRAPÍST, (1) *trapiști*, s.m., (2) s.n. 1. S.m. Membru al unui ordin călugăresc catolic. 2. S.n. Brânză fabricată (odinioară numai de trapiști 1) după un procedeu special de fermentare. [Var.: (2) *trapístă* s.f.] — Din fr. *trappiste*.

TRAPÍSTÁ s.f. v. *trapist*.

TRAS¹ s.n. Faptul de a *trage*. — V. *trage*.

TRAS², *-Ă*, *trashi*, *-se*, adj., s.m. 1. Adj. (Despre față sau părți ale ei) Slab, obosit, sleit (de boală, de supărare etc.); (despre oameni) care are față slabă, obosită, suptă. 2. S.m. Persoană asupra căreia s-a emis o trată pe care este obligată să o plătească la scadență. — V. *trage*.

TRASÁ, *trasez*, vb. I. Tranz. 1. A însemna pe o suprafață linia sau desenul unui drum, al unui plan, al unei figuri geometrice etc.; *spec.* a însemna pe o piesă brută conturul suprafețelor de prelucrat. 2. A indica, a da directive în vederea unei acțiuni sau a unei activități; a arăta prin câteva idei generale ceea ce este esențial într-o problemă, într-o situație etc.; a schița. — Din fr. *tracer*.

TRASÁJ s.n. (Rar) Trasare. — Din fr. *traçage*.

TRASÁRE, *trasări*, s.f. Acțiunea de a *trasa* și rezultatul ei; trasaj. — V. *trasa*.

TRASÁT s.n. Faptul de a *trasa* (1). — V. *trasa*.

TRASATÓR, (1) *trasatori*, s.m., (2) *trasatoare*, s.n. 1. S.m. Lucrător care execută trasarea unor piese brute. 2. S.n. Trasor (1). — *Trasa* + suf. *-tor*.

TRÁSÁ, *trase*, s.f. 1. Diagrama deplasării unui tren înscrisă în graficul de circulație a trenurilor. 2. (Fiz.) Linie descrisă de fluxul de electroni pe ecranul unui tub catodic; spot. — Din fr., engl. *trace*.

TRASÉU, *trasee*, s.n. Drum pe care îl parcurge (în mod permanent) un vehicul sau o persoană; rută. ♦ Linie, direcție pe care o are un drum, o cale ferată etc. ♦ Distanță marcată care trebuie străbătută de concurenții la o probă sportivă. ♦ Drum parcurs în spațiu de un corp în mișcare; traiectorie. — Din fr. *tracé*.

TRASÓR, (1, 2, 3) *trasoare*, s.n., (4) *trасori*, s.m. 1. S.n. Unealtă formată dintr-un ac de oțel cu mâner de lemn, folosită pentru a indica pe o piesă metalică brută contururile suprafețelor de prelucrat; trasor (2). 2. S.n. Unealtă de oțel cu mâner de lemn, folosită în legătoriile de carte pentru trasarea liniilor și la călcarea falțului. 3. S.n. Glonț, proiectil învelit într-un material fosforic, care se aprinde în clipa descărcării, descriind în aer o traiectorie luminoasă. 4. S.m. (Fiz.) Izotop radioactiv al unui element stabil, pe care îl însoțește peste tot, permițând recunoașterea și urmărirea acestuia într-un sistem. — Din fr. *tracour*.

TRATÁ, *tratez*, vb. I. 1. Tranz. A avea față de cineva sau de ceva o anumită comportare, a se purta cu cineva într-un anumit fel. 2. Tranz. A oferi unui musafir mâncare, băutură; a ospăta. 3. Tranz. și refl. A (se) supune unui tratament medical. 4. Tranz. A discuta o chestiune economică, socială, politică etc., cu scopul de a ajunge la o înțelegere, la încheierea unei convenții etc.; a duce tratative. 5. Tranz. A dezvolta, a expune (în scris sau oral) o temă științifică, literară etc. 6. Tranz. A supune unui tratament (3). ♦ *Spec.* A supune semințele și plantele acțiunii unor agenți chimici sau fizici care distrug germeii bolilor. [Var.: (înv.) *tractá* vb. I.] — Din it. *trattare*, lat. *tractare*.

TRATÁBIL, *-Ă*, *tratabili*, *-e*, adj. Care poate fi tratat. — *Trata* + suf. *-bil*. Cf. it. *trattabile*.

TRATAMÉNT, *tratamente*, s.n. 1. Fel de a se purta cu cineva, atitudine, comportare față de cineva. 2. Totalitatea mijloacelor dietetice, medicamentoase, balneoclimaterice și igienice de combatere a unei boli. 3. Ansamblu de operații executate asupra unui material sau a unui organism etc. pentru a obține modificări de calitate, de formă, de structură etc. în scop industrial, economic sau științific. 4. (Fon.) Evoluție, modificare, schimbare. — Din it. *trattamento*, fr. *traitement*.

TRATAMENTÍST, *tratamentisti*, s.m. Muncitor specialist în tratarea la cald a plăcilor de fibre lemnoase. — *Tratament* + suf. *-ist*.

TRATÁRE s.f. Acțiunea de a (se) *trata*. — V. *trata*.

TRATARISÍ, *tratarisesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A trata. — Din ngr. *tratarisó* (viit. lui *tratóro*).

TRATÁT, *tratate*, s.n. 1. Înțelegere scrisă încheiată între două sau mai multe state, în vederea determinării, într-un anumit domeniu, a drepturilor și a obligațiilor părților contractante sau în scopul stabilirii unor norme juridice ce trebuie respectate în relațiile dintre ele; acord internațional, convenție internațională. 2. Lucrare de specialitate în care sunt expuse

metodic principiile fundamentale ale unei discipline. [Var.: (inv.) **tractat** s.n.] — Din it. **trattato**.

TRATATÍVE s.f. pl. Schimb de păreri, discuții, negocieri purtate între două sau mai multe părți interesate, cu scopul de a se ajunge la o înțelegere, la un acord; tratație (2). — Din it. **trattative**.

TRATĂȚIE, *tratații*, s.f. 1. Faptul de a servi oaspeților mâncare și băutură (fără un protocol deosebit); (concr.) mâncarea sau băutura servită. 2. (Inv.) Tratație. [Var.: (inv.) **tractăție**, **tratațiune** s.f.] — Din it. **trattazione**.

TRATAȚIUNE s.f. v. **tratație**.

TRÁTĂ, *trate*, s.f. Cambie prin care creditorul dispune unui debitor al său să plătească o sumă de bani unei alte persoane la o dată precizată; poliță. — Din it. **tratta**.

TRAUL, *traule*, s.n. Năvod marin de mari dimensiuni, în formă de sac, destinat pescuirii în larg, în locuri cu mult pește. — Din engl. **trawl**.

TRĂULĂ, *traulez*, vb. I. Intrans. A pescui cu traulul. [Pr.: *tra-u-*] — Din **traul** (după engl. *trawl*).

TRĂULĂRE s.f. Acțiunea de a *traula* și rezultatul ei. — V. **traula**.

TRĂULER, *traulere*, s.n. Navă maritimă de pescuit, echipată cu traule, folosită și pentru dragarea epavelor. — Din rus. **trawler**, engl. **trawler**, germ. **Trawler**.

TRĂULERÍST, *trauleriști*, s.m. Muncitor care lucrează pe trauler. — **Trawler** + suf. *-ist*.

TRAUMATIC, *-Ă*, *traumatici*, *-ce*, adj. Care are caracter de traumatism; de natura traumatismului. — Din fr. **traumatique**, lat. **traumaticus**.

TRAUMATÍSM, *traumatisme*, s.n. 1. Leziune suferită de un organism viu prin lovirii violente, tăieturi, înțepături etc.; traumă (1); p. ext. ansamblul tulburărilor de ordin local și general care apar în urma acțiunii unui agent extern violent; p. restr. șoc traumatic. 2. Stare psihică patologică a unui organism care, nemaiputând să suporte o excitație excesivă, din cauza unei traume (2) suferite, nu mai reacționează în niciun fel, devenind insensibil la orice alt excitant. — Din fr. **traumatisme**.

TRAUMATIZĂ, *traumatiză*, vb. I. Tranz. 1. A provoca un traumatism (1). 2. A zgudui profund din punct de vedere moral; a provoca o traumă (2), un șoc. — Din fr. **traumatiser**.

TRAUMATIZĂNT, *-Ă*, *traumatizant*, *-te*, adj. Care traumatizează. — Din fr. **traumatisant**.

TRAUMATIZĂRE, *traumatizări*, s.f. Acțiunea de a *traumatiza* și rezultatul ei. — V. **traumatiza**.

TRAUMATIZĂT, *-Ă*, *traumatizați*, *-te*, adj. 1. Care a suferit un traumatism fizic sau psihic. 2. Care nu mai reacționează, insensibil la orice excitant în urma unei traume psihice suferite. — V. **traumatiza**.

TRAUMATOLÓG, *-Ă*, *traumatologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rare la f.) Specialist în traumatologie. — Din **traumatologie** (derivat regresiv).

TRAUMATOLOGÍE, *traumatologii*, s.f. Ramură a medicinei care se ocupă cu studiul și tratamentul traumatismelor; spec. ramură a chirurgiei care se ocupă cu înlăturarea pe cale chirurgicală a traumatismelor. — Din fr. **traumatologie**.

TRĂUMĂ, *traume*, s.f. 1. Traumatism (1). 2. Emoție violentă care modifică personalitatea unui individ, sensibilizându-l la alte emoții de același fel, astfel încât acesta nu mai reacționează normal. — Din fr. **trauma**, germ. **Trauma**.

TRĂVĂLIU, *travaliu*, s.n. 1. (Tehn.; ieșit din uz) Lucru mecanic. ♦ (Livr.) Lucru, muncă. 2. Perioadă cuprinsă între apariția durerilor de naștere și expulzarea fătului. — Din it. **travaglio**. Cf. fr. *travail*.

TRĂVÉE, *travee*, s.f. Porțiune dintr-o construcție (edificiu, pod, viaduct etc.) care cuprinde două puncte de reazem (stâlpi, coloane, grinzi, pile etc.) și deschiderea dintre ele. — Din fr. **travée**.

TRĂVELLING, *travellinguri*, s.n. 1. Procedeu de filmare sau în cinematografie ori în televiziune cu ajutorul unui aparat mobil de luat vederi cu focar variabil, folosit mai ales pentru scenele cu personaje în mișcare. 2. Dispozitiv care servește la deplasarea aparatului de luat vederi prin *travelling* (1). [Pr.: *trávlng*] — Din fr., engl. **travelling**.

TRĂVERSĂ, *traversez*, vb. I. Tranz. A trece de pe o parte (a unui loc, a unui drum, a unei ape) pe cealaltă parte; a trece peste... ♦ A străbate, a tăia de-a curmezișul (munți, țări, mări, oceane etc.). ♦ Fig. A trăi, a simți, a suporta (o anumită vreme). *Traversează o criză morală*. — Din fr. **traverser**.

TRĂVERSĂBIL, *-Ă*, *traversabili*, *-e*, adj. Care poate fi traversat. — Din fr. **traversable**.

TRĂVERSĂDĂ, *traversade*, s.f. (Mar.) Traversare de către o navă a spațiului dintre două porturi situate pe maluri opuse. — De la **traversa**.

TRĂVERSĂ, *traverse*, s.f. Grindă de fier, de lemn, de beton armat etc., așezată transversal pe axa longitudinală a unei construcții sau a unui sistem tehnic și folosită ca piesă de rezistență la construirea scheletului unei clădiri, al unui pod, al unei mașini etc. ♦ Bară de lemn, de metal sau

de beton armat care se așază transversal sub șinele de cale ferată și de care acestea se fixează prin cramioane sau șuruburi. ♦ Pară sau grindă transversală față de direcția unei nave, pe care se sprijină puntea. ♦ Fâșie de pânză care se pune deasupra covorului pentru a-l proteja. — Din fr. **traverse**.

TRĂVERSÍERĂ, *traversiere*, s.f. Lanț folosit pentru a ridica ancorele la vapoarele care nu intră în port. [Pr.: *-si-e-*] — Din fr. **traversière**.

TRĂVERSINĂ, *traversine*, s.f. Traversă din scheletul de rezistență al unei nave, cu dimensiuni mai mici decât ale traverselor principale. — Din fr. **traversin**.

TRĂVERTÍN s.n. Tuf calcaros compact, folosit ca material de construcție și de ornament. — Din fr. **travertin**, it. **travertino**.

TRĂVESTÍ¹, *travestiuri*, s.n. Interpretare a unui rol masculin de către o femeie sau a unui rol feminin de către un bărbat. ♦ Loc. adj. și adv. *În travesti* = deghizat sau deghizându-se pentru a juca un rol opus sexului său. [Var.: (rar) **travestiu** s.n.] — Din fr. **travesti**.

TRĂVESTÍ², *travestesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) deghiza. — Din fr. **travestir**.

TRĂVESTÍRE, *travestiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *travesti*² și rezultatul ei. — V. **travesti**².

TRĂVESTÍT, *-Ă*, *travestiți*, *-te*, adj., s.m. 1. Adj. Deghizat. 2. S.m. Homosexual care se îmbracă, se machiază ca o femeie sau care prezintă caractere feminine evidente, în special în urma unui tratament hormonal. — V. **travesti**².

TRĂVESTÍU s.n. v. **travesti**¹.

TRĂDĂ, *trădez*, vb. I. 1. Tranz. A înșela în mod voit și perfid încrederea cuiva, săvârșind acte care îi sunt potrivnice, pactizând cu dușmanul etc. ♦ A fi neloyal față de cineva sau de ceva. ♦ A se abate de la o linie de conduită, a dovedi inconsecvență față de o acțiune, de o idee etc. ♦ A comite o infidelitate în dragoste sau în căsnicie; a înșela. 2. Tranz. (Despre facultăți fizice sau psihice) A nu mai funcționa (bine), cauzând dificultăți. *Memoria îl trădează*. 3. Tranz. și refl. A (se) da pe față; a (se) da de gol. — Din lat. **tradere** (după *da*).

TRĂDĂRE, *trădări*, s.f. Acțiunea de a (se) *trăda* și rezultatul ei; infracțiune, faptă improbabilă comisă de cel care trădează. — V. **trăda**.

TRĂDĂTOR, *-OĂRE*, *trădători*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care trădează. — **Trăda** + suf. *-ător*.

TRĂGĂCI, *-CE*, *trăgaci*, *-ce*, s.n., s.m., adj. 1. S.n. Piesă mobilă din mecanismul unei arme de foc, de care se apasă cu degetul arătător pentru a declanșa percutorul. 2. S.m. Trăgător (II 2). 3. Adj. (Pop.; despre animale) Care trage (bine) la ham sau la jug; de tracțiune. — **Trage** + suf. *-aci*.

TRĂGĂNĂ vb. I v. **tărăgăna**.

TRĂGĂNĂT, *-Ă* adj. v. **tărăgănat**.

TRĂGĂTOR, *-OĂRE*, *trăgători*, *-oare*, adj., s.m., s.f., s.n. I. Adj. (Despre vite) Care efectuează o tracțiune; de muncă, de povară. II. S.m. și f. 1. Persoană care trage ceva. ♦ *Trăgători de sfiori* = persoană care trage sfiorile păpușilor la teatrul de marionete; fig. persoană care uneltește. 2. Persoană (în special ostas) care trage cu o armă de foc; trăgaci (2). ♦ Loc. adj. și adv. (Mil.; ieșit din uz) *În trăgători* = în lanț, unul după celălalt. 3. Persoană care emite o trată. III. S.f. 1. Fiecare dintre cele două curele care leagă scările de șa. ♦ Curea groasă cu care se aplicau în trecut pedepse corporale; p. ext. bătaie cu o astfel de curea. 2. Scăunel cu o deschizătură în care se bagă călcăiul cizmei, spre a o descălța. IV. S.n. Instrument de desen folosit la trasarea cu tuș a liniilor. — **Trage** + suf. *-ător*.

TRĂGĂTORÍE, *trăgătorii*, s.f. Secție (1) în care are loc treflierea. — **Trage** + suf. *-ătorie*.

TRĂÍ, *trăiesc*, vb. IV. 1. Intrans. A se afla în viață; a exista, a viețui. ♦ (În formule de mulțumire, de salut, de urare etc.) *Să trăiești!* ♦ Expr. (Formulă de jurământ) *Așa să trăiesc* (sau *să trăiești* etc.) = pe cuvânt de onoare, zău (așa). 2. Intrans. A dura, a se menține, a dăinui; a se perpetua. 3. Intrans. și tranz. A-și duce, a-și petrece viața. ♦ Expr. (Intrans.) *A trăi cu capul în nori* = a nu-și da seama de realitate, a rămâne străin de ceea ce se petrece în jurul său. (Tranz.) *A-și trăi traiul* = a se bucura de viață, a duce un trai bun, fără griji. *A-și trăi traiul* (și *a-și mânca mălaiul*) = a îmbătrâni, a ajunge la capătul vieții. ♦ Intrans. (Cu determinări introduse prin prep. „pentru”) A-și închina, a-și consacra viața unui scop. ♦ Intrans. A se bucura, a profita din plin de viață. 4. Intrans. (Cu determinări locale) A fi stabilit undeva; a locui. 5. Intrans. A-și petrece viața împreună cu cineva; a convinge. ♦ A avea relații de dragoste cu cineva (fără a fi căsătorit cu el, în afara căsătoriei legale). 6. Intrans. A-și procura cele necesare traiului, a-și câștiga existența, a se întreține. ♦ Expr. *A trăi pe spinarea cuiva* = a se întreține din munca sau din câștigul altcuiva. ♦ (Rare; cu determinări introduse prin prep. „cu”) A se hrăni cu... 7. Tranz. Fig. A simți cu intensitate, a participa emotiv, sufletește (la...). — Din sl. **trajati**.

TRĂINICIE s.f. Însușirea de a fi trainic, de a dura; soliditate, rezistență, durabilitate. — **Trainic** + suf. *-ie*.

TRĂIRE s.f. 1. Faptul de a trăi; viețuire. 2. Proces sufleteș, experiență sufletească (trăite cu intensitate). ♦ Metodă potrivit căruia se poate ajunge la cunoașterea realității pe baza experienței psihice subiective. — **V. trăi**.

TRĂIRISM s.n. Curent în gândirea filosofică și literară românească dintre cele Două Războaie Mondiale, care propune căutarea autenticului prin experiența trăirii nemijlocite a vieții. [Pr.: *trăi-i*] — **Trăire** + suf. *-ism*.

TRĂIRIST, **-Ă**, *trăiriști*, *-ste*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al trăirismului. 2. Adj. Care aparține trăirismului, privitor la trăirism. [Pr.: *tră-i*] — **Trăir[ism]** + suf. *-ist*.

TRĂISTIOARĂ, *trăistioare*, s.f. (Pop.) Trăistută. [Pr.: *-ti-oa*] — **Traistă** + suf. *-ioară*.

TRĂISTUȚĂ, *trăistuțe*, s.f. Diminutiv al lui *traistă*; trăistioară. — **Traistă** + suf. *-uță*.

TRĂIT s.n. (Rar) Faptul de a trăi. — **V. trăi**.

TRĂITÓR, **-OARE**, *trăitori*, *-oare*, adj. (Rar) 1. Care trăiește, care este în viață, care există; viu, viețuitor. 2. Care își duce viața, care locuiește undeva. [Pr.: *tră-i*] — **Trăi** + suf. *-tor*.

TRĂNCĂNEALĂ, *trăncăneli*, s.f. Acțiunea de a *trăncăni* și rezultatul ei; vorbărie, sporovăială, flecăreală. ♦ Zgomot de glasuri produs de cei care trăncănesc. — **Trăncăni** + suf. *-eală*.

TRĂNCĂNI, *trăncănesc*, vb. IV. Intrans. și tranz. A vorbi mult și fără rost, a îndruga vrute și nevrute; a flecări, a sporovăi. — **Tranc** + suf. *-ăni*.

TRĂNCĂNIRE, *trăncăniri*, s.f. Acțiunea de a *trăncăni* și rezultatul ei. — **V. trăncăni**.

TRĂNCĂNÍT s.n. Faptul de a *trăncăni*. — **V. trăncăni**.

TRĂPĂȘ, *trăpași*, s.m. (La pl.) Nume generic dat raselor de cai specializați pentru o mare viteză la trap (1); (și la sg.) cal care face parte dintr-o astfel de rasă. — **Trap** + suf. *-aș*.

TRĂSĂTURĂ, *trăsături*, s.f. 1. Linie caracteristică a feței unei persoane. ♦ Aspect esențial al caracterului sau al personalității cuiva. ♦ Aspect caracteristic general al unei opere, al unei doctrine, al unui fenomen, al unei activități, al unei epoci etc. 2. Linie trasă (cu o singură mișcare) pe hârtie cu creionul, cu tocul etc. ⇨ *Trăsătură de unire* = liniuță de unire. ⇨ Expr. *Dintr-o trăsătură de condei* = dintr-o dată, fără a sta mult pe gânduri. — **Tras** + suf. *-ătură*.

TRĂSCĂU s.n. (Reg.) Rachiu tare. — Et. nec.

TRĂSNAIE, *trăsnăi*, s.f. Faptă ieșită din comun, năstrușnică, extravagantă; năzbătie, pozna. ♦ Idee năstrușnică; născocire ciudată. — **Trăsn** + suf. *-aie*.

TRĂSNEALĂ, *trăsneli*, s.f. (Fam.) 1. Trăsnaie. 2. Nebunie (1). — **Trăsn** + suf. *-eală*.

TRĂSNET, *trăsnete*, s.f. 1. Descărcare electrică în atmosferă, de același tip cu fulgerul, care se produce însă între un nor și pământ sau obiecte de pe pământ și care este însoțită de un zgomot puternic. ⇨ Expr. *A rămâne ca lovit de trăsnet* = a încremeni, a îlealni (de spaimă, de uimire etc.). *Lovitură de trăsnet* = întâmplare (nefericită) venită pe neașteptate. 2. P. ext. Zgomot puternic; detonătură. — **Trăsn** + suf. *-et*.

TRĂSNÍ, *trăsnesc*, vb. IV. 1. Intrans. impers și unipers. A se produce trăsnete, a cădea trăsnete. ⇨ Expr. *A trăsn* (pe cineva) (*ca*) *din senin* = a lovi (pe cineva) în mod neașteptat. (Intrans.) *A-i trăsn* *cuiva ceva (prin cap)* sau (rar, tranz.) *a-l trăsn* (pe cineva) *prin minte* = a-i veni (cuiva) o idee neașteptată, ciudată, nesăbuită. ♦ Tranz. A lovi pe cineva trăsnetul; a cădea trăsnetul într-un anumit loc. 2. Tranz. și intrans. A izbi, a lovi cu putere. ♦ Intrans. Fig. A-și manifesta mânia zgomotos și cu furie, strigând, vociferând; a tuna și a fulgera. 3. Refl. Fig. A înnebuni, a se țicni. ♦ Tranz. și refl. A (se) ameți de băutură, a (se) îmbăta. 4. Intrans. (Despre arme de foc) A se declanșa cu zgomot puternic; a pocni, a detuna, a bubui. — Din sl. **trăsnontí**.

TRĂSNÍ² vb. IV v. **trozni**.

TRĂSNÍT, **-Ă**, *trăsníți*, *-te*, adj. (Adesea substantivat) 1. Lovit, atins de trăsnet. 2. Zănic, nebun. ♦ Amețit de băutură; beat. ♦ Năstrușnic, ciudat, extravagant. 3. Fig. Afurisit, blestemat, netrebnic. — **V. trăsn** + suf. *-it*.

TRĂSNÍTÓR, **-OARE**, *trăsnitori*, *-oare*, adj. (Rar) Care trăsnește¹. — **Trăsn** + suf. *-tor*.

TRĂSNITURĂ, *trăsnituri*, s.f. Zgomot produs de trăsnet; bubuitură. — **Trăsn** + suf. *-tură*.

TRĂSURĂ, *trăsuri*, s.f. 1. Vehicul cu patru roți, pe arcuri, tras de cai și folosit la transportul persoanelor. ⇨ (Inv.) *Trăsură de aburi* = tren. 2. (Astron.; pop.; art.) Constelația Vizitului. 3. (Inv.) Linie a feței; trăsătură (1). 4. (Inv.) Linie de hotar între două proprietăți. ♦ Suprafață de teren cu o lungime de șase prăjini. 5. (Rar; în sintagma) *Trăsură de unire* = liniuță de unire. — **Tras** + suf. *-ură*.

TRĂSURICĂ, *trăsurici*, s.f. Diminutiv al lui *trăsură* (1); trăsură mică și ușoară (cu două roți). ♦ Cărucior de copii. [Pl. și: *trăsurele*] — **Trăsură** + suf. *-ică*.

TRĂTĂJ s.n. v. **tartaj**.

TRĂMBĂ, *trâmbe*, s.f. 1. Bucată mare de pânză sau de stofă (făcută sul); val. 2. Dungă, fâșie. 3. Val, vârtej de apă, de praf etc. 4. Rând, șir, lanț. 5. Ceată, grămadă (de oameni), pâl. — Din sl. **tronba**.

TRĂMBICIOARĂ, *trâmbicioare*, s.f. Diminutiv al lui *trâmbiță*. — **Trâmbiță** + suf. *-icioară*.

TRĂMBIȚĂ, *trâmbițez*, vb. I. 1. Intrans. A cânta, a suna din trâmbiță. 2. Tranz. Fig. (Fam.) A face ca un lucru să fie cunoscut de toată lumea; a răspândi, a divulga; a bate toba. — Din **trâmbiță**.

TRĂMBIȚARE, *trâmbițări*, s.f. Acțiunea de a *trâmbița* și rezultatul ei; sunet produs de trâmbiță. — **V. trâmbița**.

TRĂMBIȚĂȘ, *trâmbițăși*, s.m. Persoană care cântă din trâmbiță; gornist, trompet, trompetist. ♦ Persoană care chema, în trecut, locuitorii de la sate, prin sunete de trâmbiță, pentru a le comunica știri de interes general. — **Trâmbiță** + suf. *-aș*.

TRĂMBIȚĂȘ, *trâmbițe*, s.f. (Pop.) Trompetă, goarnă. [Pl. și: *trâmbiți*] — Din sl. **tronbica**.

TRĂNDĂV, **-Ă**, *trândavi*, *-e*, adj. (Pop.; despre oameni sau despre firea lor; și substantivat) Care se mișcă și lucrează încet și în silă; căruia îi place să lenevească; leneș, molatic, inactiv. [Acc. și: *trândáv*] — Cf. sb. **truntav**.

TRĂNDĂVEALĂ, *trândăveli*, s.f. Trândăvie. — **Trândăvi** + suf. *-eală*.

TRĂNDĂVESI, *trândăvesc*, vb. IV. Intrans. A trăi în trândăvie, a-și petrece vremea lenevind; a lenevi. — Din **trândav**.

TRĂNDĂVIE s.f. Stare de inactivitate, stare a omului trândav; lene, lenevie, trândăveală, trândăvit. — **Trândav** + suf. *-ie*.

TRĂNDĂVÍT s.n. Trândăvie. — **V. trândăvi**.

TRĂND, *trânji*, s.m.. 1. (Pop.) Hemoroizi. 2. Plantă erbacee din familia orhideelor, cu tulpina fistuloasă și cu flori de culoare galbenă sau brună-deschis, plăcut mirositoare (*Neottia nidus avis*). — Cf. sl. **tronđu**.

TRĂNJOĂICĂ, *trânjoaice*, s.f. Plantă erbacee din familia ranunculaceelor, cu tulpina albă și păroasă și cu flori mari, galbene, folosită în medicina populară la tratarea hemoroizilor (*Ranunculus illyricus*). — **Trânji** + suf. *-oaică*.

TRĂNTĂ, *trânte*, s.f. Luptă sportivă corp la corp între doi adversari care caută să se doboare unul pe altul numai cu ajutorul mâinilor. — Din **trânti** (derivat regresiv).

TRĂNTEALĂ, *trânteli*, s.f. Acțiunea de a (se) *trânti*. ♦ (Fam.) Bătaie dată cuiva; scârnăneală, chelfăneală. — **Trânti** + suf. *-eală*.

TRĂNTÍ, *trântesc*, vb. IV. 1. Tranz. A arunca (cu putere) izbind de ceva, a azvârli un obiect, o povară etc. ♦ A culca la pământ, a doborî. ♦ (Despre animale de călărie) A arunca pe călăreț din șa, a da jos. ♦ Fig. (Fam.) A respinge un candidat la examen, a nu-l promova, a face să cadă. ♦ A face să se izbească cu putere o ușă, o poartă etc. 2. Refl. A se așeza brusc pe ceva, lăsându-se cu toată greutatea corpului. 3. Tranz. A-și pune pe rezezeală pe sine un obiect de podobaș sau de îmbrăcăminte; a se îmbrăca în grabă, sumar, neglijent. 4. Refl. recipr. A se lua la trântă, a se lupta corp la corp. 5. Tranz. Fig. (Fam.) A face, a produce (cu energie, repede, în grabă). ♦ A spune ceva nepotrivit, nelalocul lui. — Cf. bg. **tártja**.

TRĂNTÍRE, *trântiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *trânti* și rezultatul ei. — **V. trânti**.

TRĂNTÍT, **-Ă**, *trântíți*, *-te*, adj. Așezat pe ceva într-o poziție comodă; care s-a tolănit; lungit. — **V. trânti**.

TRĂNTITURĂ, *trântituri*, s.f. Trântă, trânteaală, izbitură. — **Trânti** + suf. *-itură*.

TRĂNTÓR, *trântóresc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A sta ca un trântor (2); a lenevi. — Din **trântor**.

TRĂNTÓRIE s.f. (Rar) Acțiunea de a *trântori* și rezultatul ei. — **V. trântori**.

TRĂNTÓRIȚĂ, *trântórițe*, s.f. Femeie care nu vrea să muncească și trăiește de pe urma muncii altora. — **Trântor** + suf. *-iță*.

TREABĂ, *treburi*, s.f. 1. Activitate, ocupație, îndeletnicire. ⇨ Expr. *A avea treabă* = a fi ocupat. *A-și căuta* (sau *a-și vedea*) *de treabă* = a) a lucra conștiincios, cu sârguință; b) a-și vedea de lucrul său, a nu se amesteca în lucrul sau în problemele altora. *A se afla în treabă* = a-și face de lucru fără a fi nevoie, pentru a-și da importanță. 2. Muncă, lucru. ⇨ Expr. *A se lua cu treabă* = a uita de ceva muncind. *A se pune pe treabă* = a se apuca serios de lucru. *E treabă* = e mult de lucru. 3. Ispravă, faptă. ⇨ Loc. adj. *De treabă* = bun, cinstit, cumsecade; de omenie; de ispravă. (Pop.) *Cu treabă* = cu rost, cu socoteală, cu rânduială, cu măsură. ⇨ Expr. *Mare treabă* = (de

obicei ir.) mare, important lucru! **4.** Chestiune, problemă; interes, afacere. ⇨ Expr. *A avea treabă cu cineva* (sau *undeva*) = a avea anumite interese cu cineva (sau undeva). *A nu fi de nicio treabă* = a nu folosi la nimic, a fi inutil. *Ce treabă am (sau ai etc.) cu...?* = ce mă (sau te etc.) interesează?, ce mă (sau te etc.) privește? *Nu e treaba mea* (sau *ta, sa etc.*)! = nu mă (sau te, il etc.) privește! *A-și face treaba* = a-și face interesele sau munca cuvenită. **5.** (Reg.) Nărav, obicei, deprindere. **6.** (Reg.) Împrejurare, situație. ⇨ Expr. *A fi (sau a sta) treaba așa* (sau *astfel*) = a fi lucrurile așa cum sunt, a se prezenta în felul cum se văd. *Se vede treaba că...* = se vede că..., se pare că..., probabil. [Pl. și: *trebi*] — Din sl. **trëba**.

TREACĂT s.n. **1.** Faptul de a trece. ⇨ Loc. adv. *Din treacăt* = din fugă, fugitiv. *În treacăt* = **a)** în trecere; **b)** în fugă, la repezeală; **c)** în câteva cuvinte, pe scurt; pe deasupra, superficial. **2.** (Reg.) Drum de trecere. — **Trece** + suf. *-ăt*.

TREAMPĂ s.f. v. **trampă**.

TREANCA-FLEANCA s.f. v. **tranca-fleanca**.

TREANȚĂ s.f. v. **zdreanță**.

TREAPĂD s.n. **1.** (Pop.) Trap (**1**). **1.** Alergătură multă încoace și încolo. **2.** Zgomot produs de mersul unui cal în trap sau de o persoană care calcă apăsat; tropăit, tropăitură. **3.** (În Evul Mediu, în Țara Românească) Taxă sau amendă percepută de cei care nu-și plăteau datoritiile sau de cei care nu se înfățișau la procesele în care erau implicați. [Var.: (reg.) **treapăt** s.n.] — Din **trëpada** (derivat regresiv).

TREAPĂT s.n. v. **treapăd**.

TREAPTĂ, *trepte*, s.f. **1.** Fiecare dintre suprafețele orizontale, cu lățime relativ mică, situate la diverse înălțimi, la distanțe egale, care alcătuiesc o scară. ⇨ Fiecare dintre barele (de lemn sau de fier) așezate transversal, la distanțe egale, între două bare verticale, alcătuiind o scară; fuscel. **2.** Fig. Grad, nivel; etapă, fază. ⇨ Rang, poziție, situație. **3.** Fig. Categorie socială; pătură. — Lat. **trajecta**.

TREASC, *treascuri*, s.n. Tun mic, primitiv, folosit în trecut pentru a produce focuri de artificii sau pocnituri la petreceri, la serbări etc.; piuă. — Din sl. **trëskŭ**.

TREAZ, *-Ă*, *treji*, *-ze*, adj. **1.** Care se află în stare de veghe, care nu doarme; deștept. **2.** Care nu este beat. **3.** Fig. Care veghează cu atenție; vigilent. — Din sl. **trëzvŭ**.

TREBĂLUI, *trebăluiesc*, vb. IV. Intrans. și tranz. (Fam.) A face tot felul de treburi mărunte (pe lângă casă); a roboti. — **Treabă** + suf. *-ălui*.

TREBĂLUIALA, *trebăluială*, s.f. (Fam.) Muncă mărunță, de alergătură pe lângă gospodărie. — **Treabă** + suf. *-eală*.

TREBNIC, *trebnice*, s.n. (Rar) Molitvelnic. — Din sl. **trëbñikŭ**.

TREBUÎ, pers. **3** *trebuie*, vb. IV. **1.** Intrans. A avea nevoie (de ceva); a fi nevoie (de ceva). ⇨ Loc. adv. *Cum trebuie* = așa cum se cuvine, cum se cade; bine. ⇨ Expr. *Așa-ți trebuie!* = așa ți se cuvine, așa meriți. *Atâta i-a trebuit* (ca să...) = asta a așteptat (ca să...) **2.** Tranz. unipers. și impers. Este necesar să..., este obligatoriu să..., se cere (neapărat) să... **3.** Tranz. unipers. și impers. A fi probabil sau posibil, a se putea presupune. [Prez. ind. pers. **1** sg.: (rar) *trebui* și *trebuie*] — Din sl. **trëbovati**.

TREBUINCÎOS, *-OĂSĂ*, *trebuincioși*, *-oase*, adj. (Adesea adverbial) Necesat, folositor, util, de trebuință, trebuitor. [Pr.: *-bu-in-*] — **Trebuință** + suf. *-ios*.

TREBUINȚĂ, *trebuințe*, s.f. **1.** Nevoie, necesitate. ⇨ Loc. adv. și adv. *De trebuință* = folositor, necesar, util; trebuincios. ⇨ Expr. *Îmi face trebuință* (sau *am trebuință de...*) = îmi este necesar, îmi trebuie... ⇨ Interes. **2.** (Rar) Treabă, afacere, chestiune. — **Trebu** + suf. *-ință*.

TREBUIȚOR, *-OĂRE*, *trebuițori*, *-oare*, adj. (Rar) Trebuincios. [Pr.: *-bu-i-*] — **Trebu** + suf. *-tor*.

TREBUȘOARĂ, *trebușoare*, s.f. (Pop. și fam.) Diminutiv al lui *treabă*. — **Treabă** + suf. *-ușoară*.

TREACĂTOR, *-OĂRE*, *treacători*, *-oare*, adj., s.m., s.f. I. Adj. **1.** Care trece repede, care nu durează mult; temporar. **2.** Care trece printr-un loc fără a se opri multă vreme, care este în trecere pe undeva. II. S.m. și f. Pieton. ⇨ Drumeț, călător. III. S.f. **1.** Drum îngust de trecere printru doi munți sau printru două înălțimi; pas. **2.** P. gener. Loc de trecere. — **Trece** + suf. *-ător*.

TRÉCE, *trec*, vb. III. I. **1.** Intrans. A merge fără a se opri, printr-un anumit loc sau prin dreptul cuiva sau a ceva, a străbate un loc fără a se opri, a-și urma drumul, a fi în trecere pe undeva. ⇨ Expr. *A trecut baba cu colacii* = e prea târziu, n-ai prins momentul, ai scăpat ocazia. ⇨ A merge rânduiri-rânduiri, formând un convoi, o coloană; a se succeda, a se perinda. ⇨ Expr. (Tranz.) *A trece în revistă* = **a)** a inspecta trupele adunate în acest scop (într-o anumită formație); **b)** a lua în considerație fapte, evenimente în succesiunea și desfășurarea lor. **2.** Intrans. A merge într-o anumită direcție, spre o anumită țintă, cu un anumit scop. ⇨ (Despre ape curgătoare, despre drumuri, șosele etc.) A avea cursul sau traseul prin... **3.** Intrans. A se abate din drum pe undeva sau pe la cineva, a face o (scurtă) vizită cuiva.

4. Tranz. (Pop.) Aocoli. ⇨ Expr. *A trece cu vederea* = **a)** a nu lua în seamă (pe cineva sau ceva), a nu da importanța cuvenită, a neglija, a omite; **b)** a nu lua ceva în nume de rău, a nu ține seamă de..., a ierta, a uita. **5.** Intrans. (Adesea fig.) A depăși, a merge mai departe de..., a lăsa în urmă. **6.** Tranz. A sări, a păși peste un obstacol, peste o barieră, pentru a ajunge dincolo sau de cealaltă parte. ⇨ Expr. *A trece hopul* = a scăpa de o greutate, de o primejdie. *Nu zi hop până nu treci șanțul* = nu te lăuda prea devreme cu o izbândă încă nesigură. ⇨ A străbate un drum de-a curmezișul; a traversa.

⇨ Intrans. A păși peste cineva sau ceva, călcânda în picioare, zdrobind. ⇨ Expr. *A trece peste cineva* = a desconsidera, a disprețui pe cineva. **7.** Tranz. A transporta (dincolo de... sau peste...). **8.** Tranz. A atinge un corp, un obiect cu o mișcare ușoară de alunecare pe suprafața lui. ⇨ Expr. (Intrans.) *A trece cu buretele peste ceva* = a da uitării ceva, a ierta greșelile cuiva. **9.** Tranz. A petrece prin..., peste..., pe după... **10.** Intrans. A se duce într-alt loc, a merge dintr-un loc în altul; a schimba un loc cu altul. ⇨ Expr. *A trece la cineva* sau *în rândurile cuiva* (sau *a ceva*) ori *de partea cuiva* = a se ralia la ceva (sau cu cineva). ⇨ Fig. (Determinat prin „în cealaltă lume”, „din lume”, „din viață” etc.) A muri. ⇨ A schimba o stare cu alta, o lucrare sau o acțiune cu alta. **11.** Intrans. A ajunge la..., a fi transmis (din mână în mână, de la unul la altul, din om în om) până la... ⇨ Tranz. A da, a transmite ceva. **12.** Intrans. A-și îndrepta atenția spre o nouă îndelectică, spre un nou câmp de activitate; a începe să se ocupe cu altceva, a se apuca de altceva. ⇨ Expr. *A trece la fapte* = a acționa. **13.** Tranz. A introduce, a înregistra, a înscrie (într-un registru, într-o rubrică, într-o clasificare); a repartiza pe cineva undeva. ⇨ A înscrie un bun pe numele cuiva. **14.** Tranz. A susține cu succes un examen; a declara reușit, admis; a fi promovat într-o clasă superioară. II. **1.** Intrans. și tranz. A parcurge un drum sau un spațiu limitat, îngust. ⇨ Expr. *A-i trece cuiva printre degete*, se spune când cineva lasă să-i scape ceva, când pierde ceva. *Îi trec mulți bani prin mâini*, se spune când cineva cheltuiește fără socoteală, când risipește bani mulți.

⇨ Tranz. A supune unei operații de filtrare, de cernere, de strecurare. ⇨ Intrans. A străbate greu un spațiu îngust, a-și face drum (cu greu) printr-un spațiu îngust; a răzbate. ⇨ Expr. *A trece ca un câine prin apă* = a nu se alege (din viață, din școală etc.) cu nicio experiență, cu nicio învățătură. *A trece prin foc și prin apă* = a îndura multe nevoi și necazuri, a răzbate prin multe greutăți. (Tranz.) *A trece pe cineva prin toate apele* = a pune, a calomnia pe cineva. **2.** Intrans. Fig. A avea de suferit, de îndurat; a fi supus la... **3.** Intrans. A ieși de partea cealaltă (făcând o spărtură, o tăietură, o deschizătură); a străpunge. ⇨ Expr. *A trece* (pe cineva) *pe sub ascuțișul sabiei* (sau *sub sabie, sub paloș*) = a omorî. ⇨ (Rar; despre agenți fizici sau chimici; cu determinări introduse prin prep. „prin”) A pătrunde în întregime prin... **4.** Tranz. (Despre anumite stări fiziologice) A cuprinde, a copleși pe cineva (fără a putea fi oprit). III. **1.** Intrans. (Despre unități de timp) A se scurge, a se desfășura (apropiindu-se de sfârșit). ⇨ Expr. *Mai trece ce mai trece...* = după o bucată de vreme..., după un timp (nu prea lung). *Nu e timpul trecut* (sau *vremea trecută*) = nu e prea târziu, mai e timp. ⇨ Refl. A lua sfârșit; a nu mai fi actual. **2.** Intrans. A dispărea, a pieri (după o bucată de vreme). ⇨ (Despre suferințe, necazuri, boli etc.) A înceta să mai existe, să se mai facă simțit, să mai acționeze. **3.** Tranz. A petrece un timp, o epocă din viață. ⇨ Expr. *A-și trece vremea* = a-și folosi vremea fără rost. *A-și trece din vreme* = a-și petrece timpul mai ușor, mai repede. ⇨ Refl. (Înv.) A se întâmpla, a se petrece. **4.** Intrans. A depăși o anumită vârstă, o anumită limită de timp. **5.** Refl. A-și pierde vigoarea, frăgezimea tinereții; a îmbătrâni. ⇨ (Despre fructe) A fi prea copt. ⇨ (Despre plante) A se veșteji, a se stinge. **6.** Refl. (Despre anumite materiale) A se consuma. IV. Intrans. A fi mai mare sau mai mult decât o anumită mărime, valoare, cantitate; a depăși. ⇨ Expr. *Treacă de la mine* (sau *de la tine etc.*), se spune când se face o concesie. ⇨ A ajunge până dincolo de... ⇨ Tranz. (Înv. și reg.) A depăși limita obișnuită. ⇨ Expr. (Refl.; pop.) *A se trece din pahare* (sau *din băut*) = a bea prea mult; a se ameți de băutură. (Refl.) *A se trece cu firea* = a lua lucrurile prea în serios; a se emoționa. *A trece măsura* = a exagera. V. **1.** Refl. (Pop.; în forma negativă) A nu putea fi luat în seamă; a nu avea crezare, a nu avea trecere. ⇨ Tranz. A nu ierta, a nu îngădui.

2. Intrans. A fi considerat..., a fi luat drept... **3.** Intrans. (Rar) A se transforma, a se preface în... — Lat. **traicere**.

TRECENTÎST, *-Ă*, *trecentiști*, *-ste*, adj. Din trecento, referitor la trecento. — Din it. **trecentista**.

TRECENTO s.n. Denumire dată culturii și artei italiene a Renașterii dintre anii 1301–1400. — Cuv. it.

TRÉCERE, *trece*ri, s.f. **1.** Faptul de a (se) *trece*. ⇨ Loc. adv. *În trecere* = în treacăt, în fugă; fugitiv. ⇨ (Concr.) Loc pe unde se poate trece. ⇨ (Concr.) Construcție amenajată într-un anumit loc pentru a permite trecerea (1) unui vehicul peste un obstacol. ⇨ *Trecere de nivel* = loc de intersecție la același nivel între o cale ferată și o șosea. **2.** Fig. Considerație sau

autoritate de care se bucură (și de care se folosește) cineva; influență. ♦ Expr. *A avea trecere* = a) a fi luat în seamă, a fi prețuit; b) (despre mărfuri) a avea căutare, a fi cerut, a se vinde ușor. — V. **trece**.

TRECÚT¹ s.n. 1. Timpul care s-a scurs (până în prezent); întâmplările, faptele, starea de lucruri din acest timp. ♦ Loc. adj. și adv. *Din trecut* = de altădată, de odinioară, de demult. ♦ Loc. adv. *În trecut* = altădată, odinioară. ♦ Expr. *A o rupe cu trecutul* = a pune capăt unei situații sau unei stări de lucruri de care cineva se mai simte încă legat, a nu mai vrea să știe de ceea ce a fost. 2. Denumire dată grupului de timpuri (sau fiecăruia dintre timpurile) verbale care exprimă o acțiune săvârșită înainte de momentul vorbirii sau înainte de un moment de referință. — V. **trece**.

TRECÚT², **-Ă**, *trecuți*, *-te*, adj. 1. Care nu mai este actual; *p. ext.* de demult, vechi, dispărut. ♦ Care nu mai este actual; demodat. 2. (Despre unități de timp) Anterior celui prezent; precedent. *Zilele trecute*. 3. (Despre oameni) Îmbătrânit. ♦ (Despre plante) Oflit, veștejit. ♦ (Despre fructe) Care s-a degradat, nefiind recoltat la timp; răscopt. ♦ (Despre materiale, obiecte etc.) Consumat (în parte). — V. **trece**.

TREFILĂ, *trefilez*, vb. I. Tranz. A trece forțat un material metalic printr-o filieră, pentru a obține o sârmă. — Din fr. **tréfiler**.

TREFILĂRE, *trefilări*, s.f. Acțiunea de a *trefila* și rezultatul ei; trefilat. — V. **trefila**.

TREFILĂT s.n. Tefilare. — V. **trefila**.

TREFILĂTOR, *trefilatori*, s.m. Muncitor specializat în trefilarea metalelor. — **Trefila** + suf. *-tor*.

TREFLĂT, **-Ă**, *treflați*, *-te*, adj. (Despre construcția unei biserici) Care are absida centrală și cele două abside laterale racordate între ele. — Din fr. **tréflé**.

TREFLĂ, *trefle*, s.f. 1. Una dintre cele patru culori ale cărților de joc, reprezentată printr-un semn de culoare neagră, în forma frunzei de trifoi; spație. 2. Găitan de bumbac, de mătase etc. cusut ca podoabă în formă de frunză de trifoi la unele haine (de uniformă); *p. ext.* cusătură făcută astfel. 3. (Tehn.) Rozetă cu trei sau patru aripi, cu ajutorul căreia se acționează cilindrul unui laminator. — Din fr. **trèfle**.

TREGHER, *tregheri*, s.m. (Înv. și reg.) Hamal. — Din germ. **Träger**.

TREI num. card. 1. Număr care are în numărătoare locul între doi și patru și care se indică prin cifra 3 sau III. ♦ (Adjectival) *Trei cărți*. ♦ (Substantivat) *Scrie un trei pe tablă*. ♦ (Cu valoare de num. ord.) *Volumul trei*. ♦ (Formează numeralul adverbial corespunzător) *De trei ori*. ♦ (Formează numeralul multiplicativ corespunzător) *De trei ori pe atâta*. ♦ (Precadat de „câte”, formează numeralul distributiv corespunzător) *Câte trei părți*. ♦ (Pop.; în forma de feminin *trele*, precedat de „toate” sau „câte”) *Toate trele*. 2. Compose: *trei frați* s.m. = plantă erbacee cu flori galbene, plăcut mirositoare, cu cinci petale (*Viola saxatilis*); *trei-frați-pătăți* s.m. = a) gen de toporași (din care s-a obținut, prin încrucișare cu alte specii, panseaua (*Viola declinata*); b) panseaa; (reg.) *trei-râi* s.m. = a) popilnic-ipeuresc (*Hepatica nobilis*); b) *crucea-voinicului* (*Hepatica transilvanica*). 3. (Bis.; în sintagma) *Trei ierarhi* = trisfeite. 4. Compose: *trei-leșeștile* s.m. = dans popular bătrânesc din nordul Moldovei, având un ritm binar, executat prin pași simpli spre dreapta și sărituri cu bătaia călcăielor pe loc; melodie după care se execută acest dans; *trei-păzește* s.m. = dans popular oltenesc, în ritm binar, vioi, executat de bărbați în formație liniară, stând cu mâinile încrucișate la spate; melodie după care se execută acest dans. ♦ Expr. *A lua* (pe cineva) *la trei-păzește* = a cere (cuiva) explicații pentru faptele sale, folosind un ton sever; a certa aspru (pe cineva). — Lat. **tres**.

TREIER s.n. Treierat. [Pr.: *tre-ie-*] — Din **treiera** (derivat regresiv).

TREIERĂ, *treier*, vb. I. Tranz. 1. A separa (prin batere, cu mașini speciale etc.) boabele, semințele de restul unei plante. ♦ *Mașină de treierat* = batoză. 2. Fig. (Rar) A cutreiera. [Pr.: *tre-ie-*. — Var.: (reg.) **trieră** vb. I.] — Lat. **tribulare**.

TREIERĂRE s.f. Acțiunea de a *treiera* și rezultatul ei. [Pr.: *tre-ie-*] — V. **treiera**.

TREIERĂT s.n. 1. Acțiunea de a *treiera*; treier, treieris. 2. Perioadă de timp în care se treiera: treier, treieris. [Pr.: *tre-ie-*] — V. **treiera**.

TREIERĂTOR, **-OĂRE**, *treierători*, *-oare*, s.m., s.f. 1. S.m. și f. Muncitor care lucrează la batoză. 2. S.f. Batoză. [Pr.: *tre-ie-*] — **Treiera** + suf. *-ător*.

TREIERIȘ, *treierișuri*, s.n. Treierat. [Pr.: *tre-ie-*] — **Treiera** + suf. *-iș*.

TRÉILEA, **TRÉIA** num. ord. (Precadat de art. „al”, „a”; de obicei adjectival) Care se află în numărătoare între al doilea și al patrulea. — **Trei** + **le** + **a**.

TRÉILER, *treilere*, s.n. Remorcă joasă de mare capacitate, folosită pentru transportul elementelor prefabricate grele, de beton armat. — Din engl. **trailer**.

TREÎME, *treimi*, s.f. 1. Fiecare dintre cele trei părți egale în care se împarte un întreg; a treia parte dintr-un întreg. 2. Grup de trei ființe sau de

trei obiecte care alcătuiesc o unitate. ♦ (În creștinism, mai ales în sintagma *Sfânta Treime*) Unitate spirituală a celor trei ipostaze divine: Dumnezeu-Tatăl, Fiul lui Dumnezeu și Duhul Sfânt, reprezentând un singur Dumnezeu. — **Trei** + suf. *-ime*.

TREÍSPREZECE num. card. Număr care are în numărătoare locul între doisprezece și paisprezece și care se indică prin cifra 13 sau XIII. ♦ (Adjectival) *Treisprezece ani*. ♦ (Substantivat) *Scrie un treisprezece*. ♦ (Cu valoare de num. ord.) *Rândul treisprezece*. ♦ (Formează numeralul adverbial corespunzător) *De treisprezece ori*. ♦ (Formează numeralul multiplicativ corespunzător) *De treisprezece ori pe atâta*. ♦ (Precadat de „câte”, formează numeralul distributiv corespunzător) *Câte treisprezece părți*. — **Trei** + **spre** + **zece**.

TREÍSPREZECELEA, **TRÉISPREZECEA** num. ord. (Precadat de art. „al”, „a”; de obicei adjectival) Care se află în numărătoare între al doisprezecelea și al paisprezecelea. — **Treisprezece** + **le** + **a**.

TREIZÉCI num. card. Număr care are în numărătoare locul între douăzeci și nouă și treizeci și unu și care se indică prin cifra 30 sau XXX. ♦ (Adjectival) *Are treizeci de ani*. ♦ (Substantivat) *Scrie un treizeci pe tablă*. ♦ (Cu valoare de num. ord.) *Tomul treizeci*. ♦ (Formează numeralul adverbial corespunzător) *De treizeci de ori*. ♦ (Formează numeralul multiplicativ corespunzător) *De treizeci de ori pe atâta*. ♦ (Precadat de „câte”, formează numeralul distributiv corespunzător) *Câte treizeci de părți*. — **Trei** + **zece**.

TREIZÉCILEA, **TRÉIZÉCEA** num. ord. (Precadat de art. „al”, „a”; de obicei adjectival) Care se află în numărătoare între al douăzeci și nouă și al treizeci și unuia. — **Treizeci** + **le** + **a**.

TREMATÓD, *trematode*, s.n. (La pl.) Clasă de viermi lați, paraziți, având ventuze și cărlige cu care se fixează pe alte animale sau pe plante; (și la sg.) vierme care face parte din această clasă. [Pl. și: *trematozi*] — Din fr. **trematode**.

TREMĂ, *treme*, s.f. Semn diacritic format din două puncte care se pun orizontal deasupra unei vocale, în unele limbi, pentru a indica o anumită pronunțare a sunetului respectiv. — Din fr. **tréma**.

TREMIE, *tremii*, s.f. (Tehn.) Pâlnie mare cu secțiune pătrată folosită pentru conducerea materialelor în bucăți sau în granule. — Din fr. **trémie**.

TREMOL s.n. v. **tremolo**.

TREMOLÍT s.n. Silicat natural de calciu și de magneziu care se prezintă sub formă de cristale de culoare albă. — Din fr. **tremolite**.

TREMÓLO, *tremolouri*, s.n. Ușoară tremurătură produsă la executarea unei bucăți muzicale cu un instrument sau cu vocea, prin repetarea rapidă a unui sunet sau a mai multor sunete. [Acc. și: *tremoló, tremólo*. — Var.: **trémol** s.n.] — Din it. **tremolo**, fr. **trémolo**.

TREMUR, *tremure*, s.n. 1. Mișcare involuntară, rapidă a corpului sau a unei părți a corpului, provocată de frig, de căldură, de o boală etc.; tremurătură, tremurat¹, tremurici. 2. Mișcare, clătănire, zguduitură ușoară și repetată a unei plante, a unui lucru. 3. Vibrație a glasului, provocată de o emoție (puternică); vibrație a sunetelor executate cu un instrument muzical. — Din **tremura** (derivat regresiv).

TREMURĂ, *trémur*, vb. I. Intrans. 1. (Despre ființe și despre părți ale corpului lor) A face mișcări involuntare, rapide și repetate din cauza frigului, a fricii, a bolii etc. 2. (Despre plante și despre părți ale lor; rar; despre lucruri) A face o mișcare (oscilatorie) ușoară și repetată; a oscila, a se clătina. ♦ (Despre lumini și umbre) A se produce rapid și intermitent (prin alterare). ♦ (Despre ape) A se mișca în unduire ușoară; a se încreți. ♦ (Despre pământ) A se zgudui, a se cutremura. 3. (Despre sunete, melodii) A vibra; (despre glas) a avea un tremur, a fi nesigur (din cauza emoției). 4. Fig. (Despre oameni) A fi cuprins de o emoție puternică. ♦ A se înfiora de spaimă; a se cutremura. ♦ Expr. *A tremura după bani* = a fi lacom de bani; a fi zgârcit. — Lat. **tremulare**.

TREMURĂRE s.f. Acțiunea de a *tremura* și rezultatul ei. — V. **tremura**.

TREMURĂT¹ s.n. Faptul de a *tremura*; tremur. — V. **tremura**.

TREMURĂT², **-Ă**, *tremurați*, *-te*, adj. 1. Care se mișcă ușor și repetat, care tremură, care vibrează; tremurător. 2. (Despre glas) Care are un tremur; care este nesigur, șovăielnic. 3. (Despre linii, despre scris etc.) Care nu are contururi ferme, precise; cu sinuozități. — V. **tremura**.

TREMURĂTOR, **-OĂRE**, *tremurători*, *-oare*, adj., s.f. 1. Adj. Care tremură, care vibrează; tremurat², tremurând. ♦ (Despre ape) Care unduiește ușor, care se încrețește la suprafață. 2. S.f. Plantă erbacee din familia gramineelor, cu flori hermafrodite, verzu sau purpurii, dispuse în mici spiculțe care se leagănă când adie vântul (*Brisa media*). — **Tremura** + suf. *-ător*.

TREMURĂTURA, *tremurături*, s.f. Tremur; scuturătură ușoară. — **Tremura** + suf. *-ătură*.

TREMURĂND, -Ă, *tremurânzi*, -de, adj. Care tremură; tremurător. — V. *tremura*.

TREMURICI, *tremuriciuri*, s.n. 1. Tremur. 2. Ciupercă necomestibilă, gelatinoasă, tremurătoare, cu spini moi pe fața inferioară, care crește în pădurile de brad, pe trunchiurile putrede (*Tremellodon gelatinosum*). — **Tremura** + suf. -ici.

TREN, *trenuri*, s.n. 1. Convoi de vagoane de cale ferată legate între ele și puse în mișcare de o locomotivă. ⇨ *Tren subteran* = metrou. ⇨ Expr. A scăpa (sau a pierde) trenul = a scăpa o ocazie favorabilă. 2. Convoi de vehicule formând o unitate de transport antrenat de unul sau de mai multe vehicule motoare sau prin cablu, prin tracțiune animală etc. ⇨ (Inv.) *Tren de luptă* = convoi de vehicule care aprovizionează cu muniții trupele aflate în linia de luptă. 3. Ansamblu de dispozitive sau de mașini-unelte care îndeplinesc împreună un anumit rol funcțional, o anumită operație tehnică etc. ⇨ *Tren fix* = ansamblu de piese din interiorul cutiei schimbătorului de viteze, format din axul intermediar și pinioanele fixe. *Tren de laminare* = dispozitiv al mașinilor din filatura de bumbac, care servește la descrețirea și paralelizarea fibrelor și la subțierea produselor intermediare de fabricație. *Tren de roți* = sistem de roți dințate montate pe același arbore. *Tren de aterizare* (sau de *amerizare*) = ansamblul organelor cu ajutorul cărora un avion (sau un hidroavion) alunecă pe pământ (sau pe apă) înainte de a-și lua zborul sau după ce a aterizat (sau amerizat). 4. (În sintagma) *Tren anterior* (sau *posterior*) = partea de dinainte (sau de dinapoi) a corpului unui animal. — Din fr. *train*.

TRENĂ, pers. 3 *trenează*, vb. I. Intrans. (Livr.) 1. (Despre acțiuni) A se desfășura cu încetineală; a se târâgăna, a se prelungi. 2. (Rare; despre lucruri) A zăcea undeva, uitat sau lăsat din neglijență. — Din fr. *traîner*.

TRENĂJ s.n. 1. (Min.) Transport minier în care vagonetele sunt trase de un cablu care se înfășoară pe un troliu. 2. (Tel.) Perturbație în funcționarea unor tuburi analizoare care se manifestă sub forma unei cozi în urma părților în mișcare pe imaginea de televiziune. — Din fr. *trainage*.

TRENĂNT, -Ă, *trenanți*, -te, adj. Care trenează; monotone. — Din fr. *traînant*.

TRENĂ, *trene*. 1. Partea din spate, prelungită, a unor rochii, care se târâște pe jos; coadă lungă la o rochie. ⇨ Expr. A duce *trena* = a urmări (pe cineva) pretutindeni, a se ține scai de cineva. 2. Viteză cu care aleargă concurenții într-o cursă athletică, ciclistă etc. ⇨ Expr. A duce *trena* = a conduce plutonul concurenților într-o cursă athletică, ciclistă etc. — Din fr. *traîne*.

TRENCI, *trenciuri*, s.n. Pardesiu cu croială reglan, făcut dintr-o țesătură specială, impermeabilă; trencicot. — Din engl. *trench*[coat].

TRENCICOT, *trencicoturi*, s.n. (Rare) Trenci. [Scris și: *trenchcoat*] — Din engl. *trenchcoat*, fr. *trench-coat*.

TREND, *trenduri*, s.n. Tendință. — Cuv. engl.

TRENING, *treninguri*, s.n. Costum de sport alcătuit dintr-o bluză și pantalon din tricot. [Scris și: *training*] — Din engl. *training*.

TRENTĂRÓS, -OĂSĂ adj. v. *zdrăntăros*.

TRENTUJ vb. IV. v. *zdrăntuși*.

TRENULEȚ, *trenulețe*, s.n. (Rare) Diminutiv al lui *tren*; trenuț. — **Tren** + suf. -uleț.

TRENUȚ, *trenuțuri*, s.n. (Rare) Diminutiv al lui *tren*. — **Tren** + suf. -uț.

TREPĂN, *trepane*, s.n. 1. Instrument de chirurgie în formă de sfredel, folosit la trepanații; *p. ext.* operație făcută cu acest instrument. 2. Instrument de sculptură, folosit pentru a face perforații adânci în piatră și în marmură. 3. Un fel de sapă mare, întrebuințată la forarea găurilor de sondă. — Din fr. *trépan*.

TREPĂNĂ, *trepanează*, vb. I. Intrans. și tranz. A face o trepanație. — Din fr. *trépaner*.

TREPĂNĂRE, *trepanări*, s.f. Acțiunea de a *trepana* și rezultatul ei. — V. *trepana*.

TREPĂNĂȚIE, *trepanații*, s.f. Operație care constă în executarea cu ajutorul trepanului a unei deschideri în oasele cutiei craniene, practică în cazul extirpării anumitor tumori cerebrale, a scoaterii unor cheaguri de sânge etc. — Din fr. *trépanation*.

TREPĂDĂ, *trépăd*, vb. I. Intrans. (Pop.) 1. A alerga sau a merge fără astâmpăr de colo până colo; a se agita. 2. (Despre cai) A merge la trap. [Prez. ind. și: *treăpăd*] — Lat. *trépidae*.

TREPĂDĂRE, *trépădări*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a *trépăda* și rezultatul ei; *trépădat*. — V. *trépăda*.

TREPĂDĂT, *trépădaturi*, s.n. (Pop.) *Trépădare*. — V. *trépăda*.

TREPĂDĂTOR, -OARE, *trépădători, -oare*, adj., s.m., s.f. 1. Adj. (Pop.) Care *trépădă*, care aleargă. 2. S.m. și f. (Pop.) Persoană care îndeplinește anumite sarcini la nunți. 3. s.f. Plantă erbacee cu rădăcina fibroasă, cu

tulpina ramificată, cu flori verzui și cu fructul o capsulă, folosită pentru proprietățile laxative (*Mercurialis annua*). — **Trépăda** + suf. -ător.

TREPĂDUȘ, *trépăduși*, s.m. Persoană fără astâmpăr, care aleargă încoace și încolo (agitându-se pentru treburile altora). ♦ Om fără demnitate, lipsit de personalitate, care se pune în serviciul altuia, pentru treburi mărunte, adesea înjositoare. — **Trépăda** + suf. -uș.

TREPÉTNIC, *trépetnice*, s.n. Carte populară care cuprinde preziceri făcute pe baza interpretării unor mișcări musculare involuntare. — Din sl. *trépetnikŭ*.

TREPIDĂ, *trépidez*, vb. I. Intrans. A vibra puternic, cu oscilații rapide și de mică amplitudine. ♦ Fig. A se agita sufletește, a fremăta. — Din fr. *trépider*.

TREPIDĂNT, -Ă, *trépidați*, -te, adj. Care *trépidează*; fig. plin de mișcare, de emoție, de tensiune; agitat. — Din fr. *trépidañt*.

TREPIDĂȚIE, *trépidații*, s.f. Mișcare vibratorie continuă, în general în direcție verticală, cu amplitudine mică și cu frecvență mare, a unui sistem tehnic (mașină, vehicul etc.) în cursul funcționării lui. ♦ Fig. Agitație, neastâmpăr. — Din fr. *trépitation*.

TREPIED, *trépiede*, s.n. Scaun, suport sau stativ cu trei picioare. [Pr.: -pi-ed. — Pl. și: *trépieduri*] — Din fr. *trépied*.

TREPONEMĂ, *treponeme*, s.f. Specie de spirochet care reprezintă agentul patogen al sifilisului (*Treponema pallidum*) — Din fr. *tréponème*.

TREPONEMOZĂ, *treponemoze*, s.f. Boală a găinilor care se manifestă prin paralizăa picioarelor și a ariplor. — Din fr. *tréponémose*.

TREPTĂT, -Ă, *treptați*, -te, adj. Care evoluează, progresează, se realizează încetul cu încetul, în etape, succesiv; *p. ext.* care se manifestă din ce în ce mai pronunțat, mai evident. — **Treptă** + suf. -at (după it. *graduato*).

TRESĂ, *trese*, s.f. 1. Șiret din fire de lână, de mătase sau de metal ori bandă de metal care se fixează la uniforme militare, pentru a indica gradul. 2. Pară pentru legarea navei, acționând perpendicular pe axa acesteia. ♦ Cordon plat obținut prin împletirea mai multor parâme, utilizat pentru confecționarea chingilor de barcă, a sacșetilor etc. — Din fr. *tréresse*. **TRESĂLTĂ**, *trésălt*, vb. I. Intrans. A tresări, a vibra de emoție, a se bucura foarte tare. — Din fr. *tréssauteur* (după *sălta*).

TRESĂLTĂRE, *trésăltări*, s.f. Acțiunea de a *trésălta* și rezultatul ei; tresărire. — V. *trésălta*.

TRESĂRI, *trésări*, vb. IV. Intrans. 1. A face o mișcare bruscă, involuntară și spontană, în urma unei emoții puternice. ♦ (Despre inimă) A-și accelera și intensifica bătăile, din pricina unei emoții; a zăvâni. ♦ A se trezi brusc din somn sau dintr-o stare de apatie, de neatenție etc. 2. Fig. (Despre sunete, țipete) A răsună brusc, pe neașteptate. — Din fr. *tréssaillir* (după *sări*).

TRESĂRIRE, *trésăriri*, s.f. Acțiunea de a *trésări* și rezultatul ei; tresăritură. — V. *trésări*.

TRESĂRITURĂ, *trésărituri*, s.f. (Rare) Tresărire. — **Trésări** + suf. -tură.

TRESTIE, *tréstii*, s.f. Numele a două plante erbacee din familia gramineelor, cu tulpina rigidă: a) plantă erbacee care crește până la 4 sau 5 m înălțime, cu tulpina având numeroase noduri, cu frunze verzi-albastrii și cu flori verzi-gălbui, pătate cu violet, dispuse în spice, a cărei tulpină se folosește la împletituri, îngrădituri etc. (*Arundo donax*); b) stuf. ⇨ Compuse: *Trestie de câmp(uri)* (sau *mică, noduroasă*) = plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunze late, cu flori verzi-deschise, violacee sau purpurii (*Calamagrostis epigeios*); *trestie de zahăr* = plantă erbacee din familia gramineelor originară din sud-estul Asiei cu tulpina înaltă și puternică, cu frunze lungi și înguste, cu inflorescența un panicul, cultivată în țările calde ca plantă industrială, pentru fabricarea zahărului (*Saccharum officinale*); *trestie-de-mare* sau *trestie-spaniolă* = plantă din familia palmierilor, cu tulpina foarte lungă, subțire și flexibilă, din care se fac bastoane și împletituri (*Calamus rotang*). — Din sl. *trísti*.

TRESTIȘ, *tréstiișuri*, s.n. Desiș de trestie. — **Trestie** + suf. -iș.

TRESTIOARĂ, *tréstioare*, s.f. 1. Diminutiv al lui *trestie*. 2. Numele mai multor plante graminee cu tulpina înaltă, asemănătoare cu trestia (*Calamagrostis*). [Pr.: -ti-oa-] — **Trestie** + suf. -ioară.

TREȚI adj. invar. (Înv.; precedă un titlu boieresc) Al treilea (în rang). — Din sl. *trěti*.

TRETIN, -Ă, *trétini*, -e, s.m. și f. (Înv. și pop.) Animal (mai ales cal) de trei ani. [Acc. și: *trétin*] — **Treți** + [noa]tin.

TRETINĂ, *trétine*, s.f. Amendă pe care o plătea în Evul Mediu, în Moldova, hoțul prins asupra faptului, egală cu a treia parte din valoarea lucrurilor furate. [Acc. și: *trétină*] — Cf. sl. *trěti*.

TREȚI, *trezesc*, vb. IV., 1. Tranz. și refl. A (se) deștepta din somn. 2. Refl. și tranz. A-și veni sau a face să-și vină în fire (dintr-o stare de reverie, de leșin etc.). 3. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină conștient, a ajunge sau a face să ajungă, să înțeleagă, să-și dea seama de realitate, de adevăr; a (se) dumeri, a (se) lămurii. 4. Refl. A se pomeni pe neașteptate

cu cineva, a ajunge deodată undeva, la cineva sau într-o situație neprevăzută. ⇨ Expr. *Unde te trezești?* se spune unui om prea îndrăzneț sau care se comportă în mod nepotrivit. ♦ A se afla într-un anumit loc sau într-o anumită stare de când știe, de când își poate aduce aminte. **5.** Refl. (Despre mâncăruri, băuturi, mirosuri) A-și pierde țâria, gustul, aroma; a se răsufla. — Din sl. *trěziviti*.

TREZIE, *trezii*, s.f. **1.** Stare a celui care nu doarme, care este treaz; veghe. **2.** Stare a celui care este cu mintea limpede, care nu este beat. — **Treaz** + suf. *-ie*.

TREZIRE, *treziri*, s.f. Acțiunea de a (se) trezi și rezultatul ei. — V. **trezi**.

TREZIT, *-Ă, treziți, -te*, adj. (Despre mâncăruri, băuturi etc.) Care și-a pierdut țâria, gustul, aroma etc.; răsuflat. ♦ Cu miros greu, descompus. — V. **trezi**.

TREZORERIE, *trezorerii*, s.f. **1.** Oficiu al unui stat unde se păstrează și se administrează tezaurul public. **2.** Administrarea tezaurului public. — Din fr. *trésorerie*.

TREZORIER, *trezorerii*, s.m. Persoană însărcinată cu administrarea tezaurului unui stat sau a fondurilor unei organizații, unei asociații etc.; titlu, grad purtat de această persoană. [Pr.: *-ri-er*] — Din fr. *trésorier*.

TRI- Element de compunere care înseamnă „trei” și care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. — Din fr., lat. **tri-**.

TRIĂ, *triez*, vb. I. Tranz. A împărți un grup de obiecte sau de ființe pe categorii, după anumite criterii, separând, alegând; a selecționa, a clasa. [Pr.: *tri-a*] — Din fr. **trier**.

TRIĂC, *triace*, s.n. (Electron.) Dispozitiv semiconductor care permite circulația curentului electric în ambele sensuri. — Din engl. **triac**.

TRIĂDĂ, *traide*, s.f. Reunire de trei elemente care formează împreună o unitate. [Pr.: *tri-a*] — Din fr. **triade**, lat. **ad-is**.

TRIĂJ, *traje*, s.n. **1.** Faptul de a tria. **2.** Stație tehnică de cale ferată în care se garezăz materialul rulant, se descompun și se recompun trenurile de marfă sau de călători etc. [Pr.: *tri-a*] — Din fr. **triage**.

TRIĂL¹, *triale*, s.n. Număr gramatical care arată că este vorba de trei exemplare din aceeași speță. [Pr.: *tri-a*] — Din **trei** (după *dual*).

TRIĂL², *trialuri*, s.n. Meci de selecție, de triere. [Pr.: *tri-a*] — Din engl. **trial** [match].

TRIĂLSM s.n. (Livr.) Sistem compus din trei elemente. ♦ Uniune alcătuită din trei state care sunt conduse de un singur suveran. [Pr.: *tri-a*] — Din fr. **trialisme**.

TRIĂNGLU, *triangluri*, s.n. Instrument muzical de percuție alcătuit dintr-o bară cilindrică de oțel îndoită în formă de triunghi, care se lovește cu o baghetă din același material; triunghi (3). [Pr.: *tri-an*] — Din fr. **triangle**.

TRIĂNGULĂ, *triangulez*, vb. I. Tranz. A măsura prin triangulație; a împărți un teren în triunghiuri pentru a-i stabili suprafața. [Pr.: *tri-an*] — Din fr. **triangler**.

TRIĂNGULĂRE s.f. Acțiunea de a *triangula* și rezultatul ei; triangulație. [Pr.: *tri-an*] — V. **triangula**.

TRIĂNGULĂȚIE, *triangulații*, s.f. Metodă de lucru geodezică prin care se determină coordonatele punctelor de pe teren. ♦ Ansamblu de triunghiuri de pe teren, care constituie infrastructura oricărei ridicări topografice. [Pr.: *tri-an*] — Din fr. **triangulation**.

TRIĂSIC, *-Ă, triasici, -ce*, s.n., adj. **1.** S.n. Prima perioadă a erei mezozoice, caracterizată printr-o floră în care predomină gimnospermele și printr-o faună în care apar belemnitiții, unii coralierei și primii dinozauri. **2.** Adj. Care aparține triasicului (1), privitor la triasic. [Pr.: *tri-a*] — Din fr. **triasique**.

TRIĂTLÓN, *triatlonuri*, s.n. Concurs sportiv constând din trei probe diferite la care participă aceiași concurenți, clasamentul făcându-se prin totalizarea rezultatelor obținute la fiecare probă. [Pr.: *tri-a*] — Din fr. **triathlon**.

TRIĂTLONIST, *-Ă, triatloniști, -ste*, s.m. și f. Sportiv specializat în probele de triation. [Pr.: *tri-a*] — **Triation** + suf. *-ist*.

TRIĂTOMIC, *-Ă, triatomici, -ce*, adj. Care cuprinde trei atomi într-o moleculă. [Pr.: *tri-a*] — Din fr. **triatomique**.

TRIB, *triburi*, s.n. Formă de organizare economică și social-politică primitivă, constând dintr-o grupare de mai multe ginți sau de familii înrudite, care au limbă și credințe comune, locuiesc același teritoriu și se supun autorității unui șef ales. — Din lat. **tribus**.

TRIBADISM s.n. (Med.) Lesbianism, safism. — Din fr. **tribadisme**.

TRIBĂL, *-Ă, tribali, -e*, adj. Referitor la trib; (despre o populație) care trăiește în triburi. ♦ (Substantivat, m.; la pl.) Triburi trace din sudul Dunării Mijlocii, care s-au stabilit la începutul sec. IV î.H., sub presiunea ilirilor, între munții Balcani și Dunăre; (și la sg.) persoană din aceste triburi. — Din fr. **tribal**.

TRIBĂZIC, *tribazici*, adj. (În sintagma) *Acid tribazic* = acid care, prin disociere, pune în libertate trei ioni de hidrogen. — Din fr. **tribasique**.

TRIBOELECTRICITĂȚE s.f. Electricitate produsă prin frecarea a două corpuri dintre care cel puțin unul este dielectric. [Pr.: *-bo-e*] — Din fr. **tribo-électrité**.

TRIBOLÓGIC, *-Ă, tribologici, -ce*, adj. Referitor la tribologie, de tribologie. — Din **tribologie**.

TRIBOLOGIE s.f. Studiul problemelor de frecare și uzare a mecanismelor. — Din fr. **tribologie**, engl. **tribology**.

TRIBOLUMINESCENT, *-Ă, triboluminescenți, -te*, adj. Care prezintă triboluminescență. — Din **triboluminescență** (derivat regresiv).

TRIBOLUMINESCENȚĂ s.f. Emisie slabă de lumină pe care o prezintă unele substanțe cristaline atunci când sunt sfărâmate sau sparte. — Din fr. **triboluminescence**.

TRIBOMÉTRU, *tribometre*, s.n. (Fiz.) Aparat de măsurat forța de frecare. — Din fr. **tribomètre**.

TRIBÓRD, *triborduri*, s.n. Bordul drept al unei nave, partea din dreapta a axei ei de simetrie, privind de la pupa spre prora. — Din fr. **tribord**.

TRIBRĂH, *tribrahi*, s.m. Picior metric în poezia greco-latină alcătuit din trei silabe scurte. — Din fr. **tribraque** (după *amfibrah*).

TRIBULĂȚIE, *tribulații*, s.f. (Livr.) Zbucium sufletesc, frământare, necaz; agitație. — Din fr. **tribulation**.

TRIBÚN, *tribuni*, s.m. Magistrat roman însărcinat cu funcții militare și civile. ⇨ *Tribun militar* = comandant al detașamentului de cavalerie și infanterie din armata romană. ♦ Orator popular; spec. comandant de legiune în Revoluția românilor ardeleni de la 1848. — Din lat. **tribunus**.

TRIBUNĂL, *tribunale*, s.n. **1.** Organ de jurisdicție care rezolvă litigiile dintre persoanele fizice sau dintre acestea și persoanele juridice, precum și unele recursuri (extraordinare). ♦ (În vechea organizare judecătorească) Instanță intermediară între judecătoria și Curtea de apel, care își întindea jurisdicția asupra unui județ. **2.** Clădirea în care funcționează tribunalul (1). **3.** Complet de judecată la un tribunal (1). — Din fr., lat. **tribunal**.

TRIBUNĂȚ, *tribunate*, s.n. Funcția de tribun; perioada în care își desfășura activitatea un tribun. — Din fr. **tribunet**, lat. **tribunatus**.

TRIBUNĂ, *tribune*, s.f. **1.** Construcție din lemn, din beton, din piatră etc. în formă de platformă sau cu gradene, uneori acoperită, de unde spectatorii pot asista la desfășurarea unei festivități, a unei parade, a unei competiții etc.; *p. restr.* fiecare dintre cele două laturi lungi ale acestei construcții (având cea mai bună vizibilitate). **2.** Platformă pe care stă cel ce vorbește în fața publicului. — Din fr. **tribune**.

TRIBUNICIĂR, *-Ă, tribunicari, -e*, adj. Privitor la funcția de tribun. [Pr.: *-ci-ar*] — Cf. fr. **tribunitien**, lat. **tribunicus**.

TRIBÚT, *tributuri*, s.n. Obligație (în bani sau în bunuri) pe care o impunea o putere cuceritoare unui popor învins și care se plătea la date fixe; bir (2). ⇨ Expr. *A-și da* (sau *a-și aduce*) *tributul* = a contribui la ceva. — Din fr. **tribut**, lat. **tributum**.

TRIBUTĂR, *-Ă, tributari, -e*, adj. Care plătește tribut; *p. ext.* dependent, supus (economicește). ♦ Fig. Care datorează cuiva ceva; care este dependent, supus unei cauze, unei idei etc. — Din fr. **tributaire**, lat. **tributarius**.

TRICAPÉL adj. invar. (Înv.; în sintagma) *Hârtie tricapel* = hârtie de calitate superioară, care avea ca filigran trei pălării. — Din it. **tre cappelli** (după *tri-*).

TRICEFĂL, *-Ă, tricefali, -e*, adj. Care are trei capete. — Din fr. **tricéphale**.

TRICEPS, *tricepsi*, s.m. Mușchi care are trei capete de inserție la una dintre extremități. — Din fr., lat. **triceps**.

TRICERĂTOPS, *triceratopsi*, s.m. (La pl.) Gen de reptile fosile din ordinul dinozaurienilor, lungi de 6–8 m, cu craniul înconjurat, în regiunea posterioară inferioară, de un guler din plăci cornoase, cu două coarne deasupra orbitelor și cu o protuberanță nazală; (și la sg.) animal care făcea parte din acest gen. — Din fr. **triceratops**.

TRICHÉR, *trichere*, s.n. Sfeșnic cu trei lumânări (folosit de arhierii la serviciul religios). — Din ngr. **trikéri**.

TRICHIZĂZĂ, *trichiază*, s.f. Inflamație permanentă a conjunctivei, cauzată de o deviație a genelor spre interior. [Pr.: *-chi-a*] — Din fr. **trichiasis**.

TRICHINĂ, *trichine*, s.f. Vierme parazit care trăiește în intestinul șobolanilor, porcilor, urșilor etc. sau închistat în mușchii acestor animale, putând trece și la om, prin consumarea cărnii de porc infestate (*Trichinella spiralis*). — Din fr. **trichine**.

TRICHINÓZĂ, *trichinoze*, s.f. Boală parazită provocată de trichină, comună omului sau unor animale, manifestată prin dureri musculare, febră și tulburări digestive. — Din fr. **trichinose**.

TRICICLETĂ, *tricyclete*, s.f. Vehicul (pentru copii) cu trei roți dispuse pe două osii paralele, pus în mișcare prin învârtirea unor pedale asemănătoare cu ale bicicletei; triciclu. — Din fr. **tricycle** (modificat după *bicicletă*).

TRICICLU, *tricycluri*, s.n. Tricicletă. — Din fr. **tricycle**.

TRICLÍNIC, *triclínice*, adj. (Min.; în sintagma) *Sistem triclínice* = sistem cristalin caracterizat prin trei axe cristalografice înclinate între ele, asimetrice și de lungimi diferite. — Din fr. **triclínique**.

TRICLÍNIU, *triclínii*, s.n. (La romani) Încăperea a casei în care se mănca (și care cuprindea trei paturi așezate pe trei laturi ale mesei). ♦ (În bazilicile creștine) Sală anexă clădirii principale în care se primeau pelerinii sau se desfășurau diverse ceremonii. [Var.: **triclínium** s.n.] — Din lat. **triclínium**.

TRICLÍNIU s.n. v. **triclínii**.

TRICLORETILÉNĂ s.f. Lichid incolor, cu miros de cloroform, solubil în apă, neinflamabil, toxic în stare de vapori, utilizat ca solvent, ca agent frigorific, în diverse sinteze etc. — Din fr. **trichloréthylène**.

TRICLORURĂT, **-Ă**, *triclorurați*, *-te*, adj. (Chim.; despre substanțe chimice, compuși, molecule etc.) În structura căruia s-au introdus, prin clorurare, trei atomi de clor. — Din fr. **trichloruré**.

TRICLORURĂ, *tricloruri*, s.f. Clorură cu trei valențe. — Din fr. **trichlorure**.

TRICÓ s.n. v. **tricolu**.

TRICOCEFĂL, *tricocefali*, s.m. Vierme parazit lung de 3–5 cm, care trăiește în intestinul gros al omului infestat și al calului, hrănindu-se cu sângele lor (*Trichuris trichiura*). — Din fr. **trichocéphale**.

TRICOCEFALÓZĂ, *tricocefaloze*, s.f. Boală provocată de tricocefali și caracterizată prin anemie, enterită și unele tulburări nervoase. — Din fr. **trichocéphalose**.

TRICOFITIE s.f. Boală parazitată contagioasă produsă de unele ciuperci microscopice care atacă pielea capului, provocând căderea părului și formarea pe piele de cruste și plăgi; chelbe. — Din fr. **trichophytie**.

TRICOLÓR, **-Ă**, *tricolori*, *-e*, adj., s.n., s.m. **1.** Adj. Care are trei culori, în trei culori; tricromatic. **2.** S.n. Drapel cu trei culori; *spec.* drapelul românesc. **3.** S.m. (La pl.) Echipă reprezentativă românească din diverse ramuri de sport. [Pl. și: (n.) *tricoloruri*]. — Din fr. **tricolore**, lat. **tricolor**, **-oris**.

TRICÓM, *tricoli*, s.m. (Bot.) Perişor sau solz crescut pe epiderma unei plante. — Din fr. **trichome**.

TRICOMÓNAS s.m. Gen de protozoare flagelate, cu corpul piriform, paraziți la oameni și la unele animale (*Trichomonas*). — Din fr. **trichomonas**.

TRICOMONÁZĂ, *tricomonaze*, s.f. Boală parazitată provocată de tricomonas, care determină avorturi, sterilitate, infecții etc. [Var.: **tricomonózá** s.f.] — Din fr. **trichomonase**, **trichomonose**.

TRICOMONÓZĂ s.f. v. **tricomonază**.

TRICOPTÉR, *tricoptere*, s.n. (La pl.) Ordin de insecte caracterizate prin aripile mari acoperite cu peri sau cu mici solzișori, ale căror larve trăiesc în apă și își construiesc un fel de căsuțe, cilindrice sau conice, din resturi vegetale, nisip și pietricele; (și la sg.) insectă care face parte din acest ordin. — Din fr. **tricoptère**.

TRICÓRD, *tricorduri*, s.n. (Muz.) Scară diatonică din trei trepte, limitată într-un interval de terț sau de cvartă. — Din fr. **tricorde**.

TRICÓRN, *tricornuri*, s.n. Pălărie bărbătească cu borurile îndoite în trei colțuri, care se purta în trecut. — Din fr. **tricorne**.

TRICÓT, (**2**) *tricoturi*, s.n. **1.** Țesătură făcută din fibre textile împletite în ochiuri. **2.** Obiect de îmbrăcăminte făcut din această țesătură. — Din fr. **tricot**.

TRICOTĂ, *tricotetez*, vb. I. Tranz. A transforma (manual sau mecanic) firele de lână, de bumbac etc. în tricot; *p. ext.* a confecționa obiecte de îmbrăcăminte prin împletirea în ochiuri a unor fire textile. ♦ *Mașină de tricotat* = mașină pentru efectuarea tricotelor sau a tricoturilor; tricotetează. — Din fr. **tricotier**.

TRICOTĂJ, *tricotaje*, s.n. Obiect de îmbrăcăminte obținut din tricot, prin tricotare. — Din fr. **tricotage**.

TRICOTĂRE, *tricotări*, s.f. Acțiunea de a tricotă și rezultatul ei; tricotat. — V. **tricotă**.

TRICOTĂT s.n. Tricotare. — V. **tricotă**.

TRICOTÉR, *tricoteri* s.m. Muncitor calificat care lucrează la mașinile de tricotat. — Din fr. **tricotier**.

TRICOTÉZĂ, *tricoteze*, s.f. **1.** Mașină de tricotat. **2.** Femeie care tricotează (manual sau mecanic). — Din fr. **tricoteuse**.

TRICOTÍN s.n. (Rar) Țesătură specială folosită pentru taioare și mantouri. [Var.: **tricotínă** s.f.] — Din fr. **tricotine**.

TRICOTÍNĂ s.f. v. **tricotin**.

TRICOTÓMIC, **-Ă**, *tricotomici*, *-ce*, adj. Împărțit în trei. [Var.: **trihotómic**, **-ă** adj.] — Din fr. **tricho-tomique**.

TRICOTOMIE, *tricotomii*, s.f. Diviziune în trei părți, grupe sau specii. [Var.: **trihotomie** s.f.] — Din fr. **trichotomie**.

TRICÓU, *tricoturi*, s.n. Obiect de îmbrăcăminte din tricot de bumbac sau de lână, care acoperă jumătatea de sus a corpului și care se poartă ca o cămașă sau ca un maiou (mai ales la sportivi). [Var.: **tricot** s.n.] — Din fr. **tricot**.

TRICRÓM, **-Ă**, *tricromi*, *-e*, adj. Tricromatic. — Din fr. **trichrome**.

TRICROMÁTIC, **-Ă**, *tricromatici*, *-ce*, adj. Care se referă la cele trei culori fundamentale sau la sistemul tricromatic; tricolor (**1**). ♦ (Fiz.) *Sistemul tricromatic* = sistem de reprezentare a culorilor, bazat pe faptul experimental că orice culoare poate fi reprodusă prin amestecul a trei culori fundamentale, mereu aceleași, și care trebuie astfel alese încât niciuna să nu poată fi reprodusă prin amestecul celorlalte două. — **Tri** + **chromatic**.

TRICROMÍE s.f. Procedeu de imprimare sau de fotografiere policromă prin suprapunerea a trei culori fundamentale. — Din fr. **trichromie**.

TRICTRÁC, *tricturaci*, s.n. (Inv.) Jocul de table. — Din fr. **trictac**.

TRICUSPÍD, **-Ă**, *tricuspidi*, *-de*, adj. Care are trei vărfuri. ♦ *Valvulă tricuspídă* = valvulă a inimii care închide orificiul dintre atriu și ventriculul drept. — Din fr. **tricuspidé**.

TRIDÉNT, *tridente*, s.n. (În mitologia greco-latină) Furcă cu trei dinți, simbol al puterii zeului Neptun. — Din fr. **trident**, lat. **tridens**, **-ntis**.

TRIDIMENSIONÁL, **-Ă**, *tridimensional*, *-e*, adj. Care are trei dimensiuni. [Pr.: *-si-o-*] — Din fr. **tridimensionnel**.

TRIDIMENSIONALITÁTE s.f. Însușirea de a fi tridimensional. [Pr.: *-si-o-*] — Din engl. **tridimensionality**.

TRIDÉDRU, *triedre*, s.n. Figură geometrică formată din trei semidrepte concurente aflate în planuri diferite. [Pr.: *tri-e-*] — Din fr. **triedre**.

TRIENÁL, **-Ă**, *trienali*, *-e*, adj. Care durează trei ani; care are loc din trei în trei ani; care are nevoie de trei ani pentru a se termina sau a se dezvolta complet. [Pr.: *tri-e-*] — Din fr. **triennal**.

TRIERÁ vb. I v. **trierra**.

TRIÉNIU, *trienii*, s.n. (Rar) Interval de trei ani. [Pr.: *tri-e-*] — Din lat. **triennium**.

TRIERÁRH, *trierarhi*, s.m. Comandant al unei triere. [Pr.: *tri-e-*] — Din fr. **trierarque**.

TRIERÁ, *trierra*, s.f. (În Grecia antică) Triremă. [Pr.: *tri-e-*] — Din fr. **trière**.

TRIERÉ, *trieri*, s.f. Acțiunea de a tria și rezultatul ei. [Pr.: *tri-e-*] — V. **tria**.

TRIETAJÁT, **-Ă**, *trietajați*, *-te*, adj. Cu trei etaje. [Pr.: *tri-e-*] — **Tri** + **etajat**.

TRIFAZÁT, **-Ă**, *trifazați*, *-te*, adj. **1.** (Despre unele circuite electrice) Format din trei circuite monofazate de curent alternativ, care nu sunt în legătură de fază unele cu altele; trifazic. **2.** (Despre mașini electrice) Care funcționează cu un circuit electric trifazat (**1**). **3.** (Despre sisteme fizico-chimice) Format din trei faze. — Din fr. **triphase**.

TRIFAZÍC, **-Ă**, *trifazici*, *-ce*, adj. Trifazat (**1**). — Cf. **trifazat**.

TRIFIDĂ, *trifide*, adj. (Despre frunze) Care este împărțită sau despicată în trei părți până la mijlocul lungimii sau lățimii sale. — Din fr. **trifide**.

TRIFÓI, (**1**) s.m., (**2**) *trifoiuri*, s.n. **1.** S.m. Nume dat mai multor plante din familia leguminoaselor, cu frunzele compuse din trei foliole și cu florile străne în inflorescențe globuloase, divers colorate, unele specii fiind cultivate ca plante furajere (*Trifolium*). **2.** S.m. Varietate de trifoi (**1**). — Lat. **trifolium**.

TRIFÓIȘ, *trifoiși*, s.m. Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu tulpina întinsă pe pământ, cu frunzele despicate în trei lobi și cu flori galbene (*Trifolium campestre*). — **Trifoi** + suf. *-aș*.

TRIFÓȘTE, *trifoiști*, s.f. **1.** Loc semănat cu trifoi. **2.** Plantă erbacee cu frunzele compuse din trei foliole, cu flori roz, folosită în medicină ca tonic, febrifug și antiscorbutic (*Menyanthes trifoliata*). [Acc. și: *trifoiște*] — **Trifoi** + suf. *-iște*.

TRIFOLIÁT, **-Ă**, *trifoliați*, *-te*, adj. (Despre frunze) Compus din trei foliole. [Pr.: *-li-aț*] — Din fr. **trifolié**.

TRIFOLIÉNE s.f. pl. Numele unor specii de plante din familia leguminoaselor (*Trifolium*). [Pr.: *-li-e-*] — Din lat. **Trifolium**, denumirea științifică a trifolienelor.

TRIFOLIÓZĂ, *trifolioze*, s.f. Boală toxică la oi, provocată de consumarea în mare cantitate a unor specii de trifoi sau de alte leguminoase. [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. **trifoliose**.

TRIFÓRIU, *triforii*, s.n. Tribună îngustă, susținută de colonete, care înconjură nava centrală în bazilicile romanice și gotice, deasupra nivelului navelor laterale. — Din fr. **triforium**.

TRIFÓNG, *trifongi*, s.m. Emisie în limitele unei singure silabe a trei elemente vocale cu timbre diferite. — Din fr. **triphongue**.

TRIFURCÁT, **-Ă**, *trifurcați*, *-te*, adj. Cu trei ramuri, cu trei ramificații. — Din fr. **trifurqué**.

TRIGÁM, **-Ă**, *trigami*, *-e*, adj. (Adesea substantivat) Care se căsătorește pentru a treia oară, fără ca în prealabil să fi desfăcut în mod legal celelalte două căsătorii. — Din fr. **trigame**.

TRIGAMIE s.f. Situație în care se găsește o persoană trigamă; infracțiune comisă de o persoană trigamă. — Din fr. **trigamie**.

TRIGÉMEN, *trigemeni*, adj. (În sintagma) *Nerv trigemen* = a cincea pereche de nervi cranieni, care asigură sensibilitatea feței și inervarea mușchilor maxilari inferiori. — Din it. **trigemino** (după *gemen*).

TRIGGER, *triggere*, s.n. Triodă cu catod rece, folosită ca releu sau ca tub de amorsare. [Pr.: *trigâr*] — Cuv. engl.

TRIGLIF, *trigliffe*, s.n. Element decorativ al frizei templelor dorice, de forma unei plăci dreptunghiulare din piatră, ornată cu trei creste în relief (care se repetă la intervale egale). [Var.: **triglifă** s.f.] — Din fr. **triglyphe**.

TRIGLIFĂ s.f. v. **triglif**.

TRIGÓN, *trigoane*, s.n. 1. Prăjitură în formă de triunghi, preparată din foi de plăcintă umplute cu nuci și muiate în sirop; prăjitură în formă de triunghi preparată din aluat francezesc umplut cu cremă de vanilie. 2. (În sintagma) *Trigon cerebral* = lamă de materie nervoasă care (împreună cu corpul calos) face legătura între emisferele cerebrale. — Din fr. **trigone**.

TRIGONAL, **-Ă**, *trigonal*, -e, adj. (Livr.) Triunghiular (1). — Din fr. **trigonal**.

TRIGONOCÉFÁL, *trigonocéfali*, s.m. Nume dat mai multor specii de șerpi veninoși din familia viperelor, care trăiesc în Asia și în America. — Din fr. **trigonocéphale**.

TRIGONOMETRIC, **-Ă**, *trigonometrici*, -ce, adj. Care aparține trigonometriei, referitor la trigonometrie; de care se ocupă trigonometria. ♦ *Cerc trigonometric* = cerc cu raza egală cu unitatea și cu sensul de măsurare al arcelor invers aceluia al acelor ceasornicului. *Funcție trigonometrică* = fiecare dintre funcțiile sinus, cosinus, tangentă, cotangentă, secantă și cosecantă. — Din fr. **trigonométrique**.

TRIGONOMETRIE s.f. Ramură a matematicii care se ocupă cu studiarea proprietăților funcțiilor trigonometrice, a relațiilor dintre aceste funcții și a relațiilor dintre laturile și unghiurile unui triunghi. — Din fr. **trigonométrie**.

TRIHOTÓMIC, **-Ă** adj. v. **tricotomic**.

TRIHOTOMIE s.f. v. **tricotomie**.

TRIL, *triluri*, s.n. Ornamet muzical constând din executarea rapidă (și prelungită), cu vocea sau cu un instrument, a unui sunet de bază cu unul alăturat lui; *p. ext.* cântecul unor păsări care produce un efect sonor similar cu cel definit mai sus. — Din it. **trillo**.

TRILATERÁL, **-Ă**, *trilaterali*, -e, adj., s.f. 1. Adj. Cu trei laturi. 2. S.f. Convenție care angajează reciproc trei părți contractante. — Din fr. **trilatéral**.

TRILÉMĂ, *trileme*, s.f. (Rar) Situație care pune trei alternative, dintre care trebuie aleasă numai una. — Din germ. **Trilemma**.

TRILÍNGV, **-Ă**, *trilingvi*, -e, adj. Care vorbește în mod curent trei limbi. ♦ Scris în trei limbi. — Din fr. **trilingue**.

TRILIÓN, *trilioane*, s.n. Unitate formată dintr-un miliard de miliarde. [Pr.: *-li-on*] — Din fr. **trillion**.

TRIOBÁT, **-Ă**, *trilobați*, -te, adj. 1. (Despre organele unor plante) Cu trei lobi. 2. (Despre arcuri, arcade, planuri) În formă de trifoi sau de crin. — Din fr. **trilobé**.

TRIOBÍT, *trilobiți*, s.m. (La pl.) Clasă de animale artropode marine fosile, caracteristice erei primare, având corpul împărțit în trei părți atât longitudinal, cât și transversal; (și la sg.) animal din această clasă. — Din fr. **trilobite**.

TRIOLOGIE, *trilogii*, s.f. Suită de trei opere literare (dramatice ori epice) sau muzicale, aparținând aceluiași autor, care formează o unitate, având personaje comune și reprezentând de obicei trei momente succesive din viața acestora (sau a urmașilor lor). — Din fr. **trilogie**.

TRILUÍ, *triluiesc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A scoate triluri, a cânta în triluri. — **Tril** + suf. *-ui*.

TRIMARÁN, *trimarane*, s.n. Ambarcațiune cu trei corpuri legate între ele printr-o punte. — Din engl. **trimaran**.

TRIMESTRIÁL, **-Ă**, *trimestriali*, -e, adj. Care ține trei luni, care trebuie executat în timp de trei luni; care are loc o dată la trei luni. [Pr.: *-tri-al*] — Din fr. **trimestriel**.

TRIMÉSTRU, *trimestre*, s.n. Fiecare dintre perioadele de trei luni consecutive în care este împărțit anul calendaristic. — Din fr. **trimestre**, lat. **trimestris**.

TRIMÉTE vb. III v. **trimité**.

TRIMÉTERE s.f. v. **trimitere**.

TRIMÉTRU, *trimetre*, s.n. Vers antic compus din trei perechi de picioare iambice. — Din fr. **trimètre**, lat. **trimetrus**.

TRIMÍS¹ s.n. (Rar) Trimitere. — V. **trimite**.

TRIMÍS², *trimiși*, s.m. Persoană însărcinată cu o misiune specială; delegat, mesager. ♦ Reprezentant diplomatic al unei țări, inferior în rang ambasadorului, care conduce o legăție. ♦ Fig. Apostol, misionar. — V. **trimité**.

TRIMÍTE, *trimit*, vb. III. Tranz. 1. A dispune sau a ruga ca cineva să se ducă undeva. ♦ Expr. (Fam.) *A trimite* (pe cineva) *pe cealaltă lume* (sau *la moarte*, *în rai*) = a ucide, a omorî. *A trimite* (pe cineva) *la plimbare* = a

refuza să mai stea de vorbă (cu cineva), a nu da curs discuției, a da pe ușă afară; **b)** a concedia (pe cineva) din serviciu. *A trimite* (pe cineva) *în judecată* = a intenta (cuiva) un proces. *A trimite* (pe cineva) *la ocnă* (sau *la temniță*, *la închisoare*) = a pedepsi (pe cineva) cu închisoarea. 2. A delega, a alege într-un organ de conducere sau într-un organ reprezentativ. 3. A îndruma pe cineva, a da indicații cuiva să consulte un text în legătură cu o anumită problemă. 4. (Despre divinitate) A face să vină, să se arate, să se producă, să se manifeste. 5. A dispune ca un obiect să fie dus, transportat, predat la o anumită destinație; a expedia. 6. A transmite prin cineva vești, porunci, salutări etc. [Var.: **triméte** vb. III] — Lat. **tramittere**.

TRIMÍTERE, *trimiteri*, s.f. 1. Acțiunea de a *trimite* și rezultatul ei; trimis¹. ♦ *Trimitere în judecată* = intentare a unui proces. *Casare* (a unei hotărâri judecătorești) *cu* (sau *fără*) *trimitere* = casare cu (sau fără) înaintarea cauzei la altă instanță de judecată. 2. Scrisoare (la purtător) prin care un doctor, o secție sau un spital recomandă un pacient pentru consult sau tratament unui alt doctor, altei secții sau altui spital (de obicei specializate). 3. Notă în josul paginii unui text sau la sfârșitul lui, care indică o carte, o revistă etc. pentru confruntare sau consultare. [Var.: **trimétere** s.f.] — V. **trimité**.

TRIMÍȚĂTOR, **-OĂRE**, *trimițători*, *-oare*, adj. (Adesea substantivat) Care trimite ceva; *spec.* care expediază ceva prin poștă; expeditor. — **Trimite** + suf. *-ător*.

TRIMÓRF, **-Ă**, *trimorfi*, -e, adj. Care prezintă trimorfism. — Din fr. **trimorphe**.

TRIMORFÍSM s.n. Proprietatea pe care o au unele substanțe de a cristaliza în trei sisteme diferite. — Din fr. **trimorphisme**.

TRIMOTÓR, *trimotoare*, adj. (În sintagma) *Avion trimotor* (și substantivat, n.) = avion cu trei motoare. — Din fr. **trimoteur**.

TRINCĂ, *trinci*, s.f. Pânză pătrată așezată la baza arborelui trinchet al unei nave cu pânze. — Din it. **trınca**.

TRINCHÉT, *trincheți*, s.m. Catargul de la prora unei nave cu pânze; arbore mic. — Din it. **trinchetto**.

TRINCHETÍN, *trinchetini*, s.m. (Mar.) Velă triunghiulară prinsă de arborele trinchet. — Din it. **trinchettina**.

TRINIDADIÁN, **-Ă**, *trinidadieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din statul Trinidad și Tobago. 2. Adj. Care aparține statului Trinidad și Tobago sau trinidadienilor (1); privitor la statul Trinidad – Tobago sau la trinidadieni. [Pr.: *-di-an*] — **Trinidad** (n.pr.) + suf. *-ian*.

TRINITAR, **-Ă**, *trinitari*, -e, adj. (Livr.) Referitor la Trinitate. — Din fr. **trinitaire**.

TRINITARIÁN, **-Ă**, *trinitarieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Credincios creștin care acceptă ca dogmă de bază existența trinității. 2. Adj. Care aparține trinitarienilor (1), privitor la trinitarieni. [Pr.: *-ri-an*] — Din engl. **trinitarian**.

TRINITÁTE s.f. (În religia creștină) Treimea divină; Sfânta Treime. ♦ Grup de trei persoane, de trei lucruri etc. care formează o unitate. — Din fr. **trinité**, lat. **trinitas**, **-atis**.

TRINITRÁT s.m. (Chim.; în sintagma) *Trinitrat de glicerină* = nitroglicerină. — **Tri** + **nitrat**. Cf. fr. **trinitré**.

TRINITROCELULÓZĂ s.f. (Chim.) Fulmicoton. — Din fr. **trinitrocellulose**.

TRINITROGLICERINĂ s.f. (Chim.) Nitroglicerină. — Din fr. **trinitroglycerine**.

TRINITROTOLUÉN s.n. Substanță solidă, galbenă, cristalină, obținută din toluen și folosită ca exploziv cu care se încarcă proiectilele de artilerie; trotil. [Pr.: *-lu-en*] — Din fr. **trinitrotoluène**.

TRINÓM, *trinoame*, s.n. Polinom format din trei termeni (monoame). — Din fr. **trinôme**.

TRÍO, *triouri*, s.n. 1. Compoziție sau parte dintr-o compoziție muzicală scrisă pentru trei voci sau pentru trei instrumente; grupul celor trei executanți sau al celor trei instrumente care execută o asemenea compoziție. ♦ Partea de la mijloc, mai melodică și mai liniștită, a unor compoziții muzicale. 2. (Fam.) Grup de trei persoane (care se află mereu împreună). — Din it., fr. **trio**.

TRÍOD, *trioduri*, s.n. Carte rituală ortodoxă cuprinzând cântările și rugăciunile din cele zece săptămâni dinainte de Paște. [Pr.: *tri-o*] — Din fr. **triofil**.

TRÍODĂ, *triode*, s.f. Tub electronic cu trei electrozi. [Pr.: *tri-o*] — Din fr. **triole**.

TRIOLEINĂ s.f. Substanță lichidă uleioasă, incoloră, aflată în special în grăsimile vegetale. [Pr.: *tri-o*] — Din fr. **trioleîne**.

TRÍOLÉT, *triolete*, s.n. 1. Poezie de opt (sau șapte) versuri (de câte opt silabe fiecare), în care primul vers este identic cu al patrulea și cu al șaptelea, iar al doilea cu al optulea. 2. (Muz.) Grup de trei note acoperind o unitate metrică de două sau de patru note. [Pr.: *tri-o*] — Din fr. **triolet**.

TRIONIĆ, *trionici*, s.m. Broască țestoasă uriașă din țările calde, deosebit de periculoasă prin mușcătura ei. [Pr.: *tri-o*] — Din fr. **trionix**.

TRIÓR, *trioare*, s.n. 1. Mașină agricolă prevăzută cu un cilindru (având pe fața interioară mici alveole) care, prin rotire, separă semințele de anumite impurități; vânturătoare. 2. (Tehn.) Dispozitiv folosit pentru separarea după dimensiuni a materialelor provenite din compasare. — Din fr. **trieur**.

TRIORÁ, *trioez*, vb. I. Tranz. A separa sau a selecționa semințele cu ajutorul triorului (1). [Pr.: *tri-o*] — Din **trior**.

TRIOXÍD, *trioxizi*, s.m. (Chim.) Oxid care conține trei atomi de oxigen în moleculă. [Pr.: *tri-o*] — Din fr. **trioxyde**.

TRIPAFLAVINÁ s.f. Substanță chimică cu acțiune antisepctică, folosită împotriva bacteriilor și protozoarelor. — Din fr. **trypaphlavine**.

TRIPANOZÓMÁ, *tripanosome*, s.f. Gen de protozoare flagelate, cu corpul fusiform, parazite în sângele și în țesuturile vertebratelor, cărora le provoacă unele boli. — Din fr. **trypanosome**.

TRIPARTÍT, -**Á**, *tripartiți*, -*te*, adj. Care are trei părți; din trei părți. ♦ La care participă trei state sau trei partide. — Din fr. **tripartite**.

TRIPETÁL, -**Á**, *tripetale*, -*e*, adj. (Despre flori) Cu corola formată din trei petale. — Din fr. **tripétale**.

TRIPLÁ, *triplez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) face de trei ori mai mare; a (se) întrei. — Din fr. **tripler**.

TRIPLÁRE, *triplări*, s.f. Acțiunea de a (se) tripla și rezultatul ei. — V. **tripla**.

TRIPLET, (1) *triplete*, s.n., (2) *tripleți*, s.m. 1. S.n. Al treilea exemplar din trei de același fel. ♦ A treia formă a unor cuvinte de aceeași proveniență, intrate în limbă în epoci diferite. 2. S.m. Fiecare dintre cele trei ființe care provin din aceeași sarcină. — Din fr. **triplet**.

TRIPLETÁ, *triplete*, s.f. 1. Bicicletă cu trei locuri. 2. Grup de trei jucători care fac parte din înaintarea (sau apărarea) unei echipe sportive. — Din fr. **triplette**.

TRÍPLEX s.n. 1. Geam de siguranță format dintr-o foaie de acetat de celuloză fixată între două foi de sticlă. 2. Hârtie groasă alcătuită din trei straturi diferite. — Din fr. **triplez**.

TRIPLICÁT, *triplicate*, s.n. Copie făcută după un act sau după un document. — Din lat. **triplícatus**, fr. **triplícate**.

TRIPLICITÁTE s.f. (Livr.) Înșușirea de a fi triplu. — Din fr. **triplicité**.

TRIPLOID, -**Á**, *triploizi*, -*de*, adj. (Bot.; despre plante) Care prezintă trei seturi de bază de cromozomi. — Din fr. **triplóide**, engl. **triploid**.

TRÍPLU¹, -**Á**, *tripli*, -*e*, adj. Care este, se face de trei ori mai mare sau mai mult; întreit. În *triplu exemplar* = în trei exemplare. ♦ Care este alcătuit, compus din trei părți. ◊ *Triplá legătură* = legătură chimică covalentă, compusă din trei legături de valență simple. — Din fr. **triple**, lat. **tripulus**.

TRÍPLU² s.n. (Sport) Triplusalt. — Din **triplu**[salt].

TRÍPLUM s.n. (Muz.) Voce superioară a unei piese polifonice la trei voci în sec. XII–XIII. — Din lat. **tripulum**.

TRÍPLUSÁLT, *triplusalturi*, s.n. (Sport) Probă atletică de săritură în lungime, în care atletul face trei sărituri legate între ele; triplu. — Din fr. **triple-saut** (după *salt*).

TRÍPÓD, (1) *tripođuri*, (2) *tripođe*, s.n. 1. (Înv.) Trepied. 2. (Mar.) Macara de forță alcătuită din trei picioare reunite sus. — Din ngr. **trípódi**.

TRÍPÓDIE, *tripođii*, s.f. Vers compus din trei picioare. — Din fr. **tripođie**, ngr. **trípódia**.

TRÍPÓL, *tripoli*, s.m. Rețea electrică tripolară. — Din fr. **tripóle**, engl. **tripole**.

TRÍPÓLÁR, -**Á**, *tripolari*, -*e*, adj. Care are trei borne de acces spre exterior. — Din fr. **tripołaire**.

TRÍPÓLI s.n. Sediment de dioxid de siliciu alcătuit din scoici și infuzorii, folosit în industrie. — Din fr. **tripołi**.

TRÍPÓTÁJ, *tripotaje*, s.n. Afacere necinstită; potlogărie, matrapazlăc. [Pl. și: *tripotajuri*] — Din fr. **tripotage**.

TRÍPÓU, *tripouri*, s.n. Local, stabiliment cu jocuri de noroc. — Din fr. **tripoť**.

TRÍPÓSINÁ s.f. Enzimă secretată de pancreas, care descompune proteinele în substanțe mai ușor solubile. — Din fr. **trypsine**.

TRÍPTÍC, *triptice*, s.n. Ansamblu compus din trei panouri pictate, gravate sau sculptate (prinse în balamale în așa fel încât părțile laterale să se închină peste cea din mijloc), care conține scene sacre și chipuri de sfinți, de zei etc. sau nume de ctitori, de domni etc. ♦ P. gener. Ansamblu alcătuit din trei părți, trei idei etc. distincte. — Din fr. **triptyque**.

TRÍPTOFÁN s.m. (Chim.) Aminoacid de bază din proteinele naturale. — Din fr. **tryptophane**.

TRÍREACTÓR, *trireactoare*, s.n. Avion cu trei reactoare. [Pr.: -*re-ac*] — Din fr. **triréacteur**.

TRIRÉMÁ, *trireme*, s.f. (În Antichitate) Ambarcațiune cu trei pânze și trei rânduri de rame dispuse pe trei nivele suprapuse; trieră. — Din fr. **trirème**, lat. **triremis**.

TRISEĆTÍE s.f. v. **trisecțiune**.

TRISECȚÍUNE, *trisecțiuni*, s.f. Diviziune în trei părți egale. [Pr.: -*ți-u-*. — Var.: **trisecți** s.f.] — Din fr. **trisection**.

TRISEPÁL, -**Á**, *trisepali*, -*e*, adj. (Despre flori) Cu trei sepale. — Din fr. **trisepale**.

TRISFETÍTELE n. pr. f. art. (Pop.) Numele unei sărbători ortodoxe care se celebrează la 30 ianuarie; trei ierari. — Din sl. **tri sventitělf**.

TRISILÁB, *trisolabe*, s.n. Cuvânt sau (mai rar) vers compus din trei silabe. — Din fr. **trissyllabe**.

TRISILÁBIC, -**Á**, *trisolabici*, -*ce*, adj. (Despre cuvinte) Compus din trei silabe. — Din fr. **trissyllabique**.

TRÍSMUS, *trismusuri*, s.n. Contractie spastică involuntară a mușchilor mandibulei, care împiedică deschiderea gurii. — Din fr. **trismus**.

TRISOMÍE, *trisomie*, s.f. (Biol.) Anomalie datorată prezenței unui cromozom suplimentar. — Din fr. **trisomie**.

TRÍST, -**Á**, *tríști*, -*ste*, adj. 1. (Despre oameni) Supărat, mahnit, amărât, abătut; melancolic. ♦ (Despre ochi, manifestări ale oamenilor, sunete etc.) Care exprimă tristețe, melancolie. ♦ (Despre lucruri, stări sau fapte care țin de natura sau de viața omului) Plin de tristețe. 2. Care provoacă tristețe, supărare, care întristează; dureros. ♦ Care sugerează, evocă tristețe; deprimant, dezolant. — Lat. **tristis**.

TRISTEARINÁ s.f. (Chim.) Substanță solidă aflată în grăsimile naturale. [Pr.: -*ste-a*] — Din fr. **tristéarine**.

TRISTEȚE, *tristeți*, s.f. Starea sufltească apăsătoare; mâhnire, amărăciune; p. ext. regret. — **Trist** + suf. -*ețe* (după fr. *tristesse*, it. *tristezza*).

TRISTÍH, *tristihuri*, s.n. Strofă de trei versuri. — Cf. gr. **trístihos**, it. **tristico**.

TRÍȘÁ, *trișez*, vb. I. Intrans. și tranz. A înșela la jocul de cărți; p. gener. a induce în eroare; a păcăli, a înșela. — Din fr. **tricher**.

TRÍȘÁRE, *trișări*, s.f. Acțiunea de a *trișa* și rezultatul ei. — V. **trișa**.

TRÍȘÁR, *trișcari*, s.m. 1. Cântăreț din trișcă. 2. Persoană care face triște. — **Trișcă** + suf. -*ar*.

TRÍȘÁȘ, *trișcași*, s.m. (Rar) 1. Trișcar (1). 2. Trișcar (2). — **Trișcă** + suf. -*aș*.

TRÍȘÁ, *triște*, s.f. Vechi instrument muzical popular de suflat, făcut din trestie, soc etc., asemănător cu un fluier fără găuri. ♦ Fiecare dintre tuburile sonore ale cimpoiului; țurloi. — Et. nec.

TRÍȘÁCŪȚÁ, *trișcuțe*, s.f. Diminutiv al lui *trișcă*. — **Trișcă** + suf. -*uță*.

TRÍȘERÍE, *trișerii*, s.f. (Livr.) Trișare. — Din fr. **tricherie**.

TRÍȘÓR, *trișori*, s.m. Persoană care trișează (la jocul de cărți). — Din fr. **tricheur**.

TRÍȘTE, s.f. v. **striște**.

TRÍTICÁLÁ s.f. Numele unei cereale rezultate din încrucișarea grâului cu secara. [Var.: **tríticále** s.f.] — Din lat. **Trít[ic]um** + [se]jcale.

TRÍTICÁLE s.f. v. **tríticálá**.

TRÍTÍU s.n. Izotop greu, radioactiv, al hidrogenului, cu număr de masă 3, instabil, folosit în fizica nucleară. — Din fr. **tritium**.

TRÍTÓN¹, *tritoni*, s.m. 1. Zeitate marină greacă, închipuită cu bust de om și cu coadă de pește. 2. Numele mai multor specii de animale amfibii cu înfașșarea unor mormoloci de broască, având de obicei în lungul spatelui o creastă viu colorată (*Triturus*). [Acc. și: *triton*] — Din fr. **triton**, lat. **Triton**, -**onis**.

TRÍTÓN², *tritonuri*, s.n. (Muz.) Interval melodic sau armonice de trei tonuri. — Din it. **tritono**, fr. **triton**.

TRÍTÓN³, *tritoni*, s.m. (Fiz.) Nucleu al atomului de tritium, alcătuit dintr-un proton și doi neutroni. — Din fr. **triton**.

TRÍTÓNIDÁ, *tritonide*, s.f. Zeiță marină. — Din fr. **tritonide**.

TRÍTURÁ, *trituz*, vb. I. Tranz. A fărâmița o substanță solidă în particule fine. — Din fr. **triturer**, lat. **triturare**.

TRÍTURÁRE, *trituzări*, s.f. Acțiunea de a *tritura* și rezultatul ei. — V. **tritura**.

TRÍÚMF, *triumfuri*, s.n. 1. (În Roma antică) Celebrare a unei victorii prin intrarea solemnă în oraș a comandantului biruitor, pe un car tras de patru cai albi și însoțit de un cortegiu din care făceau parte senatori, căpeteniile armatei și prizonierii făcuți în război, reprezentând cea mai înaltă onoare acordată învingătorului. ◊ Expr. *A duce* (sau *a purta* pe cineva) *în triumf* = a ridica (pe cineva) pe sus (purtându-l pe brațe sau pe un tron) în cadrul unui cortegiu solemn sau vesel. 2. Victorie, biruință de mare prestigiu; *fig*.

succes moral, reușită, izbândă deosebită. [Pr.: *tri-umf*] — Din lat. **triumphus**, fr. **trionphe**.

TRIUMFĂ, *triumf*, vb. I. Intrans. **1.** A reperta o victorie strălucită, a biruit în luptă. **2.** Fig. A reuși, a avea un mare succes; a se impune. **3.** A se mândri, a jubila în urma unei victorii, a unui succes. [Pr.: *tri-um-*] — Prez. ind. și: *triumfez*] — Din lat. **triumphare**, fr. **trionpher**.

TRIUMFĂL, *-Ă*, *triumfali*, *-e*, adj. **1.** Care constituie un triumf, care duce la triumf, care vestește o mare biruință; *fig.* măreț, impunător, solemn, pompos. ⇨ *Marș triumfal* = înaintare rapidă și victorioasă a unei armate într-un teritoriu străin, fără a întâmpina rezistență. *Poartă triumfală* = poartă a Romei antice (și a altor cetăți din Antichitate) prin care intra carul de triumf al comandantului victorios întors din război. **2.** (Astăzi rar) Triumfător. [Pr.: *tri-um-*] — Din lat. **triumphalis**, fr. **trionphal**.

TRIUMFĂRE s.f. (Rar) Faptul de a *triumfa*; biruință strălucită. [Pr.: *tri-um-*] — V. **triumfa**.

TRIUMFĂTOR, *-OARE*, *triumfători*, *-oare*, adj. Care triumfă; biruitor, învingător, victorios. ♦ Fig. Care exprimă mândrie în succesul obținut, care arată mulțumirea de a fi biruitor. [Pr.: *tri-um-*] — Din fr. **trionphateur**, lat. **triumphator**, *-oris*.

TRIUMVIR, *triumviri*, s.m. (În Roma antică) Fiecare dintre cei trei membri ai unui triumvirat. [Pr.: *tri-um-*] — Din lat., fr. **triumvir**.

TRIUMVIRAT, *triumvirate*, s.n. (În Roma antică) Înțelegere privată, fără fundament legal, între trei persoane, în scopul cuceririi și exercitării puterii politice în stat. [Pr.: *tri-um-*] — Din lat. **triumviratus**, fr. **triumvirat**.

TRIUNGHI, *triumghiuri*, s.n. **1.** Poligon format din trei laturi care se întâlnesc două câte două și formează trei unghiuri interne. **2.** Grup de trei (sau de mai multe) ființe sau lucruri ale căror puncte de așezare, dacă ar fi unite prin linii, ar reprezenta vârfurile unui poligon cu trei laturi. **3.** (Muz.) Trianglu. — **Tri- + unghi** (după fr. *triangle*).

TRIUNGHIULĂR, *-Ă*, *triumghiulari*, *-e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care este în formă de triunghi. **2.** Adj., s.n. (Competiție sportivă) la care participă reprezentanți a trei țări sau a trei echipe. [Pr.: *tri-un-*] — Din **triunghi** (după lat. *triangularis*).

TRIVACCIN, *trivaccinuri*, s.n. (Med.) Vaccin complex, conținând trei componente profilactice diferite. — **Tri- + vaccin**.

TRIVALENT, *-Ă*, *trivalenti*, *-te*, adj. (Despre elemente chimice) Care are valența 3. — Din fr. **trivalent**.

TRIVALENȚĂ, *trivalențe*, s.f. Proprietate a unui element chimic de a avea valența 3. — Din fr. **trivalence**.

TRIVERB, *triverbe*, s.n. Joc distractiv constând în a reprezenta trei cuvinte prin litere sau figuri combinate între ele. — **Tri- + verb**.

TRIVIAL, *-Ă*, *triviali*, *-e*, adj. Vulgar; ordinar; obscen; necuviincios, indecent, scabros. [Pr.: *-vi-a-*] — Din fr. **trivial**, lat. **trivialis**.

TRIVALITATE, *trivialități*, s.f. Înșurșirea a ceea ce este trivial; lipsă de pudoare, necuviință, nerușinare. ♦ Faptă, atitudine, vorbă etc. trivială. [Pr.: *-vi-a-*] — Din fr. **trivialité**.

TRIVALIZĂ, *trivalizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A face ca un fapt, o idee etc. să devină sau să pară triviale; a vulgariza, a degrada. [Pr.: *-vi-a-*] — Din fr. **trivaliser**.

TRIVALIZĂRE, *trivalizări*, s.f. Faptul de a *trivaliza*. [Pr.: *-vi-a-*] — V. **trivaliza**.

TRIVIUM s.n. Parte a învățământului elementar medieval care cuprindea gramatica, retorica și dialectica. [Pr.: *-vi-um*] — Din lat., fr. **trivium**.

TRIZAHARIDĂ, *trizaharide*, s.f. Substanță organică din clasa hidraților de carbon, care are molecula formată din trei resturi de monozaharid. — Din fr. **trisaccharide**.

TROACĂR, *troacare*, s.n. (Rar) Palton sau pardesiu femeiesc mai scurt. — Din fr. **trois-quarts**.

TROACĂ, *troace*, s.f. **1.** Albie, copaie, covată (scurtă și lată). **2.** Ladă mare în care cade făina măcinată la moară. **3.** Vas de lemn (în formă de jgheab, de ladă lungă etc.) în care se pune apa sau mâncarea pentru animale. **4.** (Fam.; la pl.) Catrafuse, calabalăc. [Var.: (reg.) **troac** s.n.] — Din germ. dial. **Trok**.

TROĂHNĂ, *troahne*, s.f. (Pop.) Guturai, răceală, gripă. — Et. nec.

TROC¹, *trocuri*, s.n. Schimb în natură, fără mijlocirea banilor, constituind forma cea mai simplă a comerțului. — Din fr. **troc**.

TROC² s.n. v. **troacă**.

TROCANTÉR, *trocantere*, s.n. **1.** Parte a femurului de care se leagă mușchii coapsei. **2.** Al doilea segment de la picioarele insectelor. [Var.: **trochantér** s.n.] — Din fr. **trochanter**.

TROCĂR, *trocare*, s.n. Instrument chirurgical în formă de tub ascuțit (cu mâner), folosit la efectuarea puncțiilor sau la introducerea în unele cavități ale organismului a unor instrumente chirurgicale sau a unor dispozitive optice. — Din fr. **trocart**, germ. **Trokar**, engl. **trocar**.

TROCOFORĂ, *trocofore*, s.f. (Biol.) Larvă caracteristică pentru unii viermi sau moluște, în general planctonică, cu cili vibratili. — Din fr. **trocofore**, germ. **Trichophora**.

TROCŪȚĂ, *trocuțe*, s.f. Diminutiv al lui *troacă*. — V. **troacă**.

TROFÉU, *trofee*, s.n. **1.** (În Antichitate) Armura unui dușman învins, așezată de obicei pe un trunchi de copac, în semn de victorie; *p. ext.* monument ridicat în amintirea unei victorii sau în cinstea unui erou, pe care se așezau de obicei armele învinsului. **2.** Pradă de război luată de la un inamic. **3.** Parte a unui animal vânat păstrată pentru valoarea sau frumusețea ei. **4.** Cupă, obiect ornamental oferit învingătorului într-o întrecere sportivă. — Din fr. **trophée**.

TROFIC, *-Ă*, *trofici*, *-ce*, adj. Privitor la nutriție, care întreține nutriția. — Din fr. **trophique**.

TROFICITATE s.f. Proprietate a materiei vii de a-și păstra structura normală prin asigurarea nutriției necesare. — **Trofic** + suf. *-itate*.

TROFIE, *trofii*, s.f. Trofism. — Din fr. **trophie**.

TROFISM, *trofisme*, s.n. Stare dinamică a nutriției; trofie. — Din fr. **trophisme**.

TROFOPATIE, *trofopatii*, s.f. Maladie care afectează nutriția generală. — Din fr. **trophopathie**.

TROG, *troguri*, s.n. Vale glaciară. — Din germ. **Trog**.

TROGLOBIE, *troglobii*, s.f. Viețuitoare care trăiește în peșteri, fiind adaptată la condițiile acestui mediu. ⇨ (Adjectival) *Animale troglobii*. — Din fr. **troglobie**.

TROGLODIT, *-Ă*, *troglodiți*, *-te*, s.m. și f. **1.** Om care trăiește în caverne. ⇨ (Adjectival) *Populație troglodită*. **2.** Fig. Om cu un nivel de trai extrem de scăzut, care duce o viață primitivă. ♦ Epitet dat unui om grosolan, necivilizat, retrograd. — Din fr. **troglo-dyte**.

TROHĂIC, *-Ă*, *trohaici*, *-ce*, adj. Compus, format din trohei. ⇨ *Metru trohaic* = sistem de versificație a cărui structură are la bază troheul. [Pr.: *-ha-ic*] — Din fr. **trochaïque**.

TROHANTÉR s.n. v. **trocanter**.

TROHÉU, *trohei*, s.m. Picior de vers alcătuit dintr-o silabă lungă și una scurtă (în metrica poeziei antice) sau dintr-o silabă accentuată și una neaccentuată (în poezia modernă). — Din fr. **trochée**.

TROHOIDĂ, *trohoide*, s.f. Curbă descrisă de un punct al unui cerc care se deplasează pe o suprafață plană. — Din fr. **trochoïde**.

TROIĂN¹, *troiene*, s.n. **1.** Îngrămădire mare de zăpadă adusă de vânt și așezată în formă de valuri sau de dune; nămete. ♦ P. gener. Morman, grămadă. **2.** Întăritură primitivă făcută de popoarele antice, constând dintr-un dig lung de pământ, cu șanț de apărare. [Pr.: *tro-ian*] — Probabil din sl. **trojanŭ**.

TROIĂN², *-Ă*, *troieni*, *-e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține Troiei, privitor la Troia, originar din Troia. ⇨ *Calul troian* = a) uriaș cal de lemn construit, potrivit legendelor antice, după îndemnul lui Ulise, de locuitorii din Ahaii în timpul războiului troian și în care aceștia s-au ascuns, contribuind la căderea Troiei; b) *fig.* mijloc perfid folosit pentru subminarea cuiva. **2.** S.m. și f. Locuitor al Troiei. [Pr.: *tro-ian*] — **Troia** (n.pr.) + suf. *-ean*.

TROICĂ, *troici*, s.f. Sanie rusească la care sunt înhamăți trei cai unul lângă altul. ♦ Fig. Grup format din trei personalități. — Din rus. **trojka**.

TROIENÍ, *troienesc*, vb. IV. Tranz. **1.** A acoperi cu troiene (de zăpadă); a înzăpezi, a nămeți. ♦ Refl. A rămâne în mijlocul zăpezii; a se înzăpezi. **2.** A acoperi un obiect îngrămădind ceva peste el; a forma grămezi, mormane; a îngrămădi, a aduna ceva la un loc. [Pr.: *tro-ie-*] — Din **troian¹**.

TROIENIRE, *troieniri*, s.f. Acțiunea de a (se) *troieni*; înzăpezire. [Pr.: *tro-ie-*] — V. **troieni**.

TROIENÍT, *-Ă*, *troieniți*, *-te*, adj. Acoperit cu troiene (de zăpadă); înzăpezit. [Pr.: *tro-ie-*] — V. **troieni**.

TROIȚĂ, *troițe*, s.f. Cruce mare de lemn sau de piatră (împodobită cu picturi, sculpturi, inscripții și uneori încadrată de o mică construcție), așezată la răspântii, pe lângă fântâni sau în locuri legate de un eveniment. ♦ Icoană, formată din trei părți, dintre care cele laterale sunt prinse cu balamale, ca niște obloane, de cea din mijloc; triptic. [Acc. și: *troiță*. — Pr.: *tro-i-*] — Din sl. **troica**.

TROLEIBŪZ, *troleibuze*, s.n. Vehicul rutier de transport în comun, cu tracțiune electrică, asemănător cu autobuzul, prevăzut cu troleu; troleu (2). — Din fr. **trolleybus**.

TROLEŪ, *trolee*, s.n. **1.** Dispozitiv instalat pe vehicule cu tracțiune electrică și care permite alimentarea cu energie electrică direct de la un cablu aerian. **2.** (Impr.) Troleibuz. — Din fr. **trolley**.

TROLIŪ, *troliori*, s.n. Dispozitiv folosit pentru deplasarea (în sens vertical) a unei sarcini, alcătuit din una sau din două tobe care se pot roti în jurul axelor lor și pe care se înfășoară un cablu fixat cu un capăt de tobă și cu celălalt de sarcina pe care trebuie să o deplaseze. — După fr. **treuil**.

TRÓMBĂ, *trombe*, s.f. 1. Coloană înaltă de apă de formă conică, ridicată de vânturile de vânt, care o fac să se învârtască cu mare iuteală în jurul ei însăși. ♦ Vânt în formă de vârtej cu axă verticală sau puțin înclinată și cu o mare viteză; *p. ext.* coloană de fum, de praf etc. ridicată de un vânt puternic; vârtej. 2. Tub prin care se face ventilația în încăperile de jos ale unui vapor. — Din fr. **trombe**.

TROMBECTOMIE, *trombectomii*, s.f. (Med.) Extragere a cheagului de sânge fixat într-un segment vascular. — Din fr. **trombectomie**.

TROMBINĂ, *trombine*, s.f. Enzimă care participă la procesul de coagulare a sângelui. — Din fr. **trombine**.

TROMBLÓN, *trombloane*, s.n. Pușcă foarte scurtă a cărei țevă avea gura răsfrântă ca la trompetă. — Din fr. **tromblon**.

TROMBOCHINAZĂ, *trombochinaze*, s.f. Enzimă prezentă în țesuturi, care, în contact cu ionii de calciu, provoacă coagularea sângelui; tromboplastină. — Din fr. **trombokinasă**.

TROMBOCIT, *trombocite*, s.n. Celulă sangvină de forma unei plăcuțe, care are un rol important în coagularea sângelui; plachetă sangvină. [Var.: **tromboctă** s.f.] — Din fr. **trombocyte**, germ. **Thrombozyt**.

TROMBOCITĂ s.f. v. **trombocit**.

TROMBOCITOPENIE s.f. Scădere anormală a numărului de trombocite din sânge, manifestată prin hemoragii, purpură, ameteți etc. — Din fr. **trombocytopenie**.

TROMBOCITÓZĂ s.f. Înmulțire excesivă a trombocitelor. — Din germ. **Thrombozytose**.

TROMBOFLEBITĂ, *tromboflebite*, s.f. Inflamație a peretelui unei vene și formare de cheaguri de sânge care pot duce la obturarea totală sau parțială a unei și la provocarea emboliilor. — Din fr. **trombophlébite**.

TROMBÓN, *tromboane*, s.n. 1. Instrument muzical de suflat făcut din alamă, mai mare decât trompeta, cu timbrul mai aspru și mai puternic decât aceasta. 2. (Fam. și peior.) Gură (considerată ca organ al vorbirii). 3. (Fam.; la pl.) Minciuni; păcăleli, exagerări. — Din fr. **trombone**.

TROMBONÍ, *trombonesc*, vb. IV. Tranz. (Fam.) A minți; a păcăli; a exagera. — V. **trombon**.

TROMBONÍST, *tromboniști*, s.m. 1. Instrumentist care cântă din trombon. 2. (Fam.) Epitet dat unei persoane căreia îi place să exagereze, să mintă. — Din fr. **tromboniste**.

TROMBOPATIE, *trombopatii*, s.f. (Med.) Predispoziție de a face tromboză. — Din fr. **trombopathie**.

TROMBOPLASTÍNĂ, *tromboplastine*, s.f. Trombochinază. — Din fr. **tromboplastine**.

TROMBOPOIÉZĂ, *trombopoieze*, s.f. (Biol.) Proces de formare a trombocitelor. — Din fr. **trombopoïese**.

TROMBÓZĂ, *tromboze*, s.f. Boală provocată de astuparea unui vas sangvin cu un cheag de sânge. — Din fr. **trombose**.

TRÓMBUS, *trombusuri*, s.n. Cheag de sânge care se formează într-un vas sangvin. — Din fr., lat. **trombus**.

TRÓMPĂ, *trompe*, s.f. 1. Excescență carnoasă în formă de tub, care prelungește nasul la elefant, la tapir etc. și care servește la pipăit și la apucat. ♦ Prelungire a capului sau a gurii la unele animale nevertebrate (care servește la supt). 2. Canal prin care se elimină ovulele formate în ovar. 3. (În sintagma) *Trompa lui Eustache* = canal interior al urechii, care face legătura între timpan și faringe. 4. Aparat folosit pentru ventilarea sau evacuarea gazelor dintr-un recipient, dintr-o încăpere etc., pentru a realiza un vid. 5. Element de construcție în formă de boltă trunchiată, înlesnind de obicei trecerea de la un plan pătrat la un plan poligonal sau circular. — Din fr. **trompe**.

TROMPÉT, *trompeți*, s.m. (Inv.) Trompetist. — Din fr. **trompette**.

TROMPETĂȘ, *trompeteși*, s.m. (Inv.) Trompetist. — **Trompetă** + suf. -aș.

TROMPETĂȘ, *trompette*, s.f. Instrument muzical de suflat, alcătuit dintr-un tub de alamă îndoit de două ori și terminat la un capăt cu o deschizătură în formă de pânline; goarnă. — Din fr. **trompette**.

TROMPETÍȘT, *trompetiști*, s.m. Persoană care cântă la trompetă; trompet, trompeteș, trâmbițaș, gornist. — Din fr. **trompettiste**.

TRON¹, *tronuri*, s.n. Scaun, jeț (sculptat și împodobit) pe care stau monarhii la ceremonii; *p. ext.* simbol al domniei. ♦ Expr. *A se urca* (sau *a se sui*) *pe tron* = a ocupa domnia, a fi încoronat ca monarh. ♦ Fig. Puterea suverană a monarhilor; domnie. ♦ Scaun, jeț special pe care stau prelații (sau suveranii) în timpul unor ceremonii religioase. — Din fr. **trône**.

TRON², *tronuri*, s.n. 1. (Pop.) Ladă în care țărani își păstrează diverse obiecte, mai ales de îmbrăcăminte. 2. (Reg.) Sicriu. — Din germ. dial. **Truh(e)n**.

TRONĂ, *tronez*, vb. I. Intrans. A se afla pe tron¹; a domni, a governa. ♦ Fig. A domina, a adopta o poziție de superioritate; a-și da aere, importanță. — Din fr. **trôner**.

TRONĂRE, *tronări*, s.f. Acțiunea de a trona și rezultatul ei. — V. **trona**.

TRONC interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de o ciocnire, de o cădere, de trântirea unui lucru etc. ♦ Expr. *A-i cădea cuiva (cu) tronc (la inimă)* = a-i deveni cuiva drag dintr-odată; a îndrăgi (pe neașteptate). ♦ Exclamație care exprimă surpriza în fața unui lucru neașteptat sau a unei situații neprevăzute. ♦ Expr. (Fam.) *Tronc, Marghioalo*, se spune când cineva face sau spune ceva nepotrivit cu situația în care se găsește. — Onomatopee.

TRONCA-TRÁNCA interj. v. **tronca-tronca**.

TRONCA-TRONCA interj. Cuvânt care imită zgomotul făcut de două obiecte care se lovesc unul de altul în cadență regulată, monotonă. [Var.: **tronca-tronca** interj.] — Onomatopee.

TRONCĂNÍ, *troncănesc*, vb. IV. 1. Intrans. A face zgomot izbindu-se de ceva sau izbînd un obiect de altul. 2. Tranz. Fig. A flecări, a troncâni. — **Tronc** + suf. -ăni.

TRONCĂNÍRE, *troncăniri*, s.f. Acțiunea de a troncâni și rezultatul ei; zgomot produs de obiecte care se izbesc unele de altele; troncănit. — V. **troncâni**.

TRONCĂNÍT, *troncănitori*, s.n. Troncănire. — V. **troncâni**.

TRONCĂT, *troncăte*, s.n. Zgomot produs de rostogolirea unui lucru, de izbirea unui obiect de altul etc. [Var.: **troncot** s.n.] — **Tronc** + suf. -ăt.

TRONCÓN, *tronconuri*, s.n. (Rar) Trunchi de con. — Din **tronconic** (derivat regresiv).

TRONCÓNIC, -Ă, *tronconici*, -ce, adj. Care are forma unui trunchi de con. — Din fr. **tronconique**.

TRONCOT s.n. v. **troncăt**.

TRONIȘÓR, *tronișoare*, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *tron²*. — **Tron²** + suf. -ișor.

TRONSÓN, *tronsoane*, s.n. Parte dintr-un obiect, dintr-un organ de mașină sau dintr-o construcție având o particularitate distinctă și delimitată de rest prin anumite elemente de legătură sau prin repere. — Din fr. **tronçon**.

TROP¹ interj. (De obicei repetat) cuvânt care imită zgomotul pe care îl fac picioarele când lovesc pământul în mers. [Var.: **trópa**, (pop.) **trópai** interj.] — Onomatopee.

TROP², *tropi*, s.m. Figură de stil. — Din fr. **trope**, lat. **tropus**, ngr. **trópos**.

TRÓPA interj. v. **trop¹**.

TRÓPAI interj. v. **trop¹**.

TRÓPÁR, *trópare*, s.n. Scurtă cântare bisericească de laudă în cinstea unui sfânt sau a unui eveniment religios. — Din sl. **trópari**.

TRÓPÁI, *trópái*, vb. IV. Intrans. A face zgomot lovind pământul, podeaua cu picioarele sau cu copitele; a tropoti. ♦ (Fam.) A juca, a dansa (cu zgomot). — **Trop¹** + suf. -ái.

TRÓPÁIÁLĂ, *trópáieli*, s.f. Faptul de a *trópái*; zgomot produs de cel care trópái; trópáit, trópáitură. [Pr.: -pá-ia-] — **Tropái** + suf. -eală.

TRÓPÁIT, *trópáituri*, s.n. Trópáială. — V. **trópái**.

TRÓPÁITA s.f. art. Numele unui dans popular românesc. — V. **tropái**.

TRÓPÁITÚRĂ, *trópáituri*, s.f. Trópáială. [Pr.: -pá-i-] — **Tropái** + suf. -tură.

TRÓPIC¹, *tropice*, s.n. 1. Fiecare dintre cele două paralele situate la latitudinea de 23°27' nord sau sud de ecuatorul terestru, unde, în timpul celor două solstiții, Soarele trece la zenitul locului. 2. (La pl.) Zonă, regiune aflată în jurul celor două tropice (1). ♦ Loc adj. *De tropice* = din regiunea tropicală. — Din fr. **tropique**, lat. **tropicus**.

TRÓPIC², -Ă, *tropici*, -ce, adj. Referitor la *tropi²*; figurat, metaforic. — Din fr. **tropique**.

TROPICAL, -Ă, *tropicali*, -e, adj. Care ține de tropice, care se află în regiunea tropicelor, specific tropicelor. ♦ *Căldură tropicală* = căldură dogoritoare, caniculară. — Din fr. **tropical**.

TROPICALIZĂ, *tropicalizez*, vb. I. Tranz. A executa operațiile de tropicalizare. — Din **tropicalizare** (derivat regresiv).

TROPICALIZÁRE, *tropicalizări*, s.f. Ansamblu de operații executate pentru ca o piesă, un aparat, o instalație etc. să poată rezista la oscilațiile de temperatură din zonele tropicale. — După fr. **tropicalisation**.

TROPICALIZÁT, -Ă, *tropicalizați*, -te, adj. (Despre piese, aparate, instalații etc.) Căruia i s-au aplicat tratamente de tropicalizare. — V. **tropicaliza**.

TROPÍSM, *tropisme*, s.n. Tendință de acomodare și de orientare a unui organism vegetal fixat de pământ, într-o anumită direcție, sub influența unei excitații exterioare ca lumina, căldura, gravitația, umiditatea etc. — Din fr. **tropisme**.

TROPOLOGÍE s.f. 1. Limbaj figurat. 2. Disciplină care se ocupă cu studiarea tropilor². — Din fr. **tropologie**.

TROPOPAUZĂ s.f. Strat al atmosferei intermediar între troposferă și stratosferă. — Din fr. **tropopause**.

TROPOSFÉRĂ s.f. Stratul inferior al atmosferei, care atinge suprafața solului și în care se produc fenomenele meteorologice obișnuite. — Din fr. **troposphère**.

TROPOT, *tropote*, s.n. Zgomot de copite sau de picioare (încălțate) care izbesc pământul; tropotit. — Din bg., sb. **tropot**.

TROPOTĂ vb. I v. **tropoti**.

TROPOTĂ, *tropotesco*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A tropăi. [Var.: **tropotă** vb. I] — Din **tropot**.

TROPOTĂRE, *tropotiri*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a *tropoti* și rezultatul ei. — V. **tropoti**.

TROPOTIT, *tropotituri*, s.n. (Pop.) Tropot. — V. **tropoti**.

TROPOTITĂ s.f. art. Numele unui dans popular românesc. — V. **tropoti**.

TROSC interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de o cădere, de o trosnitură, de o lovitură, de o rupere. — Onomatopee.

TROSCOT s.m. Plantă erbacee cu tulpina ramificată, întinsă pe pământ, cu numeroase frunze mici, cu flori hermafroditice verzi, pe margine roșii sau albe (*Polygonum aviculare*). — Din sl. **trokskotŭ**.

TROSNET, *trosete*, s.n. Trosnitură; pocnet. — **Trosni** + suf. *-et*.

TROSNÎ, *trosetesc*, vb. IV. Intrans. 1. (Despre lemne și despre obiecte de lemn; la pers. 3) A produce un zgomot specific prin rupere, izbitură, crăpare, ardere etc.; a crăpa, a pocni, a plesni cu zgomot. 2. (Pop.) A pocni, a plesni din bici. 3. A-i părați cuiva încheieturile. ✦ Expr. *A-i trosni* (cuiva) *fălcile*, se spune când cineva primește o lovitură puternică, când mănâncă cu lăcomie și cu zgomot sau când cască cu poftă. ✦ (Despre pepeni verzi copii) A părați când sunt strânși în palme. [Var.: (pop.) **trâsnî** vb. IV] — Cf. **trâsnî** 1.

TROSNIRE, *trosniri*, s.f. Faptul de a *trozni*. — V. **trozni**.

TROSNITÓR, *trosetori*, *-oare*, adj. Care trosnește. — **Trosni** + suf. *-tor*.

TROSNITURĂ, *troseturi*, s.f. Faptul de a trosni; zgomot specific produs de un obiect când plesnește, când crapă etc.; pocnitură, păraitură, trosnet — **Trosni** + suf. *-tură*.

TROTĂ, pers. 3 *tratează*, vb. I. Intrans. (Despre caii de curse) A merge la trap; a avea un trap frumos și elegant. — Din fr. **trotter**.

TROTİL, *trotiluri*, s.n. (Chim.) Trinitrotoluen. — Din germ. **Trotyl**.

TROTINĂ, pers. 3 *trotinează*, vb. I. Intrans. (Despre cai) A nu păstra pasul regulat, a bate pasul aproape pe loc. — Din fr. **trotiner**.

TROTINETĂ, *trotinete*, s.f. Mic vehicul pentru copii, compus dintr-o scândură dreptunghiulară montată pe două roți și articulată cu o bară perpendiculară pe ea, servind ca bară de direcție, și care se pune în mișcare prin împingerea cu un picior. — Din fr. **trotinette**.

TROTTEUR, *trotteuri*, s.m., adj. 1. S.m. Cal cu trapul întins și ridicat; trapaș. 2. Adj. (Despre încălțăminte de damă) Cu toc gros, înalt de trei-patru cm, și cu model sport, comod și rezistent. [Pr.: *-tôrj*] — Din fr. **trotteur**.

TROTUĂR, *trotuare*, s.n. Porțiune special amenajată de-a lungul unei străzi, mai ridicată decât partea carosabilă, rezervată circulației pietonilor. [Pr.: *-tu-azj*] — Din fr. **trottoir**.

TRUBĂCI, *trubaci*, s.m. (Înv.) Trâmbișă (la vânătoare). — Din rus. **trubaci**.

TRUBADŪR, *trubaduri*, s.m. Nume dat poezilor medievali (sec. XI–XIII) ale căror versuri, compuse în vechea franceză de sud și recitate cu un acompaniament muzical specific, aveau de obicei un caracter erotic sau pastoral; p. gener. poet-cântăreț care călătorea din loc în loc. — Din fr. **troubadour**.

TRUC¹, *trucuri*, s.n. Manevră abilă prin care cineva încearcă să mascheze realitatea; șirețic, stratagemă, viclenie. — Din fr. **truc**.

TRUC², *trucuri*, s.n. Cadru suspendat pe una sau pe două osii și pe care se montează suprastructura unui vagon de tramvai. — Din fr. **truc**, **truck**.

TRUCĂ, *trucez*, vb. I. Tranz. A folosi trucuri¹ sau trucaje. — Din fr. **truquer**.

TRUCĂJ, *trucaje*, s.n. Procedeu tehnic folosit în teatru și în cinematografie pentru a crea o iluzie optică sau acustică spectaculoasă. — Din fr. **truquage**, **trucege**.

TRUCĂRE, *trucări*, s.f. Acțiunea de a *truca* și rezultatul ei. — V. **truca**.

TRUCĂT, *-Ă, trucați, -te*, adj. (Despre scene din filme, din piese de teatru etc.) În care s-au folosit trucaje. — V. **truca**.

TRUCĂ s.f. (Cin.) Utilaj complex folosit pentru filmări combinate. — Din fr. **truc**. Cf. engl. **trick**.

TRUCULÊNȚ, *-Ă, trucleenți, -te*, adj. Aspru, violent, brutal. — Din fr. **truculent**, lat. **truculentus**.

TRUCULÊNȚĂ, *trucleențe*, s.f. Asprime, violență, brutalitate; lipsă de bun-simț, obrăznicie. — Din fr. **truculence**.

TRUDĂ, *trude*, s.f. (Pop.) 1. Efort fizic sau intelectual deosebit; muncă grea, istovitoare; oboseală, osteneală. ✦ Loc. adv. *Cu trudă* = din greu, cu mare efort. ✦ Rodul, rezultatul concret al osteneții cuiva; agoniseală, folos, câștig. 2. Chin, suferință; durere, necaz. — Din **trudī** (derivat regresiv). Cf. sl. *trudŭ*.

TRUDĪ, *trudesc*, vb. IV. Intrans. și refl. (Pop.) 1. A munci din greu, a depune mari eforturi (fizice sau intelectuale); a se sili, a se osteni. 2. A se căzni, a se chinui. ✦ Tranz. (Înv. și pop.) A supune la chinuri, la torturi; a tortura, a chinui. — Din sl. **trudīti**.

TRUDĪT, *-Ă, trudiți, -te*, adj. (Pop.; adesea substantivat) Foarte obosit; ostentit peste măsură; extenuat. ✦ Care exprimă, trădează o mare oboseală. — V. **trudi**.

TRUDITÓR, *-OĂRE, truditori, -oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care muncește din greu, care desfășoară o activitate oboșitoare, extenuantă. — **Trudi** + suf. *-tor*.

TRŪDNIC, *-Ă, trudnici, -ce*, adj. Care cere multă trudă; foarte obositor, extenuant, epuizant. ✦ Care exprimă, trădează o mare oboseală. — Din sl. **trudinŭ**.

TRUDNICIE, *trudnicii*, s.f. (Rar) Trudă. — **Trudnic** + suf. *-ie*.

TRUFANDĂ, *trufandale*, s.f. Cel dintâi fruct sau rod al pământului dintr-o producție anuală; p. ext. produs alimentar (mai ales fruct sau legumă) care apare pe piață mai înainte de timpul normal în care trebuie să apară. — Din tc. **trufanda**.

TRUFĂȘ, *-Ă, trufași, -e*, adj. 1. (Adesea substantivat) Plin de trufie, peste măsură de mândru, de orgolios; înfumurat, arrogant, îngâmfat. ✦ Care arată, care manifestă trufie, mândrie, îngâmfare. *Privire trufașă*. 2. Măreț, grandios, superb. — **Trufă**² + suf. *-aș*.

TRUFĂ¹, *trufe*, s.f. 1. Nume dat mai multor specii de ciuperci comestibile de culoare violetă-negricioasă, în formă de cartofi, care cresc în pământ (*Tuber*). 2. Produs de cofetărie făcut dintr-o cremă de ciocolată. — Din fr. **truffe**.

TRUFĂ², *trufe*, s.f. (Înv.) Trufie. — Lat. ***trufa**.

TRUFÍE, *trufii*, s.f. Atitudine disprețuitoare și arrogantă, plină de mândrie și de înfumurare; semeție, îngâmfare, arroganță, trufă². ✦ Loc. adv. *Cu trufie* = în mod arrogant, îngâmfat. — **Trufă**² + suf. *-ie*.

TRUÍSM, *truisme*, s.n. Adevăr evident, banal; loc comun. — Din fr. **truisme**.

TRUNCĂT, *-Ă, truncați, -te*, adj. (Bot.; despre părți ale plantelor) Terminat brusc printr-o suprafață orizontală. — Din lat. **truncatus**.

TRUNCHI, *trunchiuri*, s.n. 1. Partea cea mai groasă a unui copac, cuprinsă între rădăcină și locul de unde pornesc ramurile principale; tulpină. ✦ Tulpina unui copac tăiat (de la nivelul solului, uneori curățată de crengi și de coajă); buștean. ✦ Bucată groasă de lemn (din tulpina unui copac) pe care se crapă lemnele de foc, se taie carnea etc. 2. Trupul unui om, fără cap și fără membre. 3. ✦ (Anat.; în sintagma) **Trunchi cerebral** = porțiunea nevraxului alcătuită din măduva prelungită, punte și mezencefal. 4. (În sintagma) **Trunchi de piramidă** (sau *de con, de prismă*) = corp geometric obținut prin secționarea unei piramide (sau a unui con etc.) printr-un plan paralel cu baza și aflat între acest plan și bază. — Lat. **trunculus**.

TRUNCHIĂ, *trunchiez*, vb. I. Tranz. (Adesea fig.) A ciunti, a reteza, a mutila; a fragmenta, a tăia. [Pr.: *-chi-a*] — Din **trunchi**.

TRUNCHIĂT, *-Ă, trunchiați, -te*, adj. (Adesea fig.) Tăiat, fragmentat, mutilat, retezat. [Pr.: *-chi-a*] — V. **trunchia**.

TRUNCHIÉRE, *trunchieri*, s.f. (Adesea fig.) Acțiunea de a *trunchia* și rezultatul ei. [Pr.: *-chi-e*] — V. **trunchia**.

TRUNCHIULÉȚ, *trunchiulețe*, s.n. Diminutiv al lui *trunchi*. — **Trunchi** + suf. *-uleț*.

TRUP, *trupuri*, s.n. 1. Corp (al unei ființe). ✦ Loc. adv. (*Cu trup și suflet* = cu totul, în întregime, fără rezervă. ✦ Expr. (*A fi*) *trup din trupul cuiva* = a) (a fi) născut din...; b) (a face) parte integrantă din ceva. *A fi trup și suflet cu cineva* = a se identifica cu aspirațiile cuiva; a fi foarte strâns legat de cineva. ✦ Corpul fără cap (și fără membre) al unei ființe; trunchi (2). ✦ Cadavru. 2. Parte principală a unui obiect, a unei construcții etc.; p. gener. obiectul însuși. 3. (Înv.) Întindere mare de pământ care alcătuiește un singur lot. *Trup de moșie*. 4. (Înv.) Mare unitate militară. — Din sl. **trupŭ**.

TRUPĂ, *trupe*, s.f. 1. Totalitatea militarilor care își fac serviciul militar. ✦ (La pl.) Forțele armate ale unei țări, ale unei regiuni, ale unei specialități etc.; oaste. 2. Colectiv permanent de actori ai unui teatru sau ai unui circ; ansamblu. — Din fr. **troupe**.

TRUPÉSC, *-EĂSCĂ, trupești*, adj. Privitor la trup, care ține de trup; fizic. ✦ Senzual; sexual. — **Trup** + suf. *-esc*.

TRUPEȘ, *-Ă, trupeși, -e*, adj. (Pop.) Bine conformat din punct de vedere fizic; robust, voinic. ✦ (Peior.) Gras. — **Trup** + suf. *-eș*.

TRUPEȘIE s.f. (Pop.) Constituție fizică robustă. — **Trupeș** + -suf. *-ie*.

TRUPÉȘTE adv. (Pop.) Din punctul de vedere al trupului, relativ la trup; fizicește. — Trup + suf. -ește.

TRUPÉT s.m. v. **trupete**.

TRUPÉTE, *trupeti*, s.m. (Fam.) Soldat (fără grad). [Var.: **trupét** s.m.] — Trup + suf. -ete.

TRUPIȚĂ, *trupite*, s.f. Parte a plugului alcătuită din cormană, brăzdar și plaz și fixată de cadrul plugului prin intermediul bărsei. — Cf. sb. *trupica*.

TRUPȘOR s.n. v. **trupșor**.

TRUPUȘOR, *trupușoare*, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *trup*. [Var.: **trupșor** s.n.] — Trup + suf. -ușor.

TRUSĂ, *truse*, s.f. Geantă sau cutie specială în care se țin instrumente sau obiecte de primă necesitate, folosite în exercitarea unei profesii sau pentru toaletă; totalitatea instrumentelor sau obiectelor din această geantă sau cutie. — Din fr. *trousse*.

TRUSOU, *trusouri*, s.n. Lenjerie de corp, de pat etc. confecționată pentru o fată (în vederea căsătoriei); rufăria unui nou-născut. — Din fr. *trousseau*.

TRŪST, *trusturi*, s.n. Formă de fuziune a intereselor unei companii prin integrarea orizontală sau verticală a producției, prin împărțirea pieței, prin practicarea unor discriminări comerciale față de parteneri etc. — Din fr. **trust**, (2) după rus. **trést**.

TRUSTIER, *-Ă*, *trustieri*, -e, adj. Al unui trust, referitor la un trust, de trust. [Pr.: -tî-er] — Din engl. **trustier**.

TRŪSTMEN s.m. v. **trustmen**.

TRŪSTMEN, *trustmeni*, s.m. (Rar) Fiecare dintre acționarii unui trust (1). [Var.: **trŭstman** s.m.] — Din engl. **trust-man**.

TRUVĂBIL, *-Ă*, *truvabili*, -e, adj. (Livr.) De găsit, care poate fi găsit. — Din fr. **trouvabile**.

TRUVÉR, *truveri*, s.m. Poet-cântăreț francez din Evul Mediu, în nordul Franței. — Din fr. **trouvère**.

T-SHIRT, *T-shirturi*, s.n. Tricou. [Pr.: tîșărt] — din engl. **T-shirt**.

TȚ interj. Exclamație care exprimă dezaprobarea, nemulțumirea sau mirarea. — Onomatopee.

TU pron. pers. 2 sg. 1. (Ține locul numelui persoanei căreia i se adresează vorbitorul; cu funcție de subiect) *Tu râzi*. ⇨ (Impersonal) *Tu școală, tu studii, și el un golani*. ⇨ Expr. *Nici tu..., nici tu...* = nimic din ceea ce ar trebui sau te-ai aștepta să fie. 2. (La dativ, în formele *ție, îți, ți, -ți, -ți-)* *Nu ți-l dau*. ⇨ (Cu funcție de complement indirect, indicând posesiunea) *Tacă-ți gura!* ⇨ (Cu funcție atributivă, indicând posesiunea) *Ai să-ți vezi mama*. ⇨ (Impersonal) *Ți-ai găsit!* ⇨ (Cu valoare de dativ etc) *Ți le spunea toate pe de rost*. 3. (La acuzativ, în formele *te, -te, te-)* *Am de gând să te mărit*. ⇨ (Întră în componența unor verbe la diateza reflexivă) *Unde te trezești?* ⇨ (Impersonal) *la te uită la el!* ⇨ (Precedat de prepoziții, în forma *tine*) *Am în tine toată nădejdea*. 4. (La vocativ) *Tu, cel care privești încoace!* 5. (Urmat de „unul”, „una”, la diferite cazuri, exprimă ideea de izolare) *Tu unul nu știi*. [Dat. *ție, îți, ți, -ți, -ți*; acuz. *tine, te, -te, te-*] — Lat. **tu**.

TUARÉG, *-Ă*, *tuaregi*, -ge, s.m. și f. (La pl.) Numele unei populații cu puternice tradiții războinice, parțial nomadă, care locuiește în partea centrală a Saharei, în munții Ahaggar și în deșerturile de la nordul Nigerului; (și la sg.) persoană care face parte din această populație. [Pr.: *tu-a-*] — Din fr. **Touaregs**.

TUB, *tuburi*, s.n. 1. Piesă de formă cilindrică, din metal, sticlă, cauciuc etc., goală în interior, cu diametre și lungimi diferite, folosită de obicei pentru scurgeri, transporturi sau păstrare de lichide sau gaze. ♦ Sistem tehnic având o carcasă în formă de tub (1); *spec.* corp tubular în care se introduc unele conducte electrice în clădiri. ⇨ *Tub electronic* = dispozitiv sau aparat constituit dintr-un recipient etanș (de sticlă sau de metal), vidat sau cu gaz rarefiat, și echipat cu doi sau mai mulți electrozi, între care se stabilesc curenți electrice. ♦ (La unele instrumente muzicale) Țeavă care produce sunete de diferite tonalități (în funcție de lungimea și diametrul piesei respective) când trece un curent de aer prin ea. ♦ Înveliș cilindric din metal sau din carton, în care se află explozibilul și proiectilul unei arme de foc. ♦Recipient subțire din metal, în care se țin diferite paste alimentare sau preparate cosmetice și medicale. 2. Canal natural care intră în componența unor aparate sau organe animale și vegetale și prin care circulă hrană, aer etc. ⇨ *Tub fonator* = organ (în formă de canal) cu care se realizează sunetele în vorbire, mărginit în partea posterioară de laringe și în partea anterioară de buze și de nări. — Din fr. **tube**, lat. **tubus**.

TUBĂ, *tubez*, vb. I. Tranz. A consolida pereții unei guri de sondă prin introducerea unei coloane de tuburi în interiorul ei. — Din fr. **tuber**.

TUBĂJ, *tubaje*, s.n. (Med.) Metodă de examen clinic care constă în introducerea unui tub de cauciuc sau metalic în stomac sau în duoden pentru extragerea și analiza sucurilor respective. ⇨ *Tubaj laringian* = introducerea unui tub metalic în laringe în caz de asfizie. — Din fr. **tubage**.

TUBĂRE, *tubări*, s.f. Operație de introducere a unei coloane de tuburi de oțel în gaura unei sonde, pentru consolidarea pereților acesteia. — Din **tub**.

TUBĂ, *tube*, s.f. Instrument muzical de suflat din alamă, cu registru grav, format dintr-un pavilion larg, un tub răsucit și un mecanism de pistoane. — Din fr., lat. **tuba**.

TUBERCUL, *tuberculi*, s.m. 1. Tulpină subterană, scurtă și îngroșată, care înmagazinează substanțele de rezervă ale unor plante. 2. (Anat.) Denumire pentru diferite proeminente aflate pe vase, cartilaje, piele, organe etc. 3. (Med.) Mică tumoră apărută în grosimea pielii sau în orice alt țesut. [Pl. și: (n.) *tubercule*. — Var.: **tuberculă** s.f.] — Din fr. **tubercule**, lat. **tuberculum**.

TUBERCULĂT, *-Ă*, *tuberculați*, -te, adj. (Despre plante) Cu tuberculi. ♦ (Despre unele organe) Acoperit cu mici tuberculi sau proeminente. — Din fr. **tuberculé**.

TUBERCULĂ s.f. v. **tubercul**.

TUBERCULINĂ, *tuberculine*, s.f. Produs biologic obținut din culturile pe medii lichide ale bacilului tuberculozei, folosit pentru a diagnostica (și a trata) tuberculoza. — Din fr. **tuberculine**.

TUBERCULIZĂ, *tuberculizez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) îmbolnăvi de tuberculoză. — Din fr. **tuberculiser**.

TUBERCULÓS, *-OĂȘĂ*, *tuberculoși*, -oase, adj., s.m. și f. Bolnav de tuberculoză. — Din fr. **tuberculeux**.

TUBERCULOSTATIC, *-Ă*, *tuberculostatici*, -ce, adj., s.n. (Substanță) care împiedică înmulțirea bacilului tuberculozei. — Din fr. **tuberculostatique**.

TUBERCULÓZĂ, *tuberculoze*, s.f. Boală infecțioasă și contagioasă produsă de localizarea bacilului Koch la plămâni, la intestine, la oase etc. care poate provoca distrugerea țesutului, supurații etc.; boală seacă. — Din fr. **tuberculose**.

TUBERÓZĂ, *tuberoze*, s.f. (Bot.) Chiparoasă. — Din fr. **tubéreuse**.

TUBEROSITĂTE, *tuberosități*, s.f. Proeminență osoasă pe care sunt fixați mușchii și ligamentele. — Din fr. **tubérosité**.

TUBIFORM, *-Ă*, *tubiformi*, -e, adj. Care are forma unui tub. — Din fr. **tubiforme**.

TŪBING, *tubinguri*, s.n. Țeavă din coloana de extracție de la sondele petroliere. — Din germ. **Tubbing**.

TUBULĂR, *-Ă*, *tubulari*, -e, adj. Care este în formă de tub. ♦ Care este prevăzut cu tuburi. — Din fr. **tubulaire**.

TUBULATŪRĂ, *tubulaturi*, s.f. Ansamblu de țevi care comunică între ele sau care fac parte dintr-un sistem tehnic. — Din it. **tubulatura**.

TUBULÉT, *tubulețe*, s.n. Tubușor. — Tub + suf. -uleț.

TUBULŪRĂ, *tubuluri*, s.f. Bucată scurtă de țeavă îmbinată etanș cu peretele unui recipient sau al unei conducte pentru a realiza un record sau pentru a permite scurgerea fluidului din recipient sau din conductă. — Din fr. **tubulure**.

TUBUȘOR, *tubușoare*, s.n. Diminutiv al lui *tub*; tubuleț. — Tub + suf. -ușor.

TUCĂN, *tucani*, s.m. Gen de păsări cățăraătoare din regiunile tropicale ale Americii de Sud, cu ciocul mare și puternic și cu penajul viu colorat (*Rhamphastos*); pasăre din acest gen. — Din it. **tucano**.

TUCERIE, *tucerii*, s.f. Turnătorie de fontă. — Tuci + suf. -ărie.

TUCI, (2), *tuciri*, s.n. 1. Fontă. 2. Ceauș, vas (de fontă). — Din tc. **tuc** (lit. *tunç*).

TUCIURIU, *-IE*, *tuciurii*, adj. (Care are pielea) de culoare închisă (ca tuciul); negricios, brunet, oacheș. — Tuci + suf. -uriu.

TUDESC, *-Ă*, *tudești*, adj. (Înv.) German. — Din fr. **tudesque**.

TUF, *tufuri*, s.n. Rocă sedimentară poroasă. ⇨ *Tuf vulcanic* = rocă formată prin acumularea și consolidarea cenușii, nisipului etc. provenite din erupțiile vulcanice. *Tuf calcaros* = rocă sedimentară formată prin depunerea bicarbonatului de calciu din apele calcaroase. — Din fr. **tuf**.

TUFAN, *tufani*, s.m. 1. Specie de stejar (*Quercus pubescens*). 2. Tufar. 3. (Pop.) Ciomag, băta. — Tufă + suf. -an.

TUFĂR, *tufari*, s.m. Arbore cu ramuri dese crescute de la rădăcină, ca o tufă; tufan (2). — Tufă + suf. -ar.

TUFĂ, *tufe*, s.f. 1. Nume generic dat plantelor lemnoase (arbuști), cu ramuri dese care pornesc direct de la rădăcină; grup de flori, de lăstari sau de plante erbacee cu rădăcină comună. ⇨ Expr. (Fam.) *Tufă (de Venetia)* = nimic, deloc. *Tufă-n pungă* sau *tufă-n buzunar* = a) nimic; b) om fără bani. ♦ Fig. Păr mult și des; clăie. 2. (Rar) Ramură, creangă înverzită. ♦ (Reg.) Bătă, ciomag. — Lat. **tufa**.

TUFĂNICĂ, *tufănele*, s.f. Specie de crizantemă cu flori mici; dumitriță. [Pl. și: *tufănică*] — Tufan + suf. -ică.

TUFĂRIE, *tufării*, s.f. Tufiș; hățiș. — Tufă + suf. -ărie.

TUFĂRIȘ, *tufărișuri*, s.n. Tufiș — Tufar + suf. -iș.

TUFECCI s.m. v. **tufecciu**.

TUFECCIU, *tufecții*, s.m. Soldat mercenar din garda domnească, în timpul domniilor fanariote. [Var.: **tufecci** s.m.] — Din tc. **tüfekçi**.

TUFIȘ, *tufișuri*, s.n. Desiș de tufe sau de arbuști; mulțime de copaci tineri, stufoși; tufăriș, tufărie. — Tufă + suf. -iș.

TUIȘOARĂ, *tuișoare*, s.f. Diminutiv al lui *tufă*. — Tufă + suf. -ișoară.

TUFÎT, *tufite*, s.n. Rocă sedimentară alcătuită din material detritic mărunț și cenușă vulcanică. — Din fr. **tuffite**, germ. **Tuffit**.

TUFLI, *tuflesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A pune pe cap o căciulă, o pălărie etc. cu o mișcare rapidă și la întâmplare. — Et. nec.

TUFOS, **-OĂȘĂ**, *tufoși*, *-oase*, adj. Stufos. — **Tufă** + suf. *-os*. Cf. fr. *touffu*.

TUI, *tuiuri*, s.n. (În Evul Mediu) Steag turcesc alcătuit dintr-o lance cu Semiluna (sau cu o măciucă de metal) în vârf, cu două sau cu trei cozi albe de cal împletite prinse de ea, care constituia un semn distinctiv al puterii și rangului unor înalți demnitari din Imperiu Otoman și din țările vasale lui. — Din tc. **tuğ**.

TÛIA, *tuia*, s.f. (Bot.) Arborele-vieții. — Din fr. **thuya**.

TÛIEȘ, **-Ă**, *tuiieși*, *-e*, adj. (Reg.) Țicnit, smintit; zăpăcit. — Cf. *te lui*.

TUIÓR, *tuioare*, s.n. Remorcher care se deplasează de-a lungul unui lanț sau al unui cablu întins pe fundul apei. — Din fr. **toueur**.

TUL, *tuluri*, s.n. Țesătură de mătase, de bumbac sau din fire sintetice foarte fină și străvezie, alcătuită din ochiuri rotunde sau poligonale. [Pr.: *túl*] — Din fr. **tulle**.

TÛLAI interj. (Reg.) Exclamație care exprimă spaimă, mânie etc.; valeu! vail ajutor! — Cf. magh. *tolvaj* „tâlhar”.

TULAREMIE s.f. Boală infecțioasă și contagioasă a animalelor rozătoare, produsă de o bacterie și transmisibilă animalelor domestice și oamenilor, manifestată prin febră, frisoane, vărsături etc. — Din fr. **tularémie**.

TULBURĂ, *tulbur*, vb. I. 1. Tranz. A face ca un lichid să devină tulbure, să se umple de impurități. ⇨ Refl. *Vinul s-a tulburat*. ◆ Refl. (Despre cer) A se acoperi de nori, a se întuneca; (despre vreme) a se posomorî, a se strica. 2. Tranz. și refl. A face să-și piardă sau a-și pierde limpezimea, transparența, claritatea. 3. Refl. și tranz. Fig. A-și pierde sau a face să-și piardă liniștea; a (se) emoționa, a (se) îngrijora, a (se) neliniști. ◆ A (se) supăra foarte tare; a (se) mânîa. ◆ A-și pierde sau a face să-și piardă judecata limpede, normală; a (se) întuneca. 4. Tranz. Fig. A incomoda, a stingheri, a deranja, a stânjeni. [Var.: **turburá** vb. I] — Lat. **turbulare** (< *turbare*).

TULBURĂRE, *tulburări*, s.f. Acțiunea de a (se) tulbura și rezultatul ei. 1. Pierdere a limpezimii, a transparenței unui lichid (din cauza impurităților).

2. Învolverare a unei ape, a atmosferei etc.; *fig.* neastâmpăr. 3. Fig. Neliniște sufletească, îngrijorare, frământare, emoție. ◆ Mânie, furie. 4. Fig. Tumult, dezordine, răzvrătire, răscoală. 5. Fig. Dereglare a funcției unui organ anatomic, a unei facultăți fizice sau psihice. [Var.: **turburáre** s.f.] — V. **tulbura**. **TULBURĂT**, **-Ă**, *tulburat* *-te*, adj. 1. (Despre lichide) Lipsit de transparență, de limpezime, amestecat cu impurități. ◆ (Despre ape) Zbuciumat, agitat, învolverat. ◆ (Despre cer) Înnorat, cețos, posomorât. 2. Fig. (Despre oameni și despre manifestările lor) Neliniștit, zăpăcit, zbuciumat, agitat. ◆ Mănos, furios. ◆ (Despre funcția unor organe sau facultăți fizice ori psihice) Care și-a pierdut echilibrul normal, care s-a dereglat. [Var.: **turburát**, **-ă** adj.] — V. **tulbura**.

TULBURĂTOR, **-OARE**, *tulburători*, *-oare*, adj. (Adesea substantivat) Care tulbură; *spec.* care neliniștește, emoționează, dă prilej de meditație. [Var.: **turburátór**, **-oare** adj.] — **Tulbura** + suf. *-ător*.

TÛLBURE, *tulburi*, adj. 1. (Despre lichide) Lipsit de transparență, de limpezime; amestecat cu impurități. ◆ (Despre ape) Agitat, învolverat. ◆ (Despre cer, vreme) Acoperit cu nori, întunecat, posomorât. ◆ Fig. Difuz, neclar. *Lumină tulbure*. ◆ Fig. Greu de înțeles, confuz, incurcat. 2. (Despre ochi, privire) Lipsit de claritate; împăienjenit. 3. Fig. (Despre situații sociale, politice) Neliniștit, nesigur, agitat, frământat. ◆ (Despre stări psihice) Neliniștit, frământat, zbuciumat. [Var.: **túrbusse** adj.] — Lat. **turbulus** (= *turbidus*).

TULBUREALĂ, *tulbureali*, s.f. (Rar) Faptul de a fi tulbure; starea, însușirea a ceea ce este tulbure; (concr.) lichid tulbure sau parte tulbure, impură a unui lichid. [Var.: **turbureálă** s.f.] — **Tulbure** + suf. *-eală*.

TULBURÉL, **-EĂ**, *tulburei*, *-ele*, adj., s.n. 1. Adj. Diminutiv al lui *tulbure*. 2. S.n., adj. (Vin nou) care nu s-a limpezit încă. [Var.: **turburél**, **-eá**, adj., s.n.] — **Tulbure** + suf. *-el*.

TULBURIU, **-ÍE**, *tulburii*, adj. (Rar) Cam tulbure. [Var.: **turburíu**, **-íe** adj.] — **Tulbure** + suf. *-iu*.

TULBURÓS, **-OĂȘĂ**, *tulbuoși*, *-oase*, adj. (Rar; despre apă) Tulbure. ◆ (Despre vreme) Cețos, posomorât, mohorât. [Var.: **turburós**, **-oásă** adj.] — **Tulbure** + suf. *-os*.

TULCEÁN, **-Ă**, *tulceni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau județul Tulcea. 2. Adj. Care aparține municipiului sau județului Tulcea ori tulcenilor (1), referitor la municipiul sau județul Tulcea ori la tulceni. — **Tulcea** (n. pr.) + suf. *-ean*.

TULCEANCĂ, *tulcence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Tulcea. — **Tulcean** + suf. *-că*.

TULÉI, *tuleie*, s.n. 1. Cotor al penelor nedezvoltate de pasăre; puf care acoperă corpul puilor de pasăre. 2. Fir de mustață sau de barbă care abia a crescut (la tineri). — Cf. sb. *tulaj*, ucr. *tulij*.

TULÉU, *tulei*, s.m. 1. Tulpina unor plante (mai ales a porumbului); partea rămasă din tulpină a unor plante după recoltare. 2. Soi de prun cu coroana

piramidală, cu fructul mare, de formă ovoidă alungită, de culoare vânătă. [Pl. și: (n.) *tuleie*] — Cf. *știulete*.

TULI, *tulesc*, vb. IV. Tranz. (Pop. și fam.; în expr.) A o tui (*la sau de fugă sau la sănătoasa*) = a fugi (repede și pe furis), a o șterge. *Tule-ol* sau *tulea!* = pleacă imediat (și repede)! fugi! șterge-ol înținde-ol! [Imper. și: *tule, tulea!*] — Din bg. **tuľja**, sb. **tuľit**.

TULICHINĂ, *tulichine*, s.f. Mic arbust veninos cu frunze lanceolate, cu flori trandafirii, rar albe, cu fructe roșii de forma boabelor de mazăre (*Daphne mezereum*). — Et. nec.

TULIPĂ, *tulipe*, s.f. (Bot.; rar) Lalea. — Din fr. **tulipe**.

TÛLIU s.n. Element chimic din grupul pământurilor rare. — Din fr. **thulium**. **TÛLNIC**, *tulnice*, s.n. Vechi instrument muzical popular de suflat, asemănător cu buciulul, folosit în Munții Apuseni; *p. gener.* buciulul. — Et. nec.

TULNICĂȘ, **-Ă**, *tulnicăși*, *-e*, s.m. și f. Persoană care cântă din tulnic; *p. gener.* buciumaș. — **Tulnic** + suf. *-aș*.

TULNICĂREASĂ, *tulnicărese*, s.f. (Reg.) Femeie care cântă din tulnic. — De la **tulnic**.

TULPÂN, *tulpâne*, s.n. 1. Pânză (de bumbac, de lână, de mătase) cu țesătura foarte subțire și străvezie; muselină. 2. Basma în trei colțuri cu care femeile (de la țară) își acoperă capul. — Din ngr. **tulpáni**.

TULPÍNĂ, *tulpini*, s.f. 1. Parte a unui arbore cuprinsă între rădăcină și coroană, care susține ramurile, frunzele, florile și fructele și prin care trece seva la diverse părți ale plantei; trunchi; parte a unor plante erbacee din care pornesc ramurile și frunzele. 2. Temă a unui cuvânt. 3. Fig. Origine a unui popor, a unei familii, a unei persoane etc. — Cf. bg., sb. *turpina*.

TULT, *tulți*, s.m. Veche monedă turcească și austriacă de argint care a circulat și în Țările Române. — Din tc. **tult**.

TULUMBAGIU, *tulumbagii*, s.m. (Înv.) Pompier. — Din tc. **tulumbacki**.

TULUMBĂ, *tulumbe*, s.f. (Înv. și pop.) Furtun; pompă (de incendiu) care funcționează cu un furtun. — Din tc. **tulumba**.

TUMBAC s.n. v. **tombac**.

TÛMBĂ, *tumbe*, s.f. (Adesea fig.) Mișcare de rotire totală a corpului, cu capul înaintea; rostogolire peste cap. ⇨ Loc. adv. *De-a tumba* = peste cap, de-a rostogolul, de-a dura. ◆ (La pl.) Giumbușlucuri, ghidușii. — Din ngr. **túm̄ba**.

TUMBĂRÁU s.n. v. **tomberon**.

TUMBELÉCHI, *tumbelechiuri*, s.n. (Înv.) Tobă mică de aramă, de formă sferică, care făcea parte din instrumentele fanfarei turcești. — Din tc. **düm̄belek**.

TUMEFÁCȚIE, *tumefacții*, s.f. Umflătură patologică apărută într-o regiune a corpului, datorită unei infecții, unei tulburări circulatorii etc.; umflătură. — Din fr. **tuméfaction**.

TUMEFIÁ, pers. 3 *tumefiază*, vb. I. Refl. (Despre țesuturi) A-și mări volumul datorită unei tumefacții; a se umfla. [Pr.: *-fi-a*] — Din fr. **tuméfier**.

TUMEFIÁT, **-Ă**, *tumefiați*, *-te*, adj. (Despre țesuturi) Care are o tumefacție; umflat. [Pr.: *-fi-aț*] — V. **tumefia**.

TUMEFIERÁ, *tumefieri*, s.f. Faptul de a se tumefia. [Pr.: *-fi-e*] — V. **tumefia**.

TUMESCÉNT, **-Ă**, *tumescenți*, *-te*, adj. (Med.; despre țesuturi) Care se umflă. — Din fr. **tumescenc**.

TUMESCÉNTĂ, *tumescențe*, s.f. (Med.) Tumefacție. — Din fr. **tumescence**.

TUMOARE, *tumori*, s.f. Masă de țesut nou format care se dezvoltă într-un organism prin înmulțirea exagerată, patologică a unor celule. [Var.: **tumórá** s.f.] — Din fr. **tumeur**, lat. **tumor**, **-oris**.

TUMORÁL, **-Ă**, *tumoral*, *-e*, adj. Referitor la tumoare, de tumoare. — Din fr. **tumoral**.

TUMORÁ s.f. v. **tumoare**.

TÛMUL, *tumuli*, s.m. Movilă artificială, conică sau piramidală, din pământ sau din piatră, pe care unele popoare din Antichitate o înălțau deasupra mormintelor. [Var.: **túmulus** s.m.] — Din fr., lat. **tumulus**.

TUMULÁR, **-Ă**, *tumulari*, *-e*, adj. Care aparține unui tumul, privitor la un tumul; *p. ext.* de mormânt, funerar. — Din fr. **tumulaire**.

TUMÛLT, *tumulturi*, s.n. 1. Zgomot mare, larmă, zarvă, vacarm. ◆ Învolburare, curs repede, tălăzuire a unor ape. 2. Fig. Agitație, tulburare, zbucium sufletesc. — Din fr. **tumulte**, lat. **tumultus**.

TUMULTÓS, **-OĂȘĂ** adj. v. **tumultuos**.

TUMULTUÓS, **-OĂȘĂ**, *tumultuoși*, *-oase*, adj. 1. Plin de tumult, de agitație; gălăgios, zgomotos. ◆ (Despre ape) Învolburat, clocotitor. ◆ Fig. Însuflețit, înflăcărat; intens. 2. Care este în cantitate mare; abundant, bogat. [Pr.: *-tu-os*. — Var.: **tumultós**, **-oásă** adj.] — Din fr. **tumultueux**, lat. **tumultuosus**.

TÛMULUS s.m. v. **tumul**.

TUMURÛG, *tumurugi*, s.m. (Reg.) Bucată de lemn lungă, groasă, cilindrică (întrebuințată în construcții). — Din tc. **tomruk**.

TUN, *tunuri*, s.n. 1. Armă de artilerie care aruncă proiectile la distanță mare; *p. gener.* nume dat tuturor armelor de artilerie. ◊ Expr. *A scăpa ca din (gură de) tun*, se spune când cineva reușește să fugă (scăpând de o situație neplăcută). (*Poți să dai cu tunul*, se spune despre cineva care doarme adânc și nu se trezește ușor sau despre un loc unde nu se află nicio ființă vie. ◊ (Pus pe lângă un verb, îi intensifică acțiunea; pe lângă un adjectiv, îi dă valoare de superlativ; adverbial) *A înghețat tun. Sănătos tun.* 2. (În sintagma) *Tun electronic* = parte a unor tuburi electronice care produce un fascicul filiform de electroni cu aceeași viteză. 3. (Înv. și pop.) Tunet. — Lat. **tonus**.

TUNĂ, *tun*, vb. I. 1. Intrans. impers. A se produce un tunet; a se auzi tunetul. 2. Tranz. impers. (Reg.; în imprecății) A lovi pe cineva trăsnetul; a trăsni. 3. Intrans. (La pers. 3) A vui, a bubui. ◊ (Despre glas, cuvinte) A răsună puternic; (despre oameni) a vorbi cu glasul ridicat; a striga. ◊ Expr. *A tuna și a fulgera* = a fi foarte furios, a face scandal. 4. Intrans. (Înv.) A trage cu tunul sau cu alte arme de foc. — Lat. **tonare**.

TUNĂR, *tunari*, s.m. Militar care servește într-o unitate de artilerie; servant al unui tun; artilerist. ◊ Fig. Epitet dat unui sportiv care are un șut foarte puternic (și marchează multe goluri). — **Tun** + suf. *-ar*.

TUNĂTOR, -OĂRE, *tunători, -oare*, adj. Care tună, care bubuie (tare); puternic, răsunător. — **Tuna** + suf. *-ător*.

TUNDE, *tund*, vb. III 1. Tranz. și refl. A(-și) scurta, a(-și) rețea, a(-și) tăia părul, barba sau mustața. ◊ Tranz. A tăia lâna sau părul de pe corpul unui animal. ◊ Tranz. P. anal. A tăia în mod egal fibrele unei țesături, iarba, frunzele, crengile copacilor etc. 2. Tranz. (În ritualul Bisericii ortodoxe) A tăia părul de pe capul unui bărbat înainte de a-l călugări; *p. ext.* a călugări. 3. Tranz. (Fam.; în expr.) A o *tunde* = a fugi (pe furis), a dispărea, a o șterge. — Lat. **tondere**.

TUNDERE, *tunderi*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *tunde* și rezultatul ei. 2. Operație de finisare a țesăturilor cu ajutorul unor mașini speciale, pentru a le uniformiza și netezi. — V. **tunde**.

TUNDRĂ, *tundre*, s.f. Zonă de vegetație situată la nord de zona pădurilor, în apropierea zonei polare arctice, formată din mușchi, licheni, unele graminee, arbuști pitici, tușuri scunde etc. — Din fr. **toundra**, rus. **tundra**.

TUNEL, *tuneluri*, s.n. Galerie subterană care traversează un masiv muntos sau deluros sau trece pe sub nivelul solului, pe sub o apă etc., servind drept cale de comunicație. [Pl. și: *tunele*] — Din fr. **tunnel**.

TUNELIST, *tuneliști*, s.m. Muncitor specializat în construirea de tuneluri. — **Tunel** + suf. *-ist*.

TUNER, *tunere*, s.n. Radioreceptor de calitate, fără amplificator de putere, proiectat pentru a fi înglobat într-un sistem audio de înaltă fidelitate. [Pr.: *tiunăr*] — Din engl. **tuner**.

TUNET, *tunete*, s.n. 1. Zgomot puternic care însoțește o descărcare electrică atmosferică (fulger sau trăsnet). ◊ (Rare) Trăsnet. 2. Fig. Zgomot puternic, răsunător. — Lat. **tonitrum** (după *sunet*).

TUNGSTEN s.n. (Chim.) Wolfram. — Din fr. **tungstène**.

TUNICĂT, *tunicați*, adj. (Bot.; despre bulbi) Ale cărui frunze proteoaze se acoperă complet unele pe altele. — Din fr. **tuniqué**, lat. **tunicatus**.

TUNICĂ, *tunici*, s.f. 1. Haină bărbătească (de uniformă), de obicei încheiată până la gât și care se poartă peste cămașă. ◊ Haină asemănătoare cu tunica (1), purtată de femei. 2. Îmbrăcăminte (largă) purtată de unele popoare din Antichitate, lungă până la genunchi sau până la glezne. 3. Membrană fibroasă care învelește unele organe ale corpului. ◊ Membrană care acoperă corpul unor animale marine. ◊ (Bot.) Îneliș cărnos al unui bulb. — Din fr. **tuniqué**, lat. **tunica**.

TUNICIÉR, *tunicieri*, s.m. (La pl.) Încrângătură de animale marine cu corpul în formă de sac sau de butoi, acoperit cu o teacă formată dintr-o substanță celulozică (*Urochordata*); (și la sg.) animal din această încrângătură; urocordat. [Pr.: *-ci-er*] — Din fr. **tunicier**.

TUNISIÂN, *-Ă, tunisieni, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Tunisiei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Tunisiei sau tunisienilor (1), privitor la Tunisia ori la tunisieni. ◊ (Substantivat, f.) Limbă vorbită de tunisieni. [Pr.: *-si-an*] — Din fr. **tunisien**.

TUNOSCÓP, *tunoscoape*, s.n. (Tehn.) Indicator de acord la tuner. — Din engl. **tunoscop**.

TUNS¹, *tunsuri*, s.n. Faptul de a (se) *tunde*; tunsoare. — V. **tunde**.

TUNS², *-Ă, tunși, -se*, adj. (Despre păr, barbă, mustață, lână, iarbă etc.) Tăiat, scurtat, rețezat; (despre oameni sau unele animale) cu părul, barba, mustața, lâna tăiate, scurcate, rețezate. ◊ (Despre arbuști și arbori) Cu crengile rețezate (simetric). — V. **tunde**.

TUNSOARE, *tunsoari*, s.f. Tuns¹; fel de a (se) *tunde*; tunsură. — **Tuns²** + suf. *-oare*.

TUNSURĂ, *tunsuri*, s.f. (Rare) Tunsoare. — Din lat. **tonsura** (după *tuns²*).

TUPÉU s.n. Îndrăzneală, cutezanță care întrece limita cuvenită; obraznicie, impertinență. — Din fr. **toupet**.

TUPILĂ vb. I v. **pitula**.

TUPILĂRE s.f. v. **pitulare**.

TUR¹, *tururi*, s.n. 1. Mișcare circulară a unui corp în jurul unui ax sau al unui punct fix, efectuată până la revenirea în punctul de plecare; înconjur; (sport) distanță egală cu lungimea pistei, considerată de la punctul de plecare al sportivului; mișcare liniară pe un traseu, cu revenirea la punctul de plecare; tură¹ (2). ◊ *Tur-retur* sau *tur și retur* = dus și întors, plecare și sosire. *Tur de orizont* = observare succesivă, cu un instrument optic sau cu ochiul liber, a unei regiuni, a unei porțiuni de teren etc., de obicei cu scopul de a întocmi un plan, o schiță etc.; *fig.* privire de ansamblu asupra unei probleme. ◊ Expr. *A trage primul tur de manivelă* = a începe turnarea unui film. 2. Plimbare scurtă pe un anumit traseu; raită. ◊ Acțiune, inițiativă, întreprindere care cere efort, perseverență, îndemănare. *Un tur de forță*. 3. Parte dintr-o competiție sportivă organizată după anumite norme, constând dintr-un șir de etape, care reprezintă prima jumătate din totalul etapelor. ◊ Întrecere sportivă, mai ales de ciclism, în cursul căreia se parcurge un circuit pe distanță lungă, cu scurte opriri. 4. (La jocul de cărți) Ciclu de jocuri în care fiecare partener distribuie, pe rând, cărțile. [Pl. și: *tur*] — Din fr. **tour**.

TUR², *tururi*, s.n. (Fam.) Parte a pantalonilor care acoperă regiunea dorsală a corpului; *p. ext.* partea dorsală a corpului omenesc. — Din sb. **tur**.

TURĂ, *turale*, s.f. (Înv.) Monogramă a sultanului otoman, care se aplica pe acte și pe monede, pentru a le autentifica; *p. gener.* emblemă sau efגיע. ◊ *Față monedei* pe care se află o emblemă. — Din tc. **tura**.

TURAN, -Ă, turani, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) de origine turcă sau uralo-altaică. — De la n. pr. **Turan**.

TURĂNIC, -Ă, turanici, -ce, adj. Care aparține popoarelor turce și uralo-altaice, privitor la aceste popoare. — **Turan** (n. pr.) + suf. *-ic*. Cf. fr. **touranien**.

TURĂȚIE, *turații*, s.f. Mișcare circulară a unei piese în jurul unui ax; rotație. ◊ Număr de rotații efectuate de un corp rotitor într-o unitate de timp. — **Tur¹** + suf. *-ație* (după *rotație*).

TURĂ-VURĂ interj. Cuvânt care indică o vorbărie lungă și fără rost, o discuție inutilă. ◊ Expr. (Substantivat) *Ce mai tura-vura?* = ce mai atâta vorbă degeaba? — Onomatopee.

TURĂ¹, *ture*, s.f. 1. Totalitatea salariilor care lucrează în același timp și după același program într-o întreprindere sau instituție în care se lucrează cu mai multe schimburi; schimb. ◊ Intervalul de timp cât lucrează o tură¹ (1). 2. (Rare) Tură¹ (1). 3. (Înv. și reg.) Rișcă. — Din fr. **tour**.

TURĂ², *ture*, s.f. Piesă, în formă de turn, la jocul de șah, care se deplasează numai în linie dreaptă; turn (2). — Din fr. **tour**.

TURBĂ, *turbez*, vb. I. Intrans. 1. A se îmbolnăvi de turbare. 2. Fig. A se mânia, a se înfuria peste măsură. [Prez. ind. și: (pop.) *turb*] — Lat. **turbare**.

TURBĂN, *turbane*, s.n. Acoperământ pentru cap format dintr-o bandă lungă de stofă, de mătase sau de pânză, de obicei albă, pe care o poartă bărbații din unele țări orientale înfășurată de mai multe ori în jurul capului. ◊ Acoperământ pentru cap format dintr-o bandă din diverse materiale textile, pe care femeile și-o înfășoară în jurul capului, în loc de pălărie. [Pl. și: *turbanuri*] — Din fr. **turban**, germ. **Turban**.

TURBĂRE, *turbări*, s.f. 1. Boală infectocontagioasă comună omului și animalelor, provocată de un virus, caracterizată prin accese nervoase violente, stări de agitație, urmate de paralizie și apoi de moarte; rabie, turbăciune, turbă². 2. Fig. Mânie, furie nestăpănită; înverșunare, turbăciune. ◊ (Pop.) *Turbare de cap* = zăpăceală, confuzie. ◊ Intensitate; violență. *Vântul bate cu turbare*. — V. **turba**.

TURBĂT, -Ă, turbați, -te, adj. 1. Bolnav de turbare. 2. Fig. Furios, violent, sălbatic; nebun (de durere, de spaimă etc.). ◊ Care are o mare intensitate, violență; foarte mult; extraordinar, grozav. — V. **turba**.

TURBĂ¹, *turbe*, s.f. Varietate de cărbune inferior, format prin carbonizarea parțială a unor resturi de plante de mlaștină și folosit mai ales drept combustibil. — Din fr. **tourbe**.

TURBĂ², *turbe*, s.f. (Pop.) Turbare (1). ◊ (Rare) Epitet injurios dat unei persoane. — Din **turba** (derivat regresiv).

TURBĂCIUNE, *turbăciuni*, s.f. (Înv.) Turbare. — **Turba** + suf. *-ăciune*.

TURBĂRIE, *turbării*, s.f. Regiune (mlăștinoasă) bogată în turbă¹. — **Turbă¹** + suf. *-ărie*.

TURBIDIMÉTRU, *turbidimetre*, s.n. (Fiz.) Aparat folosit pentru măsurarea turbidității suspensiilor prin compararea subiectivă a transparenței mediului analizat cu aceea a unei probe etalonate; tolimetru. — Din fr. **turbidimètre**.

TURBIDITĂTE s.f. 1. Concentrație de particule solide în suspensie în apa râurilor și lacurilor. 2. Proprietate a unui mediu dispers de a împrăști lumina incidentă. — Din fr. **turbidité**.

TURBÍNĂ, *turbine*, s.f. Motor alcătuit dintr-un rotor (solidarizat cu un arbore) și dintr-un stator, care transformă energia potențială a unui fluid în energie mecanică de corp solid. — Din fr. **turbine**.

TURBINCĂ, *turbinci*, s.f. (Inv.) Sac soldătesc pentru merinde. — Din ucr. *torbynka*.

TURBIÓN, *turbioane*, s.n. (Rar) Vârtej (de apă sau de aer). [Pr.: -bi-on] — Din fr. *tourbillon*.

TURBIONĂR, -Ă, *turbionari*, -e, adj. (Fiz.; despre mișcarea unui fluid) Turbulent (2). [Pr.: -bi-o-] — Din fr. *tourbillonnaire*.

TURBOAGREGĂT, *turboagregate*, s.n. Agregat acționat de o turbină. [Pr.: -bo-a-] — Turb[ină] + **agregat**.

TURBOALTERNĂTOR, *turboalternatoare*, s.n. Turbogenerator de curent alternativ. [Pr.: -bo-al-] — Din fr. **turbo-alternateur**.

TURBOBŪR, *turbobururi*, s.n. (Min.) Turbofor. — Din rus. **turbobur**.

TURBOCAROTIERĂ, *turbocarotiere*, s.f. Carotieră de construcție specială, care poate lucra la turații înalte caracteristice forajului cu turbina. [Pr.: -ti-e-] — Din fr. **turbocarotière**.

TURBOCOMPRESOR, *turbocompressoare*, s.n. Compresor format dintr-un stator și dintr-un rotor cu palete, folosit la comprimarea gazelor. — Din fr. **turbocompresseur**.

TURBODETENTŌR, *turbodetentoare*, s.n. Turbină de mare turație utilizată pentru lichefierea gazelor prin reducerea temperaturii sau presiunii. — Din rus. **turbodetentor**.

TURBOFORĂ, *turbofoare*, s.n. Turbină folosită la forarea unei sonde; turbobur. — Din fr. **turbophore**.

TURBOFORAJ, *turboforaje*, s.n. (Min.) Forare cu ajutorul turboforului. — Din fr. **turboforage**.

TURBOGENERĂTOR, *turbogeneratoare*, s.n. Generator electric de mare putere, acționat de o turbină cu aburi. — Din germ. **Turbogenerator**.

TURBOPŌMPĂ, *turbopompe*, s.f. Agregat alcătuit dintr-o pompă (în general cu rotor) și o turbină care o antrenează, folosit la pompare. — Din fr. **turbopompe**.

TURBOPROPULSŌR, *turbopropulsoare*, s.n. Motor termic de avion asemănător cu turboreactorul, dar la care forța de propulsie se realizează și prin intermediul elicei. — Din fr. **turbopropulseur**.

TURBOREACTŌR, *turboreactoare*, s.n. Reactor echipat cu un compresor care comprimă (cu ajutorul unei turbine) aerul atmosferic și îl trimite sub presiune în camera de ardere, folosit la propulsia unui avion de mare viteză. [Pr.: -re-ac-] — Din fr. **turboréacteur**.

TURBŌS, -OĂSĂ, *turboși, -oase*, adj. (Despre terenuri, locuri) Cu turbă¹. — Turbă¹ + suf. -os.

TURBOSÉTER, *turbosetere*, s.n. (Text.) Dispozitiv al mașinii de filat pentru amestecarea fibrelor scurte de proveniență diferită, în scopul vopsirii uniforme. — Din engl. **turboseter**.

TURBOSTĂPLER, *turbostaplere*, s.n. Dispozitiv de întindere și rupere în fire scurte, de lungimea celor de lână și bumbac, a firului continuu debitat de mașina de filat fibre sintetice. — Din engl. **turbostapler**.

TURBOSTATOREACTŌR, *turbostatoreactoare*, s.n. Motor cu reacție rezultat din combinația unui statorreactor și a unui turboreactor în vederea atingerii unor viteze de zbor de ordinul machilor. [Pr.: -re-ac-] — Din fr. **turbostatoréacteur**.

TURBOSUFLĂNTĂ, *turbosufflante*, s.f. Sufiantă cu rotor. — Din fr. **turbo-soufflante**.

TURBOTRÉN, *turbotrenuri*, s.n. Tren foarte rapid acționat de motoare cu turbină. — Din engl., fr. **turbotrain**.

TURBOVENTILĂTOR, *turboventilatoare*, s.n. Agregat alcătuit dintr-un ventilator și o turbină care îl antrenează, folosit pentru realizarea tirajului forțat la locomotiva cu aburi. — Din fr. **turboventilateur**.

TURBULÉNT, -Ă, *turbulenți, -te*, adj. **1.** Care face gălăgie; care produce dezordine. **2.** (Fiz.; despre fluide) Care prezintă în masa lui vârtejuri, agitație. — Din fr. **turbulent**, lat. **turbulentus**.

TURBULÉNTĂ, *turbulențe*, s.f. **1.** Gălăgie, zgomot; dezordine; nesupunere, revoltă. **2.** (Fiz.) Stare a unui fluid în masa căruia există vârtejuri. — Din fr. **turbulence**, lat. **turbulentia**.

TURBURĂ vb. I v. **tulbura**.

TURBURĂRE s.f. v. **tulburare**.

TURBURĂT, -Ă adj. v. **tulburat**.

TURBURĂTOR, -OARE adj. v. **tulburător**.

TŪRBURE adj. v. **tulbure**.

TURBUREĂLĂ s.f. v. **tulbureală**.

TURBURÉL, -EĂ adj., s.n. v. **tulburel**.

TURBURŪ, -IE adj. v. **tulburii**.

TURBURŌS, -OĂSĂ adj. v. **tulburos**.

TURC, -Ă, turci, -ce, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană care face parte din populația Turciei sau este originară de acolo. < Expr. *Cum e turcul și pistolul = cum e omul, așa sunt și faptele lui, prietenii lui. Doar nu dau (sau vin) turcii*, se spune spre a modera graba neîntemeiată a cuiva. *A fi turc (sau ca turcul) = a fi foarte*

încăpățânat, a nu vrea să înțeleagă, a nu ține seama de nimic. *Turcul plătește*, se spune despre cineva care este sililit să plătească, vrând-nevrând, paguba sau cheltuiala făcută de alții. < P. ext. Persoană de religie mahomedană. **2.** Adj. Care aparține Turciei sau turcilor (1), privitor la Turcia sau la turci; turcesc. < (Substantivat, f.) Limba vorbită de turci (1). — Din tc. **türk**.

TURCA s.f. art. (Pop.) Capră (3), brezaie (1). — Et. nec.

TURCÉSC, -EĂSCĂ, *turcești*, adj. Care aparține Turciei sau populației ei, privitor la Turcia sau la populația ei; turc (2). < *Cafea turcească = băutură preparată dintr-o pulbere fină obținută din boabe de cafea prăjite și măcinate, fiartă în apă cu adaos de zahăr.* < Expr. *(A fi) ca o (sau cu obraz de) babă turcească*, se spune despre bărbații spâni și cu zbărcituri pe față. — **Turc** + suf. -esc.

TURCÉȘTE adv. Ca turcii, în felul turcilor; în limba turcă. < Expr. *A sta (sau a șede) turcește = a sta jos cu picioarele încrucișate sub corp, ca orientalii. A vorbi (sau a grăi, a bolborosi) turcește = a vorbi o limbă neînțeleasă; a rosti cuvintele neclar, încât nu este înțeles.* — **Turc** + suf. -ește.

TURCHEȘTÂN, *turchestani*, s.m. Varietate de pepene galben mic, rotund, cu miezul dulce și parfumat. < (Adjectival) *Pepene turchestan*. — De la n.pr. **Turkestan**.

TURCHIN, -Ă, *turchini*, -e, adj., s.f. (Rar) **1.** Adj. De culoare albastru închis. **2.** S.f. Varietate de turcoază. — Din fr. **turquin**.

TURCŪ, turcesc, vb. IV. Refl. și tranz. A (se) asimila cu populația turcă (și cu religia mahomedană). < Refl. (Fam.) A se îmbăta. — Din **turc**.

TŪRCIC, -Ă, *turcici, -ce*, adj. (În sintagma *Limbă turcică =* (la pl.) grupă de limbi din ramura de vest a familiei altaice, probabil înrudite cu limbile mongolice și tunguse, vorbite pe un teritoriu aflat între sud-estul Europei, Siberia și China; (și la sg.) fiecare dintre limbile care aparțin acestei familii. < (Despre populații, popoare) Care aparține familiei de limbi mai sus definite. — **Turc** + suf. -ic.

TURCŪME s.f. Mulțime de turci; totalitatea turcilor. — **Turc** + suf. -ime.

TURCŪRE s.f. Acțiunea de a (se) turci. — V. **turci**.

TURCŪSM, turcisme, s.n. Element lexical (sau de limbă) împrumutat (fără necesitate și fără a se fi asimilat) din limba turcă. — **Turc** + suf. -ism.

TURCŪT, -Ă, *turciți, -te*, adj. Care a adoptat limba, obiceiurile și, în special, religia turcilor. — V. **turci**.

TURCOĂICĂ, *turcoalice*, s.f. Femeie care face parte din populația Turciei sau este originară de acolo. — **Turc** + suf. -oaică.

TURCOĂZ adj. invar., s.n. **1.** Adj. De culoare albastră-verzuie (ca peruzeaua). **2.** S.n. Culoare albastră-verzuie (ca peruzeaua). — Din fr. **turquoise**.

TURCOĂZĂ, *turcoaze*, s.f. Peruzea. — Din fr. **turquoise**.

TURCOFIL, -Ă, *turcofilii, -e*, s.m. și f. Persoană care manifestă simpatie pentru poporul turc, pentru cultura și civilizația turcă. — Din fr. **turcophile**.

TURCOLOG, *turcologi*, s.m. Specialist în turcologie. — Din germ. **Turkologe**.

TURCOLOGIE s.f. Disciplină care studiază limba, cultura și civilizația turcă. — Din germ. **Turkologie**.

TURCOLÉŪT, turculeți, s.m. Diminutiv al lui **turc**. — **Turc** + suf. -uleț.

TURDEÂN, -Ă, *turdeni, -e*, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Turda. **2.** Adj. Care aparține municipiului Turda sau turdenilor (1), referitor la Turda ori la turdeni. — **Turda** (n. pr.) + suf. -ean.

TURDEĂNCĂ, *turdence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Turda. — **Turdean** + suf. -că.

TUREĂC s.n. v. **tureatăc**.

TUREĂTCĂ, *tureți*, s.f. **1.** Carâmb (la cizmă). **2.** (Înv. și reg.) Un fel de ciorap fără talpă, făcut din dimie sau din postav, care îmbracă piciorul de la gleznă până la genunchi. [Var.: **tureac** s.n.] — Et. nec.

TURÉLĂ, *turele*, s.f. Locaș blindat (în formă de cupolă) care se poate roti în jurul unui ax și care adăpostește tunurile la tancuri, vapoare, avioane, cazemate etc. — Din fr. **turelle**.

TURF, *turfuri*, s.n. (Livr.) Hipodrom; p. ext. cursă de cai. — Din fr. **turf**.

TURFŪST, turfști, s.m. (Livr.) Persoană care frecventează cursele de cai (și care face pariuri). — Din fr. **turfiste**.

TURGESCÉNT, -Ă, *turgescenți, -te*, adj. (Med.) Umflat. — Din fr. **turgescent**.

TURGESCÉNTĂ s.f. **1.** (Med.) Umflare locală a unui țesut, datorită acumulării de lichide. **2.** (Bot.) Umflare a celulei vegetale, datorită apei care a pătruns în interiorul ei. — Din fr. **turgescence**.

TURICÉL, turiceii, s.m. Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu frunzele bazale dispuse în rozetă și acoperite cu peri, cu flori mici, albe sau gălbui (*Turritis glabra*). — Et. nec.

TURISM, (2) turisme, s.n. **1.** Totalitatea relațiilor și fenomenelor care rezultă din deplasarea și sejurul persoanelor în afara locului lor de reședință (ca petrecerea vacanței sau concediului de odihnă, participarea la diferite manifestări etc.). **2.** Autoturism. — Din fr. **tourisme**, it. **turismo**.

TURIST, -Ă, *turiști*, -ste, s.m. și f. Persoană care practică turismul (1). — Din fr. *touriste*, it. *turista*.

TURISTIC, -Ă, *turistici*, -ce, adj. Care aparține turismului (1), privitor la turism. — Din fr. *touristico*, it. *turistico*.

TURIȚĂ, *turițe*, s.f. Plantă erbacee cu tulpina în patru muchii, cu flori albe sau verzi și cu fructe acoperite cu peri curbați la vârf, care se agață de hainele oamenilor, de lâna oilor etc. (*Galium aparine*). ⇨ Compus: *turiță-mare* = plantă erbacee cu frunze păroase pe fața inferioară și cu foliole dințate, cu flori galbene-aurii grupate în formă de ciorchine și cu fructe cu ghimpi mici la bază; scai-mărunt (*Agrimonia eupatoria*). — Din sb. *turica*.

TURKMEN, -Ă, *turkmeni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Turkmeniei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Turkmeniei sau turkmenilor (1), privitor la Turkmenia ori la turkmeni. ◆ (Substantivat, f.) Limba vorbită de turkmeni (1). — Din rus. *turkmen*, fr. *turkmène*.

TURLĂC, -Ă, *turlaci*, -ce, adj. (Pop. și fam.) Amețit de băutură, cherchelit; p. ext. zăpăcit, năuc. — Cf. tc. to r l a k „tânăr, neexperimentat”; sb. to r l a k „fanfaron”.

TURLĂ, *turle*, s.f. 1. Construcție de forma unui cilindru sau a unei prisme poligonale, de înălțime relativ mare, care face parte din complexul arhitectural al bisericilor, înălțându-se deasupra acoperișului. 2. Construcție de lemn, de metal etc. așezată deasupra gurii unei sonde, care servește ca element de sprijin pentru manevrarea unor piese grele, de dimensiuni mari, în cursul forajului sau exploatarea sondei; turn de sondă. — Din ngr. *túrta*.

TURLĂCI, *turlăcesc*, vb. IV. Refl. (Pop. și fam.) A se ameți de băutură; a se chercheli; p. ext. a se zăpăci. — Din *turlac*.

TURLIST, turlști, s.m. Muncitor specializat în montarea turlor (2). — *Turlă* + suf. -ist.

TURMĂC, -Ă, *turmaci*, -ce, s.m. și f. (Reg.) 1. Bivol tânăr. 2. Epitet dat unui om scund și îndesat sau înalt și gras. — Din bg. *turmak*.

TURMALINĂ, *turmaline*, s.f. Nume dat mai multor silicați naturali de sodiu, calciu, magneziu și aluminiu, cu bor¹, cristalizați și divers colorați, folosiți ca pietre semiprețioase sau în optică, radiotehnică etc. — Din fr. *tourmaline*.

TURMĂ, *turme*, s.f. 1. Grup (mai mare) de oi sau, p. ext., de alte animale domestice sau sălbatică, care trăiesc împreună. 2. (Depr.) Mulțime, grup (mare) de oameni (în dezordine). 3. (În limbajul bisericesc) Mulțimea credincioșilor. — Lat. *turma*.

TURMENTĂ, *turmentez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) îmbăta. — Din fr. *tourmenter*.

TURMENTĂRE, *turmentări*, s.f. Acțiunea de a (se) *turmenta* și rezultatul ei. — V. *turmenta*.

TURMENTĂT, -Ă, *turmentați*, -te, adj. (Livr.) Beat. — V. *turmenta*.

TURN, *turnuri*, s.n. 1. Construcție prismatică sau cilindrică, clădită separat sau făcând parte dintr-un complex arhitectural, fiind de obicei mai înaltă decât celelalte construcții. ⇨ *Turn de răcire* = construcție de lemn, de piatră, de beton armat etc. în care apa dintr-o instalație termică complexă cedează o anumită cantitate de căldură, transmitând-o aerului înconjurător. *Turn de sondă* = turlă (2). *Turn de extracție* = construcție de suprafață situată deasupra gurii unui puț de mină și prevăzută cu diverse utilaje. *Turn de apă* = castel de apă. ⇨ Expr. *Turn de fildes*, denumește izolarea de viață, de realitățile înconjurătoare a unui scriitor, artist etc. ◆ (Rar) Coș de fabrică. 2. Tură² — Din germ. *Tum*.

TURNĂ¹, *turn*, vb. I. Tranz. I. 1. A vărsa un lichid sau, p. ext., un fluid în, pe sau peste ceva. ⇨ Expr. *A turna ulei pe rană* = a alina necazurile cuiva, vorbindu-i cu înțelegere și compasiune. ◆ Intrans. impers. (Fam.) A ploua torențial. 2. A vărsa un material lichid într-un tipar (pentru ca, prin răcire sau în urma unei reacții chimice, să se obțină un obiect solid de forma tiparului). II Fig. 1. (Fam.) A compune, a redacta ceva (la rezezeală). ◆ A formula ceva (în scris sau verbal) pentru a înșela pe cineva. 2. (Fam.) A duce pe cineva la închisoare; a închide. 3. A trage pumni, a bate pe cineva. III. Fig. (Fam.) A pârî, a denunța pe cineva. — Lat. *tomare* „a învărti, a răsuçi”.

TURNĂ², *turnez*, vb. I. Tranz. A înregistra succesiv pe peliculă, cu un aparat de luat vederi, secvențele care alcătuiesc un film cinematografic; p. gener. a realiza sau a participa la realizarea unui film cinematografic. — Din fr. *tourner*.

TURNĂNT, -Ă, *turnanți*, -te, adj., s.f. 1. Adj. Care se învărtește în jurul unui ax central; rotitor. ⇨ *Ușă (sau poartă) turnantă* = ușă (sau poartă) formată din mai multe aripi, care se rotește în jurul unui ax vertical central. *Placă turnantă* = placă mobilă de oțel sau de fontă, prevăzută cu șine, folosită în depouri și ateliere pentru a permite locomotivelor și vagoanelor trecerea de pe o linie pe alta, sau întoarcerea lor. 2. S.f. Bibliotecă de mici dimensiuni care se poate învărti în jurul unui ax central. 3. S.f. Loc unde cotește (în forma unui arc de cerc) un drum, o pistă sportivă. — Din fr. *tournant*.

TURNĂRE¹, *turnări*, s.f. Acțiunea de a *turna¹*; *turnat¹*. — V. *turna¹*.

TURNĂRE², *turnări*, s.f. Acțiunea de a *turna²*; *turnat²*. — V. *turna²*.

TURNĂT¹ s.n. Turnare¹. — V. *tuma¹*.

TURNĂT² s.n. Turnare². — V. *tuma²*.

TURNĂT³, -Ă, *turnați*, -te, adj. 1. Care a fost supus operației de turnare¹.

Oțel turnat. 2. (Fig.) (Despre îmbrăcăminte sau încălțăminte) Care se potrivește foarte bine pe corpul cuiva, exact pe măsură. — V. *tuma¹*.

TURNĂTOR, -OARE, *turnători*, -oare, s.m. și f. 1. Muncitor din industria metalurgică specializat în lucrări de turnare¹ a metalelor. 2. (Fam.) Epitet depreciativ dat unei persoane care părăște, denunță pe cineva; denunțator. — *Tuma¹* + suf. -ător.

TURNĂTORIE, (1, 3) *turnătorii*, s.f. 1. Atelier, secție, întreprindere în care se execută operațiile de turnare¹ a metalelor. 2. Meseria turnătorului (1); tehnica turnării metalelor. 3. Fig. Pără, denunț, calomnie la adresa cuiva. — *Tumător* + suf. -ie.

TURNĂNEAN, -Ă, *turneni*, -e, s.m., adj. 1. S.n. Persoană originară sau locuitor din orașul Turnu Măgurele. 2. Adj. Care aparține orașului Turnu Măgurele sau turnenilor (1), referitor la Turnu Măgurele sau la turneni. — *Turnu* [Măgurele] (n.pr.) + suf. -ean.

TURNĂNEANCĂ, *turnence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din orașul Turnu Măgurele. — *Tumean* + suf. -că.

TURNESÓL s.n. Materie colorantă extrasă din unele specii de licheni, folosită ca reactiv chimic pentru determinarea caracterului acid sau bazic al unei soluții sau al unei substanțe. — Din fr. *tournesol*.

TURNÉU, *turnee*, s.n. Deplasare pe care o face un artist sau un ansamblu artistic în mai multe localități (sau țări), spre a da o serie de reprezentanți; deplasare pe care o face un sportiv sau o echipă sportivă în diverse localități (sau țări), pentru a susține o serie de meciuri, de întâlniri. ◆ Călătorie oficială pe care o face o personalitate (politică) în diverse localități (sau țări), după un program dinainte stabilit. — Din fr. *turnée*.

TURNICHÉT, *turnichete*, s.n. 1. (Mar.) Rolă montată pe un ax vertical servind la schimbarea direcției unei parâme sau a unui lanț de ancoră. 2. Masă rotativă pe care se așază sticlele spre a fi umplute. 3. Bare în cruce instalate la intrarea în parcuri, stadioane etc., care se rotește, permițând trecerea câte unei singure persoane. — Din fr. *tourmiquet*.

TURNIR, *turniruri*, s.n. Competiție din Evul Mediu occidental, în cadrul unei serbări, în cursul căreia cavalerii se întreceau în lupte cu armele. [Pl. și: *turnire*] — Din germ. *Turnier*.

TURNIȘOR, *turnișoare*, s.n. Turnuleț. — *Turn* + suf. -ișor.

TURNULEȚ, *turnulețe*, s.n. Diminutiv al lui *turn*; turnișor. — *Turn* + suf. -uleț.

TURNŪRĂ, *turnuri*, s.f. I. 1. Schimbare (neasteptată) survenită în desfășurarea unor împrejurări, unor evenimente etc.; cotitură, întorsătură. 2. Fel în care se prezintă lucrurile, fenomenele etc. ◆ Spec. Fel în care sunt așezate cuvintele într-o frază. II. Perniță sau bucată de stofă pe care femeile o purtau odinioară sub rochie, la spate, mai jos de talie. — Din fr. *tourmure*.

TURNUS, *turnusuri*, s.n. Interval de timp în care se efectuează complet un anumit proces, o anumită operație de deplasare; grafic de serviciu. — Din germ. *Turnus*.

TURPITŪDINE, *turpitudini*, s.f. (Livr.) Faptă rușinoasă, josnică, mârșavă. — Din lat. *turpitudō*, -inis, fr. *turpitude*.

TURTĂ, *turte*, s.f. 1. Pâine rotundă și turtită, făcută din făină sau din aluat nedospit. ⇨ Expr. *A face (pe cineva) turtă* = a bate foarte tare (pe cineva). (Adverbial) *A fi (sau a se îmbăta) turtă* = a se îmbăta foarte tare. *A rupe (sau a frânge cuiva) turta* = a sărbători, cu un anumit ritual, împlinirea unui an de la nașterea unui copil. 2. Nume generic pentru diferite prăjituri. ⇨ *Turtă dulce* = produs de patiserie (crocant) făcut din făină de grâu, miere și ouă, la care adesea se adaugă migdale, nuci etc. și o glazură cu sirop de zahăr. 3. Produs care rămâne după ce s-a stors mierea din fagure, uleiul din semințele de floare-soarelei etc. și care se presează într-o formă de obicei turtită și rotundă. 4. Plantă erbacee cu tulpina foarte scurtă, cu frunzele adânc crestate și spinoase și cu flori mari, alburii (*Carlina acaulis*). ⇨ Compus: *turta-lupului* = numele popular al semințelor foarte toxice ale unui arbore din India (*Strychnos nux vomica*), din care se extrage stricnina; *turta-vacii* = ciupercă comestibilă, de culoare galbenă-roșcată sau cafenie, acoperită cu o substanță vășcoasă (*Boletus luteus*). — Lat. **turta* (= *torta* [panis] „pâine rotundă”). Cf. fr. *tourte*.

TURTÍ, *turtesc*, vb. IV. Tranz. și refl. 1. A (se) deforma prin lovire, apăsare, comprimare etc., căpătând o formă lăjită, întinsă. ◆ Tranz. A strivi pe cineva (accidentând, omorând). 2. Fig. (Fam.) A face să-și piardă sau a-și pierde forțele, energia; a face să-și piardă sau a-și pierde elanul, încrederea, carajul să întreprindă ceva; a (se) descuraja. 3. Fig. (Fam.) A (se) îmbăta (tare). — Din *turtă*.

TURTÍRE, *turtiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *turti* — V. *turti*.

TURTIȘOARĂ, *turtișoare*, s.f. Diminutiv al lui *turtă*; turtiță. — *Turtă* + suf. -ișoară.

TURTÍT, -Ă, turtiți, -te, adj. 1. Întins², lătit (prin lovire, apăsare, comprimare). 2. Fig. Obosit, decepționat, descurajat, blazat. 3. Fig. (Fam.) Foarte beat. — V. **turti**.

TURTITĂ, turtițe, s.f. Turtișoară. — **Turtă** + suf. **-iță**.

TURTUREĂ, turturile, s.f. Pasăre călătoare asemănătoare cu porumbelul, brună-roșcată pe spate și cu pete negre mărginite cu alb pe laturile gâtului (*Streptopelia turtur*). — Lat. **turburella**.

TURTURÉL, turturei, s.m. Bărbătușul turturelei. — **Turturea** + suf. **-el**.

TURTURICĂ, turturile, s.f. Turturea. — **Turturea** + suf. **-ică**.

TURUI, túrui, vb. IV. Intrans. (Fam. și depr.) A vorbi întruna și repede (fără a spune lucruri importante); a-i merge gura ca o moară. — Formație onomatopeică.

TURUIĂLĂ, turuieli, s.f. (Fam. și depr.) Faptul de a *turui*; debit verbal continuu și rapid; turuitură. — **Turui** + suf. **-eală**.

TURUITURĂ, turuituri, s.f. (Fam. și depr.) Turuială. [Pr.: **-ru-i-**] — **Turui** + suf. **-ură**.

TUS- Element de compunere cu sensul „toți”, „laolaltă”, „împreună”, care, atașat pe lângă numeral cardinal (în special pe lângă „trei” și „patru”), formează numerele colective. *Mergeau tuspatru*. — Din **toți** (pl. lui *tot*).

TUSE s.f. Act reflex format dintr-o inspirație scurtă urmată de o expirație bruscă și zgomotoasă, de intensitate și frecvență variabile (însoțită de expectorații), cauzat de îmbolnăvirea aparatului respirator, de alunecarea în traheea a unor corpuri străine etc. — Lat. **tussis**.

TUSET, tusetes, s.n. (Rar) Tuse repetată, prelungită. — **Tuse** + suf. **-et**.

TUSIGÉN, -Ă, tusigeni, -e, adj. (Med.) Care produce tuse. — Din fr. **tussigène**.

TUSLAMĂ, tuslamale, s.f. Mâncare preparată din burtă și din picioare de vacă. — Din tc. **tuzlama**.

TUSÓR s.n. Mătase naturală produsă de larvele unor specii de fluturi de noapte și folosită pentru umbrele, parașute etc. — Din fr. **tussor**.

TUȘ, tușuri, s.n. 1. Cerneală specială (mai ales neagră), rezistentă la apă, folosită la anumite desene, la aplicarea ștampilelor, în poligrafie etc. 2. Substanță solidă sau lichidă, de culoare neagră, obținută din negru de fum și folosită la desen. ♦ Desen executat în tuș (2). — Din germ. **Tusche**, rus. **туш**.

TUȘĂ, tușez, vb. I. Tranz. 1. (Livr.) A emoționa. 2. A verifica netezimea suprafețelor metalice de contact sau de sprijin ale unui element de mașină. — Din fr. **toucher**.

TUȘĂRE, tușări, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *tușa*. — V. **tușa**.

TUȘĂT, -Ă, tușăți, -te, adj. (Livr.) Emoționat. — V. **tușa**.

TUȘAVERĂ, tușuri, s.n. (La jocul de scrimă) Raport dintre punctele obținute într-un meci de cei doi adversari. — De la **tușă**¹ (după *golaveraj*).

TUȘĂ¹, tușe, s.f. I. 1. Mică piesă de metal pe care este imprimată o literă, o cifră sau un semn convențional, fixată la capătul unei pârghii articulate a mașinii de scris, de calculat, de cules. 2. Clapă la orgă sau la pian. II. Limită regulamentară a unor terenuri sportive (trasată cu o linie vizibilă). ♦ Scoatere a mingii dincolo de tușă¹ (II 1) și repunerea ei în joc. III. Lovitură care atinge pe adversar, la jocul de scrimă. IV. Felul de a aplica culoarea cu pensula pe pânza unui tablou, care definește stilul unui pictor. — Din fr. **toucher**.

TUȘĂ², tușă, s.f. (Pop. și fam.) Mătușă. — Din [mă]tușă.

TUȘÉU, tușeuri, s.n. 1. Palpare a unui organ anatomic, intern sau a unei cavități anatomice naturale, spre a constata starea lor; metodă de investigare a unei cavități naturale. 2. Felul în care un pianist atinge clapele pianului în timpul execuției unei piese muzicale. 3. (Impr.) Tușă¹ (IV). — Din fr. **toucher**.

TUȘI, tușesc, vb. IV. Intrans. A inspira scurt și a expira brusc și cu zgomot aerul din plămâni (de obicei ca simptom al unei boli); a avea un acces de tuse. — Lat. **tussire**.

TUȘICĂ, tușici, s.f. (Pop. și fam.) Mătușică. — Din [mă]tușică.

TUȘIER, tușieri, s.m. Arbitru secundar la un joc sportiv, care supraveghează desfășurarea jocului de pe marginea terenului. [Pr.: **-și-er-**] — **Tușă**¹ + suf. **-ier**.

TUȘIERĂ, tușiere, s.f. Căutie de metal care conține o pernă îmbibată cu tuș, folosită la umezirea ștampilei, înainte de aplicarea ei. [Pr.: **-și-e-**] — **Tuș** + suf. **-ieră**.

TUȘINĂ, tușinez, vb. I. (Pop.) 1. Tranz. A tunde oile pe sub pânțele și între picioarele dinapoi, pentru a ușura mulsul și suptul mieilor. 2. A tunde scurt părul, barba sau mustața cuiva. 3. A tăia ațele, destrămăturile de la capetele sau de pe laturile unei țesături, ale unei împletituri. 4. A tunde iarba; a aranja (la același nivel) frunzișul unor arbori sau arbuști. — Lat. ***tonsionare** (< *tonsio*).

TUȘINĂRE s.f. (Pop.) Acțiunea de a *tușina* și rezultatul ei. — V. **tușina**.

TUȘINĂT¹, tușinături, s.n. (Pop.) Faptul de a *tușina*. — V. **tușina**.

TUȘINĂT², -Ă, tușinați, -te, adj. (Pop.) 1. (Despre oi) Tuns pe sub pânțele și între picioarele dinapoi. 2. (Despre păr, barbă, mustăți) Tuns scurt. 3. (Despre iarbă, copaci) Tuns scurt sau la același nivel. — V. **tușina**.

TUȘINĂTURĂ, tușinături, s.f. (Reg.) Lână scurtă (de calitate inferioară) obținută prin tușinarea oilor. — **Tușina** + suf. **-ătură**.

TUȘIT s.n. Faptul de a *tuși*; acces de tuse; tușitură. — V. **tuși**.

TUȘITURĂ, tușituri, s.f. (Rar) Tușit. — **Tuși** + suf. **-tură**.

TUȚĂ¹, tute, s.f. (Pop.) Persoană care vorbește vrute și nevrute; p. ext. prostănac, tont. — Et. nec.

TUȚĂ², tute, s.f. Instrument în formă de cilindru, folosit pentru a prinde și scoate țevile rămase accidentale în gaura unei sonde. — Din fr. **tute**.

TUTEĂ s.f. sg. (Înv.) Oxid de zinc. — Din tc. **tutya**.

TUTELĂ, tutelez, vb. I. Tranz. A avea ceva sau pe cineva în grijă; a proteja, a ocroti; a patrona. — Din **tutelă**.

TUTELĂJ, tutelaje, s.n. (Rar) Tutelă. — **Tutelă** + suf. **-aj**.

TUTELĂR, -Ă, tutelări, -e, adj. Privitor la tutelă, care aparține unei tutelă, care constituie o tutelă; care ocrotește, protejează. ♦ Care are în subordine o instituție, o organizație (exercitând atribuții de coordonare, de control etc.). — Din fr. **tutelaire**, lat. **tutularis**.

TUTELĂRE s.f. Acțiunea de a *tutela* și rezultatul ei. — V. **tutela**.

TUTELĂ, tutele, s.f. 1. Acțiunea de a *tutela*; instituție legală având drept scop ocrotirea și administrarea intereselor unui minor sau ale unui alienat sau debil mintal; tutelaj, epitropie. 2. Administrare, control etc. exercitate asupra unei instituții, organizații etc. aflate în subordine, asupra unui teritoriu dependent etc. 3. Sprijin, ocrotire, protecție. — Din fr. **tutelle**, lat. **tutela**.

TUTÔRE, -OĂRE, tutori, -oare, s.m. și f. Persoană autorizată să exercite dreptul de tutelă (1); epitrop. — Din it. **tutore**. Cf. fr. **tuteur**.

TUTU, tutuuri, s.n. Costum de dans pentru balerine (în dansul clasic), făcut din mai multe fuste suprapuse scurte și transparente. [Pr.: **tütü**] — Din fr. **tutu**.

TUTUI, tutuiesc, vb. IV. Tranz. și refl. recipr. A(-și) spune „tu” când stă (ori stau) de vorbă (ca semn al relațiilor familiare); a fi în relații familiare cu cineva. — Din **tu** (după fr. *tutoyer*).

TUTUIĂLĂ, tutuieli, s.f. Tutuire. — **Tutui** + suf. **-eală**.

TUTUIRE, tutuiri, s.f. Faptul de a (se) *tutui*; tutuia, tutuit. — V. **tutui**.

TUTUIȚ, tutuitori, s.n. Tutuire. — V. **tutui**.

TUTŪN, (1) s.m., (2, 3) tutunuri, s.n. 1. S.m. Plantă erbacee din familia solanaceelor, cu tulpina înaltă, cu frunzele mari și moi, ovale, rotunde sau lanceolate, de un verde-închis, cu flori albe, roz sau roșii, reunite în buchete (*Nicotiana tabacum*). ♦ *Tutun turcesc* = varietate de tutun cu tulpina ramificată și cu flori galbene-verzui (*Nicotiana rustica*). 2. S.n. (Colectiv) Frunze de tutun (1), care, supuse unui tratament special, se fumează, se prizează sau se mestecă; sorturi din astfel de frunze. 3. S.n. (Înv.) Pachet de tutun (2). — Din tc. **tütün**.

TUTUNĂRIE, tutunării, s.f. 1. Plantație de tutun (1). 2. (Înv.) Tutungerie. — **Tutun** + suf. **-ărie**.

TUTUNĂRIT s.n. 1. (Rar) Faptul de a cultiva tutun (1); îndeletnicire a cultivatorului de tutun. 2. Dare plătită în trecut domniei de către cei care cultivau tutun. — **Tutun** + suf. **-ărit**.

TUTUNGEREĂSĂ, tutungerese, s.f. (Fam.) Tutungioaică. — **Tutungiu** + suf. **-ăreasă**.

TUTUNGERIE, tutungerii, s.f. Mic magazin în care se vând țigări, chibrituri, ziare etc.; debit, tutunărie (2). — **Tutungiu** + suf. **-ărie**.

TUTUNGIOĂICĂ, tutungioaice, s.f. (Rar) Femeie care vinde într-o tutungerie; tutungereasă. — **Tutungiu** + suf. **-oaică**.

TUTUNGİU, tutungii, s.m. Bărbat care vinde într-o tutungerie. — Din tc. **tütüncü**.

TUTUNIU, -IE, tutunii, adj. De culoarea frunzelor uscate de tutun; cafeniu-ver-zui. — **Tutun** + suf. **-iu**.

TUVALUĂN, -Ă, tuvaluan, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația statului Tuvalu sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține statului Tuvalu sau tuvaluanilor (1), referitor la statul Tuvalu ori la tuvaluanii. — **Tuvalu** (n.pr.) + suf. **-an**.

TVA, TVA-uri, s.n. Taxă pe valoarea adăugată. [Cit.: *teveă*] — Abr. din **Ț[axă] pe V[alooarea] A[ăduagată]**.

TWEED, (2) tweeduri, s.n. 1. Stofă confecționată din fire de lână fină cu fibre lungi, de culori diferite. 2. (La pl.) Diferite sorturi de tweed (1). [Pr.: *tuiă*] — Din engl. **tweed**.

TWEETER, tweetere, s.n. Difuzor special pentru redarea frecvențelor înalte. [Pr.: *tuită*] — Din engl. **tweeter**.

TWIST, twisturi, s.n. Dans modern (de origine americană) caracterizat prin mișcări de sucire ritmică a corpului; melodie după care se execută acest dans. [Pr.: *tüisf*] — Din engl., fr. **twist**.

T

Ț, ț, s.m. 1. A douăzeci și cincea literă a alfabetului limbii române. 2. Sunet notat cu această literă (consoană semiocluzivă dentală sonoră. [Pr.: țe, fi. — Pl. și: (1, n.) ț-uri].

ȚA interj. (Repetat) Strigăt cu care se cheamă sau se alungă caprele și oile. — Onomatopee.

ȚAC interj. Cuvânt care imită un tăcănit sau zgomotul produs la tăierea unui material (cu foarfecele). ⇨ Loc. adv. *Țac-pac* = repede, cât ai clipi din ochi. — Onomatopee.

ȚAFANDĂCHE, *țafandache*, s.m. (Fam.) Tânăr sclifos și ridicol; fante. — Et. nec.

ȚĂGLĂ, *țagle*, s.f. 1. Semifabricat de oțel cu secțiunea dreptunghiulară sau circulară, din care se laminează bare, sârme etc. și din care se forjează sau se ștanțează diferite piese; biletă. 2. Partea ascuțită a unui par, care intră în pământ. ⇨ Expr. *A rămâne cu ochii țaglă* = a rămâne cu ochii țintă, pironiți. — Din germ. *Zaggel*.

ȚAH interj. (Rar; repetat) Cuvânt care imită lătratul câinelui; ham¹. — Onomatopee.

ȚĂICĂ s.f. (Reg.) Țață. — Probabil contaminare între *țată* și [daj]ică.

ȚAL, *țali*, s.m. (Inv.) Chelner care încasa costul consumației într-un local public. — Din germ. *Zahl* [kellner].

ȚAMBĂL, *țambale*, s.n. Instrument muzical popular de percuție, alcătuit dintr-o cutie de rezonanță de formă trapezoidală, așezată orizontal (pe picioare), prevăzută cu coarde de metal care sunt lovite cu două ciocănele speciale. [Pl. și: *țambaluri*. — Var.: *țimbăl* s.n., *țimbălă* s.f.] — Din germ. *Zimbel*, lat. *cymbalum*.

ȚAMBALAGIU, *țambalagi*, s.m. Muzicant care cântă la țambal. — Țambal + suf. -*agiu*.

ȚAMBALÍST, *țambaliști*, s.m. Țambalagi. — Țambal + suf. -*ist*.

ȚĂMBRĂ, *țambre*, s.f. Construcție de lemn care căptușește pereții unei galerii de mină sau ai unei fântâni. — Din pol. *cembra*.

ȚANC¹ interj. (Adesea repetat) Cuvânt care redă un zgomot ascuțit, metalic. — Onomatopee.

ȚANC², (2) *țancuri*, s.n. 1. (În loc. adv.) *La țanc* = la timp, la momentul potrivit. 2. (Reg.) Bețșor cu mai multe creștături, cu care se măsoară laptele la stână sau țuca în cazan. — Et. nec.

ȚANC³, *țancuri*, s.n. (Reg.) Vârf ascuțit și înalt de stâncă. — Din germ. *Zinken* (dial. *Zanken*).

ȚĂNDĂRĂ, *țândări*, s.f. Bucățică (subțire și lunguiată) care se desprinde sau care sare dintr-un lemn, dintr-o piatră etc. prin ciocnire sau spargere; așchie. ⇨ Expr. *A-i sări* (cuiva) *țândăra* = a se înfuria, a se supăra. [Var.: (reg.) *țândură*, *țândără* s.f.] — Din săs. *zänder* (<germ. *Zunder*), magh. *candra*.

ȚĂNDURĂ s.f. v. *țândără*.

ȚĂNTOȘ, -Ă, *țanțoși*, -e, adj. Semeț, mândru, îngâmfat, fudul; arogant. — Et. nec.

ȚĂNTOȘIE s.f. (Rar) Mândrie, semeție, îngâmfare, fudulie. — Țanțos + suf. -*ie*.

ȚAP, *țapi*, s.m. 1. Masculul caprei domestice, al caprei negre și al căprioarei. ⇨ *Țap ispășitor* = a) (în Vechiul Testament) țap (1) pe care marele preot îl încărca la sărbătoarea ispășirii cu toate păcatele neamului lui Israel și care era apoi alungat în deșert; b) *fig.* persoană asupra căreia se aruncă vina pentru greselile altora. ⇨ Expr. *A sta ca un țap logodit* = a sta țepăn, prost, aiurit. 2. Pahar special de bere, cu toartă, având capacitatea de 300 ml; conținutul unui astfel de pahar. 3. (Art.) Numele unei constelații în care intră Soarele la solstițiul de iarnă. — Cf. alb. *ca p*, *c j a p*, *sb. ca p*.

ȚAPAP, *țapape*, s.n. Parâmă înfășurată pe arborada unei nave, pentru a susține pe marinarii care lucrează la pânze. — Et. nec.

ȚAPIN s.n. v. *țapină*.

ȚAPINĂR, *țapinari*, s.m. Muncitor care manevrează buștenii cu țapina. — Țapină + suf. -*ar*.

ȚAPINĂ, *țapine*, s.f. Unealtă formată dintr-o cange de oțel fixată într-o coadă de lemn, folosită la manevrarea buștenilor. [Var.: (reg.) *țapin* s.n.] — Et. nec.

ȚĂPOȘ, -Ă, *țapoși*, -e, adj. (Reg., despre coarneau vitelor) Drept și ridicat în sus; (despre vite) cu coarneau drepte și ridicate în sus. — Cf. *ța p*.

ȚAR, *țari*, s.m. (În Evul Mediu și în epoca modernă, la bulgari, sârbi și ruși) Titlu dat monarhului; persoană care purta acest titlu. — Din rus. *țar*.

ȚARĂT, *țarate*, s.n. Stat cărmuit de un țar. — Țar + suf. -*at*.

ȚĂRĂ, *țări*, s.f. I. 1. Teritoriul locuit de un popor organizat din punct de vedere administrativ și politic într-un stat; *p. ext.* stat. ⇨ Expr. *Țara lui Cremene* (sau *a lui Papură-Vodă*) = loc fără stăpân, unde fiecare face ce-i place, fără să dea seamă cuiva. (Fam.) *Te joci cu țara în bumbi?* formulă prin care se atrage atenția cuiva că greșește atunci când subestimează o persoană sau o problemă. *A plăti (cât) un colț de țară* = a valora foarte mult. *A pune țara la cale* = a) conduce, a administra o țară; b) (ir.) a discuta o chestiune importantă (de ordin politic) fără a avea competența necesară; *p. ext.* a discuta multe și de toate. (Pop.) *A se duce la țară* (sau *în țări*) = a se duce în lume. *Țara e largă* = ești liber să faci ce vrei, să pleci unde vrei. *La colț de țară și la mijloc de masă* sau *la mijloc de masă și la colț de țară* = într-un loc ferit de primejdii. *Peste nouă* (sau *șapte mări* (și) *peste nouă* (sau *șapte*) *țări* = foarte departe. *A ajunge* (sau *a se face*, *a rămâne*) *de poveste în țară* = a i se duce cuiva vestea, a ajunge de pomină. (Fam.) *A sta prost* (sau *rău*) *cu țara* = a nu avea bani. *Țara nimănui* = a) (în basme) țară fără stăpân; b) spațiu neocupat de armate între două fronturi de luptă; zonă neutră. 2. (În sintagma) *Țara Românească* = stat feudal românesc, creat la începutul sec. XIV, cuprinzând Muntenia și Oltenia, până la unirea Principatelor. *Țările de Jos* = denumire dată în Evul Mediu și în epoca modernă teritoriul cuprinzând Belgia, Olanda, Luxemburgul și nord-estul Franței. ◆ (În vechea organizare politică și administrativă a României) Provincie. 3. Regiune, ținut, teritoriu. ◆ Șes. 4. Locul în care s-a născut sau trăiește cineva; patrie. 5. (În opoziție cu oraș) Mediu rural, sat. ⇨ Loc. adj. *De* (sau *de la*) *țară* = de la sat; rural. II. 1. Locuitorii unei țări (I 1); popor; națiune; *p. ext.* oameni, lume. ⇨ Expr. *A afla țargul și țara* = a afla toată lumea. *A se pune cu țara* = a intra în conflict cu toată lumea. 2. (Inv.) Populație de la sate; țărâtime. [Var.: (inv.) *țeară* s.f.] — Lat. *terra*.

ȚARC, *țarcuri*, s.n. 1. Loc îngrădit (uneori acoperit), unde se adăpostesc sau se închid oile, vitele etc.; ocol. 2. Îngrăditură, gard de nuiete, de spini etc. făcute în jurul unei clăi de fân pentru a o feri de vite; *p. ext.* suprafața împrejmuțată cu acest gard. 3. Mică îngrăditură făcută din stighii, în care sunt ținuți copiii mici când încep să umble, pentru a li se limita spațiul de deplasare. 4. Numele unui joc de copii. — Cf. alb. *cark*, gr. *τάρκος*.

ȚĂRCĂ, *țarci*, s.f. 1. (Ornit.; pop. și reg.) Coțofană. ⇨ Expr. *A-i umbra* (cuiva) *gura ca la* (o) *țarcă* = a fi limbut, a vorbi mult și fără rost. *A sta ca țarca în par* = a fi gata de plecare. 2. Fig. (Depr.) Gură (considerată ca organ al vorbirii). 3. Epitet depreciativ dat unei femei care vorbește mult. — Din magh. *szarka*.

ȚĂREVICI, *țarevici*, s.m. Titlu purtat de fiul țarului desemnat a fi moștenitor la tron; persoană care purta acest titlu. [Acc. și: *țarevici*] — Din rus. *țarevici*, fr. *tsarévitch*.

TARIGRĂDEAN, -Ă, *tarigrădeni*, -e, adj., s.m. (Înv.) 1. Adj. Care aparține Țarigradului, privitor la Țarigrad, originar din Țarigrad. 2. S.m. Locuitor al Țarigradului. [Var.: *țarigrădean*, -ă adj., s.m.] — **Tarigrad** (n. pr.) + suf. *-ean*.

TARIGRĂDEĂNCĂ, *tarigrădenca*, s.f. (Înv.) Locuitorie a Țarigradului. — **Tarigrădean** + suf. *-că*.

TĂRINĂ¹, *tarini*, s.f. 1. Câmp cultivat; ogor, arătură. 2. (Pop.) Teritoriul unei comune (cu pământ arabil, pășuni, păduri etc.). ⇨ *Poarta țarinii* = poartă făcută la începutul drumurilor prin care se intră într-un sat. *Gardul țarinii* = gard care împrejmuiește un sat. 3. (Mai ales art.) Dans popular în perechi, răspândit în zona Munților Apuseni, cu mișcări moderate, care se dansează însoțit de strigături cântate sau recitate; melodie după care se execută acest dans. [Var.: (reg.) *țárnă*, (înv.) *tearină* s.f.] — Cf. sb. *carina*.

TĂRINĂ², *tarine*, s.f. 1. Soția țarului. 2. Titlu dat împărăteselor Rusiei; persoană care purta acest titlu. — Din fr. *tsarine*.

TĂRISM s.n. Formă de guvernământ monarhică în care puterea supremă aparține țarului; regimul țarist. — Din fr. *tsarisme*.

TĂRIȘT, -Ă, *taristi*, -ste, adj. Care aparține țarului, privitor la țar; partizan al țarului sau al țarismului. — Din fr. *tsariste*.

TĂRNĂ s.f. v. *țarină¹*.

TĂRTĂM, *țartamuri*, s.n. (Reg.) Ciucure, franji; dantelă; (la pl.) podoabe, zorzoane. [Var.: *sarsam*, *sărsam*, *zarzám* s.n.] — Din magh. *szerszám*.

TĂȚĂ, *țațe*, s.f. 1. (Pop.) Mătușă. ⇨ Termen de respect cu care cineva se adresează (la țară) unei surori mai mari sau unei femei mai în vârstă; lele. 2. (Pop.) Termen alintător dat de un bărbat femeii iubite; mândră. 3. (Peior.) Epitet pentru o femeie vulgară, lipsită de gust și de finețe; mahalagioaică. — Din ngr. *tsátsa*.

TĂCĂLAȘ s.n. v. *săcălaș*.

TĂCĂLIE, *țacălii*, s.f. (Reg. și fam.) Barbă mică și ascuțită; cioc, barbișon. — Et. nec.

TĂCĂNEALĂ, *țacăneli*, s.f. Faptul de a (se) *țacăni*. 1. *Țăcăni¹*. ⇨ Loc. adv. *Pe (sau în) țăcăneală* = cu pas sau cu mers ritmic. 2. Fig. Țicneală, sminteală. — **Tăcăni** + suf. *-eală*.

TĂCĂNI, *țăcăn*, vb. IV. 1. Intrans. A produce un zgomot ritmic, repetat, prin ciocănituri, pocnituri, declanșarea unui mecanism etc. ⇨ Tranz. (Fam.) A scrie ceva la mașina de scris. 2. Refl. Fig. A se sminti, a se țicni. [Prez. ind. și: *țăcănesc*] — **Țac** + suf. *-ăni*.

TĂCĂNIȚ¹, *țăcăn*, s.n. Faptul de a *țăcăni*; zgomot, repetat produs de un lucru care *țăcănește*; *țăcănitură*. — V. *țăcăni*.

TĂCĂNIȚ², -Ă, *țăcăniți*, -te, adj. 1. (Despre mersul cailor) Cu pași mărunți și regulați. 2. Fig. Smintit, țicnit. — V. *țăcăni*.

TĂCĂNITURĂ, *țăcănituri*, s.f. *Țăcăni¹*. — **Tăcăni** + suf. *-tură*.

TĂHNI, pers. 3 *țahnește*, vb. IV. Intrans. (Reg.; despre câini) A lătra cu întreruperi (mai ales urmând sălbăticiunile sau vânatul); a chefni. — **Tah** + suf. *-(ă)ni*.

TĂHNIȚ, *țahnituri*, s.n. (Reg.) Lătrat de câine (când urmărește vânatul); chefnit. — V. *țahni*.

TĂNDĂRI, *țândăresc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A face *țândări*; a sfărâma în bucăți. — Din *țândără*.

TĂNDĂRICĂ, (1) *țândărele*, s.f., (2) *țândărică*, s.m. și f. 1. S.f. Diminutiv al lui *țândără*; așchiuță, surcică. 2. S.m. și f. Fig. Om mic de statură; copil. [Var.: (reg.) *țandurică* s.f.] — **Tândără** + suf. *-ică*.

TĂNDĂRÓS, -OĂSĂ, *țândăroși*, -oase, adj. (Reg.) Care se desface în așchii, care se sfărâmă; așchios. — **Tândără** + suf. *-os*.

TĂNDURICĂ s.f. v. *țândărică*.

TĂPÓI, *țăpoaie*, s.n. (Reg.) 1. Furcă (mare) cu coada lungă și cu dinți drepti de fier, cu care se ridică snopii de grâu, maldărele de fân sau de coceni etc. ⇨ Furcă în vârful căreia este fixat sacul de pescuit. 2. Căpriorul de la mijloc la casele țărănești. — **Teapă** + suf. *-oi*.

TĂPŪC, *țăpuci*, s.m. (Reg.) Diminutiv al lui *țap* (1). — **Țap** + suf. *-uc*.

TĂPULEĂN, *țăpuleni*, s.m. (Reg.) Țap tânăr. — **Țap** + suf. *-ulean*.

TĂRĂN, *țărani*, s.m. Persoană care locuiește în mediul rural, având ca ocupație principală agricultura și creșterea animalelor; persoană care face parte din țărănimie; sătean. — **Tără** + suf. *-an*.

TĂRĂNCĂ, *țărânci*, s.f. 1. Femeie care locuiește în mediul rural; săteancă. 2. (Iht.; reg.) Ocheană, babușcă. [Pl. și: *țărânce*] — **Tărăn** + suf. *-că*.

TĂRĂNCUȚĂ, *țărâncuțe*, s.f. Diminutiv al lui *țărâncă*; țărâncă tânără, fată de țărăn. — **Tărâncă** + suf. *-uță*.

TĂRĂNESC, -EĂSCĂ, *țărânești*, adj. Care aparține țărănilor, care provine de la țărani, de țărăn. ⇨ (Substantivat, f. art.) Dans popular răspândit în nordul Moldovei, cu mișcări vioaie; melodie după care se execută acest dans. — **Tărăn** + suf. *-esc*.

TĂRĂNEȘTE adv. În felul țărănilor, ca țărăni. — **Tărăn** + suf. *-ește*.

TĂRĂNIE, (2) *țărâni*, s.f. 1. Condiția, starea, viața de țărăn. 2. Vorbă, expresie țărănească. ⇨ (Peior.) Bădărănie, moicicie, grosolanie. — **Tărăn** + suf. *-ie*.

TĂRĂNIME s.f. Populația mediului sătesc ocupată neînclucit cu cultivarea pământului și creșterea animalelor; totalitatea țărănilor, mulțime de țărani. — **Tărăn** + suf. *-ime*.

TĂRĂNISM s.n. (Rar) 1. Curent de idei și doctrină politică de partid dezvoltată în perioada dintre cele două războaie mondiale. 2. Tendința unor scriitori de a-și alege motive de inspirație din viața țărănească. 3. Vorbă, faptă, comportare grosolană, jignitoare. — **Tărăn** + suf. *-ism*.

TĂRĂNIST, -Ă, *țărâniști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. (Rar) Care se face pentru țărani, în interesul țărănilor. 2. S.m. și f. Membru al unui partid țărănesc. — **Tărăn** + suf. *-ist*.

TĂRĂNÓI, *țărânoi*, s.m. 1. (Fam.) Augmentativ al lui *țărăn*. 2. (Peior.) Om bătăran, mitocan, moicic. — **Tărăn** + suf. *-oi*.

TĂRĂNÓS, -OĂSĂ, *țărânoși*, -oase, adj. Cu apucături de țărăn. — **Tărăn** + suf. *-os*.

TĂRĂNĂ, (2) *țărâne*, s.f. 1. Pământ sfărâmat mărunț. ⇨ Pământul cu care se acoperă sicriul, cu care se umple groapa, mormântul. ⇨ Expr. *Fie-i țărâna ușoară!* = (formulă folosită când se vorbește despre un mort) odihnească-se în pace! *Prăf și țărână* = nimic. ⇨ Stratul de la suprafață (sau de la mică adâncime) al pământului. ⇨ Expr. *A se așterne țărâni* = a se întinde la pământ. 2. Fig. Trup neînsuflețit, oseminte; rămășițe pământești. [Var.: (reg.) *țárnă* s.f.] — **Tără** + suf. *-ână*.

TĂRĂNÓS, -OĂSĂ, *țărânoși*, -oase, adj. (Despre pământ) Fărămițos; afânat. — **Tărână** + suf. *-os*.

TĂRCALÁN s.n. v. *țărcălam*.

TĂRCĂLĂM, *țărcălamuri*, s.n. (Reg.) 1. Unealtă asemănătoare cu compasul, folosită mai ales în dulgherie. 2. Cerc luminos care se observă în jurul unui astru sau al unei alte surse de lumină. [Pl. și: *țărcălame*. — Var.: *țarcalan*, *țircalan* s.n.] — Din magh. *circalom*.

TĂRCUI, *țarcuiesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) 1. A adăposti, a închide vitele, oile într-un țarc (1). 2. P. gener. A împrejmuia, a îngrădi. — **Tarc** + suf. *-ui*.

TĂRCUȘÓR, *țarcușoare*, s.n. Diminutiv al lui *țarc*. — **Tarc** + suf. *-ușor*.

TARIGRĂDEAN, -Ă adj., s.m. v. *tarigrădean*.

TĂRIȘOARĂ, *țărișoare*, s.f. Diminutiv al lui *țară*. — **Tără** + suf. *-ișoară*.

TĂRM, *țarmuri*, s.n. Fâșie de pământ de-a lungul unei ape mari; (p. ext. regiune de lângă o apă mare. ⇨ Fig. Tărâm, ținut, meleag. [Var.: (înv.) *țârmur*, *țârmure* s.n.] — Din *țarmur* (înv., probabil < lat.).

TĂRMUI, *țarmuiesc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A trage, a se opri la țarm. — **Tăr**m + suf. *-ui*.

TĂRMUITÓR, -OĂRE, *țarmuitori*, -oare, adj. (Rar) Care mărginește ceva; înconjurător. [Pr.: *-mu-i*] — **Tăr**m + suf. *-tor*.

TĂRMUR s.n. v. *țăr*m.

TĂRMURE s.n. v. *țăr*m.

TĂRMUREAN, -Ă, *țarmureni*, -e, adj., s.m. și f. 1. S.m. și f. (Rar) Persoană care locuiește pe țărmlul unei ape. 2. Adj. (Înv.; despre țări, așezări etc.) Riveran. — **Tăr**mure + suf. *-an*.

TĂRMURI, *țarmuresc*, vb. IV. 1. Tranz. A mărgini, a limita, a pune hotar; p. ext. a îngrădi, a stăvili. ⇨ Refl. (Înv.; despre țări, regiuni) A se învecina, a se mărgini cu... 2. Refl. (Înv.) A trage la țărm, a aborda; a țărmui. — Din *țăr*m (sau *țărmur).*

TĂRMURIT, -Ă, *țarmuriți*, -te, adj. (Rar) Limitat; restrâns. — V. *țăr*muri.

TĂRNĂ s.f. v. *țăr*ână.

TĂRŪȘ, *țârushi*, s.m. Par scurt, ascuțit la un capăt, care se înfige în pământ și care servește pentru a fixa sau a lega ceva de el sau pentru a stabili un hotar, o linie de demarcație etc. — Et. nec.

TĂȚICĂ, *țățici*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *țată*. — **Tăț** + suf. *-ică*.

TĂFNĂ, *țafne*, s.f. (Pop. și fam.) 1. Ifos, aroganță; trufie. ⇨ Arțag. ⇨ Expr. *A-i sări (cuiva) țafna* = a se mânia. *A umbra cu țafna în nas* = a fi mereu gata de ceartă. 2. Cobe (1). — Din ngr. *tsfna*.

TĂFNI, *țafnesc*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A puffni pe nas de mânie, a vorbi cu ciudă. ⇨ (Despre animale) A sufla cu putere pe nări, a sforăi. — Din *țafnă*.

TĂFNÓS, -OĂSĂ, *țafnoși*, -oase, adj. (Pop.) Îngâmfat, arrogant. ⇨ Supărăcios, capricios, arțăgos. — **Tăfnă** + suf. *-os*.

TĂHLĂ s.f. v. *sihlă*.

TĂHLÍȘ, *țahlíșuri*, s.n. (Reg.) Tușiș des. — **Tăhlă** + suf. *-iș*.

TĂMBURŪC, *țamburuce*, s.n. Țamburuc. — Cf. *țumburuc*.

TĂMBURŪȘ s.n. v. *țumburuc*.

TĂNC, *țânci*, s.m. 1. (Fam.; uneori depr.) Copilaș, băiețaș. [Var.: (reg.) *țînc* s.m.] — Din magh. *cenk*.

TĂNCĂ, *țânce*, s.f. (Rar) Fetiță, copilă. — Din *țânc*.

TÂNDĂRĂ s.f. v. **țandără**.

TÂNGĂU s.m. v. **tingău**.

TÂNTĂR¹, *tântari*, s.m. Numele mai multor insecte din ordinul dipterelor, cu corpul și cu picioarele lungi și subțiri, cu aripi înguste, ale căror larve se dezvoltă la cele mai multe specii în ape stătătoare, iar adulții se hrănesc cu sânge, unele specii transmitând prin înțepături frigidul palustre, altele, în stare larvară, atacând culturile de ciuperci, varză, grâu etc. (*Culex*). ⇨ Expr. *A face din tântar armăsar* = a exagera. — Lat. **zinzalus**.

TÂNTĂR², *tântari*, s.m. (La pl.) Nume dat populației aromâne din Macedonia de populația slavă localnică; (și la sg.) persoană care face parte din această populație. — Et. nec.

TÂNTĂRĂȘ, *tântărăși*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *tântar¹*. — **Tântar¹** + suf. *-aș*.

TÂNTĂRĂȘIME s.f. Mulțime de *tântari¹*. — **Tântar¹** + suf. *-ime*.

TĂPURI, *țapuresc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A scoate un strigăt ascuțit, puternic și prelung de bucurie, de îndemn, de chemare în timpul cântecului. — Din *țipa*.

TĂPURITOARE, *țapuritoare*, s.f. (Reg.) Femeie care țapurește. — **Tăpuri** + suf. *-toare*.

TĂPURITURĂ, *țapurituri*, s.f. (Reg.) Strigătură (1) specifică în cântecele maramureșene. — **Tăpuri** + suf. *-atură*.

TĂR¹ interj. 1. (Adesea repetat) Cuvânt care imită zgomotul intermitent produs de greier și de alte insecte sau de un lichid care se scurge picurând de undeva. 2. (Cu „r” prelungit) Cuvânt care redă sunetul produs de o sonerie, de un clopoțel, de un telefon. [Var.: **țarc** interj.] — Onomatopee.

TĂR², *țari*, s.m. 1. Scrumbie mică de mare, care se pescuiește primăvara și se consumă mai ales sărată și uscată. 2. Fig. Om foarte slab. — Din ngr. **tsiros**.

TĂRĂ, *țare*, s.f. (Pop.) Ruptură, zdreanță. ⇨ Loc. adj. și adv. *O țară* = puțin, nițel. ⇨ Expr. *A se face țară = a)* a se rupe, a se face bucăți; **b)** a se ghemui de frică. — Et. nec.

TĂRĂI¹, *țărăiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A cârpi, a țese (ciorapi). — Et. nec.

TĂRĂP, *țărâi*, vb. IV. 1. Intrans. și tranz. A cădea sau a face să cadă picătură cu picătură, a curge sau a face să curgă câte puțin, cu intermitență (producând un zgomot caracteristic). ⇨ Intrans. unipers. A bura¹. 2. Intrans. (Despre insecte și despre unele păsări) A scoate sunete caracteristice, ascuțite, scurte și repetate; a țâțâi (1). 3. Intrans. (Despre sonerie) A suna, a zbârnâi. 4. Intrans. (Rar; despre instrumente cu coarde) A răsună în vibrații scurte și tremurătoare, lipsite de adâncime; (despre muzicanți) a cânta în acest mod. [Var.: **țarcăi** vb. IV] — **Tăr¹** + suf. *-ăi*.

TĂRĂIALĂ, *țărâieli*, s.f. Faptul de a țărârâ; (concr.) ploaie ușoară și de scurtă durată. [Pr.: *-ră-ia-*. — Var.: **țarcăială** s.f.] — **Tărârâ²** + suf. *-eală*.

TĂRĂI¹ adv. (În legătură cu modul de a cânta la un instrument cu coarde) Din vârful arcului, fără rezonanță; tremurat. — Din **țărârâ²**.

TĂRĂI², *țărâituri*, s.n. Faptul de a țărârâ; (concr.) sunetul, zgomotul produs astfel; țărâitură. — V. **țărârâ²**.

TĂRĂI³ s.f. art. (În loc. adv.) *Cu țărâita* = puțin câte puțin. — Din **țărârâ²**. **TĂRĂITURĂ**, *țărâituri*, s.f. **Țărârâ²**. [Pr.: *-ră-i-*. — Var.: **țarcăitură** s.f.] — **Tărârâ²** + suf. *-tură*.

TĂRC interj. v. **țăr¹**.

TĂRCĂI vb. IV v. **țărârâ²**.

TĂRCĂIALĂ s.f. v. **țărâială**.

TĂRCĂITURĂ s.f. v. **țărâitură**.

TĂRCOVNIC, *țarcovnici*, s.m. (Pop.) Persoană care are în grijă curățenia și buna rânduială a unei biserici; *p. ext.* cântăreț, dascăl de biserică. — Din sl. **čirkovinikū**.

TĂRCOVNICESC, **EASCĂ**, *țarcovnicești*, adj. (Pop.) Care ține de țarcovnic, privitor la țarcovnic. — **Tărcovnic** + suf. *-esc*.

TĂRICĂ s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *țără*; țărucă, țărișoară. — **Tără** + suf. *-ică*.

TĂRIȘOARĂ s.f. (Reg.) Țărică. — **Tără** + suf. *-ișoară*.

TĂRLĂI vb. IV v. **țărîai**.

TĂRLĂI, *țărîai*, vb. IV. Intrans. (Rar; despre instrumente muzicale) A scoate sunete monotone și puțin armonioase; (despre instrumentiști) a cânta în acest fel. [Var.: **țărîai** vb. IV] — Formație onomatopeică.

TĂRLĂIT, *țărîaituri*, s.n. Acțiunea de a țărîai și rezultatul ei. [Var.: **țurluif** s.n.] — V. **țărîai**.

TĂRLĂITĂTOR, **OĂRE**, *țărîaitori*, *-oare*, adj. (Rar) Care țărîaie. ⇨ (Substantivat, f.) Instrument muzical stricat, dezacordat. [Pr.: *-lă-i-*] — **Țărîai** + suf. *-tor*.

TĂRLĂITURĂ, *țărîaituri*, s.f. (Rar) Cântare monotonă și puțin armonioasă dintr-un instrument muzical. [Pr.: *-lă-i-*] — **Țărîai** + suf. *-tură*.

TĂRUCĂ s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *țără*; țărică, țărișoară. ⇨ Expr. *Nici țărucă* = lipsit cu totul de ... — **Tără** + suf. *-ucă*.

TĂȘNI, *țășnesc*, vb. IV. Intrans. 1. (Despre lichide, aburi; la pers. 3) A ieși cu presiune printr-o crăpătură sau printr-o deschizătură. ⇨ A sări, a împroșca. 2. (Despre ființe) A apărea, a sări, a ieși de undeva pe neașteptate; a intra brusc undeva, a da buzna. ⇨ A porni brusc, a se repezi, a se năpusti. 3. A se ivi deodată, a izbucni cu putere, a irupe. — Din **țâst**.

TĂȘNIRE, *țășniri*, s.f. Acțiunea de a țășni și rezultatul ei; apariție, săritură bruscă. — V. **țășni**.

TĂȘNITĂTOR, **OĂRE**, *țășnituri*, *-oare*, adj. Care țășnește. ⇨ *Fântână țășnită* = fântână arteziană, v. *artezian*. — **Tășni** + suf. *-tor*.

TĂȘNITURĂ, *țășnituri*, s.f. Faptul de a țășni; (concr.) ceea ce a țășnit de undeva. — **Tășni** + suf. *-tură*.

TĂȘT interj. v. **țuști**.

TĂȘTI interj. v. **țuști**.

TĂȘTI-BĂȘTI, *țăști-băști*, s.m. și f. Om de statură mică, slab și care nu are astâmpăr. ⇨ Om (tânăr) neînsemnat. — Formație onomatopeică de la **țâsti**.

TĂȚĂCĂ, *țățace*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *țăță*. — **Țăță** + suf. *-acă*.

TĂȚĂ, *țățe*, s.f. 1. (Pop.) Sân, mamelă. ⇨ Loc. adj. *De țăță* = (despre copil) sugăr. ⇨ Loc. adv. *La țăță* = la sân, la piept. ⇨ Expr. *A da țăță* = a da să sugă, a alăpta. *A avea țăță* = a avea lapte suficient pentru a-și alăpta copilul. 2. Gurguiul urciurului, prin care se bea apă. 3. (Pop.) Celulă în care se dezvoltă matca albinelor. 4. Compuse: (Bot.) *țăță-caprei* = **a)** barba-caprei; **b)** plantă erbacee cu frunzele alungite, cu florile galbene-aurii (*Tragopogon pratensis*); *țăță-oii* = **a)** degetar; **b)** ciuboțica-cucului; *țăță-vacii* = **a)** varietate de viță-de-vie care produce struguri cu boabe lunguiețe, cărnose; *razachie* (*Vitis*); **b)** ciuboțica-cucului; **c)** plantă erbacee cu frunzele dispuse în rozetă și cu florile galbene, așezate în umbelă la vârful tulpinii (*Primula elatior*); *țăță-fiului* = plantă de munte cu rizom scurt și gros, tulpină înaltă, frunze ovale și flori roșii (*Polygonum bistorta*); *țăță-mielului* = urechelniță; *țăță-oilor* = arnică. — Lat. ***titia**.

TĂȚĂI, *țățâi*, vb. IV. Intrans. 1. (Despre animale și insecte) A țărâi² (2). 2. (Despre oameni) A scoate un sunet asemănător cu un „t” prelungit care exprimă nemulțumire, dezaprobare etc. 3. A tremura. ⇨ Expr. *A-i țățâi* (cuiva) *inima* (sau, fam., *fundul*) = a-i fi foarte frică, a tremura de frică. — Onomatopee.

TĂȚĂIT, *țățâituri*, s.n. Faptul de a țățâi; (concr.) sunet ascuțit, strident. — V. **țățâi**.

TĂȚĂNĂ, *țățâni*, s.f. 1. Balama. ⇨ Expr. *A scoate* (pe cineva) *din țățâni* = a supăra rău, a înfuria pe cineva, a scoate din sărite. *A-și ieși din țățâni* = a-și pierde răbdarea, a se înfuria. 2. Porțiune unde cele două valve ale unei scoici sunt unite printr-un ligament elastic. 3. (Pop.) Rădăcina unui furuncul. — Lat. ***titina**.

TĂȚIȘOARĂ, *țățișoare*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *țăță* (1); țățucă. — **Țăță** + suf. *-ișoară*.

TĂȚOȘ, **OASĂ**, *țățoși*, *-oase*, adj. (Pop.; rar la m.) Cu sânii mari. — **Țăță** + suf. *-oasă*.

TĂȚUCĂ, *țățuci*, s.f. (Reg.) Țățișoară. — **Țăță** + suf. *-ucă*.

TEAPĂ (1, 2, 3, 4, 5) *țepi*, s.f., (6) *țepe*, s.f. 1. Par lung și ascuțit la un capăt (folosit în trecut ca instrument de tortură); *p. restr.* vârful unui astfel de par. 2. Prelungire ascuțită și țepoasă la spicele cerealelor; (la pl.) resturile tulpinilor unor păioase, rămase în pământ după cosire. 3. (În forma *țep*; mai ales la pl.) Ghimpe, așchiuță, spin. 4. (În forma *țep*; mai ales la pl.) Păr aspru, ghimpos care acoperă corpul unor animale. 5. Așchie. 6. (Fam.) Înelăciune. [Var.: **țep** s.m.] — Cf. sl. **čepati**.

TEPĂN, **Ă**, *țepeni*, *-e*, adj. 1. Care este lipsit de elasticitate, care nu se mlădiază; tare, rigid, neclintit, fix. ⇨ Înțepenit, anchilozat. ⇨ Încremenit, înlemnit, inert; *p. ext.* lipsit de viață, mort. 2. (Despre construcții, obiecte) Solid², trainic. 3. (Despre ființe) Voinic, robust, puternic, viguros. 4. (Pop.) Strașnic, grozav (de tare, de mare, de mult). — Din sl. **čepěnū**.

TEARĂ s.f. v. **țară**.

TEARINĂ s.f. v. **țarină¹**.

TEASTĂ, *țeste*, s.f. (Pop.) 1. Cutie craniană, craniu, scăfărlie, hărcă; *p. ext.* cap¹. 2. Carapace. — Lat. **testa**.

TEAVĂ, *țevi*, s.f. Piesă de metal, de material plastic, de cauciuc etc., de formă cilindrică și goală în interior, cu lungime mare în raport cu diametrul ei exterior, realizată prin deformare plastică, prin turnare sau prin sudură și având numeroase utilizări. ⇨ *Teavă de extracție* = teavă de oțel cu diametrul relativ mic, utilizată la sondele de extracție a petrolului în vederea formării unei conducte. ⇨ (La armele de foc) Cilindru de oțel prin care trece proiectilul. ⇨ Tub cilindric sau conic, folosit în întreprinderile textile ca suport pentru înfășurarea firelor. — Din sl. **čevī**.

TECHIN, *techini*, s.m. Veche monedă de aur, arabă și italiană. — Din it. **zecchino**.

TEL, *feluri*, s.n. 1. Punct, loc la care cineva vrea să ajungă; *p. ext.* obiectiv către care tinde cineva, punct final; scop. 2. (Înv.) Punct, semn care se ocheste, care trebuie nimerit când se trage cu o armă; țintă. — Cătarea puștii. — Loc. adv. În țel sau în țelul puștii = în bătaia puștii. — Dispozitiv de ochire așezat în interiorul lunetei unei arme. — Cf. germ. Ziel, rus. țel, magh. cel.

TĒLINĂ¹, *feline*, s.f. Plantă erbacee aromatică din familia umbeliferelor, cu frunze mari, penate, cu flori albe, cu un rizom gros, globulos și cărnos, cultivată ca plantă culinară (*Apium graveolens*). — Din ngr. **sélinon**.

TĒLINĂ², *țelini*, s.f. 1. Pământ care nu s-a lucrat niciodată sau care a fost lăsat mulți ani nelucrat; pârlăoagă. 2. Pășune, fâneată (naturală sau semănată). — Din bg., sb. **celina**.

TĒLINÓS, *-OĂSĂ*, *țelinoși*, *-oase*, adj. (Despre pământ) Nelucrat, necultivat; înțelenit. — **TĒlină²** + suf. *-os*.

TĒNCŪȘĂ, *țencușe*, s.f. (Reg.) 1. Bucățică lunguiată și ascuțită care se taie și se scoate dintr-un pepene, dintr-o pâine etc. pentru a fi gustată. — Așchie. 2. Numele unui joc asemănător cu țintarul. — Et. nec. Cf. germ. Zinke.

TĒP s.m. v. **țepă**.

TĒPÓS, *-OĂSĂ*, *țepoși*, *-oase*, adj. Care are țepi; ghimpos. — **Teapă** + suf. *-os*.

TĒPOȘICĂ, *țepoșici*, s.f. 1. Plantă din familia gramineelor, cu tulpina rigidă și aspră în partea superioară, cu frunze subțiri, rigide, aspre și cu spice lungi (*Nardus stricta*). 2. Plantă păroasă din familia umbeliferelor, cu frunze penate, cu flori albe sau trandafirii dispuse în urmele compacte și cu fructul acoperit de peri aspri (*Tordylium maximum*). — **TĒpos** + suf. *-ică*.

TĒPŪȘĂ, *țepușe*, s.f. 1. Par ascuțit, țepă; *p. restr.* vârf ascuțit al unui par. 2. Așchiuță. — Ghimpe, spin. — **Teapă** + suf. *-ușă*.

TĒREMÓNIE s.f. v. **ceremonie**.

TĒSĂLĂ, *țesale*, s.f. 1. Perie din metal cu care se curăță pielea și părul vitelor, îndeosebi al cailor. 2. Fig. (Fam.) Bătaie zdravănă. — Din bg., sb. **česalo**.

TĒSĂLĂ, *țesăl*, vb. I. Tranz. 1. A curăța, a peria un animal cu țesala (1). 2. Fig. (Fam.) A bate zdravăn. [Prez. ind. și: *țesăl*] — Din **țesală**.

TĒSĂLĂRE, *țesălări*, s.f. Acțiunea de a țesăla și rezultatul ei. — V. **țesăla**.

TĒSĂLĂT¹ s.n. Faptul de a țesăla. — V. **țesăla**.

TĒSĂLĂT², *-Ă*, *țesălăți*, *-te*, adj. Curățat, periat cu țesala. — V. **țesăla**.

TĒSĂTOR, *-OĂRE*, *țesători*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care țese, care se ocupă cu meșteșugul țesutului; muncitor care lucrează la un război de țesut. — **TĒse** + suf. *-ător*.

TĒSĂTORIE, (2) *țesătorii*, s.f. 1. Arta, meșteșugul țesutului. 2. Atelier, fabrică unde se fac diferite țesături. — **Țesător** + suf. *-ie*.

TĒSĂTŪRĂ, *țesături*, s.f. 1. Produs textil obținut la războaiele de țesut prin încrucișarea în unghi drept a unor fire de urzeală și de băătură; pânză, stofă sau alt obiect țesut din fire textile. — Reparație făcută la un obiect de îmbrăcăminte printr-o cusătură specială. 2. Felul în care este țesută o pânză, o stofă etc. 3. Fig. Structură, fel de compoziție al unei opere, al unui lucru etc.; urzeală. — Împletire, întretăiere de lucruri de același fel. — Intrigă, uneltire. — **TĒse** + suf. *-ătură*.

TĒȘE, *țes*, vb. III. 1. Tranz. A încrucișa în unghi drept două sisteme de fire la războiul de țesut, trecând cu suveica băătura prin urzeală, pentru a face o țesătură. — Refl. pas. *Se țese pânză multă*. 2. Tranz. A cârpi un ciorap, o haină etc., făcând cu acul o cusătură specială. — A broda, a împodobi. 3. Tranz. (Despre păianjeni) A-și face pânza. 4. Refl. recipr. Fig. A se încrucișa, a se întretăia (ca firele unei urzeli). — A se îmbina. 5. Tranz. Fig. A pune la cale, a urzi o intrigă, un complot etc.; a unelti. — Lat. **texere**.

TĒȘERE, *țeseri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a (se) țese. — V. **țese**.

TĒȘT, *țesturi*, s.n. 1. Obiect de lăt ars sau de fontă de forma unui clopot, cu care se acoperă pâinea, mălaiul etc. puse la copt pe vatra încăinsă. 2. (Pop.) Carapace de broască țestoasă. — Lat. ***testum**.

TĒȘTÓS, *-OĂSĂ*, *țestoși*, *-oase*, adj. (Și substantivat, f.) Acoperit de carapace. *Broască țestoasă*. — **TĒșt** + suf. *-os*.

TĒȘŪT¹, *țesuturi*, s.n. 1. Faptul de a țese; meșteșugul țesătoriei. 2. Țesătură (1). 3. Ansamblu de celule animale sau vegetale având aceeași structură și aceleași funcții într-un organism. *Țesut nervos*. — V. **țese**.

TĒȘŪT², *-Ă*, *țesuți*, *-te*, adj. 1. Care a fost confecționat la războiul² mecanic sau manual. 2. Care a fost cârpit². — V. **țese**.

TĒȘUTOTERAPIE s.f. (Med.) Tratatment cu țesuturi conservate în scopul refacerii organului bolnav. — **Țesut** + **terapie** (după fr. *tissuthérapie*).

TĒVĂR, *țevare*, s.n. Aparat care servește la răcire, la înghețare; cadă de răcire prin care trec țevile la cazanul de fabricat țuică. — **Țeavă** + suf. *-ar*.

TĒVĂRIE, (2) *țevării*, s.f. 1. Totalitatea țevilor unei instalații, ale unui aparat etc. 2. Atelier, secție dintr-o întreprindere în care se fabrică și se prelucrează țevi. — **Țeavă** + suf. *-ărie*.

TĒVIȘOĂRĂ, *țevișoare*, s.f. Diminutiv al lui *țeavă*. — **Țeavă** + suf. *-ișoară*.
TĒVÓS, *-OĂSĂ*, *țevoși*, *-oase*, adj. (Rar) Gol în interior, găurit ca țeava. — **Țeavă** + suf. *-os*.

TĒVŪI, *țevuiesc*, vb. IV. Tranz. A trece pe țevi firele de băătură de pe bobine, mosoare, sculuri, cu ajutorul sucalei, înainte de a se introduce în suveică. — **Țeavă** + suf. *-ui*.

TĒVŪIRE, *țevuiri*, s.f. Acțiunea de a țevui și rezultatul ei. — V. **țevui**.

TĒBĂ interj. (Reg.) Cuvânt cu care se alungă câinii. — Cf. ucr. c i b a.

TĒCĂ, *țică* s.m. (Fam.) Termen de adresare pentru un copil. — Din [băie]țică.

TĒCLĂ, *țicle*, s.f. (Reg.) Instrument pentru pescuit raci. — Et. nec.

TĒCLĂU, *țiclăuri*, s.n. (Reg.) Stâncă foarte ascuțită și înaltă; vârf de munte sau de deal; pisc. — Din magh. **szikla**.

TĒCLEAN, *țicleni*, s.m. (Ornit.) Țiclete. — Et. nec.

TĒCLĒTE, *țicleți*, s.m. (Reg.) Pasăre insectivoră cățăraătoare, cu ciocul conic, drept și cu penajul cenușiu pe spate și alb pe pantece; țoi¹, țiclean (*Sitta europaea*). — Et. nec.

TĒCLINC s.n. v. **țiglină**.

TĒCLING s.n. v. **țiglină**.

TĒCNEALĂ, *țicneli*, s.f. (Fam.) 1. Sminteaală, nebulie. 2. Manie. — **Țicni** + suf. *-eală*.

TĒCNI, *țicnesc*, vb. IV. Refl. (Pop. și fam.) A-și pierde puterea de judecată; a înnebuni, a se sminti, a se zăpăci, a se țăcăni. — Cf. sb. c i k n u t i.

TĒCNIȚ, *-Ă*, *țicniți*, *-te*, adj. 1. (Fam.) Smintit, zăpăcit, țăcănit, nebul. 2. (Rar; despre obiecte) Plesnit², crăpat. — V. **țicni**.

TĒCUI, pers. 3 *țicuieste*, vb. IV. Intranz. (Reg.; despre uniță) A face o mișcare bruscă atunci când peștele mușcă din momeală; a zvăcni. — Et. nec.

TĒDŪLĂ, *țidule*, s.f. (Pop. și fam.) Bucată (mică) de hârtie cuprinzând o însemnare scurtă (și servind ca permis, ca dovadă, ca chitanță etc.); bilet. — Din ucr. **cidula**, pol. **cedula**.

TĒIF s.m. (Rar) Iarbă cu firul cilindric, fără foi. — Et. nec.

TĒIGĂ, *țigăi*, adj. f. (Despre lână) Scurtă și creată, moale, mătăsoasă; (despre oi) cu lână scurtă, creată și mătăsoasă. — (Substantivat) Rasă de oi autohtonă, crescută pentru producția de lână semifină, de carne și lapte; oaie din această rasă. — Et. nec.

TĒIGĂN, *-Ă*, *țigani*, *-e*, s.m. 1. (Adesea peior.) Persoană aparținând unui ansamblu de popoare originare din nord-vestul Indiei, care au migrat și în nordul Africii și, ulterior, și în cele două Americi, diferențindu-se în mai multe grupuri și ducând o viață seminomadă și care vorbesc o limbă indoeuropeană. — Expr. *A arunca moartea în țigani* = a arunca vina pe altul. *A se muta ca țiganul cu cortul* = a se muta foarte des; a fi nestatornic. *A se îneca ca țiganul la mal* = a nu reuși, a eșua într-o acțiune tocmai când era pe punctul de a o duce la bun sfârșit. *Tot țiganul își laudă ciocanul*, se spune despre cei care se laudă cu ceea ce le aparține. *E învățat ca țiganul cu ciocanul* (sau *cu scântea*), se spune despre cei deprinși cu nevoile. 2. (Adesea peior.) Epitet dat unei persoane brunete. 3. Epitet injurios dat unei persoane cu un comportament necivilizat — Din sl. **čiganinŭ**. Cf. rus. ț a g a n.

TĒIGĂNCĂ, *țigănci*, s.f. (Adesea peior.) Femeie care face parte din neamul romilor; soție de rom; romă. 2. Art. Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. — **Țigan** + suf. *-că*.

TĒIGĂRĂ, *țigări*, s.f. Sul mic făcut dintr-o hârtie foarte fină umplută cu tutun tăiat mărunt, care se aprinde la un capăt, iar din celălalt capăt (vârât între buze) se trage fumul în piept; țigaretă (1). — Țigară de foi = țigară făcută din foi de tutun înfășurate una peste alta; trabuc. — Din germ. **Zigarre**.

TĒIGARĒT, *țigaretete*, s.n. Țigaretă (2). — Din [port]țigaret.

TĒIGARĒȚĂ, *țigaretete*, s.f. 1. Țigară. 2. Tub mic de chihlimbar, de os, de lemn etc. (îngustat la unul dintre capete), în care se introduce țigara pentru a o fuma; țigaret. — Din germ. **Zigarette**.

TĒIGĂNAȘ, *țigănași*, s.m. 1. (Adesea peior.) Țiganuș (1). 2. (Entom.; reg.) Scripcar. — **Țigan** + suf. *-aș*.

TĒIGĂNĂȚIC, *-Ă*, *țigănățici*, *-ce*, adj. (Adesea peior.) Ca un țigan, brun, negricios, oacheș. — **Țigan** + suf. *-atic*.

TĒIGĂNĂRĪȚ s.n. (Înv.) Impozit care se plătea de către cei care aveau în posesie țigani robi. — **Țigan** + suf. *-arîț*.

TĒIGĂNCŪȘĂ, *țigăncușe*, s.f. (Adesea peior.) Diminutiv al lui *țigăncă*; țigăncuță. — **Țigăncă** + suf. *-ușă*.

TĒIGĂNCŪȚĂ, *țigăncuțe*, s.f. (Adesea peior.) Țigăncușă. — **Țigăncă** + suf. *-uță*.

TIGĂNEALĂ, (2) *țigăneli*, s.f. (Peior.) 1. Faptul de a se *țigăni*. 2. (La pl.) Vorbe urâte, insulte. — **Tigăni** + suf. *-eală*.

TIGĂNEL, *țigăneli*, s.m. (Reg.; adesea peior.) Țigănuș. — **Tigan** + suf. *-el*.
TIGĂNESC, **-EASCĂ**, *țigănești*, adj. (Adesea peior.) Care aparține romilor, privitor la romi, de romi. — **Tigan** + suf. *-esc*.

TIGĂNEȘTE adv. (Adesea peior.) Ca romii; în limba țigănească. — **Tigan** + suf. *-ește*.

TIGĂNI, *țigănesc*, vb. IV. Refl. (Peior.) A insista mult pentru a obține ceva; a cere ceva cu încăpățănare; *p. ext.* a se târgui, a se tocmi îndelung. — Din **tigan**.

TIGĂNIE, (2, 3) *țigăanii*, s.f. 1. (Peior.) 1. Totalitatea romilor care trăiesc în aceeași colectivitate; multime de romi; țigănie. 2. *P. ext.* Așezare, parte a unei localități locuită de romi. 3. Faptă, comportare urâtă; târguiață excesivă. ♦ Gălăgie, hărmălaie, scandal. — **Tigan** + suf. *-ie*.

TIGĂNIME s.f. (Adesea peior.) Țigănie (1). — **Tigan** + suf. *-ime*.

TIGĂNÓS, **-OĂSĂ**, *țigănoși*, *-oase*, adj. (Adesea peior.) 1. Negricios, oacheș. 2. Fig. Care are maniere urâte; care se tocmește mult; calic, zgârcit. — **Tigan** + suf. *-os*.

TIGĂNŪȘ, *țigănuși*, s.m. (Adesea peior.) 1. Diminutiv al lui **tigan** (1); țigănaș, țigănel. 2. Pasăre de baltă cu picioarele înalte, cu ciocul lung și încovoat în jos, cu spatele și aripile negre cu reflexe verzui și ruginii (*Plegadis falcinellus*). 3. Pește răpitor cu corpul scurt și indesat, de culoare închisă, stropit cu puncte negre (*Umbra krameri*). — **Tigan** + suf. *-uș*.

TIGĂRĂR, *țigărari*, s.m. Insectă din ordinul coleopterelor, de culoare albastră-verzuie cu reflexe aurii, care își depune ouăle pe frunzele anumitor plante pe care le răsușește în formă de țigară de foi (*Byctiscus betulae*). — **Tigară** + suf. *-ar*.

TIGĂI, *țigăi*, s.m. (Reg.) Specie de gândac mare, negru cu pete galbene, care trăiește prin pădurile de conifere (*Hylobius abietis*). — Et. nec.

TIGHÉR, (2) *țigheruri*, s.n. (Reg.) 1. Zeamă care se stoarce din tescovină. 2. Sortiment, porție de țighe (1). — Din magh. **csiger**.

TIGLĂR, *țiglari*, s.m. Persoană care face țigle¹ sau care acoperă clădirile cu țigla¹. — **Tigla**¹ + suf. *-ar*.

TIGLĂ¹, *țigle*, s.f. Piesă de argilă arsă, de sticlă, de mortar, de ciment, în formă de placă, folosită la învelitul casele. — Din sb. **cigla**.

TIGLĂ², *țigle*, s.f. (Reg.) Vergea de lemn sau de metal ascuțită la un capăt, în care se înfige carnea pentru a o frige; frigare. — Cf. germ. *Zacke*.

TIGLĂRIE, *țiglării*, s.f. Loc unde se fac sau se vând țigle¹. — **Tigla**¹ + suf. *-ărie*.

TIGLINĂ, *țigline*, s.f. Lamă de oțel (cu mâner), folosită la răzuirea parchetului. [Var.: **țiclinc**, **țiclîng** s.n.] — Din germ. **Ziehklänge**.

TIGNĂL s.n. v. **semnal**.

ȚIITOR, **-OĂRE**, *țititori*, *-oare*, s.f., adj. 1. S.f. (Pop.) Concubină. 2. S.f. pl. Loc unde stă vânătorul la pândă; loc pe unde trece vânatul. 3. Adj. (Înv.) Care ține mult timp; durabil. [Pr.: *ți-i*] — **Ține** + suf. *-itor*.

ȚIITURĂ, *țituri*, s.f. (Pop.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. [Pr.: *ți-i*] — **Ține** + suf. *-itură*.

ȚILÎNDRU¹, *țilîndri*, s.m. (Pop.) Sticlă de lampă. — Din germ. **Zilinder**.

ȚILÎNDRU² s.n. v. **cilindru**.

ȚIMĂRĂ s.f. v. **țimir**.

ȚIMBĂL s.n. v. **țambal**.

ȚIMBĂLĂ s.f. v. **țambal**.

ȚIMİR, (1) *țimire*, s.n., (2) *țimiri*, s.m. 1. S.n. (Înv.) Emblemă care servește drept semn distinctiv al unei familii nobile, al unui oraș, al unei corporații sau membrilor ei, al unei țări etc. 2. S.m. Denumire dată în Evul Mediu, în Țările Române, călăuzei și însoțitorului oficial al unui străin, mai cu seamă de la hotare până la Curtea domnească. [Pl. și: (1) *țimiruri*. — Var.: **țimără** s.f.] — Din magh. **cimer**.

ȚINC¹, *țincuri*, s.n. Fiecare dintre proeminențele tăiate la capetele a două scânduri (alternând cu câte o scobitură) pentru a permite o îmbucare solidă în unghi a celor două scânduri. — Din germ. **Zinke**.

ȚINC² s.m. v. **țânc**.

ȚINCĂR, *țincari*, s.m. (Reg.) Copil, țânc. — **Țînc**² + suf. *-ar*.

ȚINCVAIS s.n. Oxid de zinc, de culoare albă, folosit în vopsitorie și în industria cauciucului; alb de zinc. — Din germ. **Zinkweiss**.

ȚINE, *țin*, vb. III. I. Tranz. 1. A avea ceva în mână (sau în brațe etc.) și a nu lăsa să scape. ♦ Expr. *A-i ține* (cuiva) *lumânarea* (sau *lumina*) = **a)** a fi naș cuiva la cununie; **b)** a sta lângă cineva în ultimele clipe ale vieții cu o lumânare aprinsă în mână (după un vechi obicei creștin). *A-i ține* (cuiva) *lununa* = a fi naș (cuiva) la cununie. *A ține frânele țării* (sau *împărăției* etc.) = a conduce, a stăpâni, a guverna o țară etc. *A ține pe cineva* (sau *ceva*) *în mână* = a avea pe cineva (sau ceva) în puterea sa, a dispune de cineva

(sau de ceva) după bunul-plac; a avea pe cineva (sau ceva) la mână. *A ține ursita* (sau *soarta*) *cuiva* (în mână) = a fi stăpân pe viața cuiva și a dispune de ea după bunul său plac. ♦ (Urmă de determinări introduse prin prep. „de”, „de după” sau „pe după”, arată partea de care se apucă) *Ținem pe bunic de mână*. (Refl. recipr.) *Mergeau ținându-se de mână*. ♦ Intrans. (Urmă de determinări introduse prin prep. „de”, arată partea sau capătul de care e apucat un obiect sau chiar obiectul însuși) *Ține de nuia*. ♦ (La imper.) la! primește! ♦ (Determinat prin „în brațe” sau „îmbrățișat”) A cuprinde pe cineva cu brațele în semn de dragoste, de prietenie; a îmbrățișa. ♦ (Determinat prin „în mână”) A mînuși o armă, o unealtă, un instrument etc. ♦ (La volei, polo pe apă etc.; în expr.) *A ține mingea* = a opri mingea în mâini mai mult timp decât este regulamentar, înainte de a o pasa sau de a o trimite adversarului. 2. A susține un obiect greu (ridicat de la pământ) și a nu-l lăsa să cadă. 3. A sprijini pe cineva să nu cadă. ♦ Intrans. A nu lăsa ca ceva care atarnă sau plutește să cadă sau să se scufunde. 4. A cuprinde, a purta, *p. ext.* a suporta. ♦ Expr. *A nu-l (mai) ține pe cineva pământul* = a nu mai putea fi suportat din cauza rătăcității, fărâșelăgilor etc. *A nu-l (mai) ține pe cineva locul* = a nu mai putea de bucurie, de nerăbdare etc. *A nu-l mai ține* (pe cineva) *pielea* = a fi foarte fericit, foarte mândru. II. 1. Refl. A se prinde cu mâinile de ceva sau de cineva. ♦ A apăsa, a comprima o parte a corpului (pentru a-i încetini funcția, a potoli o senzație dureroasă etc.). ♦ A se menține într-un loc, a nu se prăbuși, a nu cădea de unde. *Se ține tare în șa*. 2. Refl. A fi prins sau fixat ușor de ceva, a fi legat prea slab de ceva. *Se ținea numai într-un cui*. ♦ Intrans. și refl. A fi bine fixat sau înțepenit undeva (și a nu se desface, a nu se desprinde, a nu ceda). *Cuiul (se) ține bine*. 3. Refl. (Cu determinări introduse prin prep. „de” sau „după”) A merge în urma cuiva, pășind cât mai aproape de el și a nu-l părăsi nicio clipă; *p. ext.* a fi mereu împreună cu cineva, a fi nelipsit de lângă cineva. ♦ A sta mereu în drumul, în preajma sau în urma cuiva, stăruind cu o rugăminte; a urmări pe cineva cu stăruințele sale, cu insistențele sale pentru a-i câștiga simpatia, dragostea. ♦ A se lua după cineva, a imita pe cineva, a lua ca exemplu, ca model pe cineva. 4. Refl. (Cu determinări modale) A urma unul după altul, a se înșirui. *Automobilele se țineau lanț*. 5. Refl. A se îndeletnici mult (sau numai) cu..., a se preocupa neîntrerupt (sau numai) de..., a nu se lăsa de... ♦ Expr. *A se ține de ale sale* = a-și vedea de treabă. 6. Intrans. și refl. A face parte integrantă dintr-un tot; (despre unelte) a face parte dintr-un sortiment, dintr-o garnitură etc. ♦ A face parte din bunurile cuiva, a aparține cuiva. 7. Intrans. A se referi la..., a fi în legătură cu..., a face parte din... ♦ A fi de datoria, de competența cuiva; a privi, a interesa pe cineva. 8. Intrans. A fi legat sufletește de ceva; *p. ext.* a avea pentru cineva o afecțiune puternică, a iubi pe cineva. ♦ (Cu determinări introduse prin prep. „cu”) A lua apărarea sau partea cuiva, a susține pe cineva, a fi de partea cuiva. 9. Intrans. (Urmă de un verb la conjunctiv) A dori mult ca ceva să se întâmple, să se facă sau să fie; a simți imboldul de a face ceva. III. 1. Tranz. A face ca trupul (sau o anumită parte a lui) să stea mai mult timp într-o anumită poziție sau atitudine. ♦ Expr. *A ține nasul sus* sau (refl.) *a se ține cu nasul pe sus* = a fi obraznic, încrezut, pretențios. *A ține capul sus* sau (refl.) *a se ține cu capul pe sus* = a fi mândru, orgolios. ♦ (Pop.) A se uita fix la cineva sau ceva. 2. Tranz. A face pe cineva sau ceva să stea un timp oarecare într-un anumit loc. ♦ Expr. *A ține* (pe cineva sau ceva) *în evidență* = a avea (pe cineva sau ceva) în vedere; a da o atenție deosebită. *A ține* (ceva) *în suspensie* = a nu se pronunța sau a nu se hotărî (asupra unui lucru). ♦ A da cuiva locuință, sălaş, cazare; a nu lăsa (pe cineva) să plece în altă parte. ♦ (Cu determinări introduse prin prep. „la” sau „în”) A sili, a forța pe cineva să stea într-un anumit loc. ♦ Expr. *A ține* (pe cineva) *la pastramă* = a lăsa pe cineva să rabde de foame. ♦ A lipsi pe cineva de libertate, a-l face să stea închis, legat. 3. Tranz. A face ca cineva sau ceva să nu se poată mișca din loc (prin zăndu-l cu mâinile sau legându-l); a imobiliza. ♦ Expr. *A ține pe cineva sub papuc* (sau *sub picior*) = a stăpâni, a domina pe cineva. 4. Tranz. A face ca cineva sau ceva să stea sau să rămână un timp oarecare într-o anumită stare; a menține. 5. Tranz. (Cu determinările „pe loc” sau „în loc”) A opri pe cineva sau ceva din mersul său, făcându-l să rămână pe loc, a-l împiedica să-și urmeze drumul. ♦ Expr. *A-i ține cuiva drumul* (sau *calea*) = **a)** a opri pe cineva din drumul său, împiedicându-l să treacă înainte; a sta în calea cuiva; **b)** a pândi trecerea cuiva, a aștepta pe cineva în drum și a-l opri pentru a-i adresa o rugăminte; **c)** (pop.) a urmări pe cineva în mod insistent (pentru a-i câștiga bunăvoința, dragostea); a fi mereu în calea cuiva. *A ține drumul* (sau *calea*, *drumul*) = **a)** a practica tâlhăria la drumul mare; **b)** a umbla fără rost, haimana. (Pop.) *A-i ține cuiva drumul legat* = a împiedica acțiunile cuiva, libertatea cuiva. *A ține* (pe cineva) *de vorbă* = a sta de vorbă cu cineva (nelăsându-l să-și vadă de lucru). 6. Tranz. A face pe cineva să aștepte. 7. Refl. (Rare) A sta mai mult timp într-un anumit loc. ♦ Expr. *A se ține în rezervă* (sau *la o parte*, *la distanță*) = a nu lua parte la ceva, a se abține de la ceva. *A se ține sufletul în cineva* = a fi viu, a trăi. ♦ (Pop.) A-și duce traiul, a viețui, a trăi (undeva). 8. Refl. A sta într-o anumită

poziție, a lua sau a avea o anumită atitudine sau ținută. *Se ținea drept.* ⇨ Expr. *A nu se mai (putea) ține pe (sau în) picioare* = a cădea (de osteneală, de somn, de boală etc.). **9.** Refl. (Pop., determinat prin „mându”, „mare”, „tare” sau un echivalent al acestora) A fi mându, încrezut; a se mândri, a-și lua aere de superioritate, a face pe grozavul. **10.** Tranz. A înfrâna, a stăpâni, a domina un sentiment, o pornire etc. *Abia își ține lacrimile.* (Refl.) (Următ de un verb la conjunctiv în forma negativă) *De-abia se ține să nu rădă.* ⇨ Expr. *A-și ține firea* = a-și păstra liniștea, calmul, cumpătul; a se stăpâni. ⇨ (Următ de un verb la conjunctiv sau de determinări introduse prin prep. „de”, „de la”) A opri pe cineva de la ceva, a împiedica pe cineva să facă ceva; a reține pe nedrept. **2.** Tranz. A păstra un lucru într-un anumit loc (pentru a-l pune la adăpost sau a-l avea la îndemână în caz de trebuință). ⇨ A păstra mult timp un lucru pentru a se folosi de el în viitor. ⇨ (Construit cu un complement în dativ sau introdus prin prep. „pentru”) A opri, a rezerva un lucru pentru cineva. ⇨ A păstra un anumit timp un obiect primit de la cineva în acest scop. ⇨ A opri ceva (ce nu-i aparține) la sine sau pentru sine; a reține pe nedrept. **2.** Tranz. A nu lăsa ca ceva să dispară, să se distrugă, să se altereze etc.; a păstra neatins și neschimbat, a conserva. ⇨ Expr. *A ține legătura cu cineva* = a rămâne în (strânsă) legătură cu cineva, a păstra legătura cu cineva. *A ține cuiva* (sau, reg., *a ține pe cineva*) *mânie* (sau *pizmă*, *supărare*, *alean*) = a purta cuiva ură, supărare etc., a rămâne mânios pe cineva mai mult timp, a nu ierta pe cineva. *A ține taina* (sau *secretul*) sau *a ține* (ceva) *secret* = a ascunde, a nu dezvălui, a nu da pe față, a nu destăinui un secret. *A ține minte* = a nu uita (ceva), a-și aminti de... ⇨ A cruța, a nu distruge. ⇨ (Pop.) A păstra cuiva dragoste, a nu părăsi pe cineva. **3.** Tranz. A păstra o stare sau o calitate vreme mai îndelungată. ⇨ Expr. *A-i ține cuiva cald* (sau, intranz., *de cald*) = a-i fi cuiva de folos, a-i prinde bine. (Intranz.) *A-i ține* (cuiva) *de frig* = a apăra de frig. *A-i ține* (cuiva) *de foame* (sau *de sete*) = a sătura (înlocuind altă hrană mai potrivită). *A ține* (cuiva) *de urât* = a sta împreună cu cineva vorbindu-i, distrându-l pentru a-i alunga singurătatea sau plictiseala. **4.** Tranz. A urma mereu același drum (sau aceeași cale, aceeași direcție), a nu se abate din drum; a umbra într-un anumit loc; *p. ext.* a merge (sau a o lua) pe un anumit drum; (despre drumuri) a merge, a străbate, a trece printr-un loc. (Refl.) (Determinat prin „de drum”) *Ține-te de drumul acesta până acasă.* ⇨ Expr. (Inv.) *A ține marea* sau (intranz.) *a ține spre plina mare* = a naviga în larg. **5.** Tranz. A respecta cu strictețe, a împlini întocmai; a păzi (o normă, o învoială, un angajament, o lege). ⇨ A sărbători, a prăznui, a cinști (o zi de sărbătoare). ⇨ Expr. *A ține zile pentru cineva* = a posti ca să-i meargă cuiva bine, să i se împlinescă o dorință. ⇨ Refl. A persevera în..., a nu se îndepărta de..., a nu se abate de la..., a rămâne consecvent cu... ⇨ Expr. (Intranz.) *A ține la vorba sa* = a rămâne nestrămutat într-o hotărâre, a nu reveni asupra celor spuse, a nu-și schimba hotărârea. **6.** Refl. și intranz. (De obicei cu determinările „bine”, „tare”, „dărz”) A se menține în condiții bune, a nu se da bătut, a nu se lăsa înduplecat; a rezista. ⇨ Expr. (Refl.) *A se ține* (sau, tranz., *a ține pe cineva*) *treaz* = a rămâne (sau a determina pe cineva să rămână) treaz, a nu (se) lăsa să fie prins de somn. (Refl.) *A se ține gata* = a sta pregătit (pentru a face ceva). (Refl.) *Ține-te* (sau *te ține*) *bine* sau (intranz.) *ține bine!* formulă de îndemn și de încurajare. (Refl.) *Să se țină bine!* formulă de amenințare. ⇨ Intranz. A rezista la o încercare sau la o probă, a suporta ceva. *Calul ține la galop.* **7.** Refl. și tranz. A se afla sau a face să se afle în deplină sănătate și putere. ⇨ Expr. *A (se) ține viu* (sau *în viață*, *cu zile* etc.) = a (se) menține în viață; a trăi sau a face să trăiască. ⇨ Refl. A se păstra, a se conserva. **V.** Tranz. **1.** A ocupa, a avea (un loc). ⇨ Expr. *A ține loc de...* = a face serviciul de..., a îndeplini funcția de..., a servi drept..., a fi întrebuințat ca... **2.** A stăpâni (un loc). ⇨ A apăra un loc de invazia dușmanului, a opri (cu armele) intrarea într-un loc. **3.** A avea (pe cineva) în serviciul său. **4.** A avea sub conducerea, direcția sau administrația sa; a fi însărcinat cu o funcție (și a o exercita). ⇨ Expr. *A ține casa* (sau *contabilitatea*) = a fi casier (sau contabil). *A ține socoteliile* = a fi însărcinat cu socoteala intrării și ieșirii banilor într-o întreprindere. **5.** A poseda animale și a le crește (pentru folosul pe care-l dau). **6.** A avea în posesiune o întreprindere; a avea în folosință pe timp limitat o proprietate; a deține (în calitate de chiriaș, de arendaș). **7.** (Pop.) A avea de vânzare (o marfă în prăvălie). **VI.** Tranz. **1.** A suporta toată cheltuiala necesară întreținerii unei case, unei gospodării etc. ⇨ Expr. *A ține casă* (cu cineva) = a convingea cu cineva (în calitate de soț și soție). *A ține casă mare* = a duce trai bogat, luxos. *A ține casă* (sau *masă*) *deschisă* = a primi bucușori și des mulți oaspeți. *A-și ține rangul* = a avea un fel de viață potrivit cu rangul pe care îl ocupă. ⇨ A da cuiva cele necesare pentru a trăi (mai ales hrană); a întreține. ⇨ Expr. *A ține* (pe cineva) *la școală* (sau *la studii*) = a trimite (pe cineva) la școală, suportând cheltuielile necesare. ⇨ Tranz. și refl. (Următ de determinări introduse prin prep. „cu”) A (se) hrăni. ⇨ Expr. (Tranz.) *A-și ține capul* (sau *viața*, *zilele*, *sufletul*) *cu...* = a se hrăni, a trăi cu... ⇨ Refl. A face față cheltuielilor necesare vieții; a se întreține, a trăi. **2.** A purta cuiva de grijă, a avea grijă de cineva, a îngriji pe cineva. ⇨ Expr. *A ține pe cineva*

ca pe (sau în) palmă = a îngriji pe cineva cu cea mai mare dragoste, împlinindu-i-se toate dorințele. *A ține bine* = a păstra în stare bună, în ordine deplină, a întreține bine. **3.** (Pop.) A fi căsătorit cu cineva. ⇨ (Construit cu dat. pron.) A avea un amant. ⇨ Refl. recipr. A avea cu cineva relații de dragoste (în afara căsătoriei), a trăi cu cineva (în concubinaj). **VII.** **1.** Intranz. A dura, a dăinui. ⇨ (Despre provizii) A ajunge (pentru un timp oarecare), a nu se termina (mai mult timp). **2.** Tranz. (Despre boli sau dureri trupești) A nu mai slăbi pe cineva, a nu-l lăsa, a nu-i da pace. ⇨ (Despre organe sau părți ale corpului) A produce dureri. **3.** Intranz. A se întinde, a se prelungi (într-o direcție). **VIII.** Tranz. **1.** (Exprimă, împreună cu determinarea sa, o acțiune sau o stare indicată de determinare, cu valoarea stilistică a unui prezent de durată) A face să dureze, să se manifeste. *De bucurie ținu masa trei zile.* ⇨ Expr. *A o ține numai* (sau *tot*) *o* (sau *într-o*) *fugă* (ori *o gură*, *un plâns* etc.) sau *a ține fuga* (ori *plânsul*, *gura* etc.) *întruna* (sau *totuna*) = a o duce înainte fără întrerupere, fără a slăbi o clipă, fără a se opri (din fugă, din plâns etc.). *A o ține înainte* (sau *întruna*) *că...* = a susține cu tărie, cu insistență că... *A o ține* (tot) *una* (cu...) = a nu mai opri (din...), a continua (să...) *A ține pas cu vremea* (sau *pasul vremii*) = a fi la modă, a fi în spiritul vremii, a nu rămâne în urmă. ⇨ (Cu determinări introduse prin locuțiunile „tot în...” sau „numai în...”.) A nu mai slăbi pe cineva cu... **2.** (În loc. vb.; cu sensul dat de determinări) *A ține o vorbire* (sau *un discurs*, *un cuvânt*) = a vorbi, a cuvânta unui auditoriu. *A ține judecată* = a judeca. *A ține șfat* = a se sfătui, a delibera. *A ține luptă* (sau *război*, *bătălie*, *foce*) = a se lupta, a se război cu cineva. *A ține strajă* = a străjui, a sta de strajă. *A ține locul cuiva* = a înlocui pe cineva. **IX.** Tranz. și refl. (Pop.) A (se) considera, a (se) socoti, a (se) crede. *Te țineam mai tânăr!* ⇨ Expr. (Tranz.) *A ține* (pe cineva) *de rău* = a mustra, a dojeni, a certa, a ocări (pe cineva). **X.** Tranz. (Pop.) A obliga la o cheltuială, a necesita o cheltuială, a costa. [Prez. ind. și: (reg.) *țiu*. — Var.: *ținea* vb. II.] — Lat. *tenere*.

TINEĂ vb. II v. **ține**.

ȚINERE, *țineri*, s.f. Acțiunea de a (se) ține și rezultatul ei. ⇨ *Ținere de minte* = memorie. — V. **ține**.

ȚINGĂU, *țingăi*, s.m. (Reg.) Flăcăias, băietan. [Var.: *țângău* s.m.] — **Țanc** + suf. *-ău*.

ȚINGHILINGHI interj. (Pop.) Zgomot care imită sunetul clopoțelilor și al zurgălăilor. [Var.: *țing-ling* interj.] — Onomatopee.

ȚING-LING interj. v. **ținghilinghi**.

ȚINTĂR, (1) *țintare*, s.n., (2) *țintari*, s.m. **1.** S.n. Joc de societate la care se folosește un carton cu un desen special pe care jucătorii mișcă piese după anumite reguli; moară. **2.** S.m. (Omit.) Înărită. — **Țintă** + suf. *-ar*.

ȚINTAȘ, *țintași*, s.m. Persoană care țintește și trage (bine) cu arcul sau cu pușca; ochitor, trăgător, trăgaci. — **Țintă** + suf. *-aș*.

ȚINTĂT, *-Ă, țintați*, *-te*, adj. **1.** Împodobit cu ținte (I 1); țintuit, țintelat. **2.** Fig. (Reg.; despre animale) Care are o pată albă în frunte. — **Țintă** + suf. *-at*.

ȚINTĂURĂ, *țintaure*, s.f. (Reg.) Plantă erbacee medicinală cu flori roșii sau albe, cu fructul o capsulă (*Centarium umbellatum*). [Pr.: *-ta-ur-*. — Var.: *centăura* s.f.] — Din lat. *centaurea*, fr. *centaurée*.

ȚINTĂ, *ținte*, s.f. **I.** **1.** Cui scurt de metal cu floarea de forme și mărimi diferite, folosit de cizmar, curelari, tapițeri etc. **2.** (Despre porumb; în loc. adj.) *În ținte* = cu boabele destul de dezvoltate pentru a fi bun de mâncat; aproape copt. **3.** Fig. Mică pată albă pe fruntea cailor și a vitelor; stea, stelută. **II.** **1.** Semnul sau locul în care se ochește cu o armă de foc sau cu o săgeată; *p. ext.* ochire, țintire. ⇨ Ceea ce este sau devine obiectul atenției sau privirii cuiva. *E ținta tuturor privirilor.* ⇨ Expr. *A privi* (sau *a se uita*) *fără* (*de*) *țintă* = a privi în gol. (Adverbial) *A privi* (sau *a se uita*, *a căuta*) *țintă* sau *a ține* (ori *a sta cu*) *ochii țintă* = a privi fix, ațintit, a fi cu ochii pironiți (la ceva). **2.** Locul către care tinde să ajungă cineva. ⇨ Loc. adv. *Fără țintă* = în neștire, razna. ⇨ (Rar) Țelul unei întreceri sportive. **3.** Scop final, țel, obiectiv. ⇨ Spațiul de deasupra porții la jocul de rugbi; but; ⇨ *Teren de țintă* = spațiu care cuprinde limitele laterale ale terenului din spatele stălpilor porții la jocul de rugbi, din care se marchează încercările. — Din sl. *centa* „ban, monedă”.

ȚINTĂTEL, *țintăței*, adj. (Pop.) Diminutiv al lui *țintă* (2). — **Țintă** + suf. *-el*.

ȚINTELĂT, *-Ă, țintelați*, *-te*, adj. (Reg.) Țintat (1). — Din **țintă**.

ȚINTERIM s.n. v. **țintirim**.

ȚINTEȘ, *-Ă, ținteși*, *-e*, adj. (Reg., despre oameni) Care țintește bine, care nimereste ținta, care este bun țintaș; *p. ext.* (despre ochi) ager, scrutător. — **Țintă** + suf. *-eș*.

ȚINTI, *țintesc*, vb. **IV.** **1.** Tranz. și intranz. A îndrepta arma, luând drept țintă pe cineva sau ceva; a ochi. ⇨ Fig. A face aluzie la ceva sau la cineva, a viza pe cineva sau ceva. **2.** Tranz. Fig. A-și aținti, a-și fixa, a-și pironi ochii sau privirea asupra cuiva. **3.** Tranz. și intranz. Fig. A năzui, a aspira, a răvni la ceva; a urmări ceva. — Din **țintă**.

ȚINTIRE, *țintiri*, s.f. Acțiunea de a ținti și rezultatul ei. — V. **ținti**.
ȚINTIRIM, *țintirimuri*, s.n. (Reg.) Cimitir. [Pl. și: *țintirime*. — Var.: **ținterim**, **cintirim** s.n.] — Din magh. **cintere**.
ȚINTIȘOARĂ, *țintișoare*, s.f. Diminutiv al lui *țintă* (I 1). — **Țintă** + suf. *-ișoară*.
ȚINTIT, **-Ă**, *țintiți*, *-te*, adj. (Despre ochi, privire) Care este îndreptat fix spre ceva; pironit. — V. **ținti**.
ȚINTITÓR, **-OĂRE**, *țintitori*, *-oare*, adj. (Înv.) 1. Care țintește (cu o armă).
2. Fig. Care năzuiește, care are ca țel să..., care aspiră la... — **Ținti** + suf. *-tor*.
ȚINTUI, *țintuiesc*, vb. IV. Tranz. 1. A prinde, a înțepeni, a fixa, a bate ceva cu cuie, cu ținte; a pironi. ⇨ Expr. *A țintui* (pe cineva) *la stâlp* (sau *la stâlpul infamiei*) = a supune (pe cineva) oprobiului public, a înfiera. ◆ A înfige, a bate cuie sau ținte. ◆ Fig. A obliga pe cineva să stea nemișcat, imobilizat. ⇨ Expr. *A țintui* (pe cineva) *locului* = a face (pe cineva) să se oprească, să rămână nemișcat, neclintit. *A rămâne țintuit locului* (sau *pe loc*, *în loc*) = a se opri, a rămâne nemișcat, neclintit într-un loc. **2.** A împodobi cu ținte. — **Țintă** + suf. *-ui*.
ȚINTUIRE, *ținturi*, s.f. Acțiunea de a țintui și rezultatul ei. — V. **țintui**.
ȚINTUIT, **-Ă**, *țintuiți*, *-te*, adj. 1. Bătut, prins în cuie sau în ținte; (despre încălțăminte) cu ținte pe talpă. ◆ Fig. Nemișcat, înțepenit, pironit (din cauza unei stări sufletești sau a unei emoții puternice). **2.** Împodobit cu ținte, țintat; p. ext. împodobit cu pietre scumpe. — V. **țintui**.
ȚINUT, *ținuturi*, s.n. I. Faptul de a ține. II. 1. Loc, regiune. **2.** (În Evul Mediu, în Moldova) Unitate administrativ-teritorială corespunzătoare județului din Țara Românească. **3.** (Înv.) Țară. — V. **ține**.
ȚINUTĂL, **-Ă**, *ținutali*, *-e*, adj. (Înv.) Privitor la ținut (II), care aparține unui ținut. — **Ținut** + suf. *-al*.
ȚINUTĂȘ, **-Ă**, *ținutași*, *-e*, s.m. și f. (Înv.) Persoană care locuia într-un anumit ținut (II 1). — **Ținut** + suf. *-aș*.
ȚINUTĂ, *ținute*, s.f. 1. Atitudine, poziție pe care o dă cineva corpului său. ◆ Fel de a fi sau de a se comporta față de cineva sau de ceva; comportare, atitudine. **2.** Mod de a se îmbrăca, de a se prezenta în societate; p. ext. îmbrăcăminte, costum, uniformă. ⇨ *Mare ținută* sau *ținută de ceremonie* = îmbrăcăminte sau uniformă de sărbătoare sau de paradă, destinată pentru anumite solemnități sau ceremonii. *Ținută de seară* = îmbrăcăminte elegantă, cu o croială specială, pentru petrecerile sau reuniunile care au loc seara. *Ținută de campanie* = echipamentul complet al unui ostaș în timpul campaniei. **3.** (Fon.) Poziția pe care o are organul vocal în timpul articulării sunetelor. — V. **ține** (după fr. *tenue*).
ȚIPĂ¹, *țip*, vb. I. Intrans. 1. (Despre oameni) A striga cu glas tare și ascuțit (de durere, de spaimă); a zbiera. ◆ A vorbi cu glas ridicat; a-și manifesta față de cineva nemulțumirea, enervarea, mânia prin vorbe răstite; a se răsti la cineva. ◆ A scoate sunete stridente, asurzitoare dintr-un instrument muzical. **2.** (Despre animale) A scoate strigăte specifice puternice, ascuțite. **3.** Fig. (Despre culori sau obiecte colorate) A face o impresie neplăcută (din cauza intensității sau a stridenței nuanțelor); a bate la ochi. — Et. nec.
ȚIPĂ², *țip*, vb. I. Tranz. (Reg.) 1. A arunca, a azvârli. ◆ Spec. A arunca de pe sine o haină, un obiect de îmbrăcăminte etc. **2.** A scoate, a da afară. **3.** A alunga, a goni. — Et. nec.
ȚIPĂR, *țipari*, s.m. Pește de apă dulce stătătoare, cu corpul lung și subțire, aproape cilindric, acoperit cu solzi mărunți și cu un strat de mucus, cu mustați la gură, folosit mai mult ca nadă; chișcar (*Misgurnus fossilis*). — Et. nec. Cf. *țipa*².
ȚIPĂT, **-Ă**, *țipați*, *-te*, adj. (Rar) Rostit cu glas tare și ascuțit; strident. — V. **țipa**¹.
ȚIPĂT, *țipete*, s.n. Strigăt ascuțit (de durere sau de spaimă), zbieret, urlet, strigăt. [Var.: **țipet** s.n.] — **Țipa**¹ + suf. *-ăt*.
ȚIPĂTÓR, **-OĂRE**, *țipători*, *-oare*, adj., s.f. 1. Adj. (Despre glas) Strident. ◆ Fig. (Despre culori, lumină) Prea bătător la ochi, prea viu, prea intens. **2.** S.f. (Reg.) Un fel de fluier cu care vânătorii imită glasul diferitelor animale pentru a le atrage. — **Țipa**¹ + suf. *-ător*.
ȚIPENIE s.f. (În construcții negative) Ființă omenească, om; ființă, vietate. — **Țipa**¹ + suf. *-enie*.
ȚIPET s.n. v. **țipăt**.
ȚIPIRIG¹ s.m. (Bot.; reg.) Pipirig. — Cf. *pipirig*.
ȚIPIRIG² s.n. (Pop.) Clorură de amoniu (folosită la cositorirea aramei, în soluția unor pile electrice și în diferite reacții chimice). — Cf. sb. *caparika*.
ȚIPLĂ, *țiple*, s.f. Membrană subțire făcută din intestinale sau din bășica animalelor și folosită pentru a acoperi ermetic borcanele cu conserve sau (astăzi rar) în locul sticlei la ferestrele caselor țărănești; p. ext. celofan. — Cf. ngr. *tsípa*, bg. *cipa*.
ȚIPOP, *țipopesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A scoate țipete, a țipa¹, a striga. — Din **țipăt**.

ȚIRCĂLÁN s.n. v. **țarcălam**.
ȚIST interj. Exclamație cu ajutorul căreia se impune cuiva tăcere; st! — Onomatopee.
ȚISTUI, *țistuiesc*, vb. IV. 1. Tranz. și intrans. A recomanda sau a impune cuiva tăcere (prin folosirea interjecției „țist”). ◆ Tranz. A domoli, a potoli (pe cineva). **2.** Intrans. (Despre gloanțe) A șuiera. — **Țist** + suf. *-ui*.
ȚISTUIĂLĂ, *țistuieli*, s.f. (Rar) Acțiunea de a țistui și rezultatul ei; sunet produs prin repetarea interjecției „țist”; țistuitură. [Pr.: *-tu-ia-*] — **Țistui** + suf. *-eală*.
ȚISTUITURĂ, *țistuituri*, s.f. Țistuială. [Pr.: *-tu-i-*] — **Țistui** + suf. *-tură*.
ȚIȘTĂR, *țıştari*, s.m. Mamifer rozător înrudit cu popândăul, foarte păgubitor pentru semănături (*Citellus suslica*). — Et. nec.
ȚITERĂ, *țitere*, s.f. Instrument muzical compus dintr-o cutie de rezonanță cu coarde de metal, puse în vibrație prin atingere cu o lamă (ori cu un inel) de os sau de metal. — Din germ. **Zither**.
ȚIȚ interj. (Reg.) Cuvânt care redă chițăitul șoarecelui. ⇨ Expr. *Nici țif* = niciun cuvânt, nici cărc, nici pis. — Onomatopee.
ȚIȚEL, (2) *țifeiuri*, s.n. 1. Amestec lichid de hidrocarburi solide, lichide și gazoase, precum și de alți compuși organici, care se găsește în pământ sub formă de zăcământ și din care, prin distilare, se obține benzină, petrol lampant, uleiuri minerale, vaselină, motorină etc.; petrol. **2.** (La pl.) Diferite feluri de țifei (1). — Et. nec.
ȚIU¹ interj. (Adesea repetat) 1. Cuvânt care imită un sunet prelung, ascuțit, cu rezonanță metalică. **2.** Exclamație cu care se îndeamnă cail la mers. — Onomatopee.
ȚIU², *țiu*, s.n. (Reg.) 1. Unealtă de fier în patru muchii ascuțită ca o daltă, cu care se fac găuri în gheață pentru pescuit, se desprind blocurile de gheață etc. **2.** Unealtă asemănătoare cu o daltă, folosită în dulgherie. **3.** Târâcop de oțel, de forma unei bare cu secțiunea pătrată, ascuțită la capete și puțin arcuită, folosit de mineri. — Et. nec.
ȚIUI, *țiu*, vb. IV. Intrans. 1. A produce un sunet prelung, ascuțit, cu rezonanță metalică. ⇨ Expr. *A(-i) țiu* (sau *in urechi* (sau *in creieri*) sau *a-i țiu* (sau *in urechile* (sau *urechea* etc.)) = a avea impresia de vâjăială (în urechi sau la cap). **2.** (Despre păsări) A scoate sunete prelungi (și stridente). [Pr.: *țiu-u-*. — Prez. ind. și: *țiuiesc*] — **Țiu**¹ + suf. *-ui*.
ȚIUȚ, *țiuțuri*, s.n. Faptul de a țiuț; sunet prelung și ascuțit; țiuțură. [Pr.: *țiu-u-*] — V. **țiu**.
ȚIUITÓR, **-OĂRE**, *țuitori*, *-oare*, adj., s.f. 1. Adj. Care țiuie. **2.** S.f. (Rar; reg.) Fluier. [Pr.: *țiu-i-*] — **Țiu** + suf. *-tor*.
ȚIUITURĂ, *țuitori*, s.f. Țuitor. [Pr.: *țiu-i-*] — **Țiu** + suf. *-tură*.
ȚIVIL, **-Ă** adj. v. **civil**.
ȚIVILIE s.f. v. **civile**.
ȚIVLI, *țivlesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A țipa, a striga, a zbiera. — Din sl. **cviliti**.
ȚIVLIC interj. (Reg.) Cuvânt care imită zgomotul produs de un zăvor sau de o clanță trasă brusc și cu putere. — Onomatopee.
ȚOALĂ, *foale*, s.f. (Fam.; mai ales la pl.) Obiect de rufărie sau de îmbrăcăminte; spec. haină veche, uzată. — Cf. *țo*².
ȚOAPĂ, *foape*, s.f. (Pop.) Persoană cu apucături grosolane; bădăran, țopărlan, mitocan. — **Țop** + suf. *-ă*.
ȚOPT interj. (Fam.) Cuvânt care imită zgomotul produs de un sărut sau de supt. — Onomatopee.
ȚOCĂI, *țocăi*, vb. IV. (Fam.) 1. Tranz. și refl. recipr. A (se) săruta (cu zgomot). **2.** Intrans. (Despre copii) A mișca buzele prin somn ca și când ar suge. — **Țoc** + suf. *-ăi*.
ȚOCĂIT, *țocăituri*, s.n. (Fam.) Faptul de a (se) țocăi; sărut zgomotos, pupătură. ◆ Zgomot făcut de copii când sug. — V. **țocăi**.
ȚOI¹, *țoi*, s.m. (Ornit.; reg.) Țiclete. — Et. nec.
ȚOI², *țoiuri*, s.n. Păhărel în formă de sticlucă cu gâtul lung și îngust, din care se bea țuică sau rachiu. ◆ Conținutul unui asemenea păhărel. — Et. nec.
ȚOL¹, *țoli*, s.m. Unitate de măsură pentru lungimi folosită în țările anglo-saxone și germanice, egală cu 25,4 mm; inch. — Din germ. **Zoll**.
ȚOL², *țoluri*, s.n. (Pop.) Țesătură groasă de lână, de cânepă sau de bumbac, folosită la țară ca pătură, ca velină sau pentru așternut pe jos. — Din ngr. **tsóli**, **tsúli**.
ȚOLÉT, *țoleturi*, s.n. (Pop.; cu sens colectiv) Mulțime de haine, de țoale. — **Țoală** + suf. *-et*.
ȚOLINĂ, *țoline*, s.f. (Pop.) Nume dat unei femei rele, viclene. — **Țol**² + suf. *-ină*.
ȚOLINC s.n. v. **țolincă**.
ȚOLINCĂ, *țolinci*, s.f. (Pop.) Țol². [Var.: **țolinc** s.n.] — **Țol**² + suf. *-inc*.
ȚOLITĂ, *țolite*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *țoală*. — **Țoală** + suf. *-iță*.
ȚOLUȚ, *țolături*, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *țol*². — **Țol**² + suf. *-uț*.

TONTORÓIUL s.n. v. **tontoroiul**.

TOP interj. **1.** Exclamație care însoțește o săritură, o mișcare bruscă sau (rar) care sugerează o cădere. **2.** Exclamație care se rostește la sosirea cuiva sau la intervenția neașteptată a cuiva. ♦ Cuvânt care exprimă o schimbare subită de atitudine, de situație. [Var.: **țup**, **țupa** interj.] — Onomatopee.

TOPĂI, *țopăi*, vb. IV. Intrans. A face sărituri repetate, a sălta, a sări de pe un picior pe altul, a se mișca dezordonat și aruncând picioarele. ♦ (Peior.) A dansa, a juca (fără eleganță). [Var.: **țupăi** vb. IV] — **Top** + suf. *-ăi*.

TOPĂIALĂ, *țopăieli*, s.f. Acțiunea de a *țopăi* și rezultatul ei; săritură dezordonată, greoaie; țopăitură. — **Topăi** + suf. *-eală*.

TOPĂIT s.n. Faptul de a *țopăi*. — V. **țopăi**.

TOPĂITURĂ, *țopăituri*, s.f. Țopăială. [Pr.: *-pă-i-*] — **Topăi** + suf. *-tură*.

TOPĂRCĂ, *țopărți*, s.f. (Reg.) Țopărlan. — **Topăr**[lan] + suf. *-că*.

TOPĂRLAN, *țopărlani*, s.m. (Pop.) Persoană cu apucături grosolane; om mojic, bătăran, grosolan, țopă. — Contaminare între **țop** și [m]ărlan.

TOPĂRLÂNCĂ, *țopărlance*, s.f. (Pop.) Femeie cu apucături grosolane; bătărancă, mitocancă. — **Topărlan** + suf. *-că*.

TOPĂRLĂNESC, *-EASCĂ*, *țopărlănești*, adj. De țopărlan, caracteristic țopărlanului; necioplit, mitocănesc, grosolan. — **Topărlan** + suf. *-esc*.

TOPĂRLĂNI, *țopărlănesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A da cuiva epitetul de țopărlan. — Din **țopărlan**.

TOPÉNIE, *țopenii*, s.f. Comportament, atitudine, vorbă etc. de țopă. — **Topă** + suf. *-enie*.

TOPICĂ, *țopici*, s.f. (Fam.) Țopișoară. — **Topă** + suf. *-ică*.

TOPIȘOARĂ, *țopișoare*, s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *țopă*; (fam.) țopică. — **Topă** + suf. *-ișoară*.

TUCĂ, *țuc*, vb. I. Tranz. și refl. recipr. (Reg.) A (se) săruta. — Din **țoc**.

TUCĂL, *țucale*, s.n. Oală de noapte. — Din ngr. **tsukáli**.

TUCĂRĂ adj. (În sintagma) *Fasole țucără* = soi de fasole cu păstăile subțiri, de culoare galbenă. — Din germ. **Zucker**[bohne].

TUG, *țuguri*, s.n. (Inv. și reg.) Tren. — Din germ. **Zug**.

TUGÚI, *țugui*, s.n. Vârf de deal sau de munte; creștet, pisc; *p. gener.* vârful ascuțit al unor obiecte; țuguitură, țuțui. [Prez. ind. și: *țuguietz*] — Et. nec.

TUGUIĂ, *țugui*, vb. I. Refl. A se ascuți, a se subția spre vârf; a se înălța ca un țugui. ♦ Tranz. A strânge buzele, rotunzindu-le și întinzându-le înainte. [Prez. ind. și: *țuguietz*] — Din **țugui**.

TUGUIĂT, *-Ă*, *țuguiăți*, *-te*, adj. Ascuit, prelungit în formă de țugui. — V. **țuguiă**.

TUGUIÉRE s.f. Faptul de a (se) *țuguiă*. — V. **țuguiă**.

TUGUITURĂ, *țuguituri*, s.f. (Rar) Țugui. [Pr.: *-gu-i-*] — **Țuguiă** + suf. *-itură*.

TUHĂUS, *țuhausuri*, s.n. (Arg.) Închisoare. — Din germ. **Zuchthaus**.

TUHĂI, *țuhăiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A purta pe cineva încoace și încolo fără rost, a-l pune la munci grele; a hărțui, a plictisi, a săcăi. — Et. nec.

TUICĂR, *țuicari*, s.m. Fabricant sau negustor de țuică. ♦ (Fam.) Băutor de țuică. — **Țuică** + suf. *-ar*.

ȚUICĂ, (2) *țuici*, s.f. **1.** Băutoră alcoolică obținută prin fermentarea și distilarea prunelor sau altor fructe. ♦ *Cazan de țuică* = alambic. ♦ Expr. (Pop.) *Cu țuică-n nas* = afumat, amețit, beat. **2.** Sort sau cantitate de țuică care încapă într-un pahar. — Cf. sb. *cujka*.

TUICĂRÉALĂ, *țuicăreli*, s.f. (Fam.) Faptul de a se *țuicări*; țuicuală. — **Țuicări** + suf. *-eală*.

TUICĂRI, *țuicăresc*, vb. IV. Refl. (Fam.) A bea țuică, a se cinsti cu țuică; a se țuicui. — **Țuică** + suf. *-ări*.

TUICĂRIE, *țuicării*, s.f. Loc (improvizat) unde se servește țuică. — **Țuică** + suf. *-ărie*.

TUICUI, *țuicuiesc*, vb. IV. Refl. (Fam.) A se țuicări. — **Țuică** + suf. *-ui*.

TUICUIĂLĂ, *țuicuieli*, s.f. (Fam.) Faptul de a se *țuicui*; țuicăreală. [Pr.: *-cu-ia-*] — **Țuicui** + suf. *-eală*.

TUICULEANĂ, *țuiculene*, s.f. (Fam.) Țuiculită. — **Țuică** + suf. *-uleană*.

TUICULIȚĂ, *țuiculite*, s.f. Diminutiv al lui *țuică*; țuiculeană. — **Țuică** + suf. *-uliță*.

TULÚC, *țuluci*, s.m. (Reg.) Moț¹, ciuf. — Cf. bg. *culuf*, rom. *zulu*.

TUMBURUȘ, *țumburușe*, s.n. Mică proeminență (rotundă) la un obiect. [Pl. și: *țumburușuri*. — Var.: **țâmburuș** s.n.] — Et. nec.

ȚUNDRĂ, *țundre*, s.f. (Reg.) Haină țărănească, largă și lungă până la genunchi, făcută din dimie și tivită pe margini și pe la cusături cu găitane; zeghe, suman. — Din magh. **condra**.

ȚUNDRIȚĂ, *țundrițe*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *țundră*. — **Țundră** + suf. *-iță*.

ȚUP interj. v. **țop**.

ȚUPA interj. v. **țop**.

ȚUPĂI vb. IV v. **țopăi**.

ȚURCÂN, *-Ă*, *țurcani*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Rasă de oi cu lâna lungă, aspră și groasă; oaie care face parte din această rasă. **2.** Adj. (Despre lână) Lungă, groasă și aspră; (despre oi) cu lâna groasă, lungă și aspră; țurcan. **3.** S.f. Țurcă². — Et. nec.

ȚURCÂNCĂ, *țurcance*, adj., s.f. (Oaie, căciulă) Țurcană. — **Țurcan** + suf. *-că*.

ȚURCĂ¹, *țurci*, s.f. Bețșor ascuțit la ambele capete, cu care se joacă copiii, încercând să-l arunce cât mai departe cu ajutorul altui băț mai lung; jocul la care se folosește acest bețșor. — Cf. ucr., rus. *cu rka*.

ȚURCĂ², *țurci*, s.f. Căciulă mare și mițoasă făcută din blană de oaie țurcană. — Cf. **țurcan**.

ȚURCĂNESC, *-EASCĂ*, *țurcănești*, adj. (Mai ales despre căciuli) Făcut din blană de oaie țurcană sau din lână țurcană. — **Țurcan** + suf. *-esc*.

ȚURLÓI, *țurloaie*, s.n. (Pop.) **1.** Fluierul piciorului; *p. ext.* partea piciorului de la genunchi în jos. **2.** Fiecare dintre tuburile sonore ale cimpoiului. **3.** Jgheab, țeavă prin care curge apa (din izvor, din cișmea etc.).

4. Țurțur de gheață. — Et. nec.

ȚURLUȚ s.n. v. **țârlăit**.

ȚURȚUR, *țurțuri*, s.m. **1.** Sloi mic de gheață de formă prelungită și ușor ascuțită spre vârf, care se formează de-a lungul streșinilor sau pe ramuri, prin înghețarea imediată a apei care se scurge. **2.** (La pl.) Franjuri.

3. Jgheab prin care curge apa (la fântână). [Var.: **țurțuro** s.m.] — Et. nec.

ȚURȚURĂT, *-Ă*, *țurțurați*, *-te*, adj. (Rar) De care atâră țurțuri, plin de țurțuri, cu țurțuri. — **Țurțur** + suf. *-at*.

ȚURȚURE s.m. v. **țurțur**.

ȚUȘCĂ¹, *țuști*, s.f. (Reg.) **1.** (Și în sintagma *oaie țușcă*) Varietate de oaie înrudită cu oaia țurcană. **2.** Basma răsucită și înnodată la unul din capete, folosită la un joc distractiv; *p. ext.* jocul însuși. — Et. nec.

ȚUȘCĂ², *țuști*, s.f. (Reg. și fam.) Ardei mic, iute; ciușcă. ♦ Expr. *A se face țușcă* = a se îmbăta. — Cf. *ci u ș c ă*.

ȚUȘCÓV, *țușcovi*, s.m. Pește migrator, asemănător cu oblețul, dar mai mare decât acesta (*Chalcalburnus chalcoides*). — Et. nec.

ȚUȘTI interj. Cuvânt care sugerează mișcarea bruscă și precipitată a unei ființe care sare, care țâșnește (de) undeva. [Var.: **țâști**, **țâșt** interj.] — Onomatopee.

ȚUȚ, *țuțuri*, s.n. (Reg.) **1.** Proeminență sau excrescență carnoasă. **2.** (Adverbial; în expr.) *A rămâne țuț* = a rămâne uluit, mirat peste măsură. — Et. nec.

ȚUȚĂNEASCĂ s.f. art. (Reg.) Numele unui dans popular care se joacă la nunți; melodie după care se execută acest dans. — Et. nec.

ȚUȚÚI, *țuțuiuri*, s.n. (Reg.) Țugui. [Pl. și: *țuțuie*] — Cf. *ț u g u i*.

ȚUȚUIĂ, *țuțui*, vb. I. Refl. (Reg.) A se cocoța. [Pr.: *-țu-ia*] — Din **țuțui**.

ȚUȚUIĂN, *țuțuieni*, s.m. (Reg.) Cioban ardelean. [Pr.: *-țu-ian*] — **Țuțui** + suf. *-an*.

ȚUȚUIĂNCĂ, *țuțuience*, s.f. (Reg.) **1.** Nevasta unui țuțuian. **2.** Art. Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. [Pr.: *-țu-ian*] — **Țuțuian** + suf. *-că*.

ȚUȚURÓI, *țuțuroaie*, s.n. **1.** Șiroi¹. **2.** (Pop.) Robinet. **3.** S.n. Cioc² (2). — **Țurțur** + suf. *-oi*.